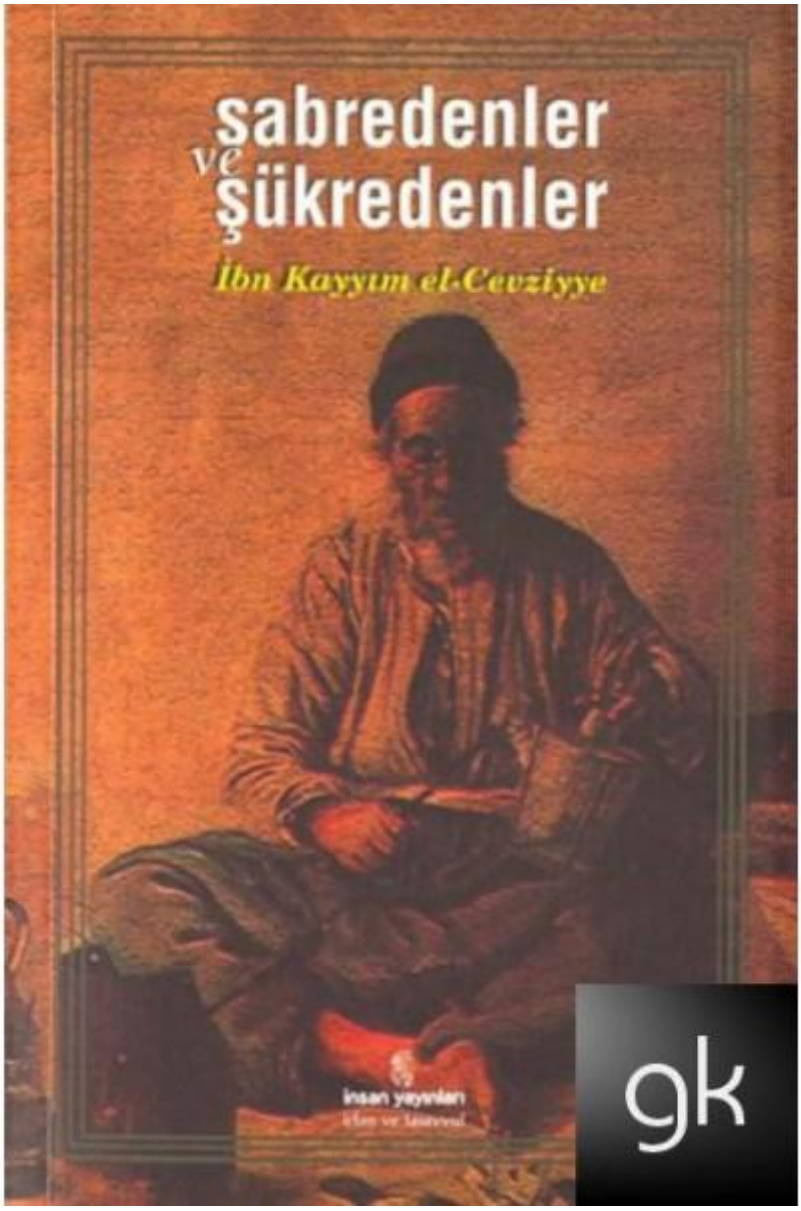

SABREDENLER VE ŞÜKREDENLER

Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla, Yalnız Allah'dan Yardım Dileriz

Hamd, çok sabreden, şükredenlere nîmetiyle karşılık veren, çok yüce, çok büyük, herşeyi hakkıyla işiten, herşeyi kemaliyle gören, herşeyi lâyıkıyla bilen ve kudreti sonsuz Allah'a mahsustur. Mahlukatınm bütün işleri, O'nun dilemesine bağlıdır, Allah Teala kıyamet gününde çağrısını kabirde bulunanlara işittirir. Bütün mahlükatın mukadderatını ve ecellerini takdir etmiş, onların geride bıraktıkları eseıleri, amelleri yazmış, onlar arasında maişetlerini ve mallarını taksim etmiş, onların hangisinin daha güzel amel ve harekette bulunacağını imtihan etmek için, ölümü ve hayatı yaratmıştır. O, mutlak galibtir, çok yargılayıcıdır, eşsiz kahır ve kudret sahibidir, her güçlük O'na kolaydır. O, mevladır, ne güzel mevla ve ne güzel yardımcıdır O. Göklerde ve yerde ne varsa (hepsi) O'nu teşbih (ve tenzih) eder. Mülk ve tasarruf O'na aittir.

Bütün hamd O'na mahsustur. O, herşeye hakkıyla kadirdir. Sîzi yaratan O'dur, öyle iken kiminiz kâfir, kiminiz mü'minsiniz. Allah ne yaparsanız hakkıyla görücüdür. Gökleri ve yeri hakk ile yaratmış, size suret vermiş, suretlerinize de güzellik bahsetmiştir. Dönüş ancak O'nadır. Allah, ne gizlerseniz ve ne açıklarsanız (hepsini) bilir. Çünkü O, sinelerin özünü bile hakkıyla bilendir. Ben şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilah yoktur. O birdir. O'nun ortağı ve benzeri yoktur. O, ortak ve yardımcı edinmekten münezzehtir. Mahlukata benzemek-en münezzeh olduğu gibi, sapkınların dediğinden de münezzeh-ır- O'nun (benzeri olmak şöyle dursun), benzeri gibisi (dahi) yoktur. O, hakkıyla işiten, kemaliyle görendir. Ben şehadet ede-ı~ım ki, şüphesiz Muhammed (s.a.v.) O'nun kulu ve resulü, mah-u«atın hayırlısı ve seçkini, vahyin emini, Allah ile kullan aranda elçi, Allah'ı en iyi bilen ve O'ndan en çok korkan, ümme-e en iyi nasihat eden, Allah'ın hükmüne en çok sabreden ve un nimetlerine en çok şükreden ve Allah'a en yakın olandır, "ku Allah katında mevkii ve makamı en yüce ve en büyük

olan odur. Allah katında en büyült şefaat sahibi odur. Allah Tea-la onu, imana ve cennete davet etmek için göndermiştir. Allah rızası için çalışmış, iyilikleri emretmiş, kötülüklerden nehyetmiş, Rabbinin elçisi oluşunu tebliğ etmiş, Allah'ın emrini apaçık bildirmiş, Allah'ın rızası uğrunda hiçbir kimsenin katlanamayaca-ğı meşakkatlara katlanmış ve Allah'ın rızasına ulaşmak için sabır ve şükür ile hakkıyla kaim olmuş, sabredenlerden hiç birinin ulaşamayacağı, -sabır makamı»nda sabit olmuştur. Bütün şükre-denlerin erişemeyeceği «şükür derecesi-ne yükselmiştir. Allah Teala, melekler, peygamberler ve bütün mü'minler onu methet-miştir. Bundan dolayı Livâü'1-hamd ismindeki sancak yalnız ona tahsis edilmiştir. Hz. Adem (a.s.) ve diğer bütün peygamberler, onun sancağı altında toplanacaktır. Allah Teala, -hankUi, peygamberimize indirdiği Kur'an-ı Kerim'in başında zikretmiştir. Tevrat ve İncil'de de bu böyledir. Peygamberimiz vesilesiyle hidayete ermiş olanların cennetteki son duaları da Allah'a hamd etmek olacaktır.

Allah Teala, peygamberimizin ümmetini yaratmadan önce onlara, «hamdedenler» ismini vermiştir. Çünkü, onlar Allah Tea-la'ya bollukta ve darlıkta hamdederler. Onlar bütün ümmetler-den önce cennete. gireceklerdir. Mahlukatın Üvâ'ül-hamd'e en yakın olanları, Allah'ı en çok hamdeden ve zikredenlerdir. Nitekim onların makam itibariyle en yükseği, en çok sabreden ve şükre-denleridir. Allah Teala, melekleri, peygamberleri ve bütün mü' minler ona cok selât (ve tekrim) ederler. Çünkü Allah'ı birleyen. O'nu tanıtan ve O'na davet eden odur.[1][1]

Sabrın Fazileti

Bu girişten sonra bilmiş ol ki, Allah Teala sabrı, tökezlemi-yen bir at, körlenmeyen bir kılıç, bozguna uğramayan bir ordu, yıkılamayan, hatta gedik bile açılamayan muhkem bir kale kılmıştır. Sabır ile nusret (zafere ulaşma) iki kardeştir, bunlar bir anadan süt emmiş ve hiçbir zaman birbirinden ayrılmayacaklarına dair yemin etmişlerdir.

Zafere ulaşmak, sabırdan sonra gelir, ferahlık ve sevinç üzüntüden sonra gelir, güçlük ve sıkıntıdan sonra kolaylık gelir. Sabır, sahibine silahsız ve hazırlıksız bir ordudan daha çok yardımcıdır. Sabrın zaferdeki yeri, vücuddaki baş gibidir.

Allah Teala kitabında sabredenlere karşılıksız mükafat vereceğini vadetmiş ve bir ayet-i kerimesinde de, -Sabredin, çünkü

1[1] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 7-8.

Allah sabredenlerle beraberdir.» (Enfal/46) buyurmuştur. Yani ey iman edenler! Sabredin çünkü Allah'ın hidayeti, yardımı, açık zaferi sabredenlerle beraberdir. İşte, bu beraberlik sayesinde sabredenler, Allah'ın gizli ve açık nimetlerini, dünya ve ahiret hayrını kazanırlar. Allah Teala, din işlerinde imam (rehber) olmayı, sabra ve yakîne bağlamış ve ayet-i kerimesinde, «İçlerinden de sabır (ve sebat) ettikleri zaman emirlerimizle doğru yola sevkedecek imamlar (rehberler) tayin etmiştik ve onlar, ayetlerimizi çok iyi biliyorlardı.» buyurmuştur (Secde/24). Allah Teala sabrın, sabredenler için en hayırlı şey olduğunu yeminle te' kid ederek «Sabrederseniz, andolsun ki, bu tahammül edenler için elbet daha hayırlıdır.» (Nahl/126) buyurmuştur. Allah Teala sabır ve takva sahibine düşmanın —ne kadar güçlü ve kuvvetli olursa olsun— hilesinin zarar veremeyeceğini haber vererek şöyle buyurmaktadır, Eğer siz, sabreder de korunursanız, onların hileleri size hiçbir zarar vermez. Şüphesiz ki, Allah, ilmiyle' onların yaptıklarını kuşatmıştır.» (Al-i İmran/120) Allah Teala, Yusuf (a.s.)'den haber verirken de şöyle buyuruyor, -Kim (AI-lah'dan) korkar ve sabrederse, bilsin ki, Allah iyilik edenlerin mükafatını zayi etmez.» (Yusuf/90) Yusuf (a.s.) bu ayet-i kerimede sabır ve takvanın kendisini en yüksek makama ulaştırdığını ve kurtuluşun, sabır ve takvaya bağlı olduğunu haber vermektedir. Mü'minler de bu ayet-i kerimeden, kurtuluşun sabretmekle ve Allah'ın emrini tutup yasaklarından sakınmakla mümkün olabileceğini anlamışlardır. Nitekim Allah Teala: -Ey iman edenler! sabr(u sebat) edin, (düşmanlarımızla) sabır yarışı edin (onlara galebe çalın, sınırlarda) nöbet beklesin, Bu sayede kurtuluşu umabilirsiniz.» E Al-i İmran/200) Allah Teala, sabredenleri sevdiğini haber vererek şöyle buyuruyor: -Allah sabredenleri sever.. (Al-i İmran/146) Bu ayet-i kerimede. Allah'ın kendilerini sevmesini arzu edenler için, sabretmeye büyük bir teşvik vardır. Allah Teala, sabredenleri üç ayetle-müjdeledi ki bunlardan her ehlinin birbirlerini çekemeyerek uğrunda kan dök-

tükleri dünyadan ve dünya malından daha hayırlıdır. Allah Tea-a, şöyle buyuruyor, «Sabredenleri müjdele ki, onlar başlarına bela geldiği zaman, 'Biz Allah'ın (dünyada takdirine teslim °emMş k«'lan)yız ve biz (ahirette de) yine O'na döneceğiz* derişte onlara Rablarmdan mağfiret ve rahmet vardır ve İşte " *a,hİdayete erenlerin ta kendileridir.- (Bakara/155, 156, 157) mu h Teala- kullarına, din ve dünya hususunda başlarına bir e geldiği zaman sabır ve dua ile yardım dilemelerini tav-

siye ederek buyuruyor, «Hem sabır (ve sebat) ile hem namazla AHah'dan yardım isteyin, gerçi bu, nefislere pek ağır gelirse de (Allah'a) saygısı olan kimselere ağır gelmez.» (Bakara/45) .

Allah Teala cenneti kazanan ve cehennemden kurtulanların ancak sabredenler olacaklarını beyan ederek, «İşte onlara bugün sabretmelerine karşılık mükafatlarını verdim. Onlar murada erenlerin ta kendileridir.» (Mü'minun/111) buyurmaktadır. Yine Allah Teala dünyadan ve nimetinden yüz çevirip sevabı arzulayanların ancak sabırlı mü'minler olduğunu haber vererek buyuruyor, «Kendilerine ilim verilenler de (şöyle) dedi: Yazıklar olsun size. Allah'ın sevabı iman ve iyi amel eden kimseler için daha hayırlıdır. Buna da sabır (ve sebat) edenlerden başkası kavuşturulmaz.» (Kasas/80) Yüıe Allah Teala kötülüğe iyilikle engel olduğu vakit, kötü kimsenin adeta yakın bir dost gibi olacağını haber vererek buyuruyor, «İyilikle kötülük bir olamaz. Sen kötülüğü, en güzel.olan hareketle önle! o vakit göreceksin ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse yakın bir dost gibi olacaktır.» (Fussilet/34) İşte bu rütbeye ancak sabredenler kavuşturulur, ancak büyük nasip sahihleri kavuşturulur. Yine Allah Teala yeminle te'kid ederek buyuruyor, «Asra (devre) yemin ederim ki, muhakkak insan ziyandadır. Ancak iman edenlerle güzel amel (ve hareket) lerde bulunanlar, bir de birbirlerine hakkı tavsiye, sabrı tavsiye edenler böyle değil.» (Asr/1-3) İnsanlar sağcılar ve solcular olmak üzere iki kısımdır. Sabır ve merhameti tavsiye edenler, Allah'ın ayetlerinden istifade ederek iman edenler, sabredenler ve şükredenler sağcılardır. İşte bu vasıflarla sağcılar, solculardan ayrılmaktadır. Mü'minlerin vasıflarından en büyükleri sabır ile şükürdür. Nitekim Allah Teala Kur'an'ı Kerim'in dört yerinde, «Şüphesiz ki, bunda çok sabreden, çok şükreden kimse için ibretler vardır.» (İbrahim/5, Lokman/31, Sebe,V19, Şûra/33) buyurmuştur. Allah Teala, mağfireti ve mükafatı iyi amel ile sabıra bağlamıştır. Allah sabrı kime kolaylaştınrsa ona kolay gelir. Nitekim Allah Teala, «Sabredip güzel

amel (ve hareketler) de bulunanlar böyle değil, onlar için bir mağfiret ve büyük bir ecir vardır.- (Hud/11) buyurmuştur.

Allah Teala, sabretmenin ve suçları bağışlamanın, asla zarar etmeyecek bir ticaret sahihlerinin azmedecekleri işlerden olduğunu haber vererek buyuruyor: «Her kim de- sabreder ve suç bağışlarsa, işte bu, azmedilecek işlerdendir.» (Şûra/43)

Allah Teala hükmüne sabretmesini peygamberine emretmiş, peygamberinin sabrının ancak Allah'ın yardımıyla olacağı ve böylece bütün musibetlerin kolay olacağım haber vererek aşağıdaki ayetlerde şöyle buyurmuştur, «Rabbinin hükmüne sabret çünkü sen, bizim nezaretimizdesin.» (Tur/48), «Sabret, senin sabrın da ancak Allah'ın yardımı iledir. Ve onlara karşı mahzun olma. Yaptıkları hileden telaşa da düşme. Gerçekten Allah, takva sahipleriyle ve iyilik edenlerle beraberdir. (Nahl/127-128) Sabır, mü'minin bağlanmış olduğu bir iptir, ondan kurtulamaz, imanm dayandığı bir temeldir, sabrı olmayanın imanı yoktur, olsa da son derece zayifdır, böyle bir iman sahibi, Allah Tealaya tek taraflı ibadet edenlerdendir, eğer kendisine bir nayır dokunursa ona gönlü yatar, eğer bir bela gelirse gerisin geriye dönüverir (mürted olur), dünyada da ahirette de hüsrana uğramış ve bunlardan ziyandan başka bir şey kazanamamıştır. Mesud ve bahtiyar insanlar sabırları sayesinde en güzel maişeti elde etmişler, şükürleri sayesinde de en yüce makamlara yükselmişler, sabır ile şükrün kanatları arasında na'im cennetlerine ulaşmışlardır. Bu, Allah'ın lutfudur, onu dilediğine verir. Allah büyük fazl ve ihsan sahibidir.

Kitabın Konusu SABIR İLE ŞÜKÜRDÜR. Çünkü iman iki smıfdır, bir sınıfı sabır, diğer sınıfı ise şükürdür. Buna göre, nasihati kabul eden. kurtulmayı arzu eden ve saadete ermek isteyen kimsenin sabır ile şükrü ihmal etmemesi, bu iki yoldan aynlmamasi, kıyamet gününde Allah Teala'nın onu iki fırkadan (biri cennetlik, diğeri cehennemlik) hayırlı olanı ile beraber kılması için bu ikisi ile Allah'a gitmesi gerekir.

Bu kitap, sabırla şükürü açıklamak için yazılmıştır, çünkü dünya ve ahiretin saadeti bu ikisine bağlıdır. O halde her müslüman bu kitaba sımsıkı sarılmalı ve devamlı okumalıdır. Zira kitap okuyucusunu faydalandırır, üzüntülüğü teselli eder, tembelleri harekete geçirir, çalışkanları daha çok gayrete getirir. kitap, asıl konusu olan sabır ile şükürden başka, Kur'an-ıerinVirı tefsirinden en güzel nükteleri (herkesin anhyamaya-

cağı ince manaları), senedleriyle Hadis-i şerifleri, selef-i salihının eserlerini, delilleriyle açıklanmış güzel fıkıh meselelerindqgru yolda dikkatle gitmeyi de içine almıştır. Bunlar, akıl verSahîPlerİne gİZİİ değiIdir- Yine bu kitapda sabrın kısımları, den Sebep ve neviIeri zikredilmiş, şükreden zengin ile sabre-dak- i irde" hangisinin daha faziletli ve üstün olduğu konusun-katrtışma Çözümlenmiştir. Yine bu kitapta, dünyanın haki-buV h Tealanm- Resulünün ve selef-i salihinin misallerle Ufıyayı anlatmaları, bu misallerin gerçeğe uygun olması,bu dünyadan övülenler ve yerilenler, Allah'a yaklaştıran ve uzaklaştıranlar bu dünya sebebiyle bedbaht olanın nasıl bed baht olduğu mutlu olanın da nasıl mutlu olduğu zikredilmiş ve hiçbir kitapta bulunmayan bir çok faydalı meseleler anlatılmıştır. Bu, Allah Teala'nın kuluna bir ihsanı ve bağışlarından bir bağışıdır. Bu kitap hükümdarlar ve emirlerin, zenginler ve fakirlerin .sufiler ve fakihlerin vs. istifade edeceği bir kitaptır. Zira bu kitap, yolcuya arkadaş olur, çalışanı maksadına ulaştırır, fakirin azığı, iflas etmiş olana güç verir. (Müellif tevazu göstererek diyor ki), her ne kadar kendim hasta isem de, bu kitabımda insanları hastalıktan korumaya çalıştım, kendim kullanama-dıysam da ilacını açıkladım, ben, ekrem-ül-ekremin ve erham-ür-rahimin olan Allah Teala'dan, mü'min kullarına nasihat etmem sebebiyle günahlarımı affetmesini umarım. Bu kitaptaki doğru olanlar. Bir olan, kendisinden yardım istenilen Allah'dan-dır. Hatalar ise benden ve şeytandandır. Çünkü Allah Teala ve Resulü hatalardan beridir. îşte bu, sana küçük bir kitabımdır, sana sunulan bir hediyemdir. Bu kitabın faydası okuyucusuna, zararı ise banadır. Bakire düşünceler sana takdim edilmektedir. Eğer sen bu fikirleri iyi bulursan mutlu olursun,

eğer bu düşünceleri iyi bulmazsan istifade edemezsin. Bu kitabı yirmi altı bölüm ve bir hatimeden meydana getirdim. [2][2]

BİRİNCİ BÖLÜM

SABIR VE SABREDENLER

1. Konu : Sabrm Lügat Manası, Kelimenin Türetilişi Ve Çekimi

Sabır, lugatta menetmek ve habsetmek manasmdadir. Sabır, insanın kendisini feryad etmekten, dilini şikayet etmekten, ellerini yüzüne, dizine vurmaktan ve elbiselerini yırtmaktan menetmesidir.

Sabır kelimesi, asabera, tasbiru, sabran» diye çekilir. Sa-bera nefsehu: «nefsini (kendini) menetti.» denir. Nitekim Allar Teala buyuruyor: «Habibim, Rabîerine dua edenlerle beraber kendini habset.» (Kehf/28)

Bir kimseyi habsettiğin zaman «sabertü fü'lanen; falanca kimseyi habsettim.» ve bir kimseyi sabretmeye teşvik ettiğin zaman «sabbertühü: onu sabra teşvik ettim.» dersin, iki kişi bir şahsı yakalamış, biri tutmuş, diğeri onu öldürmüş, bunun üzerine Resul-i Ekrem: «Katil öldürülür, tutan habsedilir.» diye buyurmuştur. Öldürülmesi için bir kimseyi tuttuğun zaman, «Sebertü'r-racule: adamı tuttum» ve yemin etmesi için habsettiğin zaman «Asbertühü.\ onu habsettim» dersin. Nitekim sahih bir hadis-i şerîfde, «Bir kimse müslüman bir kişinin mamı koparıp habsetmek (almak) için (yalan yere) yemin ederse kıyamet gününde kendisinden Cenab-ı Hakk i'raz etmiş oluğu halde O'na mülaki olur.» buyurulmuştur. Kaseme bahsindeki hadis-i şerifde de «Başkalarının yemin etmeleri için sedildikleri yerde' onu habsetme!» diye buyurulmuştur. ... Uzerine yemin edilen şeye «masbure» denir. Bir hadîs-i şe-e de, «masbure» yani koyun, tavuk gibi hayvanların ölmeleri için bağlanarak, habsedilip, ölüme terkedilmeleri yasaklanmıştır. '

«Scbtr» kelimesi, mazide üstün, müzaride esre ile «sabartü, asbirü» babından olursa daha çok kefalet manasına gelir. Kefil olana «sabir» denir, sanki kefil nefsini borç ödemek için habsetmiştir.

Arablann «usburni: bana kefil göster» sözü de bundandıı. Bazıları, «sabır» kelimesinin aslında «şiddet» ve «kuvvet» manası da vardır, bundan dolayı tedavi için kullanılan meşhur bir İlaca çok acı olduğu için «sabır» ismi verilmiştir, demişlerdir.

Asmai, «bîr kimse şiddetli bir belaya maruz kaldığında «lekiyehâ bi csbârihâ» yani «şiddetli bir belaya uğradı» denir» demiştir. Hür kadına şiddetli ve kuvvetli olduğu İçin, «ümm-i sabbre» denir. Araplar, bir kavim şiddetli bir sıkıntıya düştüğünde vckca'l-kavmü ji-emrin scbbûrin «falan kavim şiddetli bir sıkıntıya düştü» derler. Yine «sabârretü'ş-şitâi: kış çok şiddetlidir.» denir.

Bazıları, sabır; toplamak, katmak, eklemek manalarına da gelir, çünkü sabreden kendini feryad

[2][2] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 8-12.

ve sızlanmaktan toplar. Aynca arpa, buğday gibi yenilecek maddelerin yığınına «sub-retu't taam» ve taş yığınına, «subaretü'l hicare» de denir demişlerdir.

Netice olarak, sabır en yaygın olarak üç manada kullanılır; «menetmek», «şiddet» ve «toplamak».

Bir kimse sabrettiği zaman «sabare: sabretti», kendini sabra zorladığı zaman, «tesabbere», sabrı kazandığı zaman «ıstabere», hasmı sabır makamında durduğu zaman «sabere», kendisini ve başkasını sabra teşvik ettiği zaman «sabbere nefsehu ve gay-rehu» denir.

Ism-i faili, usabirûn, sabbarûn, sabûrun, müsâbirûn ve mus-tabirûn» gelir. Müsabirûn, «sabere»âen mustabirun, «ıstabere» den, sabirûn «saberey>den gelir.

«Scbbarûn, sabûrun», «darrabûn» ve «darûbûn» gibi sü-lasinin mübalağa vezinlerindendir. 3[3]

2. Konu: Sabrın Hakikati Ve Bilginlerin Bu Konudaki Sözleri

Sabrın lügat manası yukarıda geçti. Sabnn hakikati, insanın üstün ahlaklarından biridir. İnsan onunla güzel ve hoş olmayan işleri yapmaktan sakınır. Sabır, İnsanın kuvvetlerinden bir kuvvettir, insanın hali ve işleri ancak onunla düzelir ve yoluna girer.

Cüneyd b. Muhammed'e sabırdan sorulduğunda, «sabır, insanın yüzünü ekşitmeden acılan yudumlamasıdır» diye cevap vermiştir.

Zünnûn da, «Sabır; insanın yasaklardan uzak kalması, belanın acılarını yudumlarken sükûnet ve vekarım muhafaza etmesi, fakir düştüğünde de zengin görünmesidir,» demiştir.

Bazıları da sabır; bela geldiğinde edep ve ciddiyeti muhafaza etmekten ibarettir, demişlerdir.

Diğer bazıları da sabır, bela geldiğinde şikayet etmemektir, demişlerdir.

Ebu Osman,. «Sabırlı kimse, kendini kötülüklere hücum etmeye alıştıran kimsedir,» demiştir.

Bazıları da sabır, bela karşısında, aynen sıhhat ve afiyette durulduğu gibi durulmasıdır, demişlerdir. Yani Allah Tea-la'nm kulu üzerinde hem afiyette ve hem de bela zamanında kulluk hakkı vardır. Buna göre kulun afiyette iken şükretmesi bela zamanında, sabretmesi gerekir.

Amr. b. Osman el-Mekkİ, «sabır; Allah'la beraber sebat etmek, belaları rahatlık ve. sükunetle karşılamaktır,» demiştir. Bunun manası, bir kimsenin belayı, sıkılmadan, kızmadan, şikayet etmeden, rahatlık ve sükunetle karşılaması dır.

Havvas, «Sabır, kitabın ve sünnetin hükümleri üzerinde sebat etmektir»,

Rüveym, «Sabır, şikayeti terketmektir,» demiştir. Bazıları da, «sabır, Allah'dan yardım istemektir» demişlerdir.

Ebu Ali, «Sabır, ismi gibi acıdır,» demiştir.

3[3] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 13-14.

Ebu Muhammed el-Ceriri, «Sabır, bolluk ile darlık arası- ayırmayıp, her iki halde de hatır ve gönlün hoş olmasıdır»

demiştir. Ben derim ki, bu, kulun yapabileceği bir iş değildir, böyle de emredilmiş değildir, çünkü, Allah Teala tabiattan bu iki halin arasını ayırmak üzere yaratmıştır. Kulun yapabileceği İş kendini sızlanmaktan menetmesidir, yoksa onun yanında iki halin eşit olması değildir. Afiyet sahası kul için sabır sahasından daha geniştir. Nitekim Resul-i Ekrem (s.a.v.) meşhur duasında, «tlahİ, eğer bana karşı kızgın değilsen, ben çektiğim meşakkatlara, belalara hiç aldırmam. Çünkü senin afiyet ve lûtfun bunlardan çok geniştir.» Bu hadis-i şerif, aşağıdaki ha-£s-i şerife zıd değildir.

«Sabırdan daha hayırlı, sabırdan daha geniş bir nimet kimseye verilmemiştir.» Çünkü bu hadis-i şerif, kulun başına bir bela geldikten sonra, onun için sabırdan daha hayırlı bir nimetin olmadığını, birinci hadis-i şerif ise, bela gelmeden önce afiyetten daha hayırlı bir nimetin bulunmadığını ifade eder.

Ebu Ali Dakkak diyor ki, «sabır, takdire itiraz etmemektir. Şikayet etmeksizin belayı açıklamak sabra zıd değildir. Nitekim Allah Teala, Eyyüb aleyhisselam, «Başıma bu dert geldi,» (Enbiya/83) dediği halde, «Biz onu, hakikaten sabırlı bulduk» (Sad/44) 'buyurmuştur.

Ebu Ali Dakkak'm, «şikayet etmeksizin» sözüne gelince şikayet iki nevidir. Birinci nevi, Allah'a şikayet etmekdir ki, sabra ters değildir. Nitekim Yakub aleyhisselam, «sabır güzel bir şeydir» (Yusuf/18) demesine rağmen «Ben (taşan) kederimi, mahzunluğumu yalnız Allah'a şikayet ediyorum» (Yusuf/ 86) demiştir. Yine Allah Teala, Eyyüb aleyhisselamı, sabırlı olarak vasfettiği halde Eyyüp aleyhisselam, «Basıma bu dert geldi» demiştir. Yine Resul-i Ekrem (s.a.v.), «İlahî! kuvvetimin zaafa uğradığını, çaresiz kaldığımı ancak sana arzederim» demiştir. Yine Musa aleyhisselam, «îlahî! hamd ancak sana mahsustur. Belalar ancak sana arzolunur, yardım yalnız senden istenilir, darda kalanlar yalnız sana dua ederler, yalnız sana tevekkül olunur, güç ve kuvvet ancak senindir» demişti.

İkinci nevi, belaya uğrayan kimsenin şikayetidir ki ya İİ-san-ı hal ile ya da sözle olur. Bu şikayet, sabır ile bir arada bulunmaz, bilakis sabra terstir, onu bozar. LİSan-ı hal ile veya söz ile insanlara yapılan şikayetle Allah'a yapılan şikayet arasında fark vardır. Biz bu meseleyi İnşaallah şikayet İle sabrın birleştikleri ve ayrıldıkları yerde anlatacağız.

Denildi ki, sabır, nefsin kahramanlığıdır. Bu söze binaen, bir saat sabretmek kahramanlıktır denilmiştir.

Denildi ki, sabır, felaket zamanında kalbin sabit olmasıdır. Sabır ile sızlanma birbirine zıd olup biri diğerinin karşısına çıkar. Nitekim Allah Teala cehennem ehlinden hikaye ederek, «Şİmdİ sızlansak da sabretsek de bizim için müsavidir. Bizim için bir sığınak yoktur.» (İbrahim/21) buyurmuştur. Sızlanmak, acizliğin arkadaşı ve kardeşidir, sabır ise, aklın arkadaşı ve maddesidir. Sızlanmaya, «baban kimdir?» diye sorulduğunda, «sabırdır» diye cevap vermiştir.

Nefs, kulun bineği olup, onun üzerinde ya cennete veya cehenneme gider, sabır İse bu bineğin gemi ve yulan gibidir, eğer bineğin gemi ve yulan olmazsa her tarafa kaçabilir.

Haccac'ın hutbelerinden şunlar kaydedilmiştir; «Nefislerinizi men edin, çünkü nefisler bütün kötülükleri arzu eder, o halde Allah Teala nefsine gem ve yular takıp onu gemiyle Allah'ın taatına çeken ve yıllarıyla günahlardan meneden kimseye rahmet etsin. Çünkü Allah'ın haram kıldıklarına sabretmek, azabına sabretmekten daha kolaydır. Ben derim ki, insanda iki kuvvet vardır, biri atılma kuvveti, diğeri, menetme kuvvetidir. Sabrın hakikati, atılma kuvvetini faydalı olan şeye sar-fetmesİ, menetme kuvvetini İse zararlı olan şeyden tutmasıdır.»

Bazı kimselerin kendisine faydalı olanlara sabretmesi, zararlı olanlara sabretmesinden daha kuvvetlidir. Böy.'e kimseler ibadet ve taatın meşakkatma sabreder fakat yasak olanlara sabredcmez.

Bazı kimselerin de yasaklara sabretmesi ibadet ve taatın meşakkatlanna sabretmesinden daha kuvvetlidir.

Bazı kimselerin de bunlardan hiçbirine sabrı yoktur. İn-sanların en üstün ve faziletlisi hem ibadet ve taatın meşakkat-terına hem de yasaklara sabreden kimsedir.

Birçok kimseler, sıcak olsun soğ'uk olsun geceleri ibadet et-mc» gündüzleri oruç tutma meşakkatma sabrederler, fakat harama bakmamaya sabredemezler Bazısı da, haramlara bakma-maya sabrederler, fakat bu sefer iyilikleri yapmaya, kötülüklerdefl. sakınmaya, kafirler ve münafıklar ile cihada sabrede-mezler. İnsanlardan çokları ise bunlardan hiçbirine sabrede-mez. Bunların hepsine sabredenler de çok çok azdır.

Denildi ki sabır, heva ve şehvet kuvvetinin karşısında akıl ve din kuvvetini hakim kılmaktır. Yani insan tabiatı, sevdiği şeyleri elde etmeye çalışır, akıl ve din kuvveti ise buna karşı çıkar, savaş bunlar arasında devam' eder. Bu savaşın meydanı, kulun kalbi, sabır, şecaat ve sebattır.

sanlık ve mertlik» denir. Sabır, terkedilen veya yapılan işin bağlı bulunduğu yere göre değişik İsimler alır, fakat bu isimlerin hepsi «sabır» kelimesinin altında toplanır. Buna göre dinî makamların hepsi sabra bağlıdır. Bu sabır, iki kimse arasında eşit olarak hüküm vermekle ilgili olursa buna «adalet», zıddına ise «zulüm ve haksızlık» denir. Rıza ve istekle vacip ve müstahap olan dini bir vecibeyi yerine getirmekle ilgili oh....^, buna «semahat: cömertlik» denir. Dinin bütün mertebeleri buna göredir. [4][4]

3. Konu : Sabrın İlişkilerine Göre İsimlerinin Açıklanması

İhtiyari ve makbul olan sabır, kötü arzu ve. isteklere sabretmektir. Bu sabır, alâkalı olduğu yere göre değişik isimler alır. Haram olan ferç şehvetine karşı olursa buna «namusluluk», zıddına ise «günaha dalmak, zina» denir. Bu sabır, mide şehvetine, yemeğe acele başlamamaya, hoş olmayanları yememeye karşı olursa, buna «TokgÖzlülük», zıddına ise «Açgözlülük» denir. Bu sabır, açıklanmayacak ve söylenmeyecek sözler hakkında olursa buna «sır tutma», zıddına ise «söz yayma ve ifşa etme» denir. Bu sabır, dünyalıktan yetecek kadarından fazlasını kazanmamaya olursa buna «Zühd (dünya zevkini bırakıp kendini ibadete verme)» zıddına ise «hırs (sonu olmayan istek)» denir. Bu sabır, dünyalıkdan kifayet miktarına olursa buna «kanaat», zıddına İse yine «hırs» denir. Bu sabır, kızgınlığı yenmek için olursa, buna «yumuşaklık» zıddına ise, «hemen kızmak» denir. Bu sabır, aceleye karşı olursa bu\ı\a «vakar ve sebat» zıddına ise, «hafiflik» denir. Bu sabır, savaştan kaçmamaya olursa buna «kahramanlık» zıddına ise «korkak-lık» denir. Bu sabır, intikam almamaya olursa buna «af ve vazgeçmek» zıddına ise «öç almak ve cezalandırmak» denir. Bu sabır belli bir zamanda yememeye ve İçmemeye olursa buna «oruç tutmak» denir. Bu sabır, acizliğe ve tembelliğe karşı olursa buna «becerikli ve çalışkan» denir. Bu sabır insanlara yük olmamaya ve onların yükünü taşımaya olursa buna insanlık vemertlik denir. [5][5]

---

[4][4] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 15-18.
[5][5] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 18-19.

4. Konu : Sabretmek Sabrettirmek, Sabrı Kazanmak Ve Karşılıklı Sabrı Tavsiye Etmek.

Sabrın, bu isimlerinin arasındaki fark, kulun kendi halî-ne ve başkasıyla olan haline göredir. Bir kimse kendini venef-sini İyi ve hoş olmayanlardan kolaylıkla menederse buna «sabır» denir. Şayet kendini güçlükle ve acılan yudumlayarak menederse buna «tasabbur: zoraki sabır» denir. Zira bu babın binası tekellüf (bir şeyi güçlükle elde etmek) içindir. [«Takal-lüm: zoraki yumuşama», «teşeccu': zoraki kahraman», «teker-rüm: zoraki cömert olma», «tahammül: zoraki yüklenme» gibi.] Bir kul, sabretmeye kendini zorlar ve onun üzerinde ısrarla dururşa, sabır onun için bir tabiat olur. Nitekim Resul-i Ekrem (s.a.v.) bir hadis-i şeriflerinde, «Her kim sabretmek is-terse, Cenab-ı Hak ona sabır ihsan eder» buyurmuşlardır. Bir kul iffetli olmaya çalışırsa, iffet onun için bir tabiat olur. Diğer ahlaklar da böyledir.

Ahlâk, çalışmakla mı kazanılır yoksa çalışmaya gerek duymaz mı? Bu konuda alimler ihtilaf etmişlerdir. Bazıları dedi ki asla ahlak çalışmakla kazanılmaz. Nitekim bir şair, «Kaîbden, sizi unutması istenmişti fakat, kalbler değişimi kabul etmez» dedi. Diğer bir şair de, «Ey kendi tabiatından olmayan şeyle süslenmek'isteyen kimse, kazanılması istenilen ahla Önüne yaradılıştaki ahlak çıkar» demiştir. Yani sonradan ahlak kazanılmaz. Çünkü Allah Teala mahlûkatı, ahlakı, rızkı ve eceli ezelde takdir etmiştir.

Bazıları da dediler ki, Aklın, yumuşaklığın, cömertliğin, sahavetin ve kahramanlığın kazanıldığı gibi ahlakın kazanılması da mümkündür. Nitekim bunlar fiiliyatta görülmektedir.

Dediler ki «Çalışma ve uğraşma, melekeler (yetenekler) kazandırır». Bunun manası, bir kimse bir şeyle uğraşır, o iş üzerinde devam ederek adet haline getirirse, o şey onun için meleke, huy ve tabiat olur. Kul, önceleri güçlükle sabretmeye çalışır ama sonunda sabır onun için bir huy olur. Nitekim bir kimse, hilim, vakar, sükûnet ve sebat sahibi olmak için cehd-ü gayret ederse, nihayetinde bunlar onun için yaradılışındaki tabiî ahlakları gibi olurlar.

Dediler ki !Allah Teala, insanda, kabul etme ve'öğrenmt kuvveti ve istidadı yaratmıştır. O halde tabiatları, muktazasın-dan alıp nakletmek mümkündür. Ne var ki bu nakil, bazen zayıf olur da az bir etkiyle kul, tabii haline döner, bazen de kuvvetli olur, tabii haline dönmez, ancak etki çok kuvvetli olduğu takdirde döner. Bu nakil, bazen o kadar sağlam olur ki, kul için ikinci bir tabiat olur da nerdeyse eski tabiatına dönemez.

«Istibar» kelimesi, «tesabbur» kelimesinden daha mübalağalıdır. Tescbbur, ıstıbann başlangıcıdır. {Tekessübün, iktisabın başlangıcı olduğu gibi.) Tesabbur, sabretmeye başlayıp, de-vam etmektir. Istıbar ise, sabrın huy haline gelmesidir. «A/w-sabere» kelimesi, «Müfaale» babındandır. Bu babdan gelen fiiller, ekseri iki kişi arasında cereyan eder. (Müşateme: sövüşme, mudarebe: dövüşme gibi.) Nitekim Allah Teala, «Ey iman edenleri Sabredin ve sabır yarışında düşmanlarınızı geçin, (sınırlarda) nöbet beklesin, (Bu sayede) felah bulmayı umabilirsiniz*» (Al-i İmran/200) buyurmuştur. Allah Teala, kullan-na önce «sabrı» emretmiştir. Çünkü bu sabır, kulların kendi nefislerine karşı olan sabırdır. Sonra «musabere»yi emretmiştir. Musabere ise, düşmanlara karşı olan sabırdır. Mûrabata: Sabır ve musaberede sebat etmek, devam etmek ve bunlardan hiçbir zaman ayrılmamaktır.

Kul bazan kendi nefsine karşı sabreder, fakat düşmana karşı sabredemez. Bazen düşmana karşı da sabreder, fakat bu Sabn devam ettiremez, bazen de bu sabn düşmana karşı devam da ettirir, fakat takva sahibi olamaz. Halbuki Allah Teala, bunların hepsine takvah oluşan malik ve sahip olduğunu, kurtuluşun da takvaya bağlı bulunduğunu haber vererek, «Allah'dan korkun ki,

kurtuluşu umabîlesiniz» buyurmuştur.

Mûrabata; Vatan sınırlarım görünen düşmanların hücumlarından devamlı korumaktır. Kalbin sınırını da görünmeyen hevanm ve şeytanın girmesinden devamlı korumaktır, aksi takdirde şeytan sınırdan girip kalbi memleketinden çıkartır. 6[6]

5. Konu : Yerlerine Göre Sabrın Kısımları

Sabır, iki kısımdır. Biri bedenin sabn, diğeri nefsin sabrıdır. Bunlar da herbiri ihtiyarî sabır ve mecburi ^bır olmak üzere iki nevidir. Buna göre, sabır dört kısımdır.

Birincisi; Bedenin ihtiyarî sabndır. Bu, kişinin kendi ihtiyarı ve iradesiyle bedenine yüklemiş olduğu ağır işlere sabndır.

İkincisi; bedenin mecburi sabrıdır. Bu da, başkasından gelenlere sabırdır. Dövmenin, hastalığın, yaraların, soğuğun, sıcağın ve benzeri şeylerin acılarına, sızıntılanna sabır gibi...

Üçüncüsü, nefsin İhtiyarî sabrıdır. Bu, şer'an ve aklen yapılması güzel olmayanları yapmamaya sabırdır.

Dördüncüsü; nefsin mecburi sabrıdır. Bu da, sevgilisine kavuşması mümkün olmadığında nefsin ona sabn gibidir.

Sabrın bu dört kısmı, insan cinsine mahsustur. Fakat bedenin mecburi sabrı ile nefsin mecburi sabrında hayvanlar da buna ortaktır. Üstelik hayvanların bir kısmı bu sabırda insanlardan daha kuvvetlidir. İnsanlar, hayvanlardan ancak sabnn ihtiyarî ilan kısımlannda aynlırlar. İnsanlardan birçoklan hayvanlarda da ortak olan sabnn kısımlarında kolayca sabrederler ama yalnız insanlara mahsus olan sabnn kısımlannda ise sab-edemezler. «Sabırda, cinler de insanlarla aynı mıdır?» diye sorulursa, «Evet aynıdırlar, çünkü sabır, emir ile nehiyden ibaret °lan Teklifin gereklerindendir, yani bizim mükellef olduğunuz gibi cinler de emirleri yapmaya ve nehiylerden sakınmaya sabretmekle mükellefdirler» diye cevap verilir. «Cinler de bİ-zim mükellef olduğumuz gibi mi mükellefdirler, yoksa başka çeşit bir mükellef midirler?» diye sorulursa, «Sevme, buğzetmc, İman, tasdik, dostluk, düşmanlık gibi nefislerin gereklerinden olanlarda bizimle eşittirler. Fakat cünüplükten yıkanma, ab-destte azalan yıkama taharet etme, sünnet olma, hayızdan yıkanma gibi bedenlerin gereklerinden olanlarda ise, bizim gibi mükellef olmaları lazım gelmez. Onlar, kendi yaradılışlarına ve yaşamlarına uygun bir tarzda mükellefdirler» diye cevap verilir.

«Sabır kısımlarından,herhangi birinde melekler de bize ortak mıdırlar?» diye sorulursa, «melekler, akılları ve dinlerine karşı çıkacak hevâ ve nefis ile imtihan edilmediler, bilakis ibadet ve taat onlar için bizim nefes almamız gibidir. Hevâ ve şehvet kuvveti karşısında din ve akıl kuvvetini hakim kılmaktan ibaret olan gerçek sabır onlar için düşünülemez. Fakat onlara da layık bir sabır vardır ki o da, kendilerine karşı çıkacak hevâ, şehvet ve tabiat kuvvetleri olmalarına rağmen yaradıl-rmş oldukları fıtrat üzere devam ve sebat etmeleridir.» diye cevap verilir.

İnsanın sabrı, hevâ ve şehvet kuvvetine, üstün gelirse meleklere katılır. Fakat hevâ ve şehvet

6[6] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 19-21.

kuvveti sabrına üstün gelirse şeytanlara katılır. Yemek, içmek ve cinsi münasebet gibi tabiatının kuvvetleri sabra üstün gelirse, hayvanlara katılır.

Katâde (r.h.) dedi ki: «Allah Teala melekleri şehvetsiz ve akıllı olarak yaratmıştır. Hayvanları akılsız ve şehvetli olarak yaratmıştır. İnsanları hem akıllı hem şehvetli olarak yaratmıştır. Buna göre, kimin aklı şehvetine üstün gelirse o meleklerle beraberdir. Kimin şehveti aklına üstün gelirse o da hayvanlar gibidir.» İnsanda, doğduğu zaman, yalnız o an için muhtaç olduğu yeme, içme arzusu vardır. Bu haldeki sabrı, hayvanların sabrı gibidir. Temyiz (İyiyi ve kötüyü ayird edecek yaşa gelme) den önce onun için ihtiyarî sabır yoktur. Sonra oyun arzusu gelişir, sonra, zayıf olarak ihtiyarî sabır gelişmeye başlar, sonra cinsî arzu harekete geçer ve ihtiyarî sabır gelişmiş ve kuvvetlenmiş olur, sonra akıl sultanı harekete geçip kuvvetlenince sabır ordusundan yardım ister, fakat bu akıl sultanı-ile ordusu,

hevâ sultanı ile ordusuna karşı duramaz. Sonra iyi ve kötüyü ayirdedccek yaşta hidâyet nurunun pırıltıları kırpışmaya başlayıp, tedrici olarak gelişir ve erginlik çağında olgunlaşır. Bu, tıpkı sabah aydınlığının iplik gibi başlayıp sonra aydınlığın hepten artması gibidir. Sabır, akıl ve hidayet pırıltıları, ahiretin fayda ve zararlarını anlamaya yeterli değildir. Ama ne var kİ bunlar dünyanın bazı fayda ve zararlarını kavrayabilirler. Bundan sonra insan üzerine peygamberlik ve risalet güneşi doğar ve onun aydınlığında dünya ve ahiretin tafsilatlı olarak fayda ve zararlarını ve bunların sonuçlarım görür, mücadele için zıı-hmı giyip çeşitli silahlarım alır, sonra tabiat ve heva kuvvetleri ile akıl ve hidayet kuvvetleri arasında süregelen savaşa katılır. Allah Teala'nın yardım ettiği taraf zafere ulaşır, yardım etrae-d'ği taraf ise mağlup olacaktır. însan, bu iki taraftan birinde yerini almadıkça silahlar bırakılacak değildir. İnsan, bu dünya ile ahiretten hangisi için yaratılmış ise orada yerini alır. [7][7]

6. Konu : Hevâ Ordusuna Karşı Koyması, Ondan Aciz Olması - Kuvvetli Ve Zayıf Olmasına Göre Sabrın Kısımları

Hevâ kuvvetine göre, dini kuvvetin üç hali vardır.

Birinci hal; Dinî kuvvetin hevâ ordusuna galip gelmesidir. Bu da, dinî kuvvetin hevâ ordusunu mağlup edip kuşatarak saf dışı bırakmasıdır. Buna ancak sabırla ulaşılır, bu mertebeye ancak dünya ve ahiret zaferini kazanmış olanlar ulaşmıştır. Bunlar, «Rabbimiz Allak'dır» deyip de sonra doğruluğa devam edenlerdir. Bunlar ölürlerken kendilerine meleklerin «Korkmayın, tasalanmayın, vaad olunduğunuz cennetle sevinin, biz, hem dünya hayatında, hem ahirette sizin dostlarımzız-» dedikleri kimselerdir. Bunlar, «Allah, sabredenlerle beraberdir.)) ve «Allah yolunda hakkıyla cihad edenlerdir.» şerefine nail olup, tam manasıyla hidayete ermiş olanlardır.

İkinci Hal; Hevâ kuvvetinin dinî kuvvete galip gelmesidir. Bu da birinci halin tersine bu sefer hevâ kuvvetinin üstün gelmesi ve dinî kuvvetin tamamıyla savaş meydanında! silinmesi-dir. Bu durumda kuvvetli ve üstün gelen hevâ, inaanı şeytana ve onun ordusuna teslim eder. Onlar da onu istedikleri yere çekerler. Bu vaziyette o insanın onlarla iki hali vardır. Birincisi, o İnsanın onların ordusundan ve onlara uyanlardan olmasıdır ki, bu hal aciz ve zayıf olan kimsenin halidir. İkincisi, şeytanın o insanın ordusundan olmasıdır ki, bu hal, kuvvetli, hükmü altına alan, bid'ate da'vet eden, kendisine uyulan, facir ve fa-sık kimsenin halidir. Nitekim böyle olanlardan birisi şöyle demiştir «Ben şeytanın ordusunda bir neferdim. O kadar yükseldim ki, şeytan benim ordumda artık bir nefer oldu.» Şeytan ve onun ordusu böyle kimselerin yardımcılanndan ve

[7][7] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 21-23.

tabile-rinden olurlar. Bunlar, kendilerine şehvetleri üstün geldiğinden ahireti verip, dünya hayatını satın alan bedbahtlardır. Bunlar bu hale sabırdan iflas ettikleri için düşmüşlerdir. Bu hal, insanın ne çekmeğe tahammülü ve ne de defetmeye kudreti kifayet etmeyen şiddetli ve meşakkatli bir haldir. Bu hal, insanın ölünceye kadar güçlükler ve zorluklar içinde kıvranıp durması halidir. Bu hal, insanın iradesine göre, Allah'ın ezeldeki hükmünün tecelli etmesidir. İnsanda, düşmanın sevinciyle meydana; gelen üzüntü ve kederdir ki, vicdanda meydana gelen teessürlerin en şiddetlisidir. Bu hal sahibinin ordusu, hile aldatma, boş arzu ve istekler, şeytan, hayır işlerini ihmal etme, hırs, tamah ve dünyayı ahirete tercih etmektir. Bu hal sahibi hakkında, Resul-i Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurmuştur. «Aciz, nefsinin arzularına uyarak Allah'a umutlar bağlayan kimsedir.» Bu hal sahibi kimseler çeşit çeşittir. Kimi, Allah'a ve Resulüne harp açıp, Resul-i Ekrem (s.a.v.)'in getirdiklerini îbtal etmeye çalıştığı gibi, Allah'ın yolunu da eğri yol olarak göstererek insanları ondan alıkoyarlar.

Kimi, - Resulullah'm (s.a.v.) getirdiklerinden yüz çevirerek dünyaya yönelir. Kimi, hem kafirlerden hem müslüman-lardan görünen iki yüzlü münafıktır. Kimisi, şaka, eğlence ve oyunla ömrünü tüketir. Kimine tebliğ ve nasihat edildiğinde, «Ah bir tevbe edebilsem, fakat bu benim için çok zor, artık benden umut yok» der. Kimi «Allah Teala'nın benim namazıma, orucuma ihtiyacı yok, ben amelimle kurtulamam, Allah gafurdur, rahimdir» gibi hezeyanlarda bulunur. Kimİ «Günahı terketmek, Allah'ın affını ve mağrifetini küçümsemektir» bile der. Nitekim böylelerden biri, şöyle demiştir. «Gidişimiz Kerim olan Allah'ın huzuruna olduğuna göre var sen gücünün yettiği kadar günah işle.» Kimi, bir kimsenin tüm bedeni denizde bo-ftulurken parmağını 'kurtarması kendisine fayda vermediği gi-bi «benim de günahlarımın yanında ibadet ve taatım fayda vermez» diyerek Allah'ın rahmetinden umudunu keser. Kimi «ölüm gelip bana yaklaşınca tevbe ederim, tevbem kabul edilir» der. işte bunlar ve bunlar gibi, akıllan şehvetlerinin elinde tutsak olan aldanmış güruhlar, şehevî arzularına ulaşmak için akıllarını hile yollarını araştırmakta kullanırlar. Böyle kimser lerîn aklı, kâfirin elindeki müslüman esir gibi şeytanın esiri olmuştur. Kafir o müslüman esiri domuz çobanlığında, şarap işlerinde ve haç taşımada kullandığı gibi şeytan da onun aklını kötü işlerde kullanır. Böyle aklını kahr ve mağlup ederek düşmanına teslim eden kimsenin Allah katında yeri, bir müslüma-nı yakalayıp, kafirlere satan ve onlara teslim eden gibidir.

Burada ince bir nükte vardır ki, bunun iyice düşünülerek anlaşılabilmesi için kalbin saflaştırılması gerekir. O da, bu aldanmış kimsenin, kendisinin şanını, şerefini, kadrini yükselte-rek bütün mahlukatın üstüne çıkaran ve Tanrı'nın sultanı olan aklı, en büyük düşmanı olan şeytana teslim ederek onun kahn, tasarrufu ve hükmü altına esir etmesi hadisesidir. Bu yüzden Allah Teala da aslında hakkı mahkumiyet olan şeytanı, bu aldanmış kimseye hakim kılmış ve onun tahakkümüne vermiştir. Şeytan onu istediği yere götürür, onunla hem kendisi, hem ordusu ve hempaları (hizbi) alay ederler. Bu kişi, kendisine bin-bir çeşit işkence çektiren en büyük düşmanına nefsini teslim eden gibidir. Halbuki bu kimsenin, düşmanını kahır ve mağlup ederek esir alıp ondan intikamını alması gerekirken, ona karşı savaşı bırakıp teslim olduğundan Allah Teala ceza olarak, şeytanı ona musallat-kılmıştısr Nitekim Allah Teala, «Kur' °n okuyacağın vakit, (evvelefo kovulmuş şeytandan Allah'a SıSm. Hakikat bu ki, iman edip de Rab'lerine gönül bağlayan-""" üzerinde onun bir tasallulîpyoktur. Onun hakimiyeti, ancak onu dost edinenlere ve Allah'a şirk koşanlardır.» (Nahl/98-99-100) buyurmuştur.

Peki, Allah Teala burada, şeytanın kendi dostları üzerinde hakimiyeti olduğunu isbat etmiş olduğu halde aşağıdaki ayet-i kerimelerde bu hakimiyeti nasıl nefyetmiştir? «îş bitince, şeytan da der ki, şüphesiz Allah size gerçeği vadetti. Ben de size vadettim. Ama size yalan söyledim. Mamafih benim sizin üzerinizde bir hakimiyetim yoktu. Ne var. ki sizi davet ettim, siz de hemen bana icabet ettiniz-» (İbrahİm/22) «Yemin ederim ki, İblis onların aleyhindeki zarınım gerçekleştirdi de, iman edenlerden bir zümre hariç olmak üzere, (tamamen) ona uydular. Halbuki İblis'in insanlar üzerinde hiçbir hakimiyeti yoktu. Ancak biz ahirete iman eden kimse ile onda şüphe edeni ayırt etmek için ona müsaade vermiştik.» (Sebe'/2Q-21). Yukarıda sorduğumuz soruya şöyle cevap verilir; Şeytanın onlar üzerinde isbat edilen hakimiyeti,

nefyedilen hakimiyetten iki yönüyle ayrılır. Birinci yön; İnsanlar şeytana itaat etmekle ve onu dost edinmekle ona hakimiyet imkânı ve fırsatı vermişler, o da, bu sayede onlara hakim olarak, onlarla istediği gibi oynama ve İstediği yere sürükleme imkan ve fırsatını bulmuştur. O halde, olumlanan hakimiyet, insanların ona itaat etmeleriyle ve onu dost edinmeleriyie ona vermiş olduklan imkân ve fırsattır. Nefyedüen hakimiyet ise, hüccet ve delil hakimiyetidir. Yani, İblis'in İnsanlar üzerinde hakimiyetini kurması İçin bir hüccet ve delili yoktur. Ama o, onları hüccetsiz ve delilsiz olarak çağırmış olmasına rağmen onlar buna bakmadan bu çağrıyı kabul etmişlerdir.

İkinci yön; Allah Teala, başlangıçta kesinlikle şeytana hakimiyet vermemişti fakat insanlar, ona itaat etmekle, onun ordusuna ve fırkasına (hizbine) girmekle, onu kendilerine hakim kılmışlardır. Yoksa o, bizatihi kendi kuvvetiyle onlara hakim olmuş değildir. Zira onun hilesi zayıfdır. öyleyse onun hakimiyeti insanların irade ve ihtiyariyledir.

Üçüncü hal; Dinî kuvvet ile hevâ kuvveti arasında üstünlüğün nöbetleşe devam etmesidir, yani, bu iki kuvvet arasında-ki savaş, bunlardan her birinin bazen lehine bazen de aleyhine olmak üzere sürüp gider. Hiçbiri diğerini tamamen mağlup edemez. Bu hal iyi bir amel ile kötü bir ameli karıştıran, bulandıran ekseri müminlerin halidir.

Kıyamet gününde de insanların halleri, bu dünyadaki bu üç hallerine uygun olacaktır. İnsanlardan kimi cehenneme girmeden cennete girecektir. Kimi, cehenneme girip, cennete girmeyecektir. Kimi, cehenneme girip, sonra cennete girecektir.

İnsanların sağlam ve hasta olma halleri de bu üç hal üzere bulunur. İnsanlardan kiminin kuvveti hastalığına mukavemet ederk onu yener, üstünlük kuvvetin olur. Kiminin hastalığı ise kuvvetini mağlup eder, bu sefer üstünlük hastahğm olur. Kiminin de hastalıkla kuvveti arasındaki savaş nöbetleşe sürer gider. Böyle bir kimse, bir zaman için iyi olur, bir zaman için de hasta olur. [8][8]

Kuvvetli Ve Zayıf Oluşuna Göre Sabrın Kısımları

İnsanlardan bazısı, güçlükle sabrederler. Bu hal, bir kimsenin kuvvetli bir şahısla güreşip onu güçlükle yenmesine benzer. Kimi de kolaylıkla sabreder bunun hali de, zayıf bir şahıs-.. la güreşilip onu kolayca yenmeye benzer. îşîe Rahman'ın ordusu İle şeytanın ordusu arasındaki güreş de böyledir. Her kim, şeytanın ordusunu yenerse şeytanı yenmiş olur.

İbn-i Mes'ud (r.a) demiştir ki, «İnsanlardan birisi cinlerden birisiyle karşılaşınca güreşmişler. İnsan cini yenmiş. Bunun üzerine o kimse cine «seni-zayıf görüyorum» demiş o da, «ama ben cinler arasında kuvvetliyim» demiş. Ashab-ı Kiram «O, Ömer b. Hattab mıdır?» diye sormuşlar, İbn-i Mes'ud (r.a) da. «Ömer'den başka kim olabilir? diye cevap vermiş.»

Sahabeden bazıları şöyle demiştir: Yolculuk yaparak devenizi zayıflatmanız, güçten düşürmeniz gîbİ, şüphesiz mümin de şeytanını zayıflatır.

Selef-İ Salihinden İbn-İ Ebiddünya şöyle anlatır: «İki şeytan buluştuklarında biri diğerine 'seni çok zayıf ve bitkin göiüyorum' demişi diğeri de 'hiç sorma, Öyle bir adamla beraberim ki, yemeğe başlarken besmele çekiyor ben yiyemiyorum, su içeceği zaman besmele çekiyor ben İçemiyorum, evine girerken besmele çekiyor ben dışarıda geceliyorum diye cevap vermiş. Bu sefer öbür şeytan şöyle demiş, 'ben de öyle bir adamla beraberdim kİ, yemek yerken besmele

[8][8] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 23-27.

çekmez beraber yeriz, su İçerken besmele çekmez beraber içeriz, evine girerken besmele çekmez beraber gireriz, karısıyla cinsî münasebette bulunurken besmele çekmez ortak yaparız.»

Sabrı âdet edinen kimseden düşmanı korkar. Sabretmek kime zor gelirse düşmanı onun peşini bırakmayıp maksadına ulaşır. 9[9]

7. Konu : İlişkili Olduğu Konulara Göre Sabrın Kısımları

Sabır, alâkalı olduğu konulara göre üç kısımdır. Birinci kısım, emirleri, ibadet ve taatlan eda edinceye kadar yapılan sabırdır. İkinci kısım, yasaklan ve şeriata uygun olmayanları yapmamaya sabırdır. Üçüncü kısım kaza ve kadere kızmayıp bunlara sabırdır.

Şeyh Abdülkadir, «Fütûhu'l Gayb» isimli eserinde bu üç kısım hakkında şöyle demiştir; Kul için yapacağı bir emir sakınacağı bir yasak ve sabredeceği bir kader mutlaka lazımdır Bu konunun açıklanması iki tarafı da ilgilendirir. Bir tarafı Allah Teala ile ilgilidir, diğer tarafı da kul ile ilgilidir.

Allah Teala ile ilgili tarafı ele alırsak; Allah'ın kullan Üzerinde iki hükmü vardır. Biri şer'i ve dinî hükmü, diğeri ise kev-nî ve kaderi hükmüdür. Şer'i hüküm, Allah'ın emriyle ilgilidir Kcvnî ve kaderi hüküm ise Allah'ın yaratmasıyla ilgilidir. çunl kü, yaratmak ve emretmek yalnız Allah'a mahsustur. .

Allah Teala'nın dinî hükmü, matluba göre iki nevidir. Birinci nevi, talebedilen şey sevimli olduğundan yapılması istenilendir. Bu da ya vacip olur veya müstahap olur. Bunların yapılması da ancak sabırla tamam olur. İkinci nevi, talebedilen sev sevimsiz olduğundan yapılmaması istenilendir. Bu t'a ya haram olur veya mekruh olur. Bunların yapılmaması da sabra bağlıdır. İşte bunlar, Allah Teala'nın şer'î ve dinî hükmüdür.

Allah Teala'nın kevnî ve kaderi hükmüne gelince, bu da kulun herhangi bir tesiri olmaksızın Allah'ın kulu üzerine kaza ve takdir ettiği musibetlerdir. Kulun bu musibetlere sabretmesi farzdır. Peki bu musibetlere razı olmak vacip midir? Bu-hususta alimlerimizin iki görüşü vardır. Bu iki görüş, tmam Ahmed'in mezhebinde iki yönlüdür. En doğru olan görüşe go->re rıza, müstahabdır. Dinin temeli şu üç esastan ibarettir,

a) Emredilenleri yapmak,

b) yasaklan terketmek,

c) takdir edilmiş olana sabretmektir.

Kul İle ilgili olan tarafa gelince; Kul, mükellef olduğu sürece bu üç esastan ayrılamaz ve kendisinden teklif düşmedikçe bu üç esas da ondan düşmez. Buğday başağının yalnız sapı üzerinde yükseldiği gibi emirlerden, nehiylerden ve kaderden ibaret olan kulluk vazifeleri de yalnız sabır temeli üzerinde yükselirler.

Gerek Allah'ın emriyle olan ibadet ve taatlar olsun, gerek Allah'ın yaratmasıyla olan kaza ve kader olsun, gerekse Allah'ın yasaklamış olduğu yasaklar olsun bütün burilann hepsi sabra

9[9] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 27-28.

bağlıdır.

İbn-İ Teymiyye devamlı bu üç esas üzerinde, durarak şöyle derdi «Ey oğulcağızım, emred/lenleri yap, haramlardan ve yasaklardan kaç ve takdir edilmiş olanlara sabret.» Nitekim Hz. Lokman da, oğluna şöyle nasihatte bulunmuştu, «Ey oğulcağızım! Namazı dosdoğru kıl, iyiliği emret, kötülüğü yasakla, başına gelen belaya sabret.» Hz. Lokman'm oğluna, «iyiliği emret, kötülüğü yasakla» ifadesi, oğlunun iyiliği hıjn kendisinin yapmasını, hem başkalanna emretmesini ve kötülüklerden hem kendinin vaz geçmesini, hem başkalarım vaz geçirmesini içine almaktadır. Çünkü emreden ve yasaklayan kimsenin emrettiğini kendi yapmadıkça, yasakladığından kendi vaz geçmedikçe bu şekildeki emri ve yasaklaması doğru olmaz. Nitekim Allah Teala bu üç esası şu sözünde açıklamaktadır, «Bunu ancak aklı başında olanlar anlar. Onlar ki, Allah'ın ahdini yerine getirirler, verdikleri sözü bozmazlar, onlar ki, Allah'ın ulaştırılmasını emrettiği şeyi ulaştırırlar. Rablcrinden korkarlar, (bilhassa) kötü, hesabdan endişe ederler. Onlar ki, Rableri-nin rızasını kazanmak için sabrederler, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine verdiğimiz rıztklardan gizli ve aşikar (hayır yoluna) harcarlar, kötülüğü de iyilikle savarlar. İşte bunlar var ya (dünya) yurdunun (İyi) sonucu onlarındır.» (Ra'd/19-20-21-22) Ayet-i kerimede geçen vasıflarda îslam ve iman makamları toplanmış olduğundan Allah Teala onları, yapmış oldukları ahdi yerine getirmeleriyle övmüştür. Zira bu ahidde hem dinin zahiri, hem batını, hem Allah'ın hakkı, hem de mahlufcatın hakkı mündemiçdir. Onlar kendileriyle, bir ve ortağı olmayan Rableri arasındaki kulluk vazifelerine riayet ederek ibadet ve taatlarını hakkıyla eda etmeye çalışırlar. Allah'a yönelip O'na tevekkül ederler, O'nu severler, O'ndan korkarlar, O'nun rahmetini umarak tevbe ederler. O'na boyun bükerek hudû ve huşu içinde bulunurlar. O'nun nimetlerini itiraf ederek şükrederler, hata ve günahlarını ikrar ederek istiğfar ederler. Bütün bunlar, Allah Teala ile kullan arasındaki bağlardır. Allah Teala kendisiyle kullan arasındaki bağların devam etmesi için yukanda geçenlerin yapılmasını emretmiştir.

Allah Teala, bizimle Resulü arasında da devamlı bir irtibat bulunmasını da emretmiştir. O da, Resulullah'a (s.a.v.) iman ederek onu tasdik etmemiz, herşeyde onu hakem tayin edip hükmüne razı olarak teslim olmamız, onun muhabbetini kendimizin, evladımızın, ana babamızın ve bütün insanların muhabbetinden üstün tutmamızdır (Allah'ın selat ve selamı onun üzerine olsun). Demek ki bu ahid, Allah'ın hakkım ve Resulünün hakkını layıkıyla yerine getirmeyi de ."cine almıştır. Allah Teala, bizimle ana babamız ve akrabalanmız arasında da iyilik ve sıla-ı rahim yapmak suretiyle bağlantı bulunmasını emretti. îşte bunlar da ayet-i kerimede, Allah'm ulaştınl-masını emrettiklerindendir. Yine Allah Teala bizimle zevcelerimizin arasında da onlann haklannı gözeterek iyi geçinmek suretiyle bağlantı bulunmasını emretmiştir.

Yine Allah Teala, bizimle elimiz altında olanların arasında da yediğimizden onlara da yedirmek, giydiğimizden onlara da giydirmek, yapamıyacakları işleri onlara teklif etmemek suretiyle-bağlantı bulunmasını emretmiştir. Yine Allah Teala, bizimle yakın ve uzak akrabalarımızın arasında da kendi nefislerimizi, ehlimizi,. mallarımızı muhafaza ettiğimiz gibi, onlann da nefislerini, ailelerini, mallanni muhafaza ederek, haklanna riayet etmek suretiyle bağlantı bulunmasını emretmiştir. Aynı şekilde yolculukta da arkadaşlarımızın haklanna riayet ederek aramızda bağlantının bulunmasını emretmiştir. Yine Allah Teala bizimle bütün insanlar arasında da onların bize nasıl muamele etmelerini arzu ediyorsak bizim de aynı şekilde onlara muamele etmemiz suretiyle bağlantı bulunmasını emretmiştir. Yine bizimle hafaza (insanlann yaptıkîan işleri yazmaya mahsus melekler) arasında da, yanında tazim ve hürmet edeceği biri bulunduğunda ondan utanarak günah ışleyemeyen kimse gibi, o meleklerden de utanarak günah işlemekten sakınmak suretiyle bağlantı bulunmasını emretmiştir. İşte bun-lann hepsi, Allah'ın ulaştınlmasını emrettiklerindendir.

Allah Teala, yukanda geçen bağlantılan yapmaya insanları sevkedenin Allah korkusu İle kıyamet günündeki hesabın şiddetinden korkmalan olduğunu açıklamıştır. Allah'ın emrettiği bu bağlantıları ancak Allah'dan korkanlar yaparlar. Bİr insanın kalbinden Allah korkusu çıkarsa bu

bağlantılar da kopar.

Allah Teala, bağlantıların da, Allah korkusu ile kıyamet günündeki hesabın kötülüğünden korkmanın da sabır ile bağlı bulunduğunu açıklayarak, «.Onlar ki, Rablerinin rızasını kazanmak için sabrederler.» (Ra'd:22) buyurmuştur. Allah Teala, sabnn yalnız kendi rızası için yapılacağını bildirdikten sonra insanların sabretmelerine en büyük yardımcının namaz olduğunu zikrederek, «Namazı dosdoğru kılarlar.» buyurmuştur. Dünya ve ahiret işlerinde de en büyük yardımcılann namaz ile sabır olduğunu, Allah Teala aşağıdaki ayet-i kerimelerinde beyan etmiştir, «Sabırla ve namazla (Allah'dan) yardım isteyin Gerçi bu (nefislere) pek ağır gelirse de (Allah'a) saygısı olan kimselere ağır gelmez.» (Bakara/45) «Ey iman edenler! Sabırla ve namazla (Allah'dan) yardım isteyin. Hiç şüphe yok ki, Allah sabredenlerle beraberdir.» (Bakara/153)

Allah'ın ahdini yerine getirenlerin halleri şöyledir: Onlar, kendilerine sabırla ve namazla iyilik ederler, başkalarına da mallarını vermek suretiyle iyilik ederler, cahiller kendilerine eza ve cefa ettikleri zaman kötülüğe kötülükle karşılık vermeyip 'bilakis kötülük edenlere dahi iyilikle muamele ederler. Nitekim Cenab-ı Hak: «kötülüğü iyilikle savarlar.» buyurmuştur. Ayet-i kerimedeki «yedraune» kelimesi, «Onlar bir günah İşlediklerinde hemen arkasından bir iyilik yaparak günahlarını affettirmeğe çalışırlar» diye tefsir edilmiştir. Nitekim Allah Tea-la: «Çünkü iyilikler kötülükleri (günahları) giderir.» (Hud/114) buyurmuştur. Resul-ü Ekrem (s.a.v.) de bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuştur: «Bir kötülüğün ardından hemen bir iyilik yap kî, kötülüğü (günahı) gidersin.»

Netice olarak söz konusu ayet-i kerime iki nev'idir. Birinci nevi; Allah'ın ahdini yerine getirenlerin kendilerine bir kötülük yapıldığında, kötülüğü iyilikle savmalarıdır. îkinci nevi ise, bîr günah işlediklerinde onu affettirmek için hemen arkasından bir İyilik yapmalarıdır.

Bu ayet-i kerimeler, emredilenlerin ^yapılmasına, haram ve yasaklanıl - terkedümesine, kaza ve kadere sabredilmesine şa-mü olduğundan islam ve iman makamlarının kepsİni içine almıştır. Allah Teala, bu üç esası aşağıdaki ayet-i kerimelerinde zikretmiştir, «Evet, eğer sabreder de itaaisızhktan sakınırsanız ve o anda müşrikler üzerinize gelirlerse, Rabbiniz size nişanlı beşbin melek île yardım edecektir.» (Al-i îmran/125); «Şu muhakkak ki, her kim Attah'dan korkar ve sabrederse, (bilsin ki) Allah iyilik edenlerin mükafatını Zayi etmez-» (Yusuf/90); «Ey iman edenler! Sabredin ve sabır yarışında düşmanlarınızı geçin! Cihad için hazır ve rabıtalı bulunun. Hem Allah'dan korkun ki, felah bulaşınız» (Al-i İmran/200).

Her nerede «takva» kelimesi «sabır» kelimesiyle beraber zîkredilirse, emredilenlerin yapılmasına, haram ve yasakların terkedilmesine, kaza ve kadere sabredilmesine şamil olur. Çünkü takvalı oluşun hakikati, emredilenlerin yapılması ile haram ve yasakların terkedilmesinden ibarettir. [10][10]

8- Konu : Beş Hükme Göre Sabrın Bölümlere Ayrılması

Sabır: Vacip, mendup, haram, mekruh ve mubah olmak üzere beş kısma ayrılır.

Vacip olan sabır da, üç nevidir. Birinci nevi, haram ve yasaklara karşı yapılan sabırdır. İkinci nevi, farz ve vaciplerin edaları üzerine sabırdır. Üçüncü nevi, hastalık ve fakirlik gibi kulun tesiri olmayan musibetlere karşı yapılan sabırdır.

---

[10][10] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 28-32.

Mendup olan sabır, mekruhlara karşı yapılan sabırdır. Mustahabların edaları üzerine sabırdır. Yapılan bir zararın mislini yapıp, fazlasını yapmamaya sabretmektir.

Haram olan sabırın da bir kaç nevi vardır, yemeyip, İçme-yip ölünceye kadar sabretmek haramdır.

İmam Tavus ile îmam Ahmed dediler ki, her kim açlıktan çaresiz kalıp da Ölmüş hayvan etini veya kanını yemeyip ölürse cehenneme girer. Eğer «dilenmekten başka çareci olmayan kimsenin dilenmeyip sabretmesinin hükmü nedir» diye sorulursa buna şöyle cevap verilir, bu sabrın hükmünde iki görüş vardır. Bîr görüşe göre bu sabır haramdır, diğer bîr görüşe göre ise, mübahdır. Bu iki gorüşden bence daha doğru olanına göre, o kimsenin dilenmeyip sabretmesi caizdir. Ahmed b. Han-bel'e «o kimsenin dilenmediği takdirde ölmesinden korkulur» diye sorulduğunda, o da «ölmez ölmez, Allah onun rızkını verir, Allah Teala, onun ihtiyacını ve dilenmeyi terket m esindeki samimiyetini görünce rızkını bahşeder» diye cevap vermiştir. Buna göre Ahmed b. Hanbel d.'lenmeyi her halükarda menet-miştir. Fakat Ahmed b. Hanbel ve imam Şafii mezhebinden olan diğer bir çoklarına göre ise, o kimsenin dilenmesi vaciptir. Şayet dilenmeyip ölürse günahkar olur. Çünkü dilenmek onu ölümden kurtarır.

Bir insanın, üzerine yırtıcı hayvanın veya yılanın ya da yangın, taşkın vs. veya bir kafirin öldürmek için geldiğini gördüğü halde kaçmayıp sabretmesi haramdır. Fakat müsîüman-lar arasında bir fitne ve savaş çıktığında teslim olup sabretmesi mubahtır, hatta müstahabdır. Nitekim bir çok naslar buna delâlet etmektedir. Resul-ü Ekrem (s.a.v.)'den bu konu hakkında sorulduğunda şöyle buyurmuştur, «Adem aleyhİsselamm iki oğlundan hayırlı olanı gibi ol.» (Kabil'in Öldürdüğü Ha-bil kastedilmiştir.) Diğer bir rivayette, «Öldürülmüş olan Allah'ın kulu gibi ol, öldüren Allah'ın kulu gibi olma!» Diğer bir rivayette ise, «Bırak onu kendi" günahını da senin günahını da taşısın!». Diğer bir rivayetle de «Kılıcın parıldaması seni ürkütürse, seni Öldürünceye kadar elinle yüzünü kapat!» Allah Teala, Adem aleyhisselam'm İki oğlundan teslim olanın hayırlı olduğunu açıklamış ve bununla onu medhetmiştİr. Fakat bir kafir bir müslümanı Öldürmek istediğinde müslümanın nefsini müdafaa etmesi ise vaciptir. Çünkü cihaddan maksad bir müs-, lümamn kendini ve diğer müslümanlan müdafaa etmesidir. Ama bir kimse, malını ve canını müdafaa etmek için hırsızlarla çatışmaya girmeli mi yoksa teslim mi olmalıdır, bu konuda İhtilaf vardır. Fakat masum olan bir kimsenin müdafaa edilmesinin vacip olduğunda alimler ittifak etmişlerdir.

Bir kimse1, bîr şahsın kendisine veya zevcesine tecavüz etmek istediğinde o şahsın buna karşı sabretmesi kesinlikle caiz değildir.

Mekruh olan sabrın da bir çok kısımları vardır. Birincisi, bîr kimsenin .kendi bedenine zarar verecek şekilde yemeyi, İçmeyi, giyinmeyi ve zevcesiyle cinsi münasebeti terkederek sabretmesi mekruhtur. İkincisi, zevcesinin cinsî münasebete ihtiyacı olduğu halde onunla birleşmeyerek sabretmesi mekruh-dur. Üçüncüsü, mekruh olan işleri yapmaya sabretmek mek-ruhdur. Dördüncüsü, müstahap olan İşleri yapmamaya sabretmek mekruhdur.

Mükellefin, yapıp yapmaması arasında muhayyer olduğu bir işi yapmamaya veya yapmaya sabretmesi mübahdır.

Netice olarak vacibi yapmaya sabretmek vaciptir. Vacibi yapmamaya sabretmek haramdır. Harama karşı sabretmek va-cjbdir. Haramı işlemeye sabretmek de vaciptir. Müstahabı yapmaya sabretmek müstahabdır. Müstahabı yapmamaya sabretmek mekruhdur.

Mekruhu terketmeye sabretmek müstahabdır. Mekruhu işlemeye sabretmek mekruhdur.

Mubahı işlememeye sabretmek mübahdır. En iyisini Allah bilir. [11][11]

9- Konu : Sabrın Derecelenilin Farklılıkları

Sabır, yukarıda geçtiği üzere iki nevidir. .Biri ihtiyarî sabır diğeri de mecburi sabır. İhtiyarî sabır, mecburi sabırdan üstündür. Çünkü mecburi sabırda, bütün insanlar ortak oldukları gibi ihtiyarî sabırları olmayan hayvanlar da buna ortaktır Bundan dolayı Yusuf aleyhisselam'm Aziz'in karısının istediğini yapmadığından hapsedilme gibi başına gelen felaketlere sabretmesi, kardeşlerinin kendisini kuyuya atmaları, babasıyla arasını ayırmaları ve onu köle olarak satmaları gibi başına gelen musibetlere sabretmesinden daha büyüktür. Allah Teala' nın yeryüzünde Yusuf aleyhisselam'm şanını ve şerefini yükselterek ona vermiş olduğu mülk ve saltanata sabretmesi mecburi sabır neviindendir.

İbrahim HaliluUah'm sabrı, Mûsâ Kelimullah'm sabn, Nuh Neciyullah'ın sabn, İsa Ruhullah'm sabn, Adem oğullarının Efendisi ve peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.)'m sabrı da böyledir. Bunlar, İnsanlan Allah'a davet ederken ve Allah düşmanlarıyla savaşırken bütün sıkıntılara sabret m işlerdir. Bundan dolayı Allah Teala, onlan azim sahibleri diye isimlendirdi ve Resulüne de onlann sabrettikleri gibi sabretmesini emrederek «O halde (habihim) peygamberlerden azim sahihleri olanların sabrettikleri gibi sen de sabret.'» (Ahkaf/35) buyurmuştur. Cenabı Hak, azim sahibi peygamberlerini aşağıdaki ayet-i kerimelerde zikretmiştir, «Sizin için dinden, Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahiy buyurduğumuzu, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi size de şeriat yaptı.'» (Şura/13), Hatırla ki, bir vakitler peygamberlerden misaklarım almıştık, senden de, Nuh'dan, İbrahim'den Musa'dan ve Meryem oğlu İsa'dan da, onlardan sağlam bir söz almıştık.1» (Ah-zab/7) İbn-i Abbas (r.a.) ve diğer selefden plan alimler, azim sahibi peygamberlerin, bu ayet-i kerimelerde geçenler olduğunu söylemişlerdir.

Allah Teala, Resul-î Ekrem (s.a.v.) Efendimizi, azim sahibi peygamberlerin sabrettikleri gibi sabretmeyen balık sahibine (Yunus lleyhisselam'a) benzemekten nehyederek, «(Habibim) sen şimdilik Rabbinin hükmünü (bekleyerek) sabret. O balık sahibi (Yunus aleyhissclam) gibi olma. Hani (balığın karnında) kederle dolu olarak dua etmişti.» (Kalcm/48) buyurmuştur.

Burada şöyle faydalı bir soru sorulursa, «iznâda» kavlin-deki zarfın amili nedir? «Lâtekün» kelimesi olamaz. Çünkü bu kelime amil olduğu takdirde ayetin manası şöyle olur; «Habi-btm, Yunus aleyhisselam gibi dua etme». Bu mana murad edilmemiştir. Zira Allah Teala onu bu duasında övüp, bu duası sebebiyle kurtardığını haber vererek, «0 balık sahibini, (Yunus aleyhisselam'ı} da (hatırla). Hani o, (kavmine) öfkelenmiş olarak gitmişti de bizim kendisini hiçbir zaman sıkıştırmayacağımızı sanmıştı. Derken karanlıklar içinde (kalıp), 'Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni noksanlıklardan tenzih ederim Ben, gerçekten haksızlık edenlerden oldum.' diye (Allah'a) dua etmişti. Bunun üzerine, biz de onu(n bu duasını) kabul ettik ve kendisini kederden kurtardık. İşte biz iman edenleri böyle kurtarırız.» (Enbiya/87, 88) buyurmuştur.

Tırmizi'de ve diğer hadis kitablarmda peygamber Efendi-miz'den rivayet edilen bir hadis-İ şerifde, şöyle buyurulmüş-tur.. «Kardeşim balık sahibi (Yunus aleyhisselam) hani balığın karnında, «Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni noksanlıklardan tenzih ederim. Ben gerçekten haksızlık edenlerden oldum.» diye dua etmişti ya, işte kederli bir kimse bu dua İle dua ederse

---

[11][11] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 33-34.

mutlaka Allah Teala, onun kederini giderir.» Yunus aley-hlssclama bu duasında ona benzemekten nehyedilme mümkün-değildir. Ne var ki balığın karnında hapsedilmesine çok sıkılıp, kederle dolu olduğu halde Rabbine dua etmesine sebep olan kavmine öfkelenerek gitmesi hususunda Yunus aleyhisselanı'a benzemekten nehy olunmuştur. Nitekim buna şu ayeti kerime delalet etmektedir, «Habibim, şimdilik Rabbinin hükmünü (bekleyerek) sabret.» buyurulduktan sonra, «fRabbinin hükmüne sabrı zayıf olan) balık sahibi (Yunus aleyhisselam) gibi olma.» dîye nehyedilmistir. Şu halde emredilen hal nehyedllen halden başkadır. Bu ayet-i kerimeye şöyle mana vermekten seni meneden nedir, diye sorulursa. Yani «habibim, mukadderata sabretmekle, emredilen yerde sabredeceksin. Mukadderata tahammül ederek sabfetmeyip, kederle dolu olduğu halde bundan kendisini kurtarması için Allah'a dua eden .Yunus aleyhisselanTa benzemeyeceksin.» Böyle mana vermekten beni men eden Allah Teala'nm Yunus aleyh isselam'ı ve diğer peygamberleri başlarına gelen dertlerin giderilmesini isteyerek yaptıkları dualarından dolayı övmesidir. Nitekim ayet-i kerimede geçtiği üzere Allah Teala, Yunus aleyhisselam'ı yapmış olduğu duasından dolayı övmüştür. Şu halde övüldüğü bir yerde ona benzemekten nehyolunamaz. Allah Teala Eyyüb aleyhisselam! da, n^enim başıma (bu) derd geldi, sen merhametlilerin en mer-hametlisisin.» demesinden dolayı övmüştür. (Enbiya/83) Ya-kup aleyhisselam'ı da, «Ben (taşan) kederimi, mahzunluğumu yalnız Allah'a şikayet ediyorum.» (Yusuf/86) demesinden dolayı Övmüştür. Musa aleyhisselam'ı da, «Ey Rabbİm! Gerçekten ben, bana indireceğin her hay ıra muhtacım.» (Kasas/24) demesinden dolayı övmüştür. Peygamberlerin ve Resullerin sonuncusu, Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.) de, «İlahî! Kuvvetimin za'fa uğradığını, çaresiz kaldığımı ancak sana arz ederim.» diyerek Allah'a şikayette bulunmuştu. Buna göre, Allah'a yapılan şikayet, hakiki sabra zıd değildir. Zira bu şikayet kulun derdini yalnız Allah'a arz etmesinden ibarettir. Şikayeti yalnız Allah'a arz etmek ise sabrın ta kendisidir.

Allah Teala, şikayetini, yalvarmasını ve duasını dinlemek için kuluna derd ve bela verir. Nitekim, Allah Teala, musibet ve bela zamanında kendine boyun eğerek yalvarm ayan lan ayıplayarak, «Andolsun ki biz onları (evvelce de açlık) azabına musallat kıldık da yine Rablerine baş eğmediler. Onlar yalvarıp yakarmazlar.» (Mü'mİnun/76) buyurmuştur.

Kul, Allah'a karşı yiğitlik göstermek için çok zayıftır. Allah Teala kulunun kendisine karşı yiğitlik taslamasını istemeyip bilakis boyun bükerek yalvarıp yakarmasını ister. Cenab-ı Hak kulunun derdini insanlara şikayet etmesine buğzeder. Kendisine şikayet etmesini ister.

Büyüklerden birine, «Kendisine hiçbir şeyin gizil kalmadığı Allah Teala'ya neyi şikayet ediyorsun?» diye sorulmuş, O da, «Rabbim, kulun kendisine baş eğmesinden hoşnud olur» diye cevap vermiştir.

Netice olarak Allah Teala, peygamberimiz Muhammed Mustafa (s.a.v.)'ye, azim sahibi peygamberlerin kendi hükmüne ihtiyarî sabırla sabrettikleri gibi sabretmesini emretmiştir. Zİra bu sabır, sabırların en mükemmelidir. Bundan dolayı'kıyamet gününde İnsanlar, azim sahibi peygamberlere şefaat etmeleri için müracaat ettiklerinde insanları, kendilerinin en faziletlisi, en hayırlısı ve Allah'ın hükmüne en sabırlısı cian Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.)'ya yollayacaklardır.

Tekliflere (Şeriatte Yapılması Emredilenlere ve Yasak Edilenlere) Sabretmek Mukadderata Sabretmekten Daha Üstündür Emredilenlere mi, yoksa yasak edilenlere mi, yoksa mukadderata mı sabretmek daha efdaldir diye sorulursa buna şöyle cevap verilir; Emredilenler ile yasak edilenlere sabretmek, mukadderata sabretmekten daha faziletlidir. Çünkü mukadderata İyİ kimse de, kötü kimse de, mü'min de, kâfir de sabreder. Sabrı ihtiyarî olsun, mecburi olsun her insanın mukadderata mutlaka sabretmesi gerekir. (Çünkü ondan kurtuluş yoktur). Ama emredilenleri eda ederken çekilen sıkıntılara ve yasaklardan sakınmalara sabır ise, ancak peygamberlere tâbi olanların sabrıdır. Bu konularda en çok sabırlı olanlar en fazla peygamberlere bağlı olanlardır. Her sabır yerine göre faziletlidir. Mesela, yerine göre harama

karşı sabretmek faziletlidir yerine göre İbadet ve taata sabretmek faziletlidir.

Yasaklara karşı sabır mı, yoksa emredilenlere sabır mı, efdaldir? Bu konuda ihtilaf vardır. Bir kısım alimler «yasaklaıa karşı sabretmek daha faziletlidir. Çünkü bu sabır, daha zor, daha güçtür. Zira iyi işleri ve iyi amelleri iyi kimseler de yapar kötü kimseler de yapar. Yasakları yapmamaya sabretmek ise ancak sıddıklann işidir, diyerek delillerini şöyle sıraladılar. Haramlara karşı sabretmek nefsin arzusuna karşı sabretmektir. Bu sabır ise, daha zor ve daha faziletlidir. Zita bu, nefislerin sevdiği sevgiliyi Allah İçin bırakan kimsenin Allah'ı kendi nefsinden ve nefsinin arzularından daha çok sevdiğinin delilidir. Fakat sevgilinin sevdiğini yapmak, Allah'ı sevmenin de olamaz. Mürüvvet (insanlık) ve fütüvvet (asalet) bunların hepsi sabra bağlıdır.

Ahnıcd b. Hanbel dedi ki, «Fütüvyet, arzu edilen bir şeyin Allah korkusu için bırakılmasıdır. Kulun, mürüvvet ve fütüvvetî sabrına göredir.»

Emredilenleri yapmaya sabreden kimseye şaşılmaz. Çünkü onların hepsi adalet, ihsan, ihlas ve iyilik gibi, faziletli ve temiz nefislerin sevdikleridir. Bilakis şaşılacak kimse, nefisleri aldatıcı olan yasaklara karşı sabredendir. Zira bu kimse, dünyadaki sevdiklerini ahiretteki sevdikleri için bırakandır. Çünkü nefis peşin olanı sever. Nefsin peşin olanlara karşı sabretmesi tabiatına aykırıdır.

Yasaklara çağıranlar dörttür; insanın nefsi, şeytanı, fena istek ve arzularıyla, dünyasıdır. İnsan, bu dört düşmanla cihad etmedikçe, yasakları terk edemez. Zira bu dört düşmanla cihad etmek ise, nefislere en ağır ve en acı gelen şeydir. Çünkü yasaklar, nefislerin fena arzu ve lezzetlerinden menedilmesinden İbarettir. O halde bu dört kuvvetli düşman, insanı fena arzu ve lezzetlere çağırdığı halde, onlara karşı çıkmak en güç ve en ağır şeylerdendir. Bundan dolayı yasaklara yaklaşma kapılarının hepsi kapatılmıştır. Emredilenlerde İse kul, gücün yettiği kadarıyla mükellefdir. Nitekim Resul-ü Ekrem (s.a.v.) bir ha-dis-İ şeriflerinde şöyle buyurmuşlardır, «Size bir şeyi emrettiğim zaman gücünüzün yettiği kadar, onu yapın. Sîze neyi yasak edersem ondan sakının.» Bu hadis-i şerif, emredilmiş olanların kapısından, yasak edilmişlerin kapısının daha dar olduğuna ,acizlik ve özürden dolayı emredilenlerin bazısının terke-dilmesine ruhsat ve İzin verilmiş olduğuna, yasaklardan hiçbirinin yapılmasına ruhsat ve izin verilmemiş olduğuna delâlet etmektedir. Bundan dolayı hadler ve diğer cezalar, yasaklar İşlendiğinde tatbik edilir. Fakat emredilenler terkedildiğinde onlar için muayyen bir ceza yoktur. Hatta emredilenlerin en büyüğü namazdır. Bunu terkeden için had var mıdır, yok mudur, bu konuda alimler ihtilaf etmişlerdir. İşte bunlar, yasaklara karşı sabretmenin daha faziletli olduğunu ileri süren alimlerin delillerinden bazılarıdır.

Diğer bir kısım alimler ise, emredilenleri yapmaya sabretmek, yasakları bırakmaya sabretmekten daha faziletlidir, diyerek delillerini şöyle sıraladılar. Allah katında, emredilenleri yapmak, yasaklan bırakmaktan daha sevimlidir, tki şeyden sevileni üzerinde sabretmek bir çok yönlerden daha üstündür.

Birincisi; Allah'ı tanıyıp, O'nun birliğini kabul ederek yalnız O'na kulluk yapmak, O'na yönelmek, O'na tevekkül etmek, ibadet ve taatlan ihlasla Onun için yapmak, O'nu sevmek, O' nım hükümlerine razı olmak, O'nun hizmetinde bmunmak gibi, şeyler asıl maksadlar olduğu gibi emredilenler de asıl mak-sadlardır. Allah Teala, insanları bu maksadlar İçin yaratmıştır, bunların yapılmasını emretmiştir. O halde bunların yapılmaları bizzat istenilmektedir. Yasaklar ise, emredilenlerin yapılmasına mani olduklan için veya yasaklarla meşgul olurken emredilenler ihmal edildiği için veyahut emredilenlerin olgunlaşmasına mani olduklan için yasak edilmişlerdir. Buna göre yasaklar, başkalanndan dolayı yasak edilmişlerdir. Emredilenlerin ise kendilerinin yapılmaları bizzat istenilmektedir. Şayet içki, kumar, Allah'ı zikretmekten, namaz kılmaktan, Allah'ın kullan arasında koymuş olduğu muhabbetten alıkoy in asaydı ve kul İle Allah'ın bilinmesine, ibadet edilmesine, hamdedilmesi-ne, tazim edilmesine, namaz kılınmasına,

secde edilmesine sebep olan akıl arasında perde olmasaydı haram kılınmazlardı. Yine diğer haram kılınanlar da, Allah'ın sevdiklerinden ve razı olduklarından alıkoydukları için ve kul İle onun olgunlaşması -arasında perde olduklan İçin haram kılınmışlardır.

İkincisi; emredilenler, Allah'ı bilmekle, O'nun birliğini kabul ederek İbadet etmekle, zikretmekle, şükretmekle, sevmekle, tevekkül etmekle ve yönelmekle ilgilidir. Bunların ilgili bulunduğu yer, Allah'ın Zatı, isimleri ve sıfatlarıdır. Yasakların ilgili bulunduğu yer ise, yasak edilenlerin kendileridir. Buna göre ikisinin arasındaki fark düşünülemeyecek kadar büyüktür.

Üçüncüsü; kulun emredilenleri yapmaya zaruret ve ihtiyacı yasakları terketmeye olan zaruretinden daha büyüktür. Çünkü kulun Allah'ı bilmeye, O'nun birliğini kabul ederek ihlasla amel etmeye, yalnız O'na kulluk etmeye, yalnız onu se-v'p, O'nun taatında bulunmaya muhtaç olduğu kadar hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. Kulun bunlara ihtiyacı kendi nefsine olan ihtiyacından daha büyüktür. Çünkü kulun, emredilenlere olan ihtiyacı bedenini ayakta tutan gıdaya ihtiyacından daha büyüktür. Zira gıda bedenin ihtiyacıdır, emredilenler ise kalbin, ve ruhun gıdasıdır. Kul, bedeni ve kalıbıyla insan değil, ancak kalbi ve ruhuyla insandır. Nitekim denilmiştir ki «Ey bedenine hizmet eden kimse, ona hizmet etmekle bedbahtlığında ne kadar devam edeceksin, sen bedeninle değil, ancıüc kalbinle insansın.» Yasakların terkedİlmesi, emrediîenleria yapılabilmesi içindir.

Dördüncüsü; yasaklan terk etmek perhiz babındandır. Emredilenleri yapmak ise, kuvvet ve gıdayı muhafaza etmek babından olup, onlar olmadan be'denin ayakta kalması mümkün değildir. Zira hayat ancak, onlarla devam eder. İnsan perhizi terk ettiğinde her ne kadar hastalığı artsa da yaşayabilir. Fakat bedeni ayakta tutan kuvvet ve gıda olmaksızın yaşayamaz, işte bunlar, emredilenlerle yasakların misalleridir.

Beşincisi; Günahlann hepsi iki asla ve esasa dayanır;'emredilenleri terketmek ve yasaklan yapmak. Bir kimse, ömrünün evvelinden sonuna kadar bütün yasakları İşlese, sonunda emredilmiş olan imanın zerresi kendisinde bulunsa bu kadar iman ile cehennemde ebedi kalmaktan kurtulur. Fakat yasaklardan hiçbir şey işlemediği halde emredilenlerden oîan imanı yerine getirmezse (yani iman etmese) ebedi cehennemde kalır. Netice olarak dağlar kadar günahı olan kimsenin zerre kadar imanı bulunsa ebedi cehennemde kalmayacaktır. Fakat hiç gü~ nahı olmadığı halde zerre kadar imanı da bulunmasa ebedi cehennemde kalacaktır, öyleyse emredilenler nerede, yasaklar nerede?.

Altıncısı; bir kimse ömrünün evvelinden sonuna kadar bütün yasaklan işlese, sonunda emredilmiş olan tevbeyi yapsa bütün günahlan affedilir. Allah'a ortak koşmaktan veya kafir olarak Ölmekten başka hiçbir günah, emredilenleri (ibadet ve taatlan) yok etmez. Her günahın tevbe ile affedileceği hususunda alimler arasında ihtilaf yoktur. Fakat alimler, günah işlemekle ibadet ve taat yok olur mu olmaz mı, bu meselede münakaşa etmişlerdir. Bu mesele üzerinde münakaşa ve tafsilat vardır, fakat burası yeri değildir.

Yedincisi; Adem aleyhisselam'ın günahı, yasak olanı. İşlemekle oldu. Sonucu, Rabbi'nin onu seçmesi, onun tevbesİni kabul etmesi ve onu doğru yola eriştirmesi oîdu. Şeytanın günahı, emredilmiş olanı terketmekle oldu. Sonucu, Allah Teala' nm beyan buyurduğu üzere kafirlerden oldu. Cenab-j Hak, şeytanı, kıyamete kadar Adem aleyhisselam'ın zürriyetİ için ibret kıldı.

Sekizincisi; şüphesiz emredilenler, Allah katında sevilenlerdir. Yasaklar İse, sevilmeyenlerdir. Allah Teala'nın yasakları takdir ve hükmetmesinin hikmeti, onların, Allah'ın sevmiş olduğu şeylerin kullan tarafından ve kendi Zatı tarafın-' dan meydana getirilmesine sebep olmasıdır.

Kullarının tevbe etmeleri, istiğfar etmeleri, ibadet ve taat-ta bulunmaları, boyun eğmeleri ve alçakgönüllü olmaları gibi şeyler Cenab-ı Hakk'ın kullan tarafından yapılmasını sevdiği şeylerdir.

Allah Teala'nm kendi zatı tarafından yapılmasını sevdiği şeyler de şunlardır; tevbe edenlerin tevbesini kabul etmesi, İstiğfar edenlerin günahlarını bağışlaması, af dileyenleri affetmesi gibi şeyler.

Cenab'ı Hak;k'ın, sevmediği şeyleri, sevdiği şeylere vesile olsun diye takdir etmiş olduğu göz önünde bulundurunca esas maksadın sevilen şeyler olduğu aşikârdır. O halde Allah Teala, sevdiği şeylerin yapılmamasına, sevmediği şeylerin yapılmasından daha fazla buğzeder. Nitekim yasaklar ve mekruhlar, emredilenler için meşru kılınmıştır. Çünkü esas maksad ve gaye sevilen şeyler olunca, Allah Teala, insanları ve- cinleri, sevilen ve emredilenler için yaratmıştır. Sevilen ve emredilenler ise, Allah'ın varlığını ve birliğini kabul ederek yalnız O'na ibadet etmektir. Nitekim Allah Teala, «Ben, insanları ve cinleri, ancak bana İbadet etsinler diye yarattım.» (Zariyat/56) buyurmuştur. Netice olarak Cenab-ı Hakk, yasaklan, yaratmış olduğu insanlar ve cinlerin, emredilenleri tamamlamalan için takdir etmiştir. Zira yasaklar takdir edilmiş olmasaydı, emredilenlerden bir çokları yapılamazdı. Cihad, Allah için sevmek Allah için buğz etmek gibi şeyler Allah katında en sevilen şeylerdendir. Allah bunları sevmeseydi, bunların yapılmasına sebep olanları takdir buyurmazdı.

Dokuzuncusu; şüphe yok ki yasakların terkedilmesi, emredilenlerin yapılmasına yakın olmadıkça taat ve kurbet olamaz. Şayet bir kimse, bütün yasaklan terk etse, emredilmiş İman, bu terkedilmeye yakın olmadıkça yani yasaklan terkederken iman bulunmadıkça Allah kimseye yasakları terketmesinden dolayı sevab vermez. Yine bir mü'min yasaklan terkederken Allah için terk ettiğine niyet etmedikçe sevap kazanamaz. Buna göre yasakların terkedilmesi taat ve kurbet olup sevap alınması emredilenlerin yapılmasına bağlıdır. Fakat emredilenlerin yapılmasının kurbet ve taat olması yasakların terkedümesİne bağlı değildir. Şayet emredilenlerin kurbet ve taat olması yasakların terkedilmesine bağlı olsaydı, Allah Teala günah işleyenin taatmı ebedi kabul etmezdi. Allah Teala günah işleyenin taatını kabul etmez demek batıl bir sözdür.

Onuncusu; yasakların yapılmaması istenilmekte, emredilenlerin ise yapılması istenilmektedir. İkisi de yapılsa veya ikisi de yapılmasa, yapılmalan yapılmamalanndan daha hayırlıdır. O halde emredilenler yapılmazsa, yasakların terkedilmesi fayda vermez. Fakat emredilenlerin yapılmasıyla yasaklann giderilmesine veya eserlerinin (günahlarının) giderilmesine yardım istenilir. Kuvvetin ve hastalığın bulunması, hayatın ve hastalığın bulunmamasından daha hayırlıdır.

Onbirincisi; emredilenlerden bir iyilik yapıldığında o bir iyiliğe on sevab, veya yedi yüz sevab ve daha fazla sevablar verilir. Yasaklardan bir kötülük işlendiğinde yalnız bir günah yazılır. Kötülükler ve günahlar, tevbe ile istiğfar ile, iyilikler ile, keffaret olan musibetler ile, melekerin mü'minlere istiğfan ile, mü'minlerin birbirine istiğfar etmeleri ile affolunur, tşte bunlar, emredilenlerin yapılmasının yasaklann terkedilmesinden Allah katında daha sevimli olduğuna delalet eder.

Onikincİsİ; Allah Teala İşlenen yasaklann günahlarını kulun kendinin ve başkalarının onun namına yaptıkları bir çok iyilikler sebebiyle affeder. Kul, hayatta iken altı şeyle kötülükleri ve günahları affolunur. Tevbe-i nasuh (bir daha bozmamak üzere edilen tevbe) ile, istiğfar ile iyilikler ile, keffaret olan musibetler ile, meleklerin istiğfarı ile, mü'minlerin duası İle. Kul, dünyadan ayrılırken günahları şunlar ile affolunur: ölümün onun üzerine sevkedilmesİ ile, Ölümün şiddeti ile ve Ölümün sıkıntısı ile. Kabirde günahlar şunlar ile affolunur: Ka-bire girme korkusu ile, sual meleklerinin korkusu ile, kabrin sıkması ile. Kıyamet gününde günahlar şunlarla affolunur: Kıyamet gününün şiddeti ile, orada durmaktan yorulmak İle, orada güçlük çekmek İle, orada şefaat edenlerin şefaati İle, erham-ür-rahimin olan Allah Teala'nın rahmeti ile. Eğer bunlar, kulun günahlarının affına yetmezse, cehenneme girer, orada günahlarından, pisliğinden ve kirinden temizleninceye kadar kalır. Çünkü Cenab-i Hak, cenneti temiz olmayanlara haram kılmıştır. Buna göre, kulda, necaset, pislik ve kir bulundukça, körük

vazifesini yapan cehennemde bunlardan tertemiz oluncaya kadar kalacaktır. Netice olarak, işlenen yasakların günahları pek çok şeylerle affedilmektedir. Emredilenleri ise, Allah'a ortak koşmaktan başka hiçbir şey iptal etmemektedir.

Onüçüncüsü; Emredilenlerin cezası, ihsan, fazi, ve rahmet babından olan sevaptır. Yasakların cezası ise, gazap ve adalet babından olan ukubet ve azabdır. Allah'ın rahmeti gazabından üstündür. Allah katında, rahmet ve fazl ile ilgili olan m yapılması, gazap ve adaletle ilgili olanın yapılmasından daha sevimlidir. Allah katında, rahmetle ilgili olanın yapılmaması, gazapla ilgili olanın yapılmasından daha kötüdür.

Ondördüncüsü emredilenlerden bir tanesinin yapılmasıyla, işlenen yasakların günahlarından binlerce günah düşürülür. Fakat binlerce günah ise, emredilenlerden bir tanesinin sevabını düşüremez.

Onbeşincisi; emredilenlerin ilişkili bulunduğu yer. fiildir . (yapmaktır). Yapmak ise, olgunluk sıfatıdır. İnsanın olgunluğu yaptığı İşe bağlıdır. İnsan İş yaptıkça olgunlaşır. Yasakların ilişkili bulunduğu yer ise terketmektir. Terketmek İse, ademdir (yokluktur). Yalnız yokluk ise hiçbir zaman olgunluk olamaz. Ancak yokluk, olgunluğun sebebi olan bir işin yapılmasını gerektirdiği takdirde olgun olur. Bunun misali, bir kimse, puta secde etmeyi terketse, Allah'a secde etmedikçe, bu puta secdeyi terketmek olgunluk değildir. Allah'a secde ettiği takdirde, puta secdeyi terketmesi olgunluk olur. Allah'a da, puta da secdeyi terketse yine olgunluk değildir. Yine bir kimse, peygamberi tasdik edip, onu sevip, onu dost edinip, onun taatında bulunmadıkça, onu yalanlamayı ve ona düşman olmayı terketse, bununla mü'min olmuş olmaz. Bu izandan da anlaşılmaktadır ki olgunluğun hepsi emredilenlerledir. Yasakların terkedil-mesine emredilenlerin yapılması bîtişmedikçe bu olgunluk olmadığı gibi, hiçbir şey de ifade etmez.

Bİr kimse, peygambere, «ben seni yalanlamam ama tasdik ' de etmem, dost edinmem ama seninle harp de etmem ve seninle harp edenlere de katılmam.» dese kafir olur. Yukarıda geçtiği üzere o kimse, peygamberi tasdik etmek ve onan taatında bulunmak gibi emredilenleri yapmadıkça, onu yalanlamayı, düşman olmayı ve harp etmeyi terketmekle mü'min olmuş olmaz.

Onaltmcısı; kulun, yasaklan terkedecek şekilde emredilenleri yapması gerekir. Çünkü esas istenilen emredilenlerin yapıl? maşıdır. Zira emredilenler yapılınca yasaklan yapmaktan sa-kınılır. Gerçekten, yasakların yapılması emredilenlerin zayi olmasına sebep olur. Çünkü kul, adaletli ve iffetli olma gibi emredilenleri yapıp, zulümden ve fuhşİyyattan sakındığında, adaletli olma zulmü terketmeyî, iffetli olma da fuhşiyyatı terket-meyİ içine alır. Buna göre, yasaklann terkedilmesi, emredilenlerin yapılmasında zımnen ve tebean dahil olur. Fakat yasakların terkedilmesi, emredilenlerin yapılmasını İçine almaz. Bu açıklamalardan anlaşılmıştır ki, esas maksad, emredilenlerin layıkıyla yerine getirilmesidir. Emredilenler,lâyıkıyle yerine getirildiği takdirde yasakların işlenmesi mümkün olmaz. Ama yasakların terkedilmesi, emredilenlerin yapılmasını gerektirmez.

Onyedincisi; Allah Teala, kullanna bazı şeyleri emretmiş, bazı şeyleri de yasaklamıştır. Bİr kimse, bunların ikisini de yaparsa, Allah'ın hem sevdiğini, hem de buğz ettiğini yapmış olur. Fakat Allah katında sevilenin yapılması buğuz edilenen terkedilmesinden daha üstün olunca Allah Teala,. sevilenin yapılmasıyla, buğuz edilenin şerrini o kimseden defeder. Cenab-ı Hakk, kulunun işlediği cinayeti, yaptığı taatı sebebiyle bağışladığı gibi birçok günahlarını da fazl-u keremîyle affeder. Bunu bir misal ile açıklayalım. Bîr kimse, bir hükümdarın, öldürülmesini istediği bir düşmanını öldürse, bununla beraber hükümdarın yasak etmiş olduğu içkiyi de içsey hükümdar, sevdiğinin yapılmasının (düşmanın öldürülmesi) yanında içki içme suçunun küçük kalacağından o kimsenin bu suçunu ve diğer suçlarını bağışlar. Ama o kimse, hükümdarın hem sevdiğini, hem de buğuz ettiğim terketse, buğuz ettiğini terk etmesi hiçbir zaman sevdiğini yapması yerine geçmez. Yine bir hükümdar, düşmanını öldürmesini kölesine emrettiği halde içkiyi de yasakla-sa,

köle gücü yettiği halde o düşmanı öldürmediği gibi, içkiyi de terketse, içkiyi terketmesine karşılık olarak emrin* terket-me suçunu bağışlamaz. Allah Teala kullarının bu fıtrat üzere yaratmıştır. Efendiler köleleriyle, babalar çocuklarıyla, hükümdarlar ordularıyla, zevceler kocalarıyla böyledir. Yani bunlardan hem emredilenleri, hem de yasaklan terkedenler, hem emredilenleri hem de yasaklan yapanlar gibi değildir.

Onsekizincisi; Allah'ın sevdiklerini yapan bir kimsenin yasakların hepsini işlemesi mümkün değildir. Çünkü kimse sevilenlerden yaptığı kadarıyla yasaklan bırakmıştır. Hem sevilenleri, hem de buğuz edilenleri yapan bir kimsenin de bütün yasakları işlemesi mümkün değildir. Netice olarak hem emredilenleri hem de yasaklan yapan bir kimseyi Allah Teala bir cihetten sever, bir cihetten de sevmez. Emredilenleri tamamıyla terkeden kimse Allah'ın sevdiklerini yapmamış olur. Yukanda geçt!ğİ üzere yasaklann terkedilmesî taat olmaz. Ancak emredilenlere yakın olmakla kurbet ve taat olur. Yani yasaklar ter-kedilirken emredilmiş olan iman bulunmadıkça bu yasaklann terkedilmesi kurbet ve taat olmaz, iman bulunursa olur. Buna göre, sırf yasaklan terkeden kimseyi Allah sevmez, emrettiklerini yapmadığından dolayı her cihetten ona buğuz eder.

Ondokuzuncusu; Allah Teala, muhabbetini gerek vacip olsun, gerek müstahap olsun emirlerinin yapılmasına bağlamıştır. Bir yerde bile, yasaklann terkedilmesine bağlamamıştır. Şüphe yok ki Allah teVbe edenleri sever, temizlenenleri sever, iyilik edenleri sever, şükredenleri sever, sabredenleri sever,kendi yolunda birbirine kenetlenmiş bir bina gibi raflar bağlayarak çarpışanlan sever, takva sahiplerini sever, zikredenleri sever, sadaka verenleri sever. Cenab-ı Hak, sevgisini ve muhabbetini emirlerinin yapılmasına bağlamıştır. Çünkü insanlar ile cinlerden istenilen de budur. Nitekim Allah Teala, «Ben, insanları ve cinleri, ancak bana ibadet etsinler diye yarattım.» (Za-ilyat/56) buyurmuştur. Allah- Teala Hazretleri, insanları ve cinleri emrettiklerini yapsınlar, emredilenlerden, alıkoyan ya.' saklardan vaz geçsinler dîye yaratmıştır.

Yirmincisi; yasaklar, emredilenlerin yapılmasından alıkoy-masalar ve onlann yapılmasına mani olmasalardı, yasaklann hiçbir anlamı, kıymeti kalmazdı. Yasaklar, emredilenlerin yapılmasına mani oldukları İçin yasak kılınmışlardır. Yasaklar, emredilenleri olgunlaştırmak ve tamamlamak babındandır. Buna göre yasaklar, suyun engelsiz akabilmesi için yatağının temizlenmesi mesabesindedir. Emredilenler İse, İnsanlann ve bütün canlılann hayatlannı sağlayan su yerindedir. Yasaklar,, kuvveti muhafaza eden ve onu hastalıktan koruyan perhiz yerindedir. Emredilenleri yapmanın yasaklan terketmekten daha faziletli olduğu anlaşılınca emredilenleri yaparken çekilen me-şakkatlara sabretmek de sabır nevilerinin en üstünü olur. O halde emredilenleri yaparken çekilen meşakkatlere sabreden kimsenin yasakları terk etmeye sabretmesi ve mukadderata sabretmesi kolay olur. Çünkü yüksek derecede bulunan bir sabır aşağı derecede bulunan bir sabin içine alır. Fakat aksi böyle değildir. Bu açıklamalardan anlaşılmıştır ki, bu üç nevi sabır, yani emredilenlere, yasaklara ve mukadderata sabır, birbirin-den ayrılmaz. Bunlardan herbir nevi, diğer iki neviye yardımcı olur. İnsanlardan bir kısmının.mukadderata sabn kuvvetlidir, fakat emredilenlere ve yasaklara sabn zayıftır- Bir kısım insanlann sabn bunun tersinedir, insanlardan bir kısmının emredilenlere sabn kuvvetlidir. Fakat diğer nevilere sabn zayıftır. Kiminin de sabn, bunun tersinedir. Her şeyi tn iyi bilen Allah Teala'dan. [12][12]

10. Konu : Övülen Ve Yerilen Sabrın Kısımları

[12][12] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 35-47.

Sabır iki kısımdır. Bir kısmı yerilen sabırdır, diğer kısmı övülen sabırdır. Allah'dan, O'nun iradesinde, O'nun muhabbetinden ve kalbin O'ndan uzaklaşmasına sabretmek yerilen sabırdır. Bu sabır, kulun tamamıyle olgunluktan durdurulmasını ve yaratılmış olduğu gayeden uzaklaşmasını içine alır. Bu sabır, sabırların en çirkinidir. Çünkü onsuz yaşayamayacağı' sevgilisinden uzaklaşmaya sabreden kimsenin sabrından daha aşırı ve daha çirkin bir sabır yoktur. Allah Teala dostları için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir beşerin kalbine gelmediği nimetler hazırlamıştır. Bu nimetlere nail olmak için dünyayı terkedip, kendisini ibadet ve taata veren zahidden daha büyük bir zahid yoktur.

Nitekim bir kimse, zahidlerden birinin zühdüne, (dünyadan uzaklaşmasına) hayret ederek, «Senden daha zahid (dünyadan uzaklaşanı) görmedim» dedi. Zahid de, «Sen, benden daha zahidsin, ben baki olmayan ve vefasız olan dünyadan uzaklaştım, sen ise, ahiretten uzaklaştm, hangimiz daha zahid-dîr?» dedi.

Yahya b. Muaz er-Râzi dedi ki, «Sevenlerin sabrı, zahid-ler'n sabnndan daha çok hayret edilecek şeydir, nasıl sabrederler şaşılacak şey?» Bu hususta denildi ki, sabır her yerde övülür. Ancak sevgiliden uzaklaşma konusunda sabır övülmez.

Bir gün bir kimse, Şibîi'nin yanında durup «Hangi sabır, sabredenlere en ağırdır?» diye sordu. Şibli de şöyle dedi, «Allah iç^n sevmede ve Allah için buğuz etmekte sabır.» O kimse «hayır» dedi, Şibli, «her şeye Allah için sabır» dedi. O kimse, «hayır» dedi. Şibli, «Allah'la beraber sabır» dedi. O kimse «hayır» dedi. Bu sefer Şİbli, «hangi sabırdır?» diye sordu. O kimse de, «Allah'dan uzaklaşmaya sabırdır.» deyince, Şîbli öyle bir çığlık attı ki, neredeyse ruhu çıkacaktı.

Denildi ki, Allah'la beraber sabır, vefadır. Allah'dan uzaklaşmaya sabır ise, cefadır. İnsanlar ittifak etmişlerdir ki, sevgiliden uzaklaşmaya sabretmek övülmez. Kulun olgunlaşması ve kurtuldu Allah'ı sevmekte olunca, O'ridan uzaklaşmaya nasıl sabreder. Sevilenler, sevenlerin kendilerinden uzaklaşmalanna sabretmelerini ayıplarlar. Nitekim denilmiştir ki, her şeyde sabır övülür, ancak sevilenden uzaklaşmaya sabır yerilir. Başka biri de sevgiliden uzaklaşmada sabır hakkında «erkekler her şeyle oynarsa, sevginin de onlarla oynadığını görürsün » demişti. Onun sevgisi bana öyle işledi ki sol tarafla sağ taraf gibi oldu. Ondan uzaklaşmaya nasıl sabredilir?.

Bİr kimse, sevgilisine onun sevgisinden çektiği. acıyı şikayet edince sevgilisi «Eğer sen sevginde samimi olsaydın, benden uzaklaşmaya sabredemezdin» demiştir. Büyüklerden biri de şöyle demiştir, «Sevgiye şikâyet ettim. O da 'Yalan söylüyorsun. Aşikın maşukundan uzaklaşmaya sabredemedlğîni görmüyor musun?' dedi.»

tkİ sabırdan hangisinin daha mükemmel olduğunda görüşe ler değişmektedir. Övülen sabır iki nevidir, biri Allah için sabırdır. Diğeri Allah ;le sabırdır. Nitekim Allah Teala, «Sabret, Senin sabrın ancak Allah'ın yardımtytadır.» (Nahl/127) Diğer bir ayette, «Rabbinin hükmüne sabret. Çünkü sen, bizim neza-retimizdesin.» (Tur/48) buyurmuştur.

Alimler bu iki sabırdan hangisinin daha mükemmel olduğunda İhtilaf etmişlerdir. Bir kısım alimler, «Allah için olan sabır daha mükemmeldir. Çünkü Allah için olan şey, Allah ile olan şeyden daha mükemmeldir. Zira Allah için olan şey gayedir. Allah İle olan şey ise, vesiledir. Gayeler vesilelerden şereflidir. Bundan dolayı Allah'a yaklaşmak için yapılan nezirlerin yerine getirilmesi vaciptir. Bu nezir, Allah için .yapılmıştır. Nezir yemin yerinde bulunursa, onun yerine getirilmesi Vacip değildir. Çünkü bu nezir Allah'a yemindir. Allah için olan şey uluhiyyetiyle ilgilidir. Allah ile olan şey ise, rububiy-yetiyle ilgilidir. Uluhiyyetiyle ilgili olan şey, rububiyyetiyle ilgili olan şeyden daha şereflidir. Bundan dolayı uluhiyyetinin birliğini kabul eden kimse, Allah'a ortak koşmaktan kurtulmuş olur. Fak.at rububiyyetinin birliğini kabul eden kimse, Allah'a ortak koşmaktan kurtulmuş olmaz. Çünkü putlara tapanlar her şeyi yalnız Allah'ın yarattığını, her şeyin rabbi olduğunu ve her şeyin maliki olduğunu ikrar ediyorlardı. Fakat Allah'ın birliğini

kabul etmiyorlardı. Onun birliğini kabul etmek, yalnız O'na ibadet etmek ve O'nun ortağı bulunmadığını ikrar etmektir. Bunu yapmadıkları için rububiyyetinin birliğini kabul etmeleri kendilerine fayda vermedi.» demişlerdir.

Diğer bir kısım alimler de şöyle demişlerdir; «Allah ile olan sabır daha mükemmeldir, hatta Allah için olan sabır, ancak Allah İle olan sabırla mümkündür. Nitekim Allah Teala, «Sabret» buyurmuştur. Yani Resulullah'a (s.a.v.) sabretmesini emretmiştir. Burada emredilmiş olan sabır Allah için olan sabırdır. Sonra Allah Teala, «Senin sabrın ancak Allah'ın yardımıy-tadır.» buyurmuştur. Bu son ayet-İ kerime, haber cümlesidir. Önce geçen ayet-i kerime ise, inşa cümlesidir. Cenab-ı Hak haber cümlesinde sabrm ancak Allah ile mümkün olduğunu bildirmektedir. Bu haber cümlesi İki manayı içine almaktadır. AUah'dan yardım istemektir. Musahabe için olan «ba» harfinin delalet ettiği hususî beraberliktir. Nitekim bir hadis-i şerifde, «Benimle işitir, benimle görür, benimle alıp tutar, benimle yürür.» Duyurulmuştur. Ayetteki, «ba» harfiyle istiane (yardım istemek) murad edilmemiştir. Çünkü yardım istemek itaat edenle isyan eden arasında ortaktır. Allah ile olmayan hiçbir şey, olamaz. Zira her şeyi yaratan Allah'dır. Ayetteki «ba» harfi, aşağıdaki ayette açıklandığı üzere musahabe ve maiyyet (hususi beraberlik) içindir. Nitekim ayette, «Şüphe yok ki, Allah sabredenlerle beraberdir.» (Bakara/153) buyurulmuş-tur. Bu beraberlik, kulun nafile ibadetlerle Allah'a yakın olmasıyla meydana gelmiştir. Hatta o kul, Allah'ın dostu olup, O'nunla işitir, O'nunla görür, O'nunla sabreder, hareket ederken, otururken ve düşünüp anlarken Allah onunla beraberdir. Kim böyle olursa, ona Allah iç!n sabır kolay olur ve Allah için bütün ağır yüklere katlanır. Bir hadis-i kudside, «Her şeye kat-lananlar benîm için katlanırlar.» buyurulmuş t ur. «Senin sabrın ancak Allah'ın yardımtyladır.» Bu ayet-İ kerime, Allah Teala bir kimse ile beraber olmazsa, onun sabretmesinin mümkün olmayacağına delalet etmekted'r. O halde Allah'ın yardımı bir kimse ile beraber bulunmadıkça, o kimse, emredilenleri yapmaya ve tebliğ etmeye sa"bredemiyeceği gibi, mukadderata da sabredemez.

Sabrı Allah ile olmayan kimse, sabnn sonundaki güzel dereceyi umut edemez. Nitekim işitmesi, görmesi, alıp tutmasa yürümesi Allah İle olmayan kimse de sevilen ve Allah'a yaklaştıran dereceyi umut edemez. «Ben (kulumun) işiten kulağı, gören gözü, alıp tuttuğu eli, yürüyen ayağı olurum.>> Bu hadis-i şerif üo Allah Teala'nın kulu ile beraber olması murad edilmiştir. Yoksa, kimilerinin dediği gibi Allah Teala'mn kulunun bizzat azaları ve kuvvetleri olması murad edilmiş demdir. Onlar, «Kulun zatı ile Allah'ın zatının bir olduğunu* idd„. etmektedirler1 .Allah Teala, hınstiyanlann kardeşleri olan bu kimselerin iddialarından münezzehtir. Şayet onların zannettik-leri gibi olsaydı, Allah'a yakın olan kul İle yakın olmayan kul arasında fark bulunmadığı gibi, nafile ibadetlerle Allah'a yakm olan ile isyanla Allah'ın buğuz ettiği kimselerin halleri arasında da bir fark bulunmazdı. Hatta, yaklaşan ile kendisine yaklaşılan, kul ile mabud, seven ile sevilen olmaması lazım gelirdi. Yukarıda geçen hadis-i şerif iyice düşünülürse, bunların batıl davalarının birçok yönden yalanlandığı görülür. «Ben kulumun kulağı, gözü, -eli, ve ayağı olurum» hadis-İ şerifi; «Benimle İşitir, benimle görür, benimle dokunur ve benimle yürür hadis-i şerifi ile tefsir edilmiştir. Hadis-İ şerifte Allah Tealaya, O'nun sevdiği şeylerle yakın olmak, beraber olmakla ifade edilmiştir. Hatta Allah kuluna o kadar yakın olur ki onun kulağı, gözü, eli ve ayağı yerinde olur. Nitekim bir hadis-' şerifde de, «Hacer-i esved yeryüzünde Allah'ın sağıdır, kim onunla mu-safaha edip öperse, sanki Allah İle musafaha edip O'nun sağını Öpmüş olur» buyuru İm ustur. Bu hadis-i şerifde de yukanda-kİ hadis-i şerifde olduğu gibi Allah Teala'nın Hacer-ül esvede yakın olduğu ifade edilmiştir. Bir kimsenin kendisini yakm ar- . kadaşmın yerine koyarak böyle ifade kullanması mümkündür. Hatta bir kimse, sevdiği bir zata «sen benim canımsın, kulağımsın, gözümsün.» diyebilir. .Bu sözün iki manası vardır. Biri, «sen benîm canım, kalbim, kulağım ve gözüm yerindesİn» manasınadır. Diğeri de «senin sevgin ve muhabbetin benim kalbimi ve ruhumu kaplayınca, sen benimle bir olup, benim arkadaşım oldun» manasınadır. Nitekim bir hadis-i kudside Allah Teala buyuruyor ki, «Ben zikredenin arkadaşıyım.» Diğer bir hadİs-i kudside de şöyle buyuruluyor, «Kulum beni zikredip, dudaklan benimle hareket ettikçe ben onunla beraberim.»

Yine bir hadis-i kud.sidc, «Kulumu bir sevdim mi artık onun kulağı,,gözü , eli ve destekleyeni olurum.» buyuruluyor. Kulun kalbini ve ruhunu Allah sevgisi kaplayınca Allah ona o kadar yakın olur ki, bu yakınlık ancak bu ifadelerle anlatılabilir.

Bu açıklamalar, Allah ile olan sabrı anlatmak içindir. Zira kulun sabrı, Allah'ın kendisiyle beraber olmasını göredir. Allah kendisiyle beraber olunca başkalarının sabredemeyeccği şeylere sabreder. Ebu Ali Sina, «Sabredenler, dünya ve ahiret saadetini elde edip Allah ile beraber olma şerefine nail olmuşlardır.» demişti. Nitekim Cenab-ı Hak, «Şüphe yok ki, Allah sabredenlerle beraberdir.» (Bakara/153) 'buyurmuştur. Allah'a ulaştıran sıfatlarından birine sarılma:

Burada çok ince bir sır vardır. O da, her kim Allah'ın sıfatlarından bir sıfatına sanlırsa, o sıfatın onu Allah'a ulaştıracağıdır. Allah Teala'nm sıfatlarından biri de, «sabûr: çok sabırlıdır.» Hatta kullarından işitmiş olduğu ezaya O'nun kadar sabreden yoktur.

Denilmiştir ki, Allah Teala Davud aleyhisselam'a, «Benim ahlakımla ahlaklan, çünkü çok sabırlı olmak benim ahlakım-dandır.» diye vahyetmişti. Allah Teaia, isimlerini ve sıfatlarını sevdiği gibi bunların eserlerinin kullarında da görünmesini sever. Çünkü Allah güzeldir, güzel olmayı sever. Allah affedicidir, affedenleri sever. Allah cömerddir, cömert olanları sever. Allah her şeyi hakkıyla bilendir, ilim ehlini sever. Allah tektir, tekleri sever. Allah çok kuvvetlidir ve Allah katında kuvvetli mü'min, zayıf mü'minden daha sevimlidir. Allah çok sabırlıdır, sabredenleri sever. Allah Şekûr'âür, şükredenleri sever.

Cenab-ı Hak kendi sıfatlarının eserleriyle muttasıf olanları sevince, kullarının bu sıfatlardan muttasıf oldukları kadarıyla Allah onlarla beraberdir. Allah Teala, işte bu hususi beraberliği, «Ben, kulumun kulağı, gözü, eli ve onu destekleyeni olurum» buyurarak açıklamıştır.

Allah'la Beraber Sabır Bazı alimler, sabrın kısımlarına üçüncü bir kısım daha ilâve ettiler. O da Allah'la beraber olan sabırdır. Bu sabrı, sabırların en yükseği kılıp buna «vefa» ismini verdiler. Şayet Allah' la beraber olan sabrın hakikati sorulacak olursa bunun, yukarıda geçen üç nevi sabırdan, yani mukadderata sabır, emredilenlere sabır ve yasaklara sabırdan başkasıyla açıklanması mümkün değildir.

Bu alimler, «Allah'la beraber olan sabnn manası, kulun Allah'ın hükümleri üzerinde sebat edip hiç bir zaman onlardan ayrılmayarak, kendi nefsiyle değil, daima Allah'la beraber (yani O'nu sevmek ve O'ndan gelen herşeye razı) olmaktır» dediler. Bu mana doğrudur ve yukarıda geçen sabnn üç nevine aittir. Aynı alimlerin, «Allah'la beraber sabır, sabrın bütün nevilerini toplayıcıdır,» iddiaları da doğrudur. Fakat bu sabn, sabrın kısımlarından biri yapmak doğru değildir.

Allah'la beraber sabrın hakikati, kalbin doğrulukta Allah' la beraber sebat edip, tilkinin oraya buraya şaşırtmak için koştuğu gibi koşmayarak, Allah'a bağlanmasıdır.

Bazı alimler, sabra başka bir kısım daha ilâve edip buna da, «Allah'da sabır» ismini vermişlerdir. Fakat bu sabır yukarıda geçen sabır'dan başkası değildir. Yani Allah'da sabrın manası, Allah için olan sabrın manasından başka değildir. Nitekim, Allah Teala «Bizim uğrumuzda mücadele edenlere gelince, elbette biz onlara yollarımızı göstereriz.» (Ankebut/69) buyurmuştur. Diğer bir ayette de «Allah uğrunda gerektiği gibi cihad edin.» (Hac/78) buyurmuştur. Cabir (r.a)'in hadisi şerifinde, «Şüphe yok kî Allah Teala, Cabir'in babasını diriltince, ona «Ne dilersen dile» buyurdu. O da «Ya Rabbi, beni dünyaya tekrar döndürmeni senin uğrunda İkinci defa ölmemi diliyorum.» dediği buyurulmuştur.' Rcsulullah (s.a.v.) «Andolsun, Allah uğrunda bana yapılan eza hiçbir kimseye yapamamıştır» buyurdu. «Allah'da sabır»m iki manası vardır. Birincisi Allah' in azasında, taatmda ve yolunda sabır manasınadır ki, bu insanın İhtiyarı ile yapmış olduğu işlerdeki sabrıdır. Nitekim bir hadis-i şerifde, «senin yolunda ilim öğrendim» buyurulmuştur.

îkîncisi, Allah'dan gelen musibetlere sabır manasınadır ki, kulun ihtiyarı olmaksızın başına gelenlere sabırdır. Çok defa «Allah'da sabır» İle bu ikinci mana murad edilir. Nitekim Resulullah (s.a.v.)'ın «Andclsun Allah uğrunda bana yapılan eza h'.ç bir kimseye yapılmamıştır» sözü ve Abdullah b. Haza m'm «Senin uğrunda öldürüleyim» sözü ve Cenab-ı Hakk'ın, «Bizim uğrumuzda mücahede edenlere gelince» kavli kerimi ile «Allah'da sabır»ın ikinci manası murad edilmiştir. Yani bunların başlarına gelen eza: ve musibetler Allah tarafmdandır. Türkçede «da» ve «de» manasına gelen Arapçadaki «//» harfi, «A!iah'»da (Allah uğrunda) sabır» ifadesinde zarf manasında olmadığı gibi sırf sebeblilik manasında da değildir.

«Mü'mİn'in nefsinde (diyet) yüz devedir» hadisi şerifin-deki «//» harfiyle «Bir kadın kendi yüzünden cehenneme girdi» hadİs-i şerifindekî «//» harfinde sebebiyet manasından ziyade bîr mana bulunmaktadır. «//» harfi, bütün manalarında zarfiyet için değildir.

«Bu işi senin rızan uğrunda yaptım.» ifadesinin manası, «bu işi senin rızan için yaptım.» ifadesinin manasından daha geniştir. «Allah uğrunda bana eza edildi» ifadesinin yerini, «Bana Allah için eza yapıldı.» ifadesi ve «Allah yüzünden eza yapıldı.» ifadesi tutmaz.

Netice olarak, «Allah'da sabır» ifadesiyle Allah tarafından gelen musibetlere sabır manası murad edilirse bu, doğrudur. Fakat mukadderata sabır, emredilenlere sabır ve yasaklara sabırdan başka bir sabır murad edilirse bu doğru değildir. Allah uğrunda sabreden, Allah uğrunda cihad eden gibidir. Tevfik Allah'tandır.

kazılan dediler ki: Allah için sabır gına'dır. Allah ile sabır bokadır. Allah'da sabır beladır. Allah'la beraber sabır vefadır. Allah'dan uzaklaşmaya sabır cefadır. Bu alimlerin sözleri kabul edilmez. Çünkü bunlar, hatırlarına geleni ve düşündüklerini söylemişlerdir. Bu ifadeler ancak masum olan peygamber Efendimizden nakledilmiş olursa kabul edilir. Y'ne de bunların manalarını açıklamaya çalışalım: «Allah için sabır gınadır» ifadesinin manası: Nefsin arzu ve İsteklerini yapmayıp, Allah Teala'nın İstediklerini yapmaktır. Bu, nefse en ağır ve en zor gelen şeydir. Zira Allah ile nefis arasındaki mesafeyi katetmeV nefse en çetin gelen şeydir. Cüneyd'in dediği gibi: «Dünyadan ahirete gitmek mümin için kolaydır. Hakkın yaninda olup, balkı bırakmak zordur. Nefsi bırakıp, Allah'a gitmek çok zordur. Allah'la beraber sabır ise, pek çetindir.»

«Allah ile sabır bakadır» ifadesinin manası: Kul, Allah ile olunca, ona herşey kolay gelir, ağır yükleri yüklenir, onların ağırlığını duymaz. Çünkü bu kul, halk ile ve kendi nefsi ile olmayıp, Allah ile olunca, kalbi için ve ruhu için başka bir vü-cud meydana gelmiş olur ki, halk ile ve kendi nefsi ile olsaydı bu hal kendisinde bulunmazdı. Bu kul, bu hal ile sabnn güçlüğünü ve acılığını duymaz. Teklifin (şeriatta emredilenlerin ve yasak edilenlerin) meşakkatlan nimete ve gözbebeğine dönüşür. Nitekim zahidlerden biri şöyle dedi: «Bir sene gece namaza kalkmak için zahmet çektim, sonra yirmi sene seve seve kalktım. Bir kimsenin gözünün aydınlığı namazda olursa, namazın ağırlığını duymaz.»

«Allah'da sabır beladır.» ifadesinin manası: Bela, güçlük ve meşakkatin üstündedir. Belaya sabır, güçlük ve meşakkata sabrın üstündedir. Belaya sabır, Allah uğrunda cihad yerindedir. Belaya sabır, Allah için olan cihaddan daha ağırdır, Allah uğrunda her cihad eden, Allah için cihad etmektedir. Allah uğrunda her sabreden, Allah için sabretmektedir. Aksi ise böyle değildir. Buna göre bir kimse bazan cihad ediyor, bazen sabrediyor, bu kimseye «Allah için cihad ediyor.», «Allah için sabrediyor,» denir. Fakat, «Allah uğrunda cihad ediyor», «Allah uğrunda sabrediyor» denmez. Ancak cihada ve sabra dalıp cennete girene «Allah uğrunda cihad ediyor» ve «Allah uğ runda sabrediyor» denir.

«Allah'la beraber sabır vefadır» ifadesinin manası: Allah' m hükümleri üzerinde kulun sebat etmesi, kalbinin OTna yönelmekten ve azalarının O'nun taatından sapmamasidır. Böyle olan kimse," Allah'la beraber olmanın hakkını tam ifa etmiş olur. Nitekim Allah Teala: «ibrahim,

Allah'ın emirleri üzerinde Allah'ta beraber sabretmekle emredilmiş olduğu şeyleri tastamam ifa etmiştir.» (Nesm/37) buyurmuştu.

«Allah'dan uzaklaşmaya sabır cefadır.» ifadesinin manası: Bir kimsenin Mabud'u, tlah'ı, Mevla'sı olan (ki, O'ndan başka Mevla'sı yoktur) hayatı, dünya ve ahiret saadeti ancak O'nu sevmeye, O'na yakın olmaya ve onun rızasını herşeys tercih etmeye bağlı olan Zat-i Aladan uzaklaşmaya sabretmekten daJıa büyük bir cefa var mıdır?. Bîr şair dedi ki.

«Senden sonra sabrı ve ağlamayı çağırdım. Ağlama cevap verdi. Fakat sabır cevap vermedi»

Dediler ki; Yakup aleyhisselam'ın, «Benim yapacağım iş, güzel sabırdır.» dedikten scnra vecd onu Yusuf'un özlemine sevk ederek, «Vay Yusuf üzerine basıma gelenler.» demesi de ağlamanın kendine cevap verip, sabrın cevap vermediğine delalet eder. Fakat Yakup aleyhisselam'ın Yusuf'a sa bre dememesi, «Benim yapacağım İş, güzel bir sabırdır.» demesine zıd değildir. Zira güzel bir sabır kendisinde şikayet bulunmayan sabırdır. Allah'a yapılan şikayet ise, güzel bir sabra zıd değildir. Çünkü Yakup aleyhisselam,: «Ben gam ve kederimi ancak Allah'a şikayet ederim.» demişti.

Allah Teala, Resul-ü Ekrem'e (s.a.v.) güzel sabrı emretmiş, o da «İlahî, kuvvetimin zayıflığını ve çaresiz kaldığımı ancak sana şikayet ederim.» demişti.

Bazı alimler, «İnsanlar arasında musibet sahibinin kim olduğu bilinmezse bu kimsenin sabrı güzel bîr sabırdır. Bu vasfı kaybeden kimse, güzel sabrı kaybetmiş olur.» demişlerdir. Fakat musibetin eserinin insan üzerinde görünmesini defetmek mümkün değildir. Tevfik AUah'dandir.

Bazıları, sabrın kısımlarına bîr kısım daha ilâve edip buna, «sabıra sabır» ismini vermişlerdir. Bu, sabrın sabra batması ve sabrın sabırdan aciz olmasıdır. Sabrın bu kısmı, diğer kısımlarının dışında değildir. Ancak bu sabır, sabra bağlanmaktan ve sabır üzerinde sebat etmekten ibarettir. Her şeyi AJlah daha iyi bilir. [13][13]

11. Konu : Şerefli Kimselerle Kötülerin Sabırları Arasındaki Fark

Her insanın, noşuna gitmeyen baz. şeylere ister istemez sabretmesi gerekir. Fakat şerefli bir kimse, sabrın sonucunun güzel olduğunu bildiği için isteyerek sabreder. Çünkü sabreden övülür, sızlanan yerilir. Şerefli kimse bilir ki, sabretmediği takdirde, sızlanması kaybolanı geri getirmez, başa gelen musibet ve felaketi kaldırmaz. Mukadder olanı defetmenin, mu kadder olmayanı elde etmenin çaresi yoktur. Sızlanmanın za rarı faydasından daha çoktur.

Akıllılardan biri dedi ki, «ahmak, bir ay ağlayıp sızlandıktan sonra sabreder. Akıllı ise, musibet başına geld'ği anda sabreder.» Nitekim denilmiştir kî, bir İşın sonunda varacağı yer, başlangıçtaki yeridir. Buna göre, bir İşin sonu sabır olunca, ahmağın sonunda yapacağını, akıllınfn başlangıçta yapması ne kadar güzeldir.

Akıllılardan bîri dedi kî, şerefli kimselerin sabn gibi sabretmeyen, hayvanlar gibi bağırır. Şerefli kimse, musibete bakar, eğer sızlanma musibeti gideriyorsa, bu sızlanma faydalıdır, eğer musibeti gidermiyorsa musibeti ikiye katlamış olur.

---

[13][13] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 48-56.

Kötü kimse, zorla sabreder, sızlanmanın, ah of çekmenin etrafında dolaşır, bunların kendisine hiçbir fayda vermediğini görür de dövülmek İçin bağlananın sabrı gibi sabreder. Şerefli kimse, Allah'ın taatında sabreder. Kötü kimse ise şeytanın taatında sabreder. Kötü kimseler, neva ve arzularının taatında insanların en sabırlılarıdırlar. Rablarının taatında ise, İnsanların en sabırsızlarıdırlar. Kötü kimse, şeytanın taatında malını sarfetmeye en büyük sabrı gösterir. AJlah taatında malını sarfetmeye en küçük sabrı gösteremez. Nefsinin arzusu ve düşmanının rızası İçin bütün meşakkatlara katlanmaya sabreder. Fakat Allah rızası-için en küçük bir meşakkata sabredemez. O, günah işlerken kendisine yapılan eza ve cefalara sabreder, fa-. fat Allah uğrunda kendisine yapılan eza ve cefalara sabredemez. Hatta, kendisine eza ve cefa edileceği korkusuyla Allah İçin iyiliği emredip, kötülüğü yasaklamaktan kaçınır. Nefsinin ve nevasının arzusunu tatmin için namusunu dahi korumaz. Yine nefsinin arzu ve istekleri için nefsini ve makamını feda etmeye sabreder. Fakat Allah'ın rızasında ve taatında hiçbir şeyini sarfetmeye yanaşmaz. Şeytana itaatde ve nefsin arzu ve İsteklerinde herşeyinİ sarfetmeye çok sabırlıdır. Allah uğrunda malını sarf etmeye en küçük bir sabrı gösteremez. İşte böy-Jclcri en kötü kimselerdir. Böyle kimseler Allah katında şerefsiz kimselerdir. Şerefli kimseler, kıyamet gününde şahitlerin huzuruna çağrıldığında kötü kimseler onlardan ayrılacaklardır. Çünkü kıyamet günü, iyi kimselerle kötülerin ayrılacağı gündür. [14][14]

12. Konu : Sabra Yardım Eden Sebepler.

Sabır, emredilenlerden olunca, Allah Teala sabra yardım eden ve ona ulaştıran bir çok sebepler kılmıştır. Cenab-ı Hak, herhangi birşeyi emrettiğinde mutlaka ona yardım eden bir çok sebepler kılar. Nitekim Cenab-ı Hak takdir etmiş olduğu her hastalığın devasını da takdir buyurmuştur. Hasta tedavi olunca, Allah'ın inayetiyle şifa bulur. Sabrın —her ne kadar nefislere ağır ve zor gelse de— elde edilmesi mümkündür. Sabrın İkİ asıl maddesi vardır, biri İlim, diğeri ameldir. Kalplerin ve bedenlerin tedavi edildiği bütün ilaçlar, bu iki maddeden yapılmaktadır. O halde sabrın asıl maddeleri olan il'm ile amelin birarada bulunması gerekir. Çünkü en faydalı ,'laçlar bunlardan yapılmaktadır. Sabrın asıl maddelerinden olan ilim; em-redilenlerdeki hayrı, faydayı, lezzeti ve olgunluğu ve yasaklardaki kötülüğü, zararı, ve noksanlığı kavramaktır. Bu iki ilim tam manasıyla anlaşılınca, bunlara azimetin, yüksek himmet ve gayretin-, mürüvvet ve insaniyetin eklenmesi de gerekir. İlimle amel birleştirilince, bütün meşakkatlere sabır kolaylaşır. Sabrın acılığı ve elemi lezzete dönüşür. Yukarıda geçtiği üzere sabır, akıl ile din ve heva ile nefis kuvvetinin çarpışmasıdır. Bunlardan herbiri diğerini mağlup etmek ister. Burada tutulacak yol bunlardan hangisinin üstün, gelmesi isteniyorsa ona yardım edilmesidir. Bu çarpışma, insan sıhhatta iken de hasta iken de devam eder. Bir kimsenin haram olan cinsî münasebete şehveti kabarınca kendine malik olamaz. Kendisine malik olsa bile gözüne malik olamaz, gözüne malik olsa kalbine malik olamaz. Hatta şeytan içinden durmadan kötülükleri telkin ederek onu- dünya ve ahirette kendisine fayda verecek tefekkür ve zikrin hnkikatmdan alıkoyan Bu hastalıktan kurtulmak isteyen kimsenin Önce şunları yapması gerekir. Birincisi, şehvet kuvvetinin asıl maddesinin gıdalar olduğunu bilip, bunlan azaltmak suretiyle şehveti tahrik eden bu maddeyi kesmesidİr. Eğer gıdaları azaltmakla şehveti tahrik eden madde kesilmiş olmazsa oruç tutmaya devam etmesidir. Çünkü oruç şehvet yollarını daraltıp, hiddetini kırar. Bilhassa iftar vaktinde az yemelidir. İkincisi, şehveti tahrik eden bakmakdan sakınmalıdır. Mümkün mertebe gözlere hakim olmalıdır. Çünkü şehvani arzulan davet eden bakmaktır. Bakmak, şehvetin kalbe gelmesine sebep olur. Müsned'de rivayet edilen bir hadis-İ şerifde şöyle denilmektedir. «Bakmak şeytanın oklarından zehirli bir oktur.» Şeytan, bu oku kalbe yöneltir. Kalbin önünde kalkan bulunmazsa, ona ulaşır. Kalbin önündeki kalkan, gözü kapamaktır Çünkü şeytan şehveti tahrik eden yaylardan bu oku atar. Sen bu okun yolunda bulunmazsan ok sana

[14][14] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 56-58.

İsabet etmez. Sen kalbini bu oka hedef dikersen bu zehirli oklardan bîri seni öldürebilir. Üçüncüsü, haram olanların yerine mubah olanlan almakla nefsi korumaktır. Zira nefsin ve tabiatın arza ettiği her şey Allah'ın mubah kıldıklarında vardır. İnsanların çoklannin hakkında faydalı tedavi yolu budur. Nitekim Resul-ü Ekrem (s.a.v.) bunları bildirmişlerdir. Birinci tedavi yolu, azgın hayvanın vf saldırgan köpeğin kuvvetlerinin zayıflaması için yiyeceklerinin azaltılmasına benzer. İkinci tedavi yolu da köpeğe eti, hayvana arpayı göstermemeğe benzer. Çünkü bunlan gördüklerinde kuvvetleri harekete geçer. Üçüncü tedavi yolu, hayvan ile köpeğin kuvvetleri baki kalıp sahiplerine alışmaları Çİn ihtiyaca göre kendilerine istedikleri yiyeceği vermeye benzer. Zira fazla verildiği takdirde sahiplerine alışmazlar. Dördüncüsü, fena yoldan ihtiyaçların elde edilmesinden beklenen dünyevi bozuklukları düşünmektir. Şayet cennet ve cehennem olmasaydı, aklı başında olan kimse bu kötülükleri yine yapmazdı. Bu kötülükler saymakla bitmez. Fakat aşkın gözü kördür. Beşincisi, seni kendisine davet eden, hem seni hem de başkasını davet etmekle biliniyorsa onun çirkinliğini düşünmelidir. Köpeklerin ve kurtların içtiği havuzdan su içmekten nef-

sini ve şerefini korumalıdır. Nitekim denilmiştir ki, «Sizinle buluşmayı izzet ve şerefime yediremediğimden bırakacağım. Çünkü orada diğer alçak ortaklar vardır.» Diğer biri de şöyle demiştir, «Bİr yemek üzerinde sinekler çoğalınca yemeği şiddetle arzu ettiğim halde bırakırım. Zira bir sudan köpekler iç.nce arslanlar ondan uzaklaşırlar.» Bir kimse tükürüğünün habis kimsenin hastalıklı olan tükürüğü ile karışmasını hatırlasın, v/ünkü fasikın tükürüğü hastalıktır.

Ey kalbim, varım yoğunu iyi ve kötü demeden herkese sarf eden ve ruhunu cömertçe feda eden kimseyi düşünerek teselli ol. Nitekim o cömert insan suya benzer. Suya gelen her hayvan ondan içer. O cömert İnsan dala benzer. Her rüzgar onu sallar. Her ne kadar tükürük tatlı ise de ağzı kokan bir kimsenin tükürüğünü emdiğinde onun acılığını hatırla.

Kendisinde biraz insanlık ve haysiyet olan kimse, bu du-rumdakiîerle içli dışlı olmayı uygun görmez. Şayet nefsi bu kötü kimselerden uzaklaşmayıp onlarla düşüp kalkmaya razı olursa aklı ile bu sahte güzelliklerin ardındaki gerçek çirkinlikleri düşünsün. Kendini kullandıran kimse, hayvanların dahi düşemiyeceği en alçak duruma düşmüş olur. Domuzdan başka hiçbir hayvan 'bu çirkin işin kendisine uygulanmasına razı olmaz. Domuzdan başka bu çirkin işi yapan hiçbir hayvan yoktur. Bu çirkin İşi kendisine yaptıran, domuz gibi olur. Bu çirkin İş, yüzdeki ve bedendeki bütün güzellikleri Örter. Bil ki bir şeyi sevmen, seni kor ve sağır eder.

Tutulmuş olduğun, kadın olursa, o, Allah'a, Resulüne, eh-lİne, kocasına ve kendisine hıyanet etmiş olur. Bu en çirkin iş, kendisinden sonraki nesline sirayet edip, onların günahlarından da ona her zaman hisse ayrılır. Onun yaptığı bu çirkin1 İşin yanında, sahte güzelliğinin hiçbir kıymeti yoktur. Bu çirkinliği öğrenmek istersen, böyle kötü kimseler yaşlandıklarında içlerindeki çirkinliklerin yüzlerine aksettiğini görürsün. Allah Teola nasıl güzellikleri çirkinliklere çevirerek onların yüzlerinde bu çirkinlikleri gösteriyor. Nitekim bir şiirde şöyle denilmiştir.

Aşık, esiri olduğu güzelliğin Sonucunu düşünseydi, Aşık olmazdı13u hadis çok uzundur fakat biz temcilerini zikr etmekle yetindik.Din Kuvvetini Takviye Eden İşler Dİn kuvvetini takviye eden işler pek çoktur.

Birincisi; Allah Teala'nın büyüklüğünü, herşeyi hakkıyla görüp kemaliyle işttiğİni düşünerek Ona isyan edilmemesidir. Bir kimsenin kalbinde Allah'ın azameti yerleşirse, kalbi onun günah işlemesine İtaat etmez.

İkincisi; Allah Teala'nın muhabbetini kalpte daima hazır bulundurup, O'nun muhabbetinden dolayı günahın terk edil- ; mesidir. Zira seven bir kimse, sevdiğine itaat eder. Terkin en üstünü, sevenlerin terkidir. Nitekim taatın en üstünü de sevenlerin taatıdır. Allah'ı sevdiğinden dolayı günahı terk edip O'na itaat eden ile Allah'ın azabından korktuğundan dolayı günahı terk edip

O'na itaat eden arasında çok büyük fark vardır.

Üçüncüsü; Allah'ın nimetini ve ihsanını düşünmelidir. Zira şerefli bir kimse kendisine iyilik edene kötülükde bulunamaz. Ancak kötü kimseler kendilerine yapılan iyiliğe karşı kötülükde bulunurlar. Buna göre Cenab-ı Hakk'ın ihsanını (iyiliğini) ve nimetini düşünerek, O'na karşı günah İşlemekten haya edilmelidir. Allah'ın ihsanı ve nimetleri sana İnerken, senin günahların O'na yükselmektedir. Bir melek Allah'ın ihsanını ve nimetlerini sana İndirirken diğer bir melek de senin günahlarım O'na götürmektedir. İyiliğe karşı kötülük İşlemek ne çirkin bir şeydir.

Dördüncüsü; Allah'ın gazabını ve intikamını düşünmelidir. Zira Cenab-ı Hakk, kulu kendisine isyan etmekde devam ederse ona gazab eder. Bir defa da gazap etti rni bu zayıf kul şöyle dursun O'nun gazabının önüne hiçbir şey geçemez.

Beşincisi; elden kaçanları düşünmelidir. Günah İşlemekle dünyanın ve ahiretin hayır ve saadeti elden kaçırılmış olur. Böyle günah işleyen kimseye fasik, facir gibi aklen, şer'an ve Örfen en çirkin isimler verilip, ondan salİh, nıütlaki gibi en güzel isimler alınır. Günahlara devam edildiği takdirde, zerre kadarı dünyadan ve dünyada bulunanlardan kat kat daha hayırlı olan İman — Allah korusun— elden kaçabilir. Aklı başında olan bir kimse lezzeti gidip, günahı kalan kötü istek vt arzulan İçin böyle bir imanı nasıl satabilir?. Bir hadis-i şerifde şöyle buyurulmuştur. «Zina eden, zina ederken mü'min olarak zira etmiş olmaz.» Asryb-ı kiramdan bazıları, «Zina edenden İmanı çıkıp, başının üstünde gölge gibi durur. Tevbe ederse geri yerine, döner.» demişlerdir. Tabiinden bazıları da şöyle demişlerdir, «Zina edenden iman gömleğin çıktığı gibi çıkar, tevbe ederse onu tekrar giymiş olur.» Buhari'de peygamber efendimizden rivayet edilen bir hadîs-İ şerifde şöyle buyurulmaktadır, «Fırın gibi altı geniş, üstü dar bir deliğe eriştik. Burada çıplak erkekler, çıplak kadınlar vardı. Yanımda olan iki meleğe, «bunlar kimdir?» diye sordum. Melekler de «Onlar zanilerdir.» diye cevop verdi.» Çünkü onlar İm?n elbisesinden soyunmuşlardı. Onların kalplerindeki şehvet fırını gerçek fırına dönüşüp onları yakmaktaydı.

Altıncısı; kahretmeyi ve zaferi düşünmelidir. Çünkü şehvetin kahredilip, şeytana karşı kazanılan zaferin tatlılığı, sevinci, ferahlığı bunları tadanın yanında, insanlardan olan düşmanına karşı elde edilen zaferden daha tatlı ve daha sevinçlidir. Sonuç itibariyle övülmeye daha layıktır. Zira bu zafer, vücud-daki hastalığı Allah'ın inayetiyle giderip, sıhhata kavuşturan ilacın içilmesine benzer.

Yedincisi; Allah Teala'nın kendi rızası için haramları ter-keden ve nefsini kötü arzu ve isteklerden koruyan kimseye vaadettiği cennet ve: Cemal'ini düşünmeli, bu dünya ile ahiret-ten hangisi tercih edilmeye layık İse o tercih edilmelidir.

Sekizincisi; Allah Teala'nın beraber olduğu düşünülmelidir. Bu beraberlik iki nevidir. Biri umumi, diğeri hususidir. Umumi beraberlik, Allah Teala'nin her şeyi bilmesi ve hiçbir şeyin O'na gizli kalmamasıdır. Buradaki beraberlik hususi beraberliktir. Nitekim Allah Teala, «Şüphe yok ki Allah, sabredenlerle beraberdir.» (Bakara/153); diğer bir ayette «Gerçekten Allah, takva sahipleriyle ve iyilik edenlerle beraberdir.))

(Nahl/128); diğer bir ayette «HİÇ şüphe yok ki, Allch, mutlaka iyilik yapanlarla beraberdir.» (Ankebut/69) buyurmuştur. O halde bu hususi beraberliğin dünyada ve ahirette bir kimsenin ömrünün evvelinden sonuna kadar bütün arzu ve isteklerini tatmin etmesinden- ne kadar hayırlı ve faydalı olduğunu anlatmak mümkün değildir. Buna göre, uyuyanın rüya görmesi veya geçici bir gölge kadar az olan bu ömürdeki üzüntülü ve kederli lezzet, nasıl olur da ebedi ve sonsuz lezzete tercih edilir?

' Dokuzuncusu; ecelin ansızın gelmesinden korkarak devamlı hazırlıklı bulunmalıdır. Zİra ölümle, dünyevi ve uhrevi bütün İşler ve ameller sona ermiş olur. O ne büyük bir hasret, ne

büyük acı, ve ne kadar çetindir! Bunu ancak tecrübe edenler bilir. Denildi ki, «Ey nefsine göz açıp kapayıncaya kadar emin olmayan ve bir günü bile tam sevinçli olarak geçmeyen kimse, bu fani dünyayı ebedi ve baki olan ahirete tercih etmekten sakın!».

Onuncusu; belayı ve afiyeti düşünmelidir. Gerçek bela, ancak günahlardır ve onlann sonuçlandır. Gerçek afiyet ise, İbadet ve taatlar ile onlann sonuçlandır. Ehl-İ bela her ne kadar bedenleri sağlam olsa da- günahkarlardır. Ehl-i afiyet İse, her ne kadar bedenleri hasta olsa da ibadet ve taatta bulunanlardır.

Bir eserde ilim ehlinden biri dedi ki, «Bela sahiplerini gördünüz mü hemen Allah'dan afiyet isteyin. Zira beîa sahipleri, Allah'a karşı işledikleri günahları ve Allah'dan yüz çevirmeleri sebebiyle o belalara uğramışlardır.» En büyük belanın, günah olduğunda şüphe yoktur. Fakat bela kelimesi, hem beden-lerdeki, hem de dindeki hastalıklan içine alır.

Onbirincisİ; akıl ve dinî kuvvetlerin nefis ve heva kuvvetlerini mağlup edip, zaferi elde edinceye kadar cihada devam etmelidir. Çünkü nefis ve heva kuvveti mağlup olunca, kulun dini, himmet ve gayreti kuvvetlenmiş olur. Bir şeyin lezzetini tadan kîmse, onu elde etmek için var kuvvetiyle çalışır. Ağır işlerde çalışmayı adet edinen kimsenin kuvveti ziyade olur. Bundan dolayı hammallann, demircilerin ve. diğer ağır işlerde çalışanların gün begün kuvvetlerinin arttığı görülür. Fakat manifaturacılık, terzilik gibi diğer meslek sahiplerinin kuvvetleri böyle dsğildir. Cihadı tamam iyi e terkeden kimsenin dinî kuvveti zayıflayıp, nefsi ve şehveti kuvvetlenir. Nefsine ve hevasi-na üstünlüğü veren kimse, onların esiri olur.

Onikincisi; kötü düşüncelerden korunmalıdır. İnsanın içine kötü düşünceler geldiğinde onları gidermeye, İçinde barındırmamaya ve yerleştirmemeye çalışmalıdır. Çünkü kötü düşünceler, iflas etmiş olanların sermayesi olan bir takım temennilerdir. Bunlar insanın içinç yerleştiğinde Önce arzular olur, senra kuvvetlenerek istekler olur, sonra kuvvetlenerek irade olur, sonra kuvvetlenerek istenilen azim ve kasd olur. Bu kötü istekleri, ilk anda savmak, fiiliyata dönüştükden sonra ve adet edinildikten sonra terk etmekten daha kolaydır.

OnüçüncÜsü; İnsanı nefse ve hevaya uymaya çağıran ilîşkİr lerin, arzu ve isteklerin tamamen kesilmesi murad edilmemiştir Bilakis insanın arzu ve isteklerini Allah'ın muradının yerine ge-tirilmesinde kullanmak suretiyle, kendisine faydalı olanlara sarfetmesi murad edilmiştir. Çünkü arzu ve isteklerin Allah yolunda kullanılması, şer ve masiyet yolunda kullanılmasını önler. Zira insan her şeyi Allah için yaparsa, Allah onu, nefsinin ve şeytanın şerrinden korur. Allah için kullanılmayan herşey nefis ve heva için kullanılmış olur. İlim Allah için olmazsa, nefis ve heva için olmuş olur. Amel, Allah için olmazsa, riya ve nifak için olur. Mal Allah'ın taatında harcanmazsa, şeytanın ve hevanın taatında harcanmış olur. Makam ve mevki Allah için kullanılmazsa, nefsin ve hevanın arzularında kullanılmış olur. Kuvvet Allah'ın emrinde kullanılmazsa, Allah'a isyan yolunda kullanılmış olur. Bir kimse kendini Allah için amel etmeye alıştınrsa ona Allah için amel etmek çok kolay gelir. Bir kimse de, kendisini nefsinin ve nevasının arzu ve istekleri için amel etmeye alıştınrsa ona Allah için amel etmek çok zor gelir. Bütün işler böyledir. Allah yolunda malını harcamayı adet edinen kimsenin, meşru olmayan yolda malını harcaması mümkün değildir. Aksi de böyledir.

Ondördüncüsü; Allah Teala, kullarını, ayetleri hakkında düşünmeye teşvik etmiştir. Ayetler iki kısımdır. Biri Kur'an-ı Kerimdeki ayetlerdir. Diğeri ise kainat ayetleridir, yani Allah',n varlığına alâmet ve şahid olan bu alemdir. Kur'an-ı Kerim ağır ağır okunmalı ve manası inceden İnceye düşünülmelidir. Allah'ın varlığının, birliğinin ve sıfatlarının delili olan bu ale-nıİn yaradılışı düşünülmelidir. Bu ayetlerin hakim olduğu kalp-dc, şeytan, onun konuşması ve vesvesesi barınamaz. Allah'ın, Kitabının, Resulünün ve ashabının sohbetinden hiç ayrılmayan kimsenin kazancı ne kadar büyüktür! Onların sohbetlerinden yüz çevirip, insan, cin ve şeytanlarının sohbetine devam eden kimsenin de zarar ve ziyanı ne kadar büyüktür! Yardım ancak Allah

Teala'dan istenir.

Onbeşincisi; dünyanın süratle zeval bulacağı ve yok olmasının yaklaştığı düşünülmelidir. Baki ve ebedi olan ahiret için, bu dünyadan, değersiz ve faydası çok az olan azık almaya ancak himmeti düşük, insaniyetten uzak ve kalbi ölmüş kimse razı olur. O kimse, kıyamet günü dünyadan almış olduğu azı-ğm hakikatini görüp, kendisine fayda vermİyeccğini anlayınca, gerçek üzüntüyü o zaman duyacaktır. Kendisine fayda verecek azığı bırakıp, onun yerine azap verecek azığı almış olursa acaba hali nasıl olacak? Hatta kendisine fayda veren azığı alıp, ondan daha faydalı olan azığı almamış olursa, bu dahi onun için büyük bir üzüntü ve ziyan olacaktır.

Onaltmcısı; kulun, kalbler iki kudret parmağı arasında, bütün işler iki kudret elinde ve her şey mütemadiyen kendisinde nihayet bulan Allah Teala'ya halini arz etmesidir. Zİra yapmış olduğu dua, rahmet esintilerinin vaktine tesadüf edebilir. Nitekim meşhur bir eserde şöyle gelmiştir, «Bazı günlerde Allah Tcala'nın rahmet esintileri vardır. O esintiler için hazırlıklı olun. AHaVdan kusurlarınızı örtmesini ve korktuklarınızdan emin kılmasını isteyin. Kul, halini devamlı Allah'a arz ederse, saatlerden öyle bir saate tesadüf eder ki, orada Allah'tan ne isterse mutlaka onu verir.» Kime dua etme isteği verilmiş olunca, duası kabul edilir. Çünkü Cenab-i Hak, onun duasının kabul edilmesini istemeseydi, dua etmesini ona ilham etmezdi. Nitekim denilmiştir ki, «cömert ellerinden umduğumu ve isteğimi vermeyi murad etmeseydin, istemeyi bana adet edİndirmezdİn.»

Kul, halinin fena olduğuna bakıp umutsuzluğa düşmesin. Çünkü Allah Teala, kuluna, sıfatlarında benzeri olmadığı gibi,fiillerinde de benzeri olmayanın muamelesi gibi muamele eder. Cenab-ı Hak, kulunu vermek için, mahrum eder, şifa vermek için, hasta eder, zengin kılmak için, fakir eder, diriltmek için, öldürür. Allah Teala, Hz. Adem ile Hz. Havva'yı cennetten kovmadı, ancak, oraya daha mükemmel olarak dönsünler diye çıkardı. Nitekim şöyle buyurulmuştur, «Ey Adem! Benim sana {'.cennetten çık» dememe üzülme. Onu senin için yarattım, yine seni oraya koyacağım.» Hak Teala Hazretleri, bela vermek suretiyle kuluna nimet verir, mahrum etmek suretiyle bağışta bulunur, hasta etmek suretiyle sıhhate kavuşturur. Kul, kötü bir duruma düştüğünde asla umudsuz olmamalıdır. Ne var ki Allah'ın gazabını üzerine çekecek ve Allah'ı kendinden uzaklaştıracak bir duruma düşerse, iş çok ciddi olduğundan, yine de hemen İman edip, tevbe ve istiğfar etmelidir.

Onyedincisi; kul, kendisinde iki zıd ve çekici kuvvetin bulunduğunu bilmelidir. Kulun çektiği zahmet bu iki çekici kuvvetin arasında bulunmasındandır. Çekici kuvvetlerden biri kulu en yüce makam olan Refik-i A'la'ya yanî cennete veya cennet ehli elan peygamberler, sadıklar, şehidler, salihlerle beraber olmaya çeker. Çekici kuvvetlerden diğeri ise, kulu, şeytanların ve yardımcılarının yeri olan en aşağı cehennem tabakasına çeker.

Kul, kendini yüce makama çeken kuvvete boyun eğerse, onu yüksek makamlardan layık olduğu yere çeker, aşağıya çeken kuvvete tâbi olursa, onu cehennemin en aşağı tabakalarından layık olduğu yere çeker.

Kul, kendisinin, yükseğe çeken kuvvetle mi yoksa aşağı çeken kuvvetle mi olduğunu bilmek isterse, bu alemde ruhunun nerede olduğuna baksın. Çünkü ruh, bedenden ayrılınca, dünyada iken kendisi çekici kuvvetlerden hangisi ile beraber idiyse, o tarafa gider. Çünkü kişi, tabiatı, aklı, cezası, ve mükafatı itibarıyla sevdiği ile beraberdir. Her insan, hangi şeye önem verirse, tabiatı onu o tarafa ve o tarafın ehline çeker. Her kişi kendisine münasip olana meyleder. Nitekim Allah Teala, «De ki, her biri kendi asli tabiatına göre hareket eder.» (fsra/84) buyurmuştur. Yüce kimseler, zatlanyla; hirnmetîerjyle, amclleriyle yüksek makamlara çekilirler. Kötü kimseler ise, en aşağı tabakalara çekilirler.

Onsckizincisi; Kul, rahmet yağmurunun inmesi İçin önce kalbinin boşaltılmasının, sonra oraya

ekilen tohumun gelişip tam yetişebilmesi için yabani otlardan temizlenmesinin şart olduğunu bilmelidir. Kalp, boşaltılmadığı takdirde, rahmet yağmuru, kendisini kabul edecek bir kalble karşılaşmış olmaz. Kalb, bcşalUlırsa oraya rahmet yağmuru iner. Fakat yabani otlardan temizlenmediği takdirde, ekilen tohumdan istenilen mahsul elde edilmiş olmaz. Hatta çok defa yabani otlar, asıl mahsule üstün gelir de kalb onlara ait olmuş olur. Arazisini düzeltip, temizleyip, ekime tam manasıyla hazırladıktan sonra tohumu eken kimsenin yağmuru beklemesi hakkıdır. Aynı şekilde, kalbini temizleyip, kötü düşünce ve hatırlardan boşalttıktan sonra oraya, zikir, tefekkür, muhabbet, İhlas tohumlarını ekip, rahmet rüzgarlarının esmesine sunup, zamanında, rahmet yağmurunu bekleyen kimsenin de, manevi mahsulün yetişmesini umut etmesi hakkıdır. Belirli mevsimlerde yağmurun yağması umudu kuvvetli olduğu gibi, şerefli vakit ve faziletli zamanlarda, bilhassa Arafat'ta, yağmur duasında, cuma ve bayram günlerinde büyük cemaat toplanıp, kalpler yardımlaşıp, himmetler ve gayretler 'birleştiğinde, Allah'ın rahmet esintilerine tesadüf etme umudu kuvvetlenir. Çünkü Allah Teala, himmetlerin ve nefeslerin birleşmesini, hayırların meydana gelmesi ve rahmetin inmesi için gerekli sebeblerden kılmıştır. Nitekim diğer sebebler de müsebbeblerini gerektirir. Mesela, yağmurun yağmasına bulutlan, otların bitmesine de yağmuru sebep kılmıştır. Manevi sebeplerin rahmetin meydana gelmesindeki tesiri, hissi sebeplerin müsebbeblerinin meydana gelmesindeki tesirinden daha kuvvetlidir. Fakat maalesef insan, cehaleti sebebiyle peşin olarak eline geçen değersiz şeyleri, ileride eline geçecek olan pek kıymetli şeylere tercih eder.

Kul, kalbini boşaltıp, manevi hastalıklarını tedavi edip, rahmetin inmesine hazırlasaydı, Allah'ın tecelliyatmdan ne kadar şaşılacak şeyler görecekti. Allah'ın fazlını, keremini kuldaki kusur önler. Kul, o kusurunu giderseydİ, her taraftan Allah' in fazlı ve keremi ona süratle koşacaktı. Uğradığı bütün arazilerî suluyan bir ırmağı düşün. Fakat o ırmak ile arasında bir set bulunan bir arazi susuz kalmaktadır. Irmak arazisinin yanından geçtiği halde sahibi o yüksekliği kaldırmaz ve bir de arazisinin susuz kaldığından şikayet eder.

Ondokuzuncusu; kulun şu gerçekleri bilmesi şartıdır. Allah Teala kulunu, fani olmayacak beka için, beraberinde zillet ; ve hakaret bulunmayan izzet ve şeref için, içinde korku bulunmayan emniyet İçin, yanında acı bulunmayan lezzet için, içinde eksiklik bulunmayan olgunluk için, öeraberinde fakirlik bulunmayan zenginlik için yaratmıştır. Bekası çok çabuk geçen, izzet ile şerefi hakaret ile zilleti birbirine yakın olan, sonra iz- i zet ile şerefi gidip yerlerini zillet ile hakarete bırakan dünya için yaratmamıştır. Emniyet ile korku beraber bulunup, sonra emniyeti gidip yerini korkuya bırakan bu dünyada imtihana tabi tutmuştur. Bu dünyanın zenginliği, lezzeti, ferahlığı, sevinci ve nimeti zıdlanyla karışık olarak bulunur. Sonra sahte zenginliği, lezzeti, ferahlığı, sevinci gider geride sadece fakirlik, acı, keder, üzüntü ve mahrumiyet kalır, insanların pek çoğu bu konuda yanıldılar. Çünkü gerçek nimeti, bekayı, izzet ve şerefi mülk ve saltanatı, mevkii ve makamı gerçek yerleri olmayan bu dünyada aradılar. Bunların asıl yerleri olan ahireti unuttular. Pek çokları dünyadan da istediklerini elde edemediler. Bazıları istediklerini elde eder gibi oldularsa da fakat çok çabuk geçici olduğundan çok az istifade edebildiler.

Bütün peygamberler, İnsanları ebedi olan nimet ve cennete, devamlı olan mülk ve saltanata davet etmek iç'a geldiler. Onların davetini kabul edenler, dünyada en lezzetli ve en hoş nimetlere nail olan hükümdarların hayatı gibi, hayat'sürdüler. Çünkü dünyada zahidlik (her türlü zevke karşı koyarak kendini ibadet ve taata vermek) hazır bîr mülk ve saltanattır. Şeytan, mümin kişinin zühdünü çekemeyerek ona ulaşamaması için var gücü ve kuvvetiyle çalışır. Zİra şehvetine ve gazabına malik ve sahip olan mü'min, aklı ve dinî kuvvetlerini üstün kıtmış olduğundan gerçek hükümdardır. Çünkü bu mülkün sa-hibİ, tam özgürlüğü elde etmiştir. Şehvetinin ve gazabının emri altına girmiş olan hükümdar İse, gerçekten onların kölesi olmuştur. O kimse, hükümdar kıyafetinde ama tam manasıylaitaatkar bir uşak olup, —sahibi devesini yularından tutup istediği yere götürdüğü gibi— şehvet ile gazap da onu istedikleri yere çeker. Dış görünüşü hükümdar, iç alemi köle olan kimsenin elindeki nimetlere ve Öncesi lezzet ama sonu üzuntl ve hüsran olan şehvetlere göz dikenler aklanmışların ta kendileridir. Allah'ın

tevfikine mazhar olan basiret sahibi ise, her şeyi baştan sonuna kadar inceden inceye düşünür ve hiçbir zaman sahte görünüşlere aldanmaz. Bu, Allah'ın kime dilerse ona vereceği, bîr fazl-u inayetidir. Allah, büyük fazl-u kerem sahibidir.

Yirmincisi; kulun şu gerçekleri bilmesi şarttır. Kulun, buraya kadar anlattıklarımızı sadece bilmenin ve inanmanın, maksadın elde edilmesi için yeterli olmadığını bilmesi ve bilgisine bütün gücünü ve kuvvetini katarak, istenilenin elde edilmesinde kullanmasıdır. Şeriata muhalif olan örf ve adetlerden uzaklaşmasıdır. Böyle olan örf ve adetler, olgunluğun ve kurtuluşun düşmanlarıdır. Bunlara devam edenler, ebedi felah bulamazlar. Böyle örf ve adetlerden kurtulmak ancak fitne yerlerinden kaçmakla, ve öyle yerlerden uzaklaşmakla mümkün olur. Nitekim, Resulullah (s.a.v.) «Kim bir yerde Deccaîm bulunduğunu işitirse, oradan uzaklaşsm.» buyurmuştur. O halde kötülüklerin sebeplerinden ve yerlerinden uzaklaşmak kadar, onlardan kurtulmaya yardım eden, hiçbir şey yoktur. Şeytanın burada çok ince ve gizli bir oyunu vardır ki bundan ancak mütehassıs olanlar kurtulur. O da şer yerlerinde hayır gösterip, mü'mİni onu elde etmeye davet etmesidir. Mü'min oraya yaklaşınca da ağmı atıp onu yakalar. Her şeyi en iyi bilen Allah' dır. [15][15]

13. Konu : İnsanın Hiçbir Durumda Sabırdan Uzak Bulunamayacağı Hakkında

İnsan, kendisine yapması ve uygulaması vacip olan emirler, sakınması ve terketmesi vacip olan yasaklar, kesinlikle uygulanacak mukadderat ve sahibine şükretmesi vacip olan nimetler arasında bulunmaktadır. Bunlar hiçbir zaman insanın peşini bırakmiyacaklan gibi, sabır da ondan Ölünceye kadar ayrılmaz. Bu dünyada insanın karşılaştığı şeyler İki kısımdır. Birine." kısım, İnsanın nefsinin ve nevasının arzu ve isteklerine uygun olanlardır. Diğeri, bunlara zıd olanlardır. Buna göre insan her iki kısımda da sabra muhtaçtır. İnsanın arzu ve isteklerine uygun olanlar, sıhhat, selamet, mevki ve mal gibi tatlı ve mubah olan şeylerdir. însan bunlarda, bir çok sebepten dolayı daha çok sabra muhtaçtır. Birincisi, İnsan, makam, mevki ve mal gibi şeylere meyledip de aldanmamalidır. Aksi takdirde bunlar onu zemmolunan gurura, azgınlığa ve şımarıklığa sev-kcderler ki, Allah böyle kimseleri asla sevmez. İkincisi, İnsan, herhangi bir şeye aşın derecede düşkün olmamalıdır. Aksi takdirde zıddına dönüşür. Bir kimse, aşırı derecede yer, İçer ve cinsi münasebette bulunursa, bunlar zıdlarına dönüşür de yemeden, içmeden ve cinsi münasebetten mahrum kalabilir. Üçüncüsü, insan, gerek bedenle İlgili, gerekse mal İle ilgili Al-lah'ın hakkını eda ederken sabretmeli, Allah'ın hakkını zayi etmemelidir. Aksi takdirde bütün nimetler elinden alınabilir. Dördüncüsü, haramdan uzaklaşmaya sabretmeli, nefse her istediği verilmemelidir. Çünkü nefis insanı harama sülükler. Mubahlardan da nefsi mahrum etmemeli, aksi takdirde insanı fena yollara düşürebilir.

Bollukta kötülüklerden uzaklaşmaya ancak sadık kullar sabreder. Selef-i salihinden bazıları şöyle demişlerdir, «Belalara mü'min de kafir de sabreder. Fakat sıhhata, afiyete ve bolluğa ancak sadık kullar sabreder.» Abdurrahman b. Avf (r.d) demiştir ki, «Bİz, fakirlik ve darlıkla imtihan edildik, sabrettik. Fakat bollukla imtihan edildik, sabredemedik.» Bundan dolayı Alîah Teala kullarını malların, zevcelerin ve evladların fitnelerinden sakındırarak, «Ey iman edenler! Sizi, mallarınız. evladlarınız, Allah'ın zikrinden alıkoymasın.» (Münafıkûn/9) Dİğer bir ayet-i kerimede de «Ey iman edenler! (Haberiniz olsun ki)i zevcelerinizle, evladlarınızdan bir kısmı size düşman-dır. Onun için onlardan sakının. (Bununla beraber) affeder, kusurlarına bakmaz ve bağışlarsanız, hiç şüphe yok ki, Allah da çok bağışlayıcı, çok• esirgeyicidir.» (Teğabün/14) buyurmuştur. Ayet-i kerimedeki «düşmanlık», bir çok müfecirlerin anladıkları gibi, buğuz etme

[15][15] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 58-69.

ve muhalefet etme düşmanlığı değildir. Bilakis bu «düşmanlık», onları sevme düşmanlığıdır. Şöyle ki, onların sevgisi, bazı müminleri hicretten, cihaddan, ilim öğrenmekten, sadaka vermekten, diğer din işlerinden ve iyi amellerden alıkoymuştur. Tİrmizi'nin İsrail'den, o da, Simak' dan, o da Ikrime'den o da İbn-i Abbas (r.d.) dan rivayet ettiği bir hadis-i şerife göre, birisi yukarıda geçen ayet-ı kerimenin kimler hakkında nazil olduğunu Ibn-i Abbas'a sormuş o da şöyle demiştir, «Mekke ehlinden bir takımları hakkında nazil olmuştur ki bu kimseler müslüman olmuşlar ve Medine'ye peygamberimiz (s.a.v.)'e gitmek istemişlerdi. Fakat zevceleri ve evlatları da onları bırakmak istememişlerdi. Sonra kalkıp Re-sulullah'a geldiklerinde —kendilerinden evvel hicret edenlerin— dinde çok yüksek bilgilere mazhar olduklarım görünce, zevcelerini ve evlatlarını cezalandırmak istediler, bunun üzerine Allah Teâla, bu ayet-i kerimeyi indirdi.» însan, zevcesi ve çocukları yüzünden olgunluk ve kurtuluş gibi bir çok şeyleri kaybedebilmektedir. Bir hadîs-i şerifde, «şüphesiz, çocuk yüzünden (baba) cimri ve korkak olabilir» Duyurulmuştur.

îmom Ahmed'in Zeyd b. Habbab'dan o da Zeyd b. Vakid' dsn o da, Abdullah b. Büreyde'den naklen rivayet ettiğine göre, Büreydc demiştir ki, «Ben babamı şöyle derken işittim, «Bir gün Resulullah (s.a.v.) hutbe okurken Hz, Hasan ile Hz. Hüseyin üzerlerinde kırmızı gömlek olduğu halde düşe kalka yürüyerek geliyorlardı. Rcsuîullah (s.a.v.) minberden inip, onları kucağına alıp minbere çıkartıp önüne koydu. Sonra Allah Teala, «Sizin mallarınız, evlatlarınız ancak ve ancak bir imtihandır.» sözünde ne kadar doğru söylemiştir. Ben şu düşe kal-, ka yürüyen iki yavrucağı görünce sabredemedim, sözümü kesip onları yanıma çıkardım.» buyurmuştur. Bu Resulullah (s.a.v.)'ın çocuklara karşı son derece merhametli, nazik ve şefkatli olmasındandır. Resulullah (s.a.v.) bu davranışıyla, ümmetinin ûe çocuklara karşı merhametli, nazik ve şefkatli davranmalarını öğretmek istemiştir.

İnsan, bollukta ve afiyette, sabra daha fazla muhtaçtır. Çünkü bollukta bütün imkanlar mevcuddur. Nitekim bir kimsenin yanında yiyecek bulunmadığı zamandaki sabrı bulunduğu zamandaki sabrından daha çoktur. Yine- bir insanın yanında hanımı veya kocası bulunmadığı zamanda cinsi münasebete sabrı yanında hanımı ya da kocası bulunduğu zamanki sabrından daha çoktur. İkinci kısım, nefsin ve hevanın arzu ve İsteklerine zıd olanlardır. Bunlar, ya insanın ihtiyarına bağlı olur (taatlar ve günahlar gibi), ya da evveli ve sonu insanın ihtiyarına bağlı olmaz (musibetler gibi) veya evveli insanın ihtiyarına bağlı olur, fakat bir defa oraya girdikten sonra onu gidermede ihtİyan yoktur. Bu da üç kısımdır.

BirİncÎ kısım, insanın ihtiyarına bağlı olanlara sabretmeye muhtaç olmasıdır, insanın gerek masİyct, gerekse günah olsun işlediklerinin hepsi kendi ihtiyarına bağlıdır. Kul, taat ve ibadetleri eda ederken sabra muhtaçtır. Çünkü nefis, tabiatı itibarıyla İbadetlerin çoğundan nefret eder. Nefsin yaradılışında tembellik, rahatlığı tercih etmek vardır. Bilhassa buna kalbin günah pasıyla paslanıp katılaşması, kötü isteklere ve gafillerle içli dışlı olmaya meyil etmesi de katılırsa namaz kılmaya bile yaklaşmaz. Bununla beraber namazı zorla kılarsa, bedeni namazda olur, aklı ve kalbi ondan gafil olup, kokmuş cesedin yanında oturan gibi, bir an önce ondan ayrılmak ister. Zekata gelince, nefsin tabiatında cimrilik vardır, zekat vermeyiz.

Hac ile cihada gelince, nefsin tabiatında hem tembellik, hem cimrilik olduğundan bunları yapmak istemez.

Kul, bu taat ve ibadetleri eda ederken üç halde sabra muhtaç olur. Birinci hal, bu ibadetlere başlarken niyetin sahih ve ihlash olması, şüpheden, gösterişten ve şöhretten uzak olması, bu ibadetlerin hakkıyla eda edilmesine çalışılmasıdır. İkinci hal, bu ibadetler eda edilirken sabredilmesidİr. O halde kulun bu ibadetlerde, noksana, kusura, acele etmeye ve ihmal etmeye davet edenlerden uzaklaşmaya sabretmesi, ibadetlerin evvelinden sonuna kadar niyeti beraber bulundurması, Allah'ın huzurunda bulunduğunu kalbinden ve hatırından çıkarmaması, Allah'ın emrini hiçbir zaman unutmamasıdır. Emredilen ibadetlerin yapılması mühim değildir. Esas mühim olan, ibadetlerin Allah'ın emri olduğunu düşünerek eda edilmesidir. İşte bu şekilde

yapılan ibadetler, ancak Allah'a içten bağlı olan kulların İbadetleridir.

Kul, ibadet ve taatlan rükünleriyle, farzlarıyla, vacipleriy-Ie, sünnetlcriyle, mendup ve müstehaplanyla tam olarak eda ederken sabra muhtaçtır. Çünkü kul, ibadet esnasında Allah'ı hatırından çıkarmayacak, kalbi Allah ile hazır olup azalan ibadetten uzak kalmayacak, azalan ibadette hazır bulunup kalbi . Allah'dan uzak kalmayacaktır.

Üçüncü hal, ibadet ve taatlan eda ettikten sonraki sabırdır ki, bir çok sebepleri vardır.

Birincisi; yapılan bir ameli iptal edecek bir şeyin, peşinden getİrtlmcr.-.csias sabretmektir. Nitekim Cenab-ı Hak, «Ey iman edenler! Sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmakla boşa çıkarmayın.» (Bakara/264) buyurmuştur. Bana göre, ibadet ve taatlan yapmak yalnızca mühim değildir. Mühim olan onları iptal edecek şeylerden korumaktır.

İkincisi; insanın kendinin ibadetlerini görmesinden onlarla kendini beğenip, kibirlenip, büyüklenmesinden uzak kalmaya sabretmesidir. Çünkü bu huylar, çok defa İşlenen günahlardan daha zararlıdır.

Üçüncüsü gizli yapılan ibadetlerin yazıldığı defterden, açık-yapılan İbadetlerin yazıldığı deftere aktarılmamasına sabretmektir. Kul, kendi ile Allah arasında gizli olan bir amel yapar da gizli yapılan ibadetler deftere yazılır, sonra onu söylerse, açık yapılan İbadetlerin yazıldığı deftere aktarılır. O halde ibadet ve taatlar yapıldıktan sonra sabır defterinin durulmuş olduğu sakın ha zannedilmesin.

Günahlardan uzaklaşmaya sabrın gerekli olduğu apaçıktır. İnsanın günahları bırakmaya en büyük yardımcısı, kötü alış-' kanlıklarını ve bunlara yardımcı olan fena arkadaşlannın bulundukları yerlerden, onlarla konuşmaktan uzaklaşmasıdır. Kötü gelenek ve göreneklerden de mutlaka vaz geçmelidir. Çünkü gelenek ve görenekler hususi tabiatlardır. Bunlara şehvet de eklenince, şeytanın ordusuna iki yardımcı ordu daha katılmış olur da dinî kuvvet bunları mağlup edemez.

İkinci kısım; İnsanın ihtiyarı altına girmeyenlerdir. İnsanın bunları gidermeye gücü ve kuvveti yetmediğinden, bunlara sabretmeye daha çok ihtiyacı vardır. Bir kimsenin malının çalınması, sevdiği birinin ölmesi, hasta olması gibi başına gelen musibetlerin meydana gelmesinde herhangi bir ihtiyan ve tesiri yoktur. Bu ikinci kısım iki nevidir. Birinci nevi; insanın herhangi bir ihtiyan ve tesiri olmayan şeylerdir. Burada dört makam vardır, birincisi, acizlik makamıdır kî, bu da sızlanma, şikayet etme, kızma makamıdır. Bunları ancak insanların aklı, dinî ve mürüvveti az olanları yapar. Çünkü bunları yapmak musibeti ikiye katlamaktır. İkincisi, sabır makamıdır, sabır da ya Allah için olur veya insanlık namına olur. Üçüncüsü, rıza makamıdır. Bu makam, sabır makamından daha yüksektir. Bu makamın vacip olmasında ihtilaf vardır. Fakat sabrın vacip olmasında İttifak vardır. Dördüncü şükür makamıdır. Bu da rıza makamından daha yüksektir. Çünkü kul, bu makamda belayı nimet görür de ona. şükreder. İkinci nevi; İnsana, kendisi gibi insanlar tarafından isabet eden dövme ve sövme gibi şeylerdir. Bu nevide de yukarıda geçen dört makam bulunduğu gibi bunlara dört makam daha ilave edilmiştir. Birincisi, affetme ve vazgeçme makamıdır. İkincisi, kalbin intikam almayı İstemesinden, her zaman cinayeti düşünüp onun acısından ve onunla sıkılmaktan uzaklaşması makamıdır. Üçüncüsü, mukadderata inanma makamıdır. Sana eza ve cefayı ulaştıran her ne . kadar zalim ise de, onu takdir eden, o zalimin eliyle bu İşi meydana getiren İse, asla zalim değildir. İnsanların sana yaptığı eziı ve cefa, yazın sıcağı, kışın soğuğu gibi zaruri olup, onu defetmen mümkün değildir. Sıcağın ve soğuğun eza ve cefasına kızan, akıllı kimse değildir. Kainatta her ne meydana gelirse —yolları sebepleri değişik olsa da— kaderle meydana gelmektedir, yani herhangi bir şeyin muayyen bir şdtİIde meydana gelmesini Allah'ın ezelde dilemiş olmasıdır. Dördüncüsü, kötülük edene İyilik etme, kötülüğe iyilikle karşılık verme makamıdır. Bu makamda pek çok faydalar ve menfaatlar vardır. Bunları

ancak Allah Teala bilir. Bu yüksek makamı elinden kaçıran kimse diğer makamlara razı olmamalıdır.

Üçüncü kısım gelmesinde insanın İhtiyarı olup yerleştikten sonra giderilmesinde ihtiyarı olmayan şeylere sabretmeye ihtiyacı vardır. Mesela, aşkın evveli ihtiyarîdir, sonu ise ıztırar'dir, yanı giderilmesi elde değildir. Hasta olmanın sebepleri insanın elindedir, hasta olduktan sonra onun giderilmesi elinde değildir. Nitekim sarhoş edici bir şeyi içmek insanın elindedir, içtikten sonra sarhoş olmamak elinde değildir. Bunların evvelinde sabretmek farzdır. Bunların evvelinde sabrı elinden kaçıran kimsenin sonunda sabretmesi, nefsin ve hevanın kötü arzu ve isteklerine boyun eğmemesi farzdır. Burada şeytanın şaşılacak hilesi ve oyunu vardır. O da yasaklardan bir kısmının yapılmasının zorunlu olduğunu ya da tedavi yoluyla kullanılmasının mubah olduğunu göstermesidir, (insanın şarap ve necis olan şeyleri tedavi maksadıyla kullanması gibi.) Bunda fakih-lerdcn birçokları cevaz vermişlerdir, fakat bu, büyült bîr cehalettir. Çünkü bunlarla tedavi olmak hastalığı gidermesi şöyle dursun, bilakis daha çek artırır ve azdırır. Haram ve necis olan olan şeylerle tedavi olanlardan birçokları hem dinlerini hem de dünyalarını yıkmışlardır. Böyle hastalıklann en faydalı tedavi yolu sabır ve takvadır. Nitekim Allah Teala, Eğer sabreder ve takva sahibi olursanız, işte bu ezmolunacak şeylerdendir.» (Al-i İmran/186) diğer bir ayette de «Şu muhakkak ki, her kim Al-lah'dan korkar ve sabrederse, bilsin ki, Allah iyilik edenlerin mükafatını zayi etmez-» (Yusuf/90) buyurmuştur. Dinî hastalıkların ilacı, sabır ve takvadır. Bunlar birbirlerinden ayrılmaz. Şöyle bir soru sorulursa ,bir kötülüğün sebebine teşebbüs edip asi elan kimse, buna sabretmesiyle sevap kazanır mı, kendinin ihtiyarı olmadan o sebepten meydana gelen günahlardan dolayı azap olunur mu?

Şöyle cevap verilir, o kîmse haram olan sebebe teşebbüs ettiğinden dolayı pişman olup, Allah için sabrederse sevap kazanır. Çünkü teşebbüs ettiği sebepten meydana gelen bir musibete karşı sabretmesi nefsi için cîhad olduğundan İyi bir amel sayılır. Allah Teala iyi amel edenlerin mükafatını zayi etmez. Kötülüğün sebebine teşebbüs ettiğinden ve o sebepten meydana gelen günahlardan dolayı da azap edilir. Nitekim bîr kimse haram olan içkiyi İçip, sarhoş olup, sarhoş iken cinayet İşlese hem içtiği, hem de cinayet işlediği İçin cezalandmhr. Sarhoşluğa sebep olan içki haram olunca, sarhoşluk mukadderattan değildir. Zira Allah Teala, haram kılmış olduğu sebeplere teşebbüs edenleri cezalandırdığı gibi, o sebeplerden meydana gelen günahlardan dolayı da cezalandırır. Nitekim emretmiş olduğu sebeplerden ve bu sebeplerden meydana gelen iyiliklerden dolayı da mükafatlandırır. Bundan dolayı bid'at ve sapıklığa davet eden kimseye, kendisine uyanların günahı kadar günah yazılır. Çünkü onlar bu günahı ona uyduklarından dolayı işlemişlerdir. Bunun İçin Hz. Adem'in (a.s.), kardeşini öldüren oğlu üzerine kıyamete kadar adam öldürenlerin günahından bir hisse yazılır. Nitekim Allah Teala, «Kıyamet gününde kendi günahlarını tamamen yüklendikten başka, bilgisizlikleri yüzünden saptırdıkları kimselerin günahlarından bir kısmını da yükleneceklerdir.» (Nahl/25) ve «Onlar muhakkak kendi yüklerini ve kendi yükleriyle birlikte daha bir çok yükleri de elbette yüklenecekler.» (Ankebut/13) buyurmuştur.

Şöyle bir soru daha sorulursa, bir kimse bir kötülüğün sebebine teşebbüs eder ama onun ihtiyarı olmaksızın o sebepten meydana gelen kötülüklerden nasıl tevbe eder, çünkü bu kötülükler o kimsenin fiilinden değildir. Halbuki insan ancak kendi ihtiyarı ile yapmış olduğu kötülüklerden tevbe eder? Şöyle cevap verilir, o kötülükler o kimsenin teşebbüs ettiği sebeplerden doğmuştur. O halde bu kötülüklerden tevbe etmesi, pişman olması; bir daha böyle kötülüklerin sebeplerine teşebbüs etmekten kendini menetmesidir. Eğer o sebepten doğmuş olan kötülük, başka bir kimseyi de ilgilendiriyorsa, bunun tev-besi elinden geldiğince o kimseyi razı etmektir. Bunun için bid' ad bîr şeye davet edenin tevbesi, davet ettiği şeyin bid'ad ve sapıklık olduğunu, hidayet ve doğru yolun bunların zıddmda bulunduğunu açıklamasıdır. Nitekim Allah Teala Hazretleri, İn-sanları saptırmak için Allah'ın indirdiği açık hükümleri ve doğru yolu gizlemek suretiyle günaha girmiş olan ehli kitabın tövbe etmeleri için, kendi hallerini ve amellerini düzelttikten sonra gizlediklerini de İnsanlara açıklamalarını şart kılarak, «İndirdiğimiz açık hükümleri ve doğru yolu, biz insanlara kitapta beyan ettikten sonra gizleyenler yok mu, işte onlara Allah lanet eder,

bütün lanetçiler de onlara lanet okur. Ancak tevbe edip halini düzeltenler ve (gizlediklerini) açıklayanlar başka. Bunların günahlarını bağışlarım, ben tevbeleri kabul eden ve çok merhametli olanım.» (Bakara/59-60) buyurmuştur. Nitekim zayıf olan mü'minlerin kalplerini bozup Resulullah'm (s.a.v.) düşmanları olan yahudi ve müşriklere sığınmalarını ve dışdan müslüman görünmelerini onlara telkin etmek suretiyle günaha girmiş olan münafıkların, tevbelerinin kabul edilmesi için Önce kendileri iman etmeleri ve sonra o zayıf mü'minlerin hallerini düzeltmelerini, onların yahudi ve müşrikleri bırakıp onun yerine Allah'a sarılmalarını, dıştan müslüman olmayı bırakıp, İçten müslüman olmalarını onlara söylemeleri şarttır. Tevbenin şartlan ve hakikati böylece anlaşılmış olmaktadır. Yardım yalnız Allah'dandır. [16][16]

14. Konu : Safarin Nefislere Çok Ağır Gelmesi

İnsana sabrın ağır gelmesi, fiile çağıran şeyin kuvvetli, fiilin de kolay olmasına bağlıdır. Fiilde bu iki unsur toplanınca insanın o fiilden uzaklaşmaya sabretmesi zordur. Fiilde bu iki unsur bulunmadığı takdirde, o fiilden uzaklaşmaya sabretmesi kolaydır. Fiilde bu iki unsurdan bîri bulunup diğeri bulunmazsa, sabır, bir cihetten kolay diğer bir cihetten zor olur. Kendinde, adam Öldürmeye, hırsızlık yapmaya, içki içmeye, fuhuş türlerini İşlemeye davet eden kuvvet bulunmayan kimsenin bunlardan uzaklaşmaya sabretmesi kolaydır. Bu fullere davet eden şeyin kuvvetli olması ve bu fiilleri işlemesi de kendisi için kolay olan kimsenin bunlardan uzaklaşmaya sabretmesi çok zordur. Bundan dolayt zulümden uzaklaşmaya sabreden hükümdarın, fahişeden uzaklaşmaya sabreden gencin, lezzetlerden ve şehvetlerden uzaklaşmaya sabreden zenginin Allah katında büyük dereceleri vardır. Bİr hadis-i şerifde, «Senin Rabbin, aşkla oyun oynamayan genci çok sever.» buyurulmuştur.

Bundan dolayı hadis-i şerifde de beyan edildiği üzere Allah Teala kıyamet gününde sabırları olgun ve zor sabır olduğu için yedi kimseyi arşının gölgesinde barındıracaktır. îmamm (müslümanların işini idare eden kimsenin) sabn; taksiminde, hükmünde, öfkeli ve öfkesİz halinde adaletten ayrılmamasıdır.

Genç insanın sabrı Allah Teala'nm İbadet ve taatma devam edip, nefsin ve hevanm arzu ve isteklerine uymamasıdır. Erkek kimsenin sabrı; mescidlere devam etmesidir. Sadaka Veren kimsenin sabrı; sadaka-vermesinden yanındaki kimse haberdar olmayacak kadar gizli olarak sadaka vermesidir. Fuhşa davet edilen kimsenin sabrı kendisini güzel bir kadının davet etmesine rağmen «Ben Allah'dan korkarım» diyerek haramdan uzaklaşmasıdır. Allah yolunda sevişen iki kimsenin sabrı; buluşmalarının da ayrı] maların m da Allah için olmalarıdır. Alah korkusundan ağlayan kimsenin hali ise, insanlardan gizleyip sabretmesi en zor sabırlardandır. Bundan dolayı zina eden ihtiyarın, yalancı hükümdarın ve kibirlenen fakirin kıyamet gününde azapları çok şiddetli olacaktır. Çünkü bunların bu haramlara davet eden kuvvetler zayıf olduğunda sabretmeleri kolaydır. Sabretmcyip bu günahları İşlemeleri, Allah'a karşı baş kaldırmalarının ve kibirlenmelerinin delilidir. Bundan dolayı dilin ve fercin günahlarından uzak durmaya sabretmek, sabır nevîleıinin en zor ve en çctinlerindendir. Çünkü bu İşlere davet edenler çok kuvvetli olduğundan bu günahların işlenmesi de koîay olmaktadır. Lâf taşıma; gıybet etme, yalan söyleme, devamlı münakaşa etme, gizli ve açık olarak birisini övme, insanların sözlerini taklİd etme, sevmediği kimseyi aşın yerme, sevdiği kimseyi aşırı Övme gibi dilin günahlanndan olanlar insanın meyvesidir. Yani İnsanın.zevk aldığı günahlardır.

Günaha davet eden kuvvetin gücü ile dilin hareketinin kolay olması birleşince sabır zayıf düşer.

---

[16][16] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 69-77.

Nitekim Resul-i Ekrem (s.a.v.) Muaz Hazretlerine hitaben «Dilini tut»; diğer bir hadis-î şerifde, «Biz konuştuklarımızla elbette cezalandırılacağız»; diğer bir hadis-İ şerifde «İnsanları yüzükoyun ateşe sürükleyecek olan dillerinin hatalarıdır.» buyurmuştur. Bilhassa, .dilin günahları insan.İçin artık adet haline gelince onlardan uzaklaşmaya sabretmek de çok zor olur. Bu yüzden geceleri namaz kıldığını, gündüzleri oruç tuttuğunu, takvası yüzünden bir an dahi ipek yastığa bile dayanmadığını gördüğün bir çok kimsenin, söz taşımada, insanların namusları hakkında konuşmada, salih alîm ve dindar kimselerin gıybetini yapmada ve bilmediği konularda Allah'a isnad edip O'na iftira atma gibi büyük günahlarda ise dillerini salıverdiklerini görürsün. Yine insanlardan birçoklarının, en küçük haramdan, bir damla şaraptan, iğne ucu kadar necasetten sakındıkları halde zinadan sakınmadıklarını görürsün. Rivayete göre birisi, yabancı bir kadınla yalnız kalıp onunla cinsî münasebette bulunmak istediğinde, «Ey kadın, yüzünü ört, çünkü yabancı bir kadının yüzüne bakmak haramdır?» demiş. Küfe'lİIerden biri Abdullah b. Ömer'e «Sİvrİ sineğin kam necis midir?» diye sorunca o da «Hele şunlara bakın! Allah Resulü'nün torununu öldürmüşler, benden sivrisineğin kanını soruyorlar» şeklinde cevap vermişti. Buna benzer bir hadise de benim başımdan geçti. Ben ihramda iken, adam Öldürme, mal yağma etmekle bilinen bir arap kabilesi benden İhramlının bit öldürmesinden sordular. Ben de «Allah in haram kıldığı canlara kıymaktan sakınmiyanlar şimdi ih-ramlıyken bit öldürmenin günahından soruyorlar» diye cevap vermiştim onlara. Netice olarak, günahların çeşitlerinde sabrın zor veya kolay olması, o günahlara davet edenin kuvvetli veya zayıf olmasına bağlıdır.

Hz. Ali (r.d.)'den rivayet olunduğu üzere sabır üç kısımdır. Musibete karşı sabır, taat ve ibadetleri eda ederken çekilen meşakkatlara sabır, günahlardan uzaklaşmaya sabırdır.

Başına bir musibet gelen kimse, o musibet gidinceye kadar güzel bir şekilde sabrederse, Allah Teala onun için üçyüz. derece yazar.

Bir kimse ibadet ve taatları güzel bir şekilde eda etmeye sabrederse Allah Teala onun İçin üçyüz derece yazar.

Bir kimse, Allah Teala'dan korkarak ve O'nun katındaki sevabı umut ederek günahlardan uzaklaşmaya sabrederse Allah Teala, onun için dokuzyüz-derece yazar.

Mcymun b. Mehren der ki, sabır iki kısımdır. Biri musibetlere karşı sabırdır ki, bu güzeldir. Diğeri ise, günahlardan uzaklaşmaya sabırdır ki, daha faziletli ve daha üstündür. «Sabrettiğiniz için selam size» (Rad/24) ayetini Fudayl bin îyaz şöyle tefsir etmiştir: «Onlar, emredilen taat ve ibadetleri eda ederken sabrettikleri için ve yasaklardan uzaklaşmaya sabrettikleri için, melekler her kapıdan yanlarına girecekler. «Sabrettiğiniz için selam size» diyeceklerdir.» Fudayl musibetlere

sabretmeyi de emredilenler kısmına sokmuştur. Allah Teala herşeyi daha iyi bilir.[17][17]

15. Konu Sabır Hakkındaki Ayet-İ Kerîmeler

İmam Ahmed, «Allah Teala sabrı Kur'an-ı Kerimin doksan yerinde zikretmiştir.» demişti. Biz sabrın nevileri hakkındaki ayetleri zikredeceğiz. Sabrın bîr çok nevileri vardır.

Birinci nevide bizzat sabır emredilmiştir. Allah Teala, «Sabret. Senin sabrın da ancak Allah'ın

[17][17] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 77-80.

yardımı iledir.» (Nahl/ 127); diğer bir ayette de, «Rabbi'nin hükmüne sabret.» (Tur/4) buyurmuştur.

İkinci nevide, bîr emrin zıddı yasaklanmıştır. Nitekim Allah Teala, «O kafirler hakkında (azap İçin) acele etme.» (Ah-kaf/35); diğer bir ayette «(Savaştan) gevşemeyin ve (Uhud bozgununa) üzülmeyin.» (Al-i îmran/139); diğer bir ayette de, «Balığın sahibi (Yunus (a.s.) gibi (aceleci) olma.» (Kalem/48) buyurmuştur. Netice olarak, yasak edilenlerin hepsi emredilen sabra zıddır.

Üçüncü nevide, kurtuluş sabra bağlanmıştır. Nitekim Allah Teala, «Ey iman edenler.' Sabredin ve sabır yarışında düşmanlarınızı geçin/ (cihad için hazır ve) rabıtalı bulunun. Hem AHch'dan korkun ki, kurtulmuş olasınız.» (AI-i îmran/200) buyurmuştur. Allah Teala Hazretleri kurtuluşu, bu ayet-i kerimede geçenlerin hepsinin yapılmasına bağlamıştır.

Dördüncü nevide, sabredenin mükafatının diğer amel edenlerin mükafatından kat kat fazla olduğu haber verilmiştir. Nitekim Allah Teala, «Ancak sabreden kimselere mükafatlan ' hesapsız verilecektir.» (Zümer/10) buyurmuştur. Süleyman b. Kasım demiştir ki, «Ayet-i kerimede 'Sabredenlere mükafatlan (şarıl şarıl dökülen bir su gibi) hesapsız verilecektir' buyurul-muş olduğundan, her amelin sevabı bilinir ama sabrm sevabı bilinmez.»

Beşinci nevide, dinde önder olmak, sabra ve yakîne bağlanmıştır. Nitekim Allah Teala, «İçlerinden de sabır etlikleri içinr enirimizle doğru yolu gösterecek Önderler yetiştirdik. Onlar ayetlerimizi çok iyi biliyorlardı» (Secde/24) buyurmuştur. Bu ayet-İ kerimede dinde Önderliğin sabır ve kesin bilgi (yakın) ile elde edileceği açıklanmıştır.

Altıncı nevide, Allah Teala'nın sabredenlerle beraber olduğu beyan edilmiştir. Nitekim Allah Teala, «Hiç şüphe yok ki Allah sabredenlerle beraberdir.» (Bakara/153) buyurmuştur.'

Yedinci nevide, Allah Teala şu üç şeyin yalnız sabredenlere verileceğini beyan etmiştir. Bunlar da, Allah'ın onlara mağfiret etmesi, rahmet etmesi ve hidayet etmesidir. Nitekim Allah Teala Hazretleri, «Sabredenleri müjdele, ki onlar başlarına bir bela geldiği zaman, «biz Allalı'ın (dünyada takdirine teslim olmuş kulları)yız ve biz (ahirette de) yine O'na döneceği?,» derler. İşte onlara Rablerinden mağfiret ve rahmet vardır. Ve işte onlar hidayete erenlerin tâ kendileridir.» (Bakara/155-156-157) buyurmuştur.

Selefi salihinden birisi, başına gelen bir musibetten dolayı kendisine ta'ziyeye gelenlere «Niçin sabretmeyecekmişİm, Allah Teala sabredene üç hasletin verileceğim vadetmiştir ki bunlardan herbiri dünyadan ve dünyada bulunan her şeyden daha hayırlıdır.» demiştir.

Sekizinci nevide, Allah Teala sabrı yardımcı ve müjdele-yici kılıp onunla yardım istenmesini emretmiştir. Nitekim Al- . Jah Teala Hazretleri, «Ey iman edenler! Sabırla ve namazla .

(Allüh'dan) yardım isteyin.» (Bakara/153) buyurmuştur. Denil-:' mistir ki, sabrı ojrnayanm yardımcısı yoktur.

Dokuzuncu nevide, Allah Teaîa yardımı sabra ve takvaya bağlamıştır. Nitekim Allah Ten.la Hazretleri, «Evet eğer sabreder ve itaatsizlikten sakınırsanız ve o anda müşrikler üzerinize gelirlerse, Rabbiniz size nişap.U beş bin melek ile yardım edecektir.» (Al-i İmran/125) buyurmuştur. Bundan dolayı Resu-lullah (s.a.v.) «Bilmiş ol ki şüphesiz, yardım sabırla beraberdir.» buyurmuştur.

Onuncu nevide, Allah teala sabrm ve takvanın düşmanların hilelerine ve tuzaklarına karşı en büyük kalkan olduğuna ve kulun bunlardan daha büyük bir kalkan edinmediğini haber vererek şöyle buyurmuştur: «Eğer siz sabreder de korunursanız, onların hileleri size hiçbir zarar

vermez-» (Al-i İmran/120)

Onbirinci nevide, Allah Teala cennette, sabredenlerin yanına meleklerin girip selam vereceklerini haber vererek, «Melekler her kapıdan yanlarına girecekler ve 'sabrettiğiniz için, (cennet) ne güzeldir!' diyeceklerdir» (Ra'd/23-24) buyurmuştur.

On ikinci nevide, Allah Teala, kendilerine yapılan cezanın misliyle cezalandırmalarını mubah kıldıktan sonra sabretmelerinin kendileri için daha hayırlı olduğuna yemin ederek, «Eğer bir ceza vermek isterseniz, size yapılanın misliyle verin. Ama sabrederseniz, and olsun ki, bu mutlaka sabredenler için daha hayırlıdır.» (Nahl/126) buyurmuştur.

Cenab-ı Hak yeminini, «vcv» ile, sonra kasem «lâm»ı ile sonra cevaptaki «lâm» İle te'kit ederek sabretmenin daha ha-yırb olduğunu açıklamıştır. Bunu inceden inceye düşünün.

Onüçüncü nevide, Allah Teala mağrifeti ve büyük mükafatı sabır ile salih amele bağlamıştır. Nitekim Allah Teala Hazretleri, «Ancak, (her iki halde de) sabredip salih'amel işleyenler müstesna. Onlar için bir mağfiret ve büyük bir mükafat vardır.» (Hud/11) buyurmuştur.

Allah Teala sabredip salih amel işleyenleri, kendilerine bir musibet dokunduğunda umut kesip nankör olmakla ve bir nimet taddırıldığında da şımanp böbürlenmekle yerilmiş olan insan nevinden istisna kılmıştır. İnsan yerilmekten ancak sabırla ve iyi amelle kurtulur. Nitekim mağfiret ve büyük mükafata ancak bunlarla erişilir.

Ondördüncü nevide, Allah Teala, musibetlere sabretmeyi azmedilecek işlerden kılmıştır. Yani bu işler çok büyük çok şerefli olduğundan mutlaka yapılmaları gerekir. Nitekim Allah Teala Hazretleri, «Her kim sabreder ve suç bağışlarsa, işte bu, azmedilecek işlerdendir.» (Şura/43) diğer bir ayette de, «(Lokman oğluna nasihat ederken şöyle demişti) iyiliği emret. Kötülüğü yasakla,. Başına gelen belaya sabret. Çünkü bunlar, kesin olarak farz kılınan işlerdendir.» (Lokman/17) buyurmuştur.

Onbeşİnci nevide, Allah Teala mü'minlere yardımı ve zaferi va'd etmiştir. Bu va'd, ilm-i ezelde verilmiş olan vaaddir Allah Teala Hazretleri, mü'minleri yardım ve zafere ancak sabretmeleri sebebiyle ulaştıracağını haber vererek şöyle buyurmuştur, «Rabbinin, İsrailoğullarına olan o güzel va'di, sabretmeleri sebebiyle, tamamen yerine getirildi.» (A'raf/137)

Onaltıncı nevide, Allah Teala, muhabbetini sabra ve sabırlılara bağlayarak, «Nice peygamberler (geçti ki) beraberlerinde bir çok alimler savaştı. Ama Allah yolunda başlarına gelenlerden gevşeyip, za'fa düşmediler, miskinlik etmediler. Allah sabredenleri sever.» (Aî-i İmran/146) buyurmuştur. '

Onycdinci nevide, Allah Teala, Kitabının iki yerinde, Önce hayır hasletlerine ancak sabredenlerin kavuşturulacağını haber vererek, «Kendilerine ilim verilenler, 'yazıklar olsun size! İman edip, salih amel işleyenler için Allah'ın sevabı daha hayırlıdır. Ona ise ancale sabredenler kavuşturulur' dediler.» (Ka-sas/80); sonra, kuluna, kötülüğü en güzel şekilde önlemesini emretmiş, bunu yaptığı takdirde Kendisi'yle arasında düşmanlık bulunan kimsenin yakın bir dost gibi olacağını haber verdikten sonra şöyle buyurmuştur, «Bu rütbeye ise, ancak sabredenler kavuşturulur. Bu rütbeye ancak büyük nasip sahibi kavuşturulur.» (Fussilet/35).

Onsekizinci nevide, Allah Teala ayetleriyle, ancak sabredip, şükredenlerin faydalanıp, öğüdü kabul edeceklerini haber vererek, «And olsun ki, biz Musa'yı, 'kavmini karanlıklardan nura çıkar ve onları Allah'ın (nimet) günlerini hatırlat' diye mucizelerimizle gönderdik. Şüphesiz ki, bunda çok sabırlı, çok şükreden, her kimse için ibretler vardır.» (İbrahim/5); diğer bir ayette, «Baksana! Size ayetlerinden bazılarını göstermek için, Allah'ın nimetiyle gemiler, denizde akıp

gidiyor! Şüphesiz bunda, her şükreden sabırlıya bir çok ibretler vardır.» (Lokman/31), diğer bir ayette, «Biz de onları masallara çevirdik ve kendilerini darmadağın ettik. Şüphesiz ki, bunda, çok şükreden her sabırlı için ibretler vardır.» (Sebe'/19); diğer bir ayette de «O'nun ayetlerinden biri de, denizde dağlar gibi akıp giden-gemilerdir. Dilerse rüzgarı durduruverir de, gemiler suyun üstünde durakalırlar. Şüphesiz bunda çok sabırlı, çok şükreden herkes için bir çok ibretler vardır.» (Şura/32, 33) buyurmuş-

tur. Kur'an-t Kerimin dört yerinde zikredilen bu ayetler Allah Teala'nın ayetlerinden ancak şükredip sabredenlerin faydalanacağını bildirmektedir.

Ondokuzuncu nevide, Allah Teala kulu Eyyüb'ün sabrını en güzel şekilde Överek, «Doğrusu biz, onu sabırlı bulduk o, ne güzel kuldu! o, gerçekten Allah'a yonelici idi» (Sad/44) Allah Teala Hazretlerinin Eyyüb aleyhisselamı sabırlı bulmakla onun güzel bir kul olduğunu açıklaması başına bir bela gelip de sabretmeyenin fena bir olduğunu bildirir.

Yirminci nevide, Allah Teala, iman etmeyenlerin, hak ve sabır ehlinden olmayanların hepsinin zarar ve ziyanda olduklarına hükmetmiştir. Nitekim Allah Teala, «Asra yemin ederim kî, insan kesin bir ziyandadır. Ancak iman edenlerle güzel amel (ve hareketlerde bulunanlar, bir de birbirine hakkı tavsiye, sabrı tavsiye edenler böyle değildir.» buyurmuştur. Bundan dolayı İmam Şafii demiştir ki, «Eğer insanlar bu sûre ile amel etmiş olsaydı, bu sûre onlara yeter artardı. Çünkü kulun olgunluğu, ilim kuvvetiyle amel kuvvetinin olgunluğuna bağlıdır. Bunlar da iman ile salih ameldir. Nitekim kul, kendi nefsini olgunlaştırmaya muhtaç olduğu gibi, başkasını da olgunlaştırmaya muhtaçtır. Bu da hakkı tavsiye ve sabrı tavsiye etmesidir. Bunların aslı, esası ve temeli de sabırdır.

Yirmibirinci nevide, Allah Teala, sağ ehlini, sabırlılar ve merhametliler olarak tahsis etmiştir. Onlar sabır ile merhamet kendilerinde bulunduğu gibi, başkalarına da bunları tavsiye ederler. Nitekim Allah Teala Hazretleri, «İman edip, birbirine sabır tavsiye edenlerden ve merhameti tavsiye edenlerden olun.» (Beled/17) buyurmuştur. Bu ayet-i kerimede, sabır ile merhamet vasıflarının ancak sağ ehlinde bulunduğu açıklanmıştır. İnsanlar bu vasıfların kendilerinde bulunmalarına göre dört kısımdır.

Birinci kısım, bu iki vasıf kendilerinde bulunanlardır. Bunlar, insanların en hayırlılarıdır. İkinci kısım, kendilerinde bu iki vasıf bulunmayanlardır. Bunlar da insanların en şerlileridir. Üçüncü kısım, kendilerinde sabır bulunup merhamet bulunmayanlardır. Dördüncü kısım, kendilerinde merhamet bulunup sabır bulunmayanlardır. Üçüncü kısım ile dördüncü kısımda bulunan İnsanlar, birinci kısımdakîlerden daha aşağı derecede ama ikinci kısımdakİlerden biraz üst derecede bulunurlar.

Yirmükinci nevide, Allah Teala sabrı, İslam'ın esaslarına ve imanın makamlarnıa yakın kılmıştır. Nitekim Allah Teala Hazretleri sabrı, namaza yakın kılarak, «Sabır ve namazla (Allah'tan) yardım isteyin.» (Bakara/45) buyurmuştur. Yine Allah Teala Hazretleri sabrı her çeşit salih amele tek tek yakın kılarak, «Sabredenler ve salih amel işleyenler müstesna.» (Hud/ II); sabrı takvahğa yakm kılarak, «Şu muhakkak ki, her kim takva yoluna gider ve sabrederse bilsin ki, Allah iyilik edenlerin mükafatını zayi etmez.» (Yusuf/90); sabrı kesin bilgiye yakın kılarak, «Sabrettikleri için, emrimizle doğru yolu görecek önderler yetiştirdik. Onlar, ayetlerimizi kesin olarak biliyorlardı.» (Secde/24); sabrı doğru söylemeye yakın kılarak, «Doğru söyleyen erkekler, doğru söyleyen kadınlar, sabreden erkekler, sabreden kadınlar» (Ahzab/35) buyurmuştur.

Allah Teala sabrı, muhabbetine, beraber olmasına, nusret ve yardım etmesine, güzel mükafat vermesine sebep kılmıştır. Bunların sadece bir kısmı bile sabrın ne şerefli ve ne faziletli

olduğuna kifayet etler. Allah her şeyi iyi bilir. [18][18]

16. Konu : Scbur Hakkındaki Hadîs-İ Şerifler

Enes (r.d.)'den rivayet edildiğine göre, «Allah Resulü çocuğuna ağlayan bir kadının yanma uğramış ona «Allah'dan kork ve sabret» demiş. Bununu üzerine kadın «sen bana gelen bu musibeti anlayamazsın» diye cevab vermiş. Resulullah (s. a.v.) (oradan) gidince, kadına «Bu zat Allah'ın Resulü idi» demişler.'Bu sefer kadının içine ölüm acısı gibi bir şey, bir pişmanlık çökmüş. Bunun üzerine kadın, Resulullah'in (s.a.v.) kapısına gelmiş ve «Ey Allah'ın Elçisi! Ben seni tanıyamadım» diyerek özür beyan etmiş. Resululllah (s.a.v.), «Sabır ancak (musibet) ilk başa geldiği andadır.» [diğer bir rivayette ise «musibetin başa geldiği ilk andadır»] buyurmuşlardır. Hadisi Müslim rivayet etmiştir. Bu'hadis-i şerifteki sabır, musibetin ilk başa geldiği andadır, ifadesi aşağıdaki şu hadis-i şerife benzemektedir, «Güçlü kimse insanları güreşte yenen değil belki hiddet anında kendisini zapteden ve iradesine sahip olan kimsedir.» İnsanı keder ve üzüntüye boğan musibet ansızın çattığında kalbi sarsar ve ona değmesiyle rahatsız eder. Musibet ilk geldiği anda sabredilirse hiddeti kırılır, kuvveti zayıflar, sabn devam ettirmek kolaylaşır. Çünkü musibet, yeri olmayan kalbe gelince rahatsız eder ki işte bu, musibetin ilk başa geldiği andır. Bundan sonra musibet kalbe devamlı gelmeyi sürdürdüğünde kalp onun artık yeri olur ve kalp, ondan kurtulmanın çaresi olmadığını anlar, bu sefer kalbin sabn mecburi sabra dönüşür. O kadın da sızlanmasının kendisine hiçbir fayda vermeyeceğini anlayınca, peygamber efendimize gelerek özür dilemiş, sanki «Sabrettim ya Resulullah» demek İstemiştir. Bunun üzerine peygamber efendimiz de, asıl sabır, musibetin ilk anında olanıdır, şeklinde bir açıklama yapmıştır.

Aynı manayı ifade eden Ebu Hureyre (r.d.)'den rivayet edildiğine göre, Peygamber (s.a.v.) efendimiz bir mezarın üzerine kapanıp ağlayan bir kadının yanından geçerken ona, «Ey Allah'ın kulu Allah'tan kork ve sabret» dedi. Kac'ın da, «Ey Allah'ın kulu çocuğumu kaybettim» dedi. Yine Peygamber (s.a.v.) efendimiz, «Ey Allah'ın kulu, Allah'tan kork ve sabret» dedi. Kadın, «Ey Allah'ın kulu, başıma gelen musibeti söyledim, anlamadın mı? çekil git başımdan» dedi. Peygamber (s.a.v.) efendimiz gitti. Peygamberimizin ardından gelen ashab-dan birisi kadının yanma gelip ona «Giden zat-ı muhterem sana ne söyledi ki?» diye sordu. O da, «Bana bunu dedi ben de ona bunu dedim» diye olayı anlattı. Bunun üzerine o sahabi, «Onun kim olduğunu bilmiyor musun?» dedi. Kadın «Hayır» dedi. Sahabi, «Allah'ın Resulüydü» dedi. Kadın bunu işitir işitmez hemen peygamber (s.a.v.) efendimizin gittiği yöne koşarak, ona yetişip Özür dileyerek «sabrediyorum ya Resulullah» dedi. Bunun üzerine Allah Resulü, «Güzel, ama sabır musibetin başa geldiği ilk andadır.» buyurdu.

Ebu Ubeyde «Bu hadis-İ şerifin manası, her musibet sahibini kederden ve üzüntüden temizleyecek şeyin sabır olduğudur. Fakat musibetin ilk, hiddetli ve hararetli okluğu andaki sabır esastır.» demişti. Ben, bu hadis-i şerifden bir çok hükümler çıkartılabilîr derim.

Birincisi, musibetlere sabretmek vaciptir, çünkü sabır, kula emredilmiş olan takvadandır. İkincisi, bir kimsenin başına gelen musibet ne kadar ş'ddetlİ olursa olsun ona iyilikleri em-retmenin kötülükleri yasaklamanın tebliğinin yine gerekli olduğudur. Üçüncüsü, musibetin Allah'dan geldiği söylenerek tekrar tekrar iyiliklerin emredilmesi, kötülüklerin yasaklanma-sithr. Dördüncüsü de bu hadis-i şerifle, kadınların kabirleri ziyaret etmelerinin caiz olduğuna delil getirilmesidir. Yanı Allah Resulü, o kadının kabri ziyaret etmesini reddetmemiş ancak ona

[18][18] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 80-85.

sabretmesini emretmiştir. Şayet kadınların kabirleri ziyaret etmeleri haram olsaydı bunun hükmünü elbette açıklardı. Bu hadise, Resulullah'm hayatının sonuna doğru olmuştur, zira Ebu Hureyre (r.d.) hicretin yedinci senesinden sonra müslü-man olmuştu diyenlere karşı şöyle cevap verilmiştir. Resulul-lah'ın (s.a.v.) o kadına Allah'tan korkmasını ve sabretmesini emretmesi demek onun ziyaret ve ağlamasını inkâr etmesi demektir. Nitekim, kadının kendisine emredenin emrine itaat etmesinin vacip olduğunu anlayınca derhal onun peşinden gitmesi Resulullah'm (s.a.v.) kadınların, kabir ziyaretini reddetmesinin delilidir. Ebu Hureyre (r.d.), bu hadisede bizzat hazır bulunduğunu söylememiştir. O halde bu hadis-İ şerif, bu hadisenin, onun müslüman elmasından sonra meydana gelmiş olduğuna delalet etmez. Şayet Ebu Hureyre (r.d.)'nin bu hadisede hazır bulunmuş olduğunu kabul etmiş olsak bile, Resulullah (s.a.v.) bu hadiseden sonra kadınların kabir ziyaretlerini, kabristana mescitler yapılmasını ve kabirler üzerinde mum yakılmasını yasaklayıp, bunları yapanlara da lanet etmiştir. O kadının kontrolünü kaybettiği bir zamanda, Resulullah'm (s.a.v.) kendisini ona tanıtmaması şefkat ve merhametinden dolavidır. Şayet kendisini ona bildirseydi de onu dinlemeseydi helak olurdu. Çünkü onun Resulullah (s.a.v.) olduğunu bilmediği haldeki günahı bilmiş olduğu haldeki günahından daha hafiftir. Allah Resulünün böyle hareket etmesi ümmetine çok şefkatli ve merhametli olmasından dolayıdır.

Ümmü Seleme (r.d.) şöyle diyor. Ben Resulullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim, «Herhangi bir müslümanm başına bir musibet gelir de Allah'ın buyurduğu gibi «Biz Allah'tan geldik ve ancak ona dönücüleriz. Allah'ım musibetim hususunda bana mükafat yer, ve bana bunun arkasından hayırlısını ihsan et.» derse mutlaka Cenab-ı Hak ona daha hayırlısını ihsan eder.

Ümmü Seleme (r.d.) demiştir ki, «Ebu Seleme (r.d.) vefat ettiğinde ben, «Müslümanlar içinde Ebu Seleme (r.d.)'den daha hayırlısı yar mıdır acaba? O ailesiyle birlikte Resulullah'a (s.a.v.) hicret eden ilk hanedir.» dedim. Bunun üzerine Allah, onun yerine, bana bizzat Resulullah'ı (s.a.v.) ihsan etti. Allah Resulü (s.a.v.) bana Hatip b. Ebi Beltea'yı dünür yolladı. Ben o aracıya «Bir kızım var. Ayrıca ben çok kıskanç bir insanım» dedim. Bu sözüme karşılık Allah Resulü (s.a.v.) «Kızını anasından müstağni kılması için Allah'a dua ederiz. Aşın kıskançlığını gidermesi için de ben Allah'a dua ederim.» demiş. Bunun üzerine ben de, Resulullah (s.a.v.) ile evlendim.» (Müslim)

Ebu Davud, Ümmü Seleme (r.d.)'den bu hadisi şöyle rivayet etmiştir. Resulullah (s.a.v.), «Sizden birinizin başına bir musibet geldiğinde, 'Biz Allah'dan geldik ve ancak O'na dönücüleriz. Allah'ım musibetimin ecrini yalnız senin katından umuyorum, bu hususda beni mükafatlandır, bana bundan daha hayırlısını ihsan et.' desin» buyurmuştur.

Ebu Seleme (r.d.) ölüm yatağındayken «Allah'ım hanımım İçin benden daha hayırlısını ihsan et» dedi. Ebu Seleme (r.d.) vefat edince, Ümmü Seleme; «Biz Allah'dan geldik ve ancak O'na dönücüleriz. Musibetimin ecrini yalnız Allah'dan umuyorum» dedim. Sonra sabrın, istircam, Resulullah'a (s.a.v.) tabi olmanın ve Allah'dan razı olmanın sonucunu, akibetini merakla bekliyordum. Sabrımın sonunda, Allah katında, mahlu-katm en hayırlısının eşi olma şerefine nail oldum.

Ebu Musa'I-Eş'ari'den (r.a.) rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur; «Bir kişinin çocuğu öldüğünde, Allah Teala meleklerine, 'Kulumun çocuğunu aldınız mı?' buyurur. Melekler 'evet' derler. Allah Teala 'Kulumun kalbinin meyvesini (ciğerparesini) aldınız mı?' buyurur. Melekler 'evet' derler. Bunun üzerine Allah Teala, 'Peki kulum buna ne dedi?' buyurur. Melekler, 'Sana hamdetti ve. Biz Allah' dan geldik ve ancak O'na dönücüleriz, dedi' derler. Allah Teala da 'o kuluma cennette bir yapınız ve ismini Hamd Evi koyunuz.' buyurur. Tirmizi.

Enes (r.a.)'den rivayet ediliyor: «Resulullah (s.a.v.)'den işittim, şöyle diyordu: Allah Teala buyuruyor ki, «Herhangi bir kulum, gözlerinden mahrum kalma belasına uğradığında sabrederse, gözlerinin mükafatı olarak, onu cennete korum.» Buhar i...Eenes (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v.) şöyle demişti; «Allah Teala buyuruyor ki, bir kulumun dünya-

da en kıymetÜ şeyi, iki gözünü aldığımda, benim katımda onun mükafatı, ancak cennettir. Tirmizi...

Ebu Hürcyre (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v.) şöyle söylemişti, Allah Teala buyuruyor ki, «Herhangi bir kulumun iki sevgilis'ni (iki gözünü) giderdiğimde sabredip, sabrını Allah için yaparsa, ona cennetten başka sevap vermeye razı olmam.» Tirmizi..-

Abdullah b. Amr b. el As'dan rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur, Allah Teala, «MÜ'mİn kulum, dünya ehlinden, meselâ çocuğu gibi en çok sevdiği birisini kaybedip sabreder ve sabrını Allah için yapar ve «Biz Allah'dan geldik ve ancak O'na dönücüleriz.» derse, o kuluma cennetten başka mükafat vermeye razı olmam.» buyurmuştur. Nesei...

Ebu Hüreyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v.) dedi ki Allah Teala, «Mü'min bir kulumun, dünya ehlinden en çok sevdiği birini aldıktan sonra, o, sevabını Allah* dan dileyerek sabrederse benim katımda onun mükafatı ancak cennettir.» buyurmuştur. Buharı.:. .

Ata b. Ebİ Rebah'dan rivayet edildiğine göre, «İbn-i Ab-bas- (r.a.) bana «Cennet ehlinden bir kadını sana göstereyim mi?» dedi. Ben, «Evet» dedim, O, «İşte şu zenci kadındır. Bu kadın Resulullah (s.a.v.)'a geldi, ve «Saram tutuyor ve bu sebepten kendimi kaybediyorum örtüm açılıyor, vücudum gözüküyor. Benim için Allah'a dua ediniz,» dedi. Resulullah (s.a.v), «İstersen sabret, cennetlik olursun, ama istersen sana şifa vermesi için Allah'a dua ederim,» dedi. Bunun üzerine kadın, «O

halde sabrı seçiyorum. Ama vücudum açılıyor. Hiç olmazsa açılmamam için dua et,» dedi. Resulullah (s.a.v.) da ona dua etti».

Ata b. Yesar'dan rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: Bir kul hasta olduğunda Allah Teala ona iki melek göndererek, «Gidin bakın, kulum ziyaretçilerine ne söylüyor» buyurur. Eğer o kul, kendisine ziyaretçiler geldiğinde, AUah Teala'ya hamd ve senada bulunursa, Allah daha iyi bildiği halde, melekler bunu O'na yükseltirler. Bunun üzerine Allah Teala Hazretleri, «Kulum bana aittir onu öldürürsem cennete korum, iyileştirirsem ona etinden İyi et, kanından iyi kan veririm ve günahlarını affederim» buyurur. Muvatta...

Amr b. Şuayb'm sahifesinde, babasından, o da dedesinden rivayet ettiğine göre, Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur, «Allah Teala kıyamet gününde mahlukatı topladığında bir tellal, «Sabırlılar nerede?» diye çağıracak, az kimseler kalkıp cennete doğru süratle koşacaklar, melekler onları karşılayarak, «Biz sizin süratle cennete koştuğunuzu görüyoruz, sizler kim-siniz?» diyecekler, onlar da, «biz fazilet ehliyiz» diyecekler, melekler de, «sizin faziletiniz nedir?» diyecekler, onlar da «Bize haksızlık edildiğinde sabrederdik, kötülük yapıldığında affederdik, kendilerini bilmezler bize sataştığında onlara iyilikle mukabelede bulunurduk» diye cevap verecekler. Bunun üzerine onlara, «Cennete girin, güzel amel işleyenlerin mükafatı ne güzeldir.» denilecektir.»

İbn-İ Mesud (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre şöyle diyor, Resulullah (s.a.v.) Huneyn gününde ganimeti taksim ederken bazı kimselere fazla ikramda bulundu. Akra b. Habis'e yüz deve, Uyeyne b. Hısn'a da o kadar verdiği gibi arap eşrafından bir cemaata da verdi. O gün işte bu suretle onları ayrıcalıklı tuttu. Bunun üzerine bir adam, «Vallahi bu taksimde adalet yoktur, bunda Allah'ın rızasr gözetilmemiştir.» dedi. Ben de, «Vallahi bunu Resulullah'a (s.a.v.) söyliyeceğim» dedim ve yanına gittim, o adamın sözlerini söyledim. Resulullah (s.a.v.)*ın rengi değişti, yüzü kıpkırmızı oldu. Sonra, «Allah ve Resulü adalet yapmazsa kim yapar» dedi. Sonra Allah Teala Musa'ya rahmet etsin, bundan ziyade eziyete uğradığı halde sabretti» buyurdu. Ben de «Bundan böyle Resulullah'a (s.a.v.) hiç kimsenin sözünü yetiştirmeye çalışmayacağım dedim.» Buharı ve Müslim...

Ebu Said ve Ebu Hüreyre (r.a.)den rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v.) şöyle demişti «Herhangi bir müslümanın başına, yorgunluk, hastalık, düşünce, keder, acı ve kaygıdan diken batmasına kadar, her ne gelirse, Allah bunları o müslümanın hatalarına keffaret kılar.» Buharı ve Müslim...

Aişc (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur, «Bir mü'minin, küçük veya büyük bir diken canını acıtırsa, Allah Teala bu yüzden mutlaka onun derecesini yükseltir ve kusurunu siler.» Müslim..

Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v.); «Erkek olsun kadın olsun bir mü'mİn, Allah'ına günahsız kavuşuncaya kadar başından, çoluk çocuğundan, malından bela eksik olmaz.» buyurmuştur. T irinizi...

Sa'd b. Ebi Vakkas (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre, şöyle demiştir, «Ya Resulullah! İnsanların en çok be'aya uğrayanları hangileridir?» dedim. O da, «peygamberler, sonra salih kimseler, sonra bunlara yakın olan kimselerdir. Bundan dolayı kişi dinine bağlılık derecesine göre bela ile imtihan edilir. Eğer dini kuvvetli İse belası şiddetli olur, eğer dini zayıf ise belası da hafif olur. Ta ki, kul günahsız, tertemiz olarak yeryüzünde yürümedikçe bela onun peşini bırakmaz.» buyurdu. Tirmizi ve İbn-i Mcce...

İbn-İ Mes'ud (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre, şöyle diyor, «Resulullah (s.a.v.)'ın yanma girdim. Şiddetli sıtmaya yakalanmıştı. «Ey Allah'ın Resulü hru sıtmadan son derece şiddetli zahmet çekiyorsun» dedim. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.) «Evet ben sizden iki insanın çekebileceği kadar zahmet çekiyorum.» dedi. Ben «Size İki kat sevap olduğu İçin mi?» dedim. Resulullah (s.a.v.), «Evet» dedi. Sonra Resulullah (s.a.v.) «Bir müslümana hastalık ve başka bir şeyden eza isabet ederse mutlaka Allah Teala, bu yüzden onun günahlarını ağacın yapraklarını döktüğü gibi döker.» buyurdu. Buhari ve Müslim...

Aİşe (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, şöyle demiştir, «Ben hastalığı Resulullah'ın hastalığından daha şiddetli bir kimse görmedim.» Müslim... Merfu olarak rivayet edilen bîr hadis-i şcrı'fde, «Bir kulun Allah İndinde ameliyle ulaşamayacağı bir derece bulunur, Allah Teala, onun vücuduna bir bela vermek suretiyle onu imtihan eder ve böylece o dereceye ulaşır.»

Aİ.şe (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, ResuluIIah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur, «Körüğün, demirin pasını temizlediği gibi-hastalık da mü'minin günahlarını temizler.»

Habbab b. cl-Eret (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre şöyle demiştir, «ResuluIIah (s.a.v.)'a halimizi.şikayet ettik. Kabenin gölgesinde hırkasını yastık etmiş yatıyordu. «Bizim için Allah' dan yardım dilemez misiniz? Bizini için Allah'a dua etmez mi siniz?» dedik. Bunun üzerine ResuluIIah (s.a.v.) «Eski zamanlarda bir inanan insan yakalanır, kazılan bir çukura konur, sonra testere İle baştan aşağı ikiye ayrılır, ve demir taraklarla etleri ve kemikleri taranırdı da, bu iş onu dininden çeviremezdi. Allah'a yemin ederim ki, Allah Teala bu işi (dîni) kemale erdirecektir. Hatta atma binmiş bir kimse San'adan Hadra-mut'a kadar gidecek, Allah'dan ve koyunlarına kurdun saldırmasından başka hiçbir şeyden korkmayacaktır. Lakin siz, acele ediyorsunuz.» buyurdular. Buhari'nm diğer bir rivayetinde, «Ben ResuluIIah (s.a.v.)'a geldim. Kabe'nin gölgesinde hırkasına yaslanmıştı. «Bİz müşriklerden çok zorluk çekiyoruz, Allah'a dua etmez m'sİn?» dedik. Bunun üzerine ResuluIIah (s.a.v.) doğruldu ve mübarek yüzü kızardı, «Sizden önce bir mü'minin efîeri ve kemikleri demir tarakla taranırdı da bu iş onu dininden çevirmezdi.» buyurdular. Buharı... Alimler, Habbab (r.a.)'ın, «Bİz ResuluIIah {s.a.v.)'a taşların sıcaklığından şikayet ettik de şikayetimizi dinlemedi» sözünü şu manaya hamletmişlerdir, Habbab (r.a.) diyor ki, «Biz kafirlerin sıcak taşlarla yaptıkları işkenceden alınlarımızda ve ellerimizde meydana gelen ezayı Resuîullah (S.a.v.)'a şikayet ettik de şikayetimizi dinlemeyip bize sabretmemizi tavsiye- ettiler.»

Habbab (r.a.)'m kavlini bu manaya hamletmek, bazı alimlerin, secde yapmakla, sıcağın şiddetinden alınlarında meydana gelen ezayı şikayet etmelerine hamletmelerinden daha münasiptir.

Habbab (r.a.)'ın kavlini ikinci manaya hamledenler, namaz kılanın toprak üzerine secde etmesinin vacip olduğuna delil getirmişlerdir. Fakat buna üç vecihle cevap verilir. Birincisi, Hadis-i şerifin lafzında buna delil yoktur. İkincisi, Ashab-ı Kiram ResuluIIah (s.a.v.)'la beraber bulunduklarında onlardan biri toprak üzerine secde edemediği vakit elbisesini serip üzerine secde ettiğini haber vermişlerdir. Bundan anlaşılıyor ki, ashabın, yere elbiselerini serip üzerine secde etmeleri ResuluIIah (s.a.v.)'a ulaşıyor ve bunu biliyordu da onları bundan menet-miyordu. Üçüncüsü, Hicaz'da sıcağın şiddeti alnın ve ellerin toprak üzerine değmesine manî olur. Hatta yerin sıcağı, yüzü ve elleri pişirir de huzur İle secde etme imkanı bulunmaz, namazın huşuunu giderdiği gibi bedene zarar vererek hastalanmaya da sebep olur. Şeriat ise böyle şeyî emretmez.

Üsame b. Zeyd (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, ResuluIIah (s.a.v.)'ın kızı (Fatıma), «Oğlum Ölmek üzeredir, bize kadar gelmesini rica ederim» diye ResuluIIah (s.a.v.)'a haber göndermişti. ResuluIIah (s.a.v.), kızına selam gönderdi ve «Veren de, alan da Allah'dır, O'nun katında, herşeyin vakti bellidir. Bundan dolayı sabretsin ve Allah'dan mükafatını beklesin» buyurdu. Yine ResuluIIah (s.a.v.)'ın kızı «Allah aşkına, mutlaka gelsin» diye andiçerek babasına tekrar haber gönderdi. ResuluIIah (s.a.v.)'da yanında, Sa'd b. Ubade, Muaz b. Cebel, Übeyy b. Ka'b, Zeyd b. Sabit ve daha başkaları olduğu halde kalkıp gitti. Çocuğu Rcsul-i Ekrem'e verdiler,. onu kucağına oturttu. Çocuk çok süratle nefes alıp veriyordu, sanki canı eski bir tulum içindeydi. Onun bu hali üzerine Resul-İ Ekrem'in gözlerinden yaşlar boşandı. Sa'd, «Ya ResuluIIah, ne oldu sana? diye sordu. Resululîah (s.a.v.), «Bu bîr rahmettir, Allah onu dilediği kullarının kalplerine yerleştirir. Allah Teala, ancak merhametli kullarına rahmet eder.» buyurdular.» Buharı ve Müs~ Km...

İbn-i Abbas (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre, ResuluIIah, (s.a.v.)'ın küçük bir kızının Ölüm vakti yaklaşınca onu kucağına aldı. Sonra elini onun üzerine koydu. Kız, ResuluIIah (s.a.v.)'ın yanında ruhunu teslim etti. Bunun üzerine Ümmü Ey-men ağlamaya başladı. Rcsul-i Ekrem, «Ya Ümmü Ey men! Allah Resulü yanında iken niçin ağlıyorsun?) diye sordu. Ümmü Eymen de «Resul-İ Ekrem ağlarken, ben nasıl ağlamam?» dedi. Bunun üzerine Rcsulullah (s.a.v.), «Ben ağlamıyorum. Fakat o göz yaşı rahmettir» buyurdu. Sonra, «Mü'min daima hayır üzeredir. Vücudundan ruhu çıkarılırken o yine Allah'a hamdeder.» buyurdular [19][19]. Nesei...

Encs (r.a.) şöyle diyor; «Ebu Talha (r.a.)'nm oğlu hastaydı. Babası dışarı çıkmıştı ki, arkasından çocuk öldü. Evine mü Süleym, (kapalı bir şekilde) «Şimdi rahata kavuştu» dedi Adam durumun farkında olmadı. Daha sonra beraberce akşam yemeğini yediler. Gece olup da yattıkları zaman karısı ile cinsî münasebette bulundu. Ebu Talha sabahleyin Resulullah (s.a.v.)'ın yanına gitti, gece olup bitenleri ona anlattı. Rcsul-i Ekrem, «Bu gece cima mı ettiniz?:) dedi. Ebu Talha, «Evet» dedi. Resulullah (s.a.v.), «Allah'ım! bunlara bereket ver.» dedi. Daha sonraları Ümmü Süleym bir oğlan doğurdu. Bunun üzerine Ebu Talha, Enes'e, «Çocuğu Resulullah (s.a.v.)'a götür.» dedi. Anası da bir miktar hurma gönderdi Resulullah (s.a.v.), «Çocuğun yanında bir şey getird'n mi?» dedi. «Evet bir kaç hurma var» dedim. Resulullah (s.a.v.) hurmaları ağzına alıp, çiğnedikten sonra çıkardı ve çocuğun ağzına koydu, damağını ovdu, adını da Abdullah koydu. İbn-İ Uyey-ne şöyle diyor, «Ensar'dan bir adam, «o Abdullah'ın dokuz çocuğunu gördüm, hepsi de ehl-i Kur'an idiler» dedi.» Buharı ve Müslim...

Kasım b. Muhammed diyor ki, «Eşim Ölmüştü, bu yüzden bana taziye için gelen Muhammed b. Ka'b el-Kurazi şunu an-bttı, «İsraİloğullarından fakih, alim, müçtchid bir kimsenin beğendiği ve sevdiği hanımı Öldü. O buna çok üzüldü. Hatta ev!-. ne kapandı ve hiç kimse İle görüşmeyi kabul etmiyordu. Bir süre sonra bir kadın bunu duyunca kendisine gelerek, «şifahi olarak bir fetva

---

[19][19] Hadiste sözü edilen Resulullah Efendimizin fs.a.v.) kızı küçük yaşta vefat eden Rukiye'dir. Sözkonusu ölüm sırasındaki bir diğer olayın rivayeti için, bkz. s. 114. (Editör)

soracağım» dedi. Kasım kapıda beklerken, o adama haber verildi o da içeri girmesine izin verdi. Kadın bir konuda fetva soracağını söyledi. O da «nedir?» dedi. Kadın, «Ben bir kadından emanet olarak mücevher alıp bir zaman takındım, sonra o kadın haber yollayıp istedi, ben onu ona vereyim mi?» dedi. O da «e\\,t» dedi. Kadın, «Vallahi o mücevher uzun bir zaman bende kaldı» dedi. O da, «Mücevheri o kadına mutlaka vermeft lâzım» dedi. Bunun üzerine kadın, «Allah sana rahmet etsin, öyleyse Allah'ın sana emanet olarak verdiği şeyi sonra almasından dolayı niye üzülüyorsun?. Halbuki Allah onu senden almaya daha layıktır» deyince o adam hakikati idrak etti. Allah Teala onu o kadının sözüyle faydalandırdı.» Muvctta...

Mürre oğullarından yaşlı biri şöyle diyor, «Ben Küfe'ye geldiğimde bana Bilal b. Ebi Bürde'yi anlattılar. Ben de, «bunda alınacak ibret derisi vardır» dedim ve hapsedilmiş olduğu evine geldim bir de baktım ki, eziyet ve darptan dolayı tama-miyle değişmişti, çerçöp içinde bulunuyordu. Ben, «Elhamdü-HHah! Ya Bi^al! Sen bizim yanımızdan geçerken toz toprak dahi yokken burnunu kapattığını görüyordum. Şimdi bu haldesin, bugün sabrın nasıldır?» dedim. Bilal, «Sen kimlerdensin?» diye sordu. Ben de, «Mürre b. İbad oğullanndanım» dedim. Bilal, «Sana bir hadis-i şerif anlatayım da umulur ki Allah Teala seni faydalandırır.» dedi. Ben de «haydi anlat» dedim. Bilal dedi ki, «bana Ebİ Bürde, o da Ebu Musa'dan rivayet ederek şöyle dedi, «Resulullah (s.a.v.), «bîr kulun başına küçük veya büyük bir musibet ancak günahı yüzünden gelir. Böyle iken Allah bir çoğunu da affeder» buyurdu sonra şu ayet-i kerimeyi okudu, «Başınıza her ne bela gelirse hep kendi ellerinizden kazandığınız (günahlar) yüzündendir. Böyle iken (Allah) birçoğunu da bağışlar.» (Şura/30) Tirmizi...

Abdullah b. Mes'ud (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre, şöyle diyor, «Allah Resulü, Peygamberlerden birini anlatırken dikkatle dinliyordum. O Peygamberin kavmi onun yüzüne vurmuş ve kanatmışlardı. Bir yandan yüzünün kanını siliyor bir yandan da: «Allah'ım kavmimi yargılama, çünkü onlar bilmiyorlar» diyordu.» (Buharı ve Müslim.) Peygamberin bu duası, on-lann affını, onlara dua etmeyi, onlar namına Özür dilemeyi ve şefkat etmeyi içine almaktadır.

Abdurrahman b. Kasım (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre şöyle diyor: Resulullah (s.a.v.) «Müslümanlar bir musibete uğradıkları zaman bana gelecek musibet (yani Ölüm) onları teselli etsin.» (Yanİ müslümanlar bir musibete uğrayınca benim ölümümü düşünsünler de sabretsinler) buyurmuştur (Muvatta)

İbn-i Ömer (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v.) şöyle buyuruyor: «İnsanların arasına karışıp onların ezalarına sabreder, mü'mînin mükafatı, insanlara karışmayıp onların ezalarına sabretmeyen mü'minin mükafatından daha büyüktür.» (îbn Mace)

Ebu Saİd-i Hudri (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v.): «Sabırdan daha hayırlı, sabırdan daha geniş bir nimet kimseye verilmemiştir» buyurmuştur. (Buharı ve Müslim)

Enes (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Resulullah şöyle buyurmuştur: Allah Teala: «Ben kullarımdan herhangi bir kulumun bedenine veya malına veya evladına bir bela vermek suretiyle onu imtihan ettiğimde onu güzel bir sabırla karşılarsa kıyamet günü onun için mizan ve hesap kurmaktan haya ederim» buyurmuştur. (Müsned'lcr)

Enes b. Malik (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Resulullah şöyle buyurmuştur, «Mükafatın büyüklüğü belanın büyüklüğüne göredir, şüphe yok ki, Allah Teala bir kavmi sevdi mi onları bela vermek suretiyle imtihan eder. Kim bu belaya razı olursa onun için Allah'ın rızası vardır. Kim de bu belaya kızarsa onun İçin de Allah'ın gazabı vardır.» (ibn-i Mace)

Cabir b. Abdullah (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre, şöyle diyor, Resulullah (s.a.v.) Ümmü Saib'in [yahut Ümmü Mü-seyb'in] yanına girmiş de, «Sana ne oldu ya Ümmü Saib [yahut ya Ümmü Müseyb] de titriyorsun diye sormuş. O da «Sıtma! Allah hayrını vermesin» demiş. Bunun üzerine,

«Sıtmaya sitem etme! Çünkü o ademoğullarmın günahlarını, körüğün demir pasını giderdiği gibi giderir» buyurmuşlardır. Müslim.

Merfu olarak rivayet edilen bir hadis-i şerifde, «Allah Teala bir kulu sevdiği vakit onun başından belayı eksik etmez» buyrulmuştur.

Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Resulullah şöyle buyurmuştur, «bir kimse bir gece meselâ sıtmaya yakalanıp sabreder ve bunun Allah'dan olduğuna razı olursa anasından doğduğu gün gibi günahlanndan arınmış olur».

Hasan Basri, «Bir gecelik sıtma sebebiyle kulun bütün günahları affedilir» demiştir.

Ebu Said-i Hudri (r.a.) şöyle diyor, «Resulullah (s.a.v.)'ın yanına'girdim, ateşliydi. Elimi elbisesinin üzterine koydum. Sıtmanın sıcaklığını hissettim. Bunun üzerine «Ya Resulullah! sıtmanız ne kadar şiddetlidir» dedim. O da, «biz peygamberler zümresi böyleyiz. Mükafatımızın kat kat artması için hastalığımız şiddetli olur» buyurdu. Ben, «Ya Resuîullah insanların en .şiddetli belaya maruz kalanları kimlerdir?» diye sordum,. Resulullah (s.a.v.) «peygamberlerdir» buyurdu. Ben, «sonra kimlerdir» dedim. Resulullah (s.a.v.) «salihlerdir, kişi fakirlikle İmtihan edilir, hatta giymek için ancak bir aba bulup onu deler ve giyer. Kişi bitle imtihan edilir, hatta bitler onu öldürür, onların basma gelen bu musibetler onlar için s-ize verilen nimetlerden daha hayırlıdır» buyurmuştur.»

Ukbe. b. Amir cl-Cüheni (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuş, «Her amel mutlaka mühürlenir ancak mü'min hasta olduğu vakit melekler, «Ey Rab-bimiz falan kulunu amelden menettin» derler. Bunun üzerine Allha Teala, «Kulum iyi oluncaya kadar veya ölünceye kadar sıhhatta iken işlemiş olduğu amelinin mislini yazın» buyurur. Müsned...

Ebu Hürcyrc (r.a.) buyurmuştur ki, «Bir müslüman kul hasta olduğu vakit sağındaki meleğe, «kulumun Üzerine sıhhatta iken yazmış olduğun İyi amelleri yaz» denilir. Solundaki meleğe, «hasta olduğu müddetçe kulumun günahlarını yazma» denir.» Ebu Hüreyre (r.a.)'mn yanmda bulunan bir kimse- «Keşke ben de devamlı hasta olarak yatsaydım» deyince bunun üzerine, Ebu Hüreyre (r.a.) «kul günahlardan ikrah eder» dedi. Bunu İbn-İ Ebi'd-Dünya zikretti.

Yİne İbn-i Ebi'd-Dünya'dan zikredildiğine göre, Hilal b. Bessak şöyle der, «Bİz Ammar b. Yasir'İn yanında oturuyorduk, hastalıklardan bahsedildi. Bunun üzerine bir bedevi, «ben hiç hasta olmadım» dedi. Bunun üzerine Ammar (r.a.) «Sen bizden, değilsin, [yahut sen bizden olmadın] çünkü müslüman bela İle imtihan edilir de ağacın yapraklan döküldüğü gibi günahları dökülür. Kafir yahut facir bela İle imtihan edilir onun hali devenin haline benzer. Salıverildİği vakit niçin salıverildi-ğini, bağlandığı vakit niçin bağlandığını bilmez» dedi.

Ma'mer b. îzdİ diyor ki, «Biz Ibn-i Me'sud (r.a.)Man hoşumuza gitmeyen bir şey işittiğimiz vakit bize onu açıklayınca-ya kadar susardık. Bir gün bize Ibn-i Me'sud (r.a.) şöyle dedi, «Dikkat edin hastalık için mükafat yoktur.» Bu, bizim fenamıza gitti ve bize çok ağır geldi. Sonra tbn-İ Me'sud (r.a.), «Ancak, bu hastalık günahlarımıza keffaret olur.» dedi. Bunun üzerine biz çok sevindik ve hoşumuza gitti. Bu İbn-i Me'dur (r.a)' un ilminin ve fıkhının olgunluğundandir. Mükafat olarak ihtiyarî amellerden ve onlardan meydana gelenlerden dolayı verilir. Nitekim Tevbe suresinin sonunda Allah Teala, müslüman-lar hak yolunda gerek küçük gerek büyük herhangi bir masraf yaptıklarında ve bir vadiyi geçtiklerinde kendilerine sevap yazılacağını zikrettiği gibi, bunlardan meydana gelen susuzluk, yorgunluk, açlık ve kafirleri kızdırmalarına-da sevap yazılacağını zikretmiştir. Buna göre sevap, bu iki neviye bağlanmıştır Ama hastalıklar ile musibetlerin sevabı ise günahların affedil-mesidîr. Bundan dolayı Allah Teala Hazretleri, «Başımıza her ne gelirse, kendi ellerinizin kazandığı (günahlar) yüzündendir» (Şura/30) buyurmuştur.

Resulullah (s.a.v.) musibetler hakkında, «Allah Teala, onlarla kötülükleri örter» buyurmuştur. Yine Resul-i Ekrem (s a.v.), «Hastalık günahları dökücüdür. Taat ve ibadetler dereceleri yükseltir. Musibetler de günahları döker,» buyurmuştur

Resulullah (s.a.v.), «Allah Teala her kimin hayrını murat' ederse onu musibet vermekle imtihan eder.»; diğer bir hadis-i şerifde, «Allah Teala her kimin hayrını murad ederse ona din hususunda, büyük bir anlayış verir» buyurmuştur. Buna göre, taat ve ibadetler dereceleri yükseltir, hastalık ve musibetler ise günahları dökerler.

Yczİd b. Meysere demiştir ki, «Kul hasta olur, onun Allah katında hayır namına hiçbir ameli yoktur. Allah Teala bununla ona geçmiş günahlarının bir kısmını hatırlatır da Allah korkusundan ağlamasıyla günahları, gözyaşlarıyla, tıpkı sineğin başı gibi, gözünden çıkarlar. Allah onu sıhhata kavuşturursa, tertemiz olarak sıhhata kavuşturur. Ruhunu kabzederse, tertemiz olarak ruhunu kabzeder.»

İbn-i Abbas (r.a.)'m azadlısı Ziyad b. Ziyad'dan ve ashab-i kiramın bir kısmından rivayet edildiğine göre, şöyle diyorlar, \ «Biz Resulullah (s.a.v.)'ın yanına girdik, o çok ateşli İdi. Biz, «Ah!, anamız, babamız feda olsun ya Resulullah! ateşiniz ne kadar şiddetlidir.» dedik. O da, «Biz ki peygamberler zümresi-yiz. Bize belalar kat kat verilir» buyurdular. Biz «Sübhanallah» dedik. Resulullah (s.a.v.), «Şaşırdınız değil mi? Peygamberler den birini bitler Öldürmüştü, biliyor muydunuz?» buyurdular. Biz, «Sübhanallah» dedik. Resulullah (s.a.v.) «İnsanların en şiddetli belaya uğrayanları peygamberlerdir, sonra derece derece salıhlcr gelir» buyurdular. Biz «Sübhanallah» dedik. Resulullah, «Şaşırdınız mı?, SİzİN nimetlere sevindiğiniz gibi onlar da be-lalara sevinirler» buyurdular.»

Ubeyde b. Huzeyfe halası Fatıma'dan rivayet etti, Fatıma şöyle diyor, «BİZ birkaç kadınla Resulullah'ı (s.a.v.) ziyaret ettik. Bir de baktık ki, sıtma ateşinin şiddetinden dolayı üstÜ-ne bir su tulumu asılmış ondan üzerine su damlıyordu. Biz, «Ya Resuluüah (s.a.v.)! Allah'a dua etsen de sana şifa ihsan etse (olmaz mı?) dedik. Bunun üzerine Resulullah insanların en şiddetli belaya maruz kalanlan, peygamberlerdir. Sonra onlara yakın olanlar, sonra onlara yakın olanlar, sonra onlara yakın olanlardır» buyurdular.

Mesruk, Aîşe (r.a.)'den rivayet ettiğine göre, o ^öyle diyor, «Ben, hastalığı, Resulullah (s.a.v.)'m hastalığından daha şİd-detlİ bir kimse görmedim. Hasta olduğunda hastalığı çok şiddetli geçerdi. Hatta çok defa onbeş gün uyumazdı. Böbreği ağrırdı. Bİz, «Ya Resulullah! Allah'a dua etsen de bu hastalığı senden giderse (olmaz mı?)» derdik. O da, «biz peygamberler zümresinin hastalıkları şiddetli geçer. Ta ki bizim zellelerimİze keffaret olsun, diye» buyurdu. Nesei... Ebu Sa'd (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre, şöyle diyor, «Bir adam 'Ya Resulullah! başımıza gelen bu hastalıklardan bizim için ne fayda var, haber verir misiniz? diye sordu. Resulullah (s.a.v.), 'günahlara kefarettir' buyurdu. Bunun üzerine Übeyy b. Ka'b, 'Ya Resulullah! az olsa da mı?' dedi. Resulullah (s a.v.) da 'küçük bîr diken olsa da' buyurdu. Ebu Sa'd diyor ki, bunun üzerine Übeyy b. Ka'b, ölünceye kadar kendisinden hastalığın ayrılmaması ama kendisini hacdan, umreden, Allah yolunda cı'haddan, farz olan namazları cemaatle kılmaktan alıkoymaması için dua etti. Ebu Sa'd diyor ki, «bîr kimse bundan sonra onun cildine dokunduğu zaman mutlaka hastalığının ateşini hissederdi. Bu ateşi ölünceye kadar devam etti. Nesei.

Abdullah b. Ömer (r.a.) şöyle diyor, Resululîah (s.a.v.), «ibadetlerini güzel bir şekilde yapan bir kul hasta olunca, ona vekil olan meleğe, «hastalıktan kurtuluncaya kadar sıhhatta iken yapmış olduğu amelin mislini onun İçin yaz, denilir» buyurdu.

Ebu Ümametü'l-Bahili (r.a.) şöyle diyor, «Resulullah (s. s.v.) dedi ki; sizden biriniz altının ateşle denendiği gibi Allah Tcala (çok iyi bildiği halde) sizden birini bela ile tecrübe eder. İnsanlardan kimi beladan som altın gibi çıkar. İşte bu kimse Allah'ın günahlardan kurtardığı kimsedir. Kimi

de beladan siyah altın gibi çıkar. îşte bu kimse belaya sabretmediğinden daha fazla günaha girmiş olan kimsedir.»

Hasan-ı Basri'nin, Resulullah'dan mürsel olarak rivayet ettiği bîr hadis-i şerifde, «Şüphe yok ki Allah Teala bir mü'minin bir gece çektiği sıtma sebebiyle bütün günahlarını affeder.» diye buyrulmuştur. İbn-i Mübarek, «Bu hadis güzel bir hadisdir. Selefi salihin bîr gece çekilen sıtmanın geçmiş günahlara keffa-ret olacağını umarlardı» demiştir.

Enes (r.a.) şöyle diyor, «Resulullah (s.a.v.) hasta olan bir adamın yanma girdi. Ona, «Allah'ım ben senin ace.e afiyetini, bela üzerine sabrı, dünyadan rahmetine çıkmayı istiyorum, de» buyurdu.»

Aişe (r.a.) şöyle diyor, «Resulullah (s.a.v.) «ağaç yapraklarını döktüğü gibi, sıtma da günahları döker, buyurdu.» Ebu Hureyre (r.a.) ziyaret ettiği bir hastaya- dedi ki, Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu, Allah Teala, «Sıtma benim ate-şİmdir, ahİrcttekİ ateşten nasibi olsun diye, onu dünyada mü' nıîn kuluma musa/lat kılarım.» buyurmuştur.

Mücahid, «sıtma her mü'minin ateşten hissesidir» demiş, sonra, «Sizden hiçbiriniz müstesna olmamak üzere İlle oraya (cehenneme) uğrayacaktır. Bu, Rabbinin yapmayı üzerine aldığı kesinleşmiş bir hükümdür.» (Meryem/71) ayet-i kerimesini okumuştur. Fakat Mücahid, bu ayet-i kerimedeki, «sizden cehenneme uğramayacak yoktur» ayetinin manasını sıtma ateşi ile te-vil etmiş değildir. Çünkü bu ayet-i kerimenin İndirilmesi sıtma ile te'vü edilmesini kesinlikle kabul etmez. Mücahid'in muradı, Allah Teala bütün kullarının cehenneme uğrayacaklarını bildirmiş olmasıdır. O halde kulun günahları hastalık sebebiyle affolunur da kıyamet gününde cehenneme uğraması kolay olur. Süratle ondan kurtulur. Mücahid'in bu manayı mu-rad etmiş olduğuna, Ebu Reyhane'nin Resul-İ Ekrem (s.a.v.)' den, «hastalık cehennem körüğü olup, mü'minin ateşten nasi-bidir» diye rivayet ettiği hadis-İ şerifi delalet etmektedir.

Enes (r.a.) şöyle diyor, «Resulullah (s.a.v.); hastalıktan iyi olup sıhhata kavuşan müslümanın hali, saflığı ve rengi bakımından gökten yağan dolu gibidir.» buyurmuştur. İbn-i Ebi'd-Dünya.

Ebu Ümame'den merfu olarak rivayet edilen bir hadis-İ şerifde, «hasta olarak yatan bir müslüman mutlaka günahlardan arınmış olarak sıhhata kavuşur» buyrulmuştur.

Ebu Ümame (r.a.) şöyle diyor, «Resulullah (s.a.v.); sıtmaya yakalanan mü'minin durumu, ateşe sokulup pasından temizlenen demirin durumu gibidir.» buyurmuştur. Yine Ebu Ümame (r.a.)'den merfu olarak rivayet edilen bir hadis-i şerifde, «Kul hastalandığı vakit Allah Teala meleklerine, «Ey meleklerim ben kulumu bağlarımdan bir bağ ile bağladım, eğer onun ruhunu alırsam mağfiret ederim, ve eğer ona afiyet verirsem günahlarından temizlenmiş olur» diye vahyeder» buyrulmuştur.

Şehl-İbn-i Enesi'l-Cuhenî babasından, o da dedesinden rivayet etti. Dedesi şöyle diyor, «Ben Ebu'd Derda hasta iken yanına girdim ve 'Ey Ebu'd Derda! Biz sıhhatli olmayı seviyoruz, hasta olmayı sevmiyoruz' dedim. Bunun üzerine Ebu'd Derda dedi ki, ben Resulullah (s.a.v.)'ı şöyle buyururken işittim, «başağrısı ve hastalık, günahı Uhud dağı kadar olsa da, hardal tanesi kadar günahı kalmayana dek mü'minin peşini bırakmaz.»

Ümmü Seleme (r.a.)'dcn rivayet edildiğine göre; Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurur, «Allah Teala hoş olmayan bir yolda bulunan bir kulunu bela vermek suretiyle imtihan ederse, (bu kul başına gelen bu belayı Allah'dan başkasına nisbet etmezse yahut bu belanın gitmesi İçin Allah'dan başkasına dua etmezse) bu bela onun günahlarını örter ve temizler.»

Atiyye b. Kays dedi ki, «Ka'b hastalandı, Dımaşk ehlinden birkaç kişi onu ziyaYet ettiler, ona, 'Ey tshak nasılsın?' dediler. O da 'iyiyim, günahı yüzünden yakalanmış bir vücud, Allah Teala dilerse

ona azap eder dilerse rahmet eder. Onu sıhhate döndürürse günahsız olarak döndürür' dedi.»

Said b. Vehep dedi ki, «Biz Selman-ı Farisi (r.a.) ile beraber Kinde kabilesinden bir adamı ziyarete gittik. Selman (r.a.) «bir müslüman bela ile imtihan edilirse, bela onun geçmiş günahlarına kefTaret olur, geri kalan günleri için de ibret olur. Bir kafir bela ile imtihan edilir, onun hali devenin haline benzer salıveriMİği zaman niçin sahverildiğini, bağlandığı zaman niçin bağlandığını bilmez.» dedi.

Ebu EyyÜb el-Ensari (r.a.) şöyle diyor; «Resuhıllah (s.a.v.) Ensar'dan bir adamı ziyaret etti ve onun üzerine eğilip nasıl olduğunu sordu o da 'Ya Resulullah! Yedi günden beri uyumadım' dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.) 'Ey kardeşim! sabret. Ey kardeşim! sabret. Günahlara girdiğin gibi onlardan Çıkarsın' buyurdu. Sonra Resulullah (s.a.v.) 'hastalık saatlan günah saatlarmı giderir'» buyurdu.

Ebu Hüreyre (r.a.) şöyle diyor, «Resulullah (s.a.v.) bir bedeviye, 'seni hiç ümmümüldem yakaladı mı?' diye sordu. O da, 'Ey Allah'ın Resulü, Ümmümüldem nedir?' dedi. Resulullah (s.a.v.), 'cild ile kan arasında ateş yapan bir hastalıktır.' buyurdu. Bedevi, 'ben buna hiç yakalanmadım' dedi. Resulullah (s. a.v.), 'Ey bedevi, seni hiç başağrısı yakaladı mı?' bnyurdu. Be devi, 'Ya Resulullah baş ağrısı nedir?' dedi. Resulullah (s.a.v.). 'Bir damar insanın başına vurur buyurdu. Bedevi, 'ben buna yakalanmadım' dedi. Bedevi dönüp gidince Resulullah (s.a.v.), 'cehennem ehlinden bîrini görmek isteyen buna baksın' buyurdu.' Nesei ve Müsned... Ümmü Süleym (r.a.) şöyle diyor, «Ben hastalandım. Resulullah (s.a.v.) beni ziyarete geldi ve,, 'Ey Ümmü Süleym! Ateşi, demiri ve demirin pasım biliyor musun?' buyurdu. Ben de «Evet» dedim. Bunun üzerine, Resulullah (s,a.v.), 'Müjde olsun sana ey Ümmü Süleym! Sen ağrılarından, ateşe (sokulan) demirin pasından kurtulduğu gibi, kurtulursun' buyurdular.»

Bir sahabe, kardeşlerinden birini ziyaret etmek için yola Çıktı. Yolda onun hasta olduğunu duydu. Yanına girdiğinde, 'Ben sana hem sıhhatli bir insan ziyaretçisi, hem hasta ziyaretçisi ve hem de müjdeci olarak geldim.' dedi. O da, Bu üç şeyi nasıl birleştirdin?' diye sordu. O da, 'ben seni ziyaret etmek için yola çıktığımda hasta olduğunu bilmiyordum, işte bu sıhhatli bir İnsan ziyaretçisi, yolda hasta olduğunu işittim, bu da hasta ziyaretçisi, Resulullah (s.a.v.)'dan duyduğum bir şeyi de sana müjde edeceğim için müjdeci oldum' dedi. İşittim ki, Resulullah şöyle buyuruyor, 'kul ameliyle Allah katında bir dereceye naîl olmadığı vakit Allah onun bedenine veya malına veya evladına bir bela vermek suretiyle onu İmtihun eder, ve sonra ulaşamadığı o dereceye varıncaya kadar bu belaya sabrettirir.»

Hasan-ı Basri haşladıktan bahsederek şöyle dedi,' «Dikkat edin hastalık günleri müslüman için kötü günler değildir. O günler müslümanın yolunu aydınlatır. Ahiretten unuttuğunu hatırlatır, kötülüklerini örter.»

Selef-i Salİhİnden bazıları şöyle dedi, «Dünyada musibetler olmasaydı, biz ahirete züğürt olarak giderdik.»

Enes b. Malik (r.a.)'den rivayet edildiğine göre Resulullah (s.a.v.) «Musibetler ve hastalıklar bu ağacın yapraklarının dökülmesinden daha çabuk ümmetimin günahlarını dökerler.» buyurdu.

Ebu Hüreyre (r.a.)'den merfu olarak rivayet edilen bir ha-dis-i şerifde, «Herhangi bir müslüman (hasta olduğu vakit) mutlaka Allah Teala ona meleklerden iki melek vekü eder. Allah Teala o müslüman hakkında İki güzel emrinden birini, yani ya ölmesini veya sıhhata dönmesini hükmedinceye kadar o iki melek ondan ayrılmazlar. ZiyarcLçiler gelip ona, 'Nasılsın?' dediklerinde, 'El-hamdü Lillah, iyiyim, Allah hamde layıktır ' derse melekler, ona 'kanından daha İyi bir kan, ile sıhhatm-dan daha iyi bir sıhhat ile sana müjde olsun.' derler, (ziyaretçiler ona nasılsın dediklerinde), eğer 'şiddetli bela çekmekteyim' derse melekler ona, 'kanından daha,

kötü bir kan ile belandan daha uzun bir bela ile sana müjde olsun.' derler.»

Bu müslümamn, 'şiddetli bela çekmekteyim' demesi, Rc-sulullah (s.a.v.)'ın hastalığında, 'Vah başım!' demesine Sa'd (r.a.)'ın, 'Ya Resulullah! hastalığım şiddetlendi, ben zenginim1 demesine Aişe (r.a.)'nin, 'Vah başım' demesine zıt değildir. Çünkü bunların böyle demeleri hastalıklarım haber vermeleridir. Yoksa Allah Teala'yı, gelen ziyaretçilere şikayet etmeleri değildir. Hasta Allah'a hamdettikten sonra hastalığını söylerse bu, şikayet olmaz. Eğer hastalığa kızarak haber verirse bu, şikayet olur. O halde niyet ve maksada göre bir kelimeyle bazan sevap kazanılır, bazan da günah kazanılır.

Sabit-i Bennani dedi ki, «Hasan-ı Basri ile beraber Saffan b. Muhcyriz'in ziyaretine gittik. Oğlu çıkıp, babasının dizanteri hastalığına yakalanmış olduğunu ve yanma giremiyeceğimizi söyledi. Bunun üzerine, Hasan-ı Basri, 'bugün babanın etinin, kanının alınması, onları toprağın yemesinden daha hayırlıdır ' dedi.»

Yine Sabit-i Bennani dedi ki, «Biz Rebia b. cl-Haris-i ziyaret için yanma girdik. Hastalığı ağırdı. Ama o, 'Benîm bu halimde olan kimsenin kalbini ahiret doldurur, dünya onun gözünde sinekten daha küçük olur' dedi.»

İbn-i Mes'ud (r.a.) şöyle diyor, «Ben Resulullah (s.a.v.)'la beraber oturuyordum. Resulullah (s.a.v.) tebessüm etti, bunun üzerine biz, 'Ya Resulullah! niçin tebessüm ettiniz?' dedik. Resulullah (s.a.v.), 'bir mü'minin hastalıktan sızlanmasına taac-cüb ettim. Eğer o mü'min hastalığın kendisi için ne kadar sevap olduğunu bilseydi, Allah'a kavuşuncaya kadar hasta olmasını arzu ederdi' dedi ve sonra ikinci defa tebessüm edip mübarek başlarını semaya kaldırdı. Biz, 'Ya Resuiullah yine niçin tebessüm edip mübarek başınızı semaya kaldırdınız?' dedik. Resulullah (s.a.v.), 'Taaccüb ettim. İki melek semadan inip bir mü'mİni namaz kıldığı yerde arayıp bulamadılar, bunun üzerine Allah Teala'nın huzuruna çıkarak 'Ya Rabbi fî-lan mü'min kulun için gece ile gündüzde şu kadar amel yazıyorduk. Sen onu hapsetmişsin onun için amelinden bir şey yazmadık dediler. Bunun üzerine Allah Teala, 'kulum için gece ile gündüzde işlediği ameli yazın ondan hiçbir şey eksik etmeyin. Onu hapsettiğimin mükafatı bana aittir. Onun yapmış olduğu amelin mükafatı da ona aittir' buyurur.»

jbn-i Mes'ud (r.a.) şöyle diyor! «Allah Resulü, 'Bir kimse b.r gece sıtmaya yakalanıp sabreder, ve bunun Allah'dan geldiğine razı dursa anasından doğduğu gün gibi günahlarından çıkmış olur' buyurdu.»

Yahya Merasil-i b. Kesir'den rivayet edildiğine göre, Allah Resulü, Sclman-ı Farisi (r.ai)'yi göremedi. Onu sordu. Hasta olduğu haberi veriidi. Bunun üzerine ziyaret için onun-yanına gelerek, 'Allah senin hastalığına şifa versin, günahını bağışlasın. Ölünceye kadar dininde ve cisminde afiyet ihsan etsin. . Bu hastalıkta senin için üç haslet vardır. Birincisi Rabbinden sana bir Öğüttür, bununla sana Öğüt veriyor. İkincisi senin geçmiş günahlarını temizler. Üçüncüsü dilediğin duayı yap. Çünkü hastanın duası kabul edilir." buyurmuştur.»

Ziyad b. Rebi diyor ki; «Übeyy b. Ka'b'a Allah'ın kitabında beni üzen bir ayet vardır.' dedim. O da 'hangisidir?' dedi. Ben de, 'Kim kötü bir iş yaparsa onunla cezalanır (Nisa/123) ayet-i kerinıesidir' dedim. Ka'b (r.a.) dedi ki, 'Ben seni gördüğümden daha fakih biliyordum. Zİra bir mü'mine, ayak sürçmesi, damar depreşmesi gibi bir musibetin gelmesi ancak günahı yüzündendir, Allah Teala, onun günahlarının birçoğunu da affeder. Aişe (r.a.)'ya bu ayetten sormuştum. O da, 'ben bunu Resulullah (s.a.v.)'a sorduğumdan beri hiçbir kimse benden sormadı' dedi. 'Ben Resuluîllah (s.a.v.)'a bu ayetin manasını sordum. Resulullah, 'Ya Aişe! Allah Teala kulunu başına gelen hastalık, bela, diken batması, ayakkabısının bağının kop-masi, hatta hatta kesesine parasını koyup da onu bulamayınca korkması ve sonra kesesini bulması gibisinden musibetlerle cezalar.dırır. Çünkü mü'min günahlarından, kırmızı altının körükten

çıktığı gibi çıkar.' dedi.»

Allah Teala indirmiş olduğu kitaplarından birinde, kulunu sevdiği için ve onun kendisine nasıl tazarru ve niyazda bulunacağını görmek için 'onun hoşuna gitmeyen bir musibetle İmtihan ederim', buyurmuştur.

Ka'b (r.a.), «Tevrat'da, Allah Teala, 'mü'min kulumun üzüleceğinden korkmasaydım, kafiri,' ebediyyen kırılmayacak bir demir sargı ile sarardım.' diye yazılıdır,» demişti.

Maruf-i Kerhi dedi ki, 'Şüphe yok ki, Allah Teala, mü'min kulunu 'hasta'Jdarla, ağrılarla, acılarla imtihan eder. Mü'min, arkadaşlarına şikayette bulunur. Allah Teala Hazretleri, 'İzzet ve Celâlime yemin ederim kî, ben senî bu ağrılar ve hastalıklarla ancak senin günahlarını yıkamak için imtihan ettim, o. halde şikayette bulunma.' buyurur.»

Ebi'd Dünya'mn zikrettiğine göre bir adam, «Ya Resulul-lah hastalık nedir?' dedi. Resulullah (s.a.v.) 'Sen hiç hasta olmadın mı?' dedi. O da 'Hayır' diye cevap verdi. Bunun üzerine Resulullah, 'Yanımızdan kalk sen mü'min değilsin.' buyurdu.» Abdullah b. Mes'ud (r.a.)'un hastalığı şiddetlendiğinde ziyarete gelen arkadaşları yanma girdi, hanımı, 'nefsim sana feda olsun, sana ne yedİrebİliyoruz, ne de içirebİliyoruz' dedi. Bunun üzerine o da zayıf sesle, 'Oyluk kemiklerim çürüdü, yatmam uzadı. Vallahi Cenab-ı Hakk'ın tırnak ucu kadar sevabımı eksiltmesini İstemem' diye cevap verdi.

Hal i d b. Velid (r.a.) karısını boşadı. Sonra onu övdü, bunun üzerine ona 'Ey Eba Süleyman! Niçin onu boşadın?' dediler. O da, 'Ondan şüphelendiğim veya hoşuma gitmediği için boşamadim. Fakat benim yanımda hiç bir belaya uğramadı; hep rahattı' dedi.

Bir hadis-İ şerifde, «Bir mü'minin tansiyonu yükselir veya düşerse mutlaka Allah Teala onun için bir iyilik yazar, bir günahım affeder, bir derece yükseltir» denilmektedir. Bu hadîs-i şerif musibetlerin ancak günahları örteceğine dair olan hadis-i şerife zıd değildir. Çünkü iyiliğin yazılması musibetlere sabretmekten dolayıdır. Sabır da kulun amelidir.

Ashab-ı Kiramdan biri bir hastayı ziyaret etti ve ona, 'Hasta için dört şey vardır ki, ondan kalem kaldırılır. Sıhhatta iken işlemiş olduğu .amelinin mükafatının misli onun İçin yazılır. Hastalık onun oynak yerlerindeki kötülükleri defedip çıkarır. Yaşarsa, affedilmiş olarak yaşar, ölürse, yarlığanmış olarak ölür' dedi. Bunun üzerine hasta, 'Allah'ım ben hasta olarak yatmaya devam edeyim.» dedi.

Ebu Yahya Suheyb b. Sinin (r.a.) şöyle diyor, «Resulullah (s.a.v.) 'Mü'minin işine taaccüb ediyorum, çünkü işinin hepsi onun için hayırlıdır. Bu meziyet yalnız mü'mine mahsustur. Zira sevinirse şükreder bu ise onun İçin hayırlıdır. Başına bir bela gelirse sabreder bu da onun için hayırlıdır. Müslim.. [20][20]

17. Konu : Sabrın Fazileti Hakkında Sahabenin Ve Tabiinin Sözleri

İmam Ahmed Vekü'den o da Malik b. Miğvel'deh, o da Ebu Sefcr'den naklen rivayet etti. Ebu Sefer dedi ki, Ebu Bekir, (r.a.) hastalandı. Ziyarete gelenler ona, «Sana doktor çağıralım mı? dediler. O da, 'beni doktor gördü' dedi. Onlar da, 'Peki ne söyledi?' dediler. O da 'dilediğini yap'

[20][20] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 85-107.

dedi» dedi.

İmanı Ahmed dedi ki, bize Ebu Muaviye nakletti, bize A'mcş, o da Mücahid'den naklen rivayet etti, Mücahid dedi ki, Ömer b. Hattab (r.a.), «Biz yaşamamızın en hayırlısını sabırla bulduk» demiştir. Yine Hz. Ömer (r.a.), «Sabırla en üstün yaşama eriştik. Eğer sabrın bir adam olduğu farzedilirse, en iyi adam olurdu» demiştir.

Ali b. Ebu Talib (r.a.), «Dikkat edin. İmana nisbetle sabır, bedene nisbetle baş gibidir, baş kesilince ceset ölür.» Sonra sesini yükseltip «Dikkat edin, sabrı olmayanın imanı yoktur. Sabır tökezlemİyen bir binektir» demişti.

Hasan-ı Basri, «Sabır hayır hazinelerinden bir hazine olup Allah Teala onu kendi katında iyi olan kuluna verir» demiştû

Ömer b. Abdülaziz, «Allah Teala, bir kuluna, bir nimet verip, onu ondan alıp onun yerine sabn verirse mutlaka almış olduğu o nimetten daha hayırlısını verir» demiştir.

Meymun b. Mihran, «Bir insan, büyük veya küçük bütün iyilikleri, ancak sabrı sayesinde elde eder» demiştir.

Süleyman b. Kasım, «her amelin sevabı ancak sabırla bilinir» demiştir. Nitekim Allah Teala, «Ancak sabredenlere mükafatları hesabsız ödenecektir» (Zümer/10) buyurmuştur.

Ariflerden birinin cebinde bir kağıt parçası vardı, her zaman ona bakardı. Onda, «Rabbinin hükmüne sabret. Çünkü sen bizim nezaretimizde sin» (Tur/48)ayet-i kerimesi yazılıydı.

Ömer b. Hattab (r.a.), «Sabır ile şükür iki deve farzedilse, hangisine binsem aldırmazdım» demişti.

Muhammed b. Şübrüme, başına bir bela geldiğinde, «yaz bulutuna benzer, hemen açılır» derdi.

Süfyan b. Uyeyne, «Onlardan da sabrettikleri için, emrimizle doğru yolu gösterecek önderler yetiştirdik» (Secde/24) ayet-i kerimesini şöyle tefsir etmiştir, yani« onlar her işin ba.şı olan sabra sarıldıkları için biz de onları önderler kıldık.»

Ahnef b. Kays'a, «Hilim (yumuşaklık) nedir? diye sorulmuş o da, 'hoş görülmeyen bir şeye sabretmektir' demişti.»

Vch'b dedi ki, Hikmet isimli eserde şunlar yazılıdır, «Beyinsizliğin sonu yorulmaktır. Hilmin sonu rahatlıktır. Sabnn sonu zaferdir.»

Urve b. Zübeyr yanında çok yakışıklı ve en güzel yüzlü olan oğlu Muhammed olduğu halde Yelid b. Abdülmelik'in yanına girmişti. Çok güzel giyinmişlerdi. Velİd, «İşte Kureyş gençleri böyle olurlar» dedi ve onlara nazarı değdi. Bunun üzerine oğlu Muhammed bir gece hiç uyumadı ve çıkıp hayvanların ahırına düştü ve hayvanlar onu öldürünceye kadar ayaklarıyla tepelediler. Daha sonra da bu sefer babası Urve'nin ayağında «yenirce» denilen bir yara çıktı. Velid ona doktorlar gönderdi. Doktorlar muayeneden sonra Urve'ye eğer ayağını kes-tirmezsen tüm bedenine sirayet eder ve ölürsün» dediler. Bunun üzerine o da ayağının kesilmesine razı oldu. Doktorlar alet ile bacağını kesmeye başlayıp kemiğine dayandıklarında onun başı yastığa düştü ve bir saat baygın kaldıktan sonra ayıldı Yüzünden terler boşamyordu, o ise tehlil ve tekbir getiriyordu. Kesilen bacağını eline alıp sağa sola çevirdikten sonra, «Beni sana taşıtan Allah'a yemin ederim ki, seninle hiçbir harama,hiçbir günaha Allah'ın razı olmadığı hiçbir yere gitmedim» dedi.. Sonra bu bacağın yıkanıp, kokulanıp, kefenlenip, müslü-man kabristanına

götürülüp defnedilmesini söyledi. Bilahere Urve, Medine-i Münevvcre'ye gelince ona dostları taziye, geçmiş olsun demeye geldiler. O ise «Bu yolculuğumuz biraz yordu bîzî» deyip başka bir şey söylemedi. Sonra da «MedİneİMünevvere'de kalamam, çünkü ben burada musibete gülenlerin ve nimete hased edenlerin arasında bulunmaktayım» t'eyip, Akik denilen yerdeki çiftliğine gitti/ Hep orada oturdu. Çiftliğe dönünce ona İsa b. Talha, «Seni ayıplayan piçtir!, lütfen bana şu sana gelen musibetin yerini bir göster» dedi. O da, dizine kadar ,açıp gösterdi, bunun üzerine îsa ona, «Vallahi biz senî güreşçi olasın diye büyütmedik. Allah Teala, aklın, dilin, gözün, ellerin ve İki ayağından biri gibi vücudunun çoğunu sana bırakmış, daha ne istiyorsun» dedi. Bunun üzerine Urve ona, «Ey İsa, senin taziyen gibi hiç kimse beni taziye etmedi» dedi.

Doktorlar onun ayağını kesmek istediklerinde ona, «Acıyı duymaman için sana bir şey içirelim» demişlerdi. O da «Allah Teala, O'nun emrine karşı geliyor muyum, sabrımı görmek için beni imtihan ediyor» demiş ve onları reddetmişti. Abdest alırken o ayağını meshederdi.

Katade dedi ki, bir adam Lokman aleyhİsselam'a, «Hangi şey daha hayırlıdır?» diye sordu. O da, «peşine eza takılmayan sabırdır» dedi. O adam, «İnsanların en hayırlısı hangisidir?» dedi, O da, «Kendisine verilene razı olan kimsedir» dedi. O adam, «İnsanların en alimi kimdir?» dedi. O da, «İnsanların İl-mîni kendi ilmine katan kimsedir» dedi. «Mal hazinesi mi, yok sa ilim hazinesi mi daha hayırlıdır?» denildi. O da, «Sübhanal-lah! Alim mü'mmin yanında bir hayır istenirse bulunur, yanında hayır bulunmazsa nefsini kötülüklerden men ve muhafaza eder, mü'mine nefsini menetmesi yeter» dedi.

Hassan b. Ebu Cebele, «Derdini yayan kimse sabretmemiş olur» dedi. İbn-i Ebi'd Dünya bunu merfu hadis olarak rivayet etmiştir. Doğru ise manası derdini insanlara şikayet eden sabretmemiş olur, Allah'a şikayet ederse sabrına zarar vermez, demek olur.

Yine Hassan b. Cebele, «Güzel bir sabırdır» (Sabrun Ce-mîl) ayet~i kerimesini şöyle tefsir etmiştir, «Kendisinde şikayet bulunmayan sabırdır.» Bunu İbn-i Ebi'd Dünya merfu hadis olarak rivayet etmiştir.

Mücahid, «.Güzel bir sabırdır» ayeti hakkında «Kendisinde sızlanma olmayan sabırdır» demiştir.

Katade, «Kederinden gözlerine ak düştü gamını yutuyordu» ayet-i İçin «üzüntüsünü yutuyor ve hayırdan başka bir şey söylemiyordu» demiştir. Yahya b. Muhtar Hasan-ı Basri'den rivayet ettiğine göre, Hasan-ı Basri, ayet-i kerimedeki, «kczim» kelimesi, «çok sabreden» manasınadır, demiştir. Katade, İse, «kezim» kelimesi, «üzüntüsünü gizleyen» manasınadır, demişti. Hasan-ı Easri, «Allah katında iki yudumdan daha sevimli bir şey yoktur. Birincisi, acıklı ve üzücü bir musibetin gamını ve kederini yutup onu güzel,bir şekilde savmaktır. İkincisi, öfkeyi yutup onu hifim ve yumuşaklıkla savmaktır.» demiştir.

Saİd b. Cübeyr, «Sabır, kulun başına gelen musibetin Al-lah'dan olduğunu itiraf etmesi ve onun scvabmı yalnız Allah' dan ummasıdır. Bîr kimse şiddete sabrederken bazan sızlanır ama ondan sabırdan başka bîr şey görülmez.» demiştir. «Kulun başına gelen musibetin Allah'dan olduğunu itiraf etmesi ifadesi sanki «Biz Allah'a ait iz» ayeti kerimesini tefsirdir. Şöyle ki, kul kendisinin Allah'ın mülkü olduğunu, onda malikin istediği gibi tasarruf edeceğini itiraf etmesidir. «Ve onun sevabını yalnız Allah'dan ummasıdır» ifadesi de sanki «Biz ancak Alldı'a dönücüleriz» ayet-i kerimesini tefsirdir. Şöyle ki, Allah'ın vadetmiş olduğu mükafatı hak etmiş olur. O halde babına gelen bu musibetin ecrini kaybetmek musibetlerin en büyüğü ve en şiddetlisidir» demiştir.

îbn-i Ebİ's-Semmak, taziyede bulunduğu bîr adama, «Sabra sarıl, ecrini yalnız Allah'dan umanlar sabredip sızlanmaktan Allah'a sığınırlar» demiştir.

Ömer b. Abdülazİz dedi ki, «Mukadderat'a razı olmak kıymetli bir makamdır. Fakat Allah Teaîa,

sabrı güzel bir sığınak kılmıştır. Ömer b. Abdülaziz'in oğlu, Abdülmelik ölünce, onun cenaze namazını kıldıktan sonra, «Allah sana rahm&t etsin sen benim desteğimdin ve benim yardımcımdm» dedi. însanlar ağlıyordu ama onun gözünden bir damla yaş düşmüyordu.

Mıtraf b. Abdullah'ın oğlu ölünce onu taziyeye gelenleri güler yüzle karşıladıktan sonra, «Musibet karşısında sarsılmaktan Allah'dan haya ederim.» demişti.

Ömer b. Dinar dedi ki, «Ubeyd b. Umeyr, 'sızlanmak, gözünden yaş dökmesi, kalbin mahzun olması değildir. Fakat asıl sızlanmak, kötü söz söylemek ve fena zanda bulunmaktır demiştir.»

İbn-i Ebi'd Dünya'nm anlattığına göre, Hasan b. Azdüla-ziz el-Harvezi şöyle demiştir, «Benim çok sevdiğim bîr oğlum Öldü. Anasına, 'Allah'dan kork ve sevabını yalnız AÎIah'dan umarak sabret' dedim. O da, 'Böyle büyük bir mus'betin sevabını sızlanmakla kaybedecek kadar düşüncesiz değilim' dedi».

Yine İbn-i Ebi'd Dünya'nın naklettiğine göre, Kureyş'ten yaşlı biri şöyle demiştir. Basra kadısı ve emiri olan Ubeydul-lah'ın babası Hasan b. Hüseyn ölünce, taziyeye gelenler topluca sohbet ettikleri evde aralarında, «Bir insanın sızlandığı veya sabrettiği nasıl bilinir?» diye tartıştılar ve sonunda, «başına musibet gelen bir kimse musibet gelmeden önce yapmış olduğu herhangi bir şeyi bırakırsa sızlanmış olur» diye ittifak ettiler.

Halid b. Ebi Osman el-Kureşi dedi ki, «Ölen oğlum için taziyeye gelen Sait b. Cübeyr beni başım örtülü tavaf ederken gördü. Başımdan örtüyü alıp, 'miskinlik sızlanmaktandır dedi.»

Fakihlerden birçoklarının «musibete uğrayan bir kimsenin bilinmesi için başını bir örtü ile örtmesinde bir beis yoktur. Çünkü taziye etmek sünnettir. B'aş Örtülmesinde, bilinip taziye edilmesi İçin kolaylık vardır' demeleri düşündürücüdür. Fa-kihlerin bu kavillerini İbn-i Teymiye kabul etmemiştir. Şüphe yok k'i Selefi Salihinden hiçbiri böyle bir şey yapmamıştır, böyle bir şey sahabe ve tabiinin hiçbirinden nakledilmemiştir. Bütün eserler bu kavli açık olarak reddetmektedir.

îshak b. Rahevcyh, «Başına musibet gelen bir kimsenin, her zaman giydiği bir şeyi terketmesi sızlanmaktandır» demiştir. Netice olarak, Selefi Salihin başlarına musibet gelince, musibetten önceki kıyafetlerinde herhangi bir şey değiştirmedikleri gibi yaptıkları İşleri de bırakmazlardı. Çünkü musibetten Önceki herhangi bir şeyi bırakmak sabra zıddır. Allah Tea-la herşeyi daha iyi bilir. [21][21]

18. Konu: Musibetler Karşısında Ağlamak -Feryad-U Figan Etmek Elbiseleri Yırtmak Calıiliye Devri Sözlerini Söylemek

ölen bir kimseye ağlamanın hükmü, Ahmed b. HanbcPin ve Ebu Hanife'nîn mezhebine göre, caizdir. Bunu Ebu İshak'ış-ŞİrazI ihtiyar etmiştir. İmam Şafii ve ashabından birçokları ölümden sonra ağlamayı kerih görmüşler, ölmeden önce ağlamaya izin. vermişlerdir. Bunların delilleri aşağıdaki hadis-i şeriflerdedir. Allah Resulü (s.a.v.), Abdullah b. SabYİ ziyarete geldiğinde o ruhunu teslim etmek üzereydi. Seslendi, ama cevap veremedi, bunun üzerine «.Şüphesiz biz Allah'tan geldik ve şüphesiz yine .O'na döneceğiz-» (Bakara/156) dedi. Sonra da, «Ey! Ebu'r Rcbi! senin Ölümün hususunda takdir-i ilâhiyye'y^ boyun eğdik» duyurdu. Kadınlar

[21][21] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 107-112.

yüksek sesle ağlamaya başladılar. Cabir b. Atik onları susturmaya çalıştı. Allah Resulü (s.a.v.), «Bırak onları, bırak ki vücud vaki olduğunda kimse ağlamasın» buyurdu. Oradakiler, «Ya Resulullah (s.a.v.) vü-cub nedir?» dediler. Allah Resulü (s.a.v.) «ölümdür» buyurdu. (Ebu Dcvud ve Nesei)

îbn-i Ömer'den rivayet edildiğine göre, Allah Resulü şöyle buyurmuştur, «Gerçekten, mevta, ailesinin ona ağlaması yüzünden azap görür.» îmanı Şafii ile ashabı, «Bu azap ancak ölümden sonra olur, çünkü daha ölmeden önce bir kimseye «mevta» denilmez» demişlerdir. Buharı - Müslim...

İbn-i Ömer (r.a.) şöyle diyor, Allah Resulü Uhud muharebesinden gelince, Benî Abdİ'l-Ehşel kadınlarının kendi yakınlarının ölüleri için ağladıklarım işitti. Bunun üzerine «Hamza' nın ise ağlayanları yok.» buyurdu. Ensar kadınları gelip Allah Resulü'nün yanına yaklaşarak Hamza (r,a.) İçin ağlamaya başladılar. Allah Resulü uyanarak ve «Rahmet olsun, onlara, buraya gelip bu vakte kadar ağladılar. Söyleyin onlara gitsinler, ve bugünden sonra da ölüye ağlamasınlar» buyurdu. İmam Ahmed... Bu hadis-i şerif, daha önce ağlamanın mubah olduğuna dair olan hadis-i şerifi neshctmİştir. Ölmeden Önce ağlama ile ölümden sonra ağlamanın arasındaki farka gelince ölmeden önce- hastanın iyi olma umudu bulunduğundan dolayı ona ağlamak demek onun için üzülmek demektir. Hasta Ölünce iyi olma umudu kalmamış ve hüküm kesinleşmiş olur. Bu yüz-den ağlamak artık fayda vermez.

Bİr kimse için ölmeden önce de öldükten sonra da ağlamaya cevaz verenlerin delil olarak aldıkları hadiste Cabir b. Abdullah (r.a.) şöyle demiştir, «Uhud günü babam şehid edildi. Ben ağlamaya başladım. Cemaat de bana mani olmaya çalışıyordu. Allah Resulü ise bir şey demiyordu. Halam Fatıma da ağlamaya başladı. Bunun üzerine Allah Resulü (s.a.v.) (halamı taziye ile şehidin yüce mertebesini bildirerek) «Ey Fatıma! ona ağlasamz da, ağlamâsanız da siz şehidi kaldmncaya kadar melekler kanatlarıyla onu gölgelendirip duracaklar.» buyurdu. Buharı ve Müslim...

Buharı ile Müslim'in İbn-i Ömer'den rivayetine göre, o şöyle demiştir; «Sa'd b. Ubadc (bir kere) kendisine arız olan bir hastalıktan dolayı sıhhatinden şikayet ediyordu. Allah Resulü Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebu Vakkas, ve Abdullah b. Mcs'ud ile birlikte Sa'd'ı ziyarete gelmişlerdi. Allah Resulü Sa'd'ın yanma girdiğinde onu ailesi tarafından kuşatılmış gördü. Allah Resulü «Yoksa öldü mü?» diye heyecanla sordu Onlar, «Hayır, Ya Resulullah! ölmedi» diye cevap verdiler. Resulullah (s.a.v.) (müteessir olup) ağlamaya başladı. Rcsulul-lah'm ağladığını gören orada bulunanlar da ağlamaya başladılar. Bunun üzerine O. «İşitmediniz mi? Allah, gözyaşı ile, kalb üzüntüsü ile insana azap etmez» ve eliyle (mübarek) diline işaret ederek, «İşte esas bunun yüzünden (ya) azap eder (veya) rahmet eder.» buyurmuştur.

Müslim ve Buhari'n'm Usame b. Zeyd (r.a.)'den rivayet ettiğine göre, Usame b. Zeyd şöyle demiştir, Allah Resulü'nün kızının çocuğu ölmek üzereydi. Yanlarına gitti. Çocuğu O'na verdiler. Yavrucak can çekişiyordu. Sanki canı eski bir tulum içindeydi. (Bunu , görünce) Rcsulullah (s.a.v.)'ın gözlerinden yaşlar boşanmaya başladı. Sa'd kendisine, «Ne oldu, ey Allah'ın Resulü» dedi. Allah Resulü, «Bu, Allah Teala'nın kullarının kalblerine koymuş olduğu bir rahmettir, O ancak merhametli olan kullarına rahmet eder.» buyurdu.

İmam Ahmed'in Müıned'\nd& ibn-i Abbas'dan rivayet edildiğine göre, İbn-i Abbas (r.a.) şöyle demiştir. «Resulullah (s a.v.)'ın kızı Rukîye vefat edince kadınlar ağladılar. Ömer (r.a-) de onları sopasıyla susturmaya çalıştı. Bunun üzerine Allah Resulü, «Ey Ömer, bırak onları varsın ağlasınlar, (kadınlara) siz de şeytanın anırmasından sakının. Eğer ağlamak gözden ve kalpden gelirse o, Allah'dandır ve rahmettendir. Eğer dilden elden gelirse, (dil bağırır, el de yaka paça yırtarsa) bu da şeytandandır» buyurmuştur.

Yine İmam Ahmed'in Müsned'inde Aişe (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Aişe (r.a.) şöyle demiştir, «Sa'd b. Muaz vefat ettiğinde cenazesinde, Allah Resulü, Ebu Bekir ve Ömer hazır bulunuyorlardı Aişe (r.a.) «Nefsim yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, ben evden seyrediyordum. Babam Ebu Bekir'in ağlamasını Ömer'in ağlamasından ayiramıyordum» demiştir.

Yİne İmam Ahmed'in Müsned'inde Ebu Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Ebu Hüreyre (r.a.) şöyle demiştir. «Allah Resulünün yanından bîr cenaze geçti, ona kadınlar ağlıyorlardı. Ben ve Ömer b. Hattab. Allah Resulünün yanında bulunuyorduk. Ömer bunların ağlamalarına mani olmak istedi. Resu-lullah (s.a.v.), «Ey Hattaboğlu, şu saat onları bırak, çünkü şu an insanın kederli olduğu, gözlerin ağladığı ve mevtanın hayat hatırası daha taze olduğu bîr zamandır» buyurdu.

Tirmizının rivayetine göre, Cabîr b. Abdullah demiştir ki, «Resulullah Abdurrahman b. Avf'm elini tutup oğlu İbrahim' in yanına geldiğinde oğlunu can çekişiyor buldu. Allah Resulü yavruyu kucağına alıp ağladı. Abdurrahman b. Avf ona, «Ağlıyorsun?», sen bizi ağlamaktan menetmedin mi?» dedi. Allah' Resulü «Ben sizi, ağlamaktan nıenetmiş değilim ancak iki ahmak ve cırlak sesi yasakladım. (Biri) yüzlerin tırmalanması ve yakaların yırtılmasıyla musibet anındaki sesdir. (Diğeri ise) şeytanın zırıltısıdır» buyurdu. Tinnizi, «bu hadİs-i şerif hasendir» demiştir.

Ebu Davud'un rivayetine göre, Ebu Hüreyre demiştir kî. «Allah Resulü bir keresinde annesinin kabrini ziyaret ettiğinde ağladı ve etrafından bulunanları da ağlattı.»

Aişe (r.a.)'nin şöyle dediği rivayet edildi, «Resulullah (s. a.v.) vefat eden süt kardeşi Osman b. Maz'un'u öptü. Hatta gözyaşları mübarek yüzüne akıyordu.»

Buhari'n'm rivayetine göre, Enes b. Malik demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.), Cafer b. Ebi Talih ve arkadaşlarının (Mute muharebesinde) şehid olduklarını haber verirken İki mübarek gözünden yaşİar akjyordu.»

Duhari'nin rivayetine göre, Aİşe (r.a.) demiştir ki, «Allah Resulü vefat ettiğinde, Ebu Bekir gelip onun iki arasını hürmetle öptü ve ağlamaya başladı.»

Bu oniki delil, Ölüye ağlamanın kerih olmadığını bildirmektedir.

Cenazeye ağlamayı yasaklayan hadis-i şerifler, yüzü tırmalayarak, elbiseyi yırtarak ve bağırıp çağırarak ağlamayı yasaklamaktadır. Bundan dolayı Ömer (r.a.)'in rivayet ettiği hadisin bazı lafızlarında, «ölen kimseye, ailesinden bazılarının ona ağlaması yüzünden azap olunur» ve bazı lafızlarında ise, «bağırıp çağırarak ağlamak yüzünden ölüye azap olunur» diye varid olmuştur.

Buhari'âe rivayet edildiğine göre, Ömer, Halİd b. Velid'in vefatında ağlaşan kadınları men etmek isteyenlere. «Kadınlara ilişmeyiniz varsın ona ağlasınlar! Başlarına toprak saçmadıkça ve feryad-ü figan etmedikçe, sadece ağlamakta bir mahzur yoktur» demiştir.

Hz. Hamza hakkında yukarıda geçen, «bugünden sonra ölüye ağlamasınlar» hadis-İ şerifi mubah olan ağlamayı neshet-mistir, diye iddia etmek doğru değildir. Çünkü o hadisin manası, «bugünden sonra Uhud'da şehit edilenlerden herhangi birine ağlamasınlar» demektir.

Ağlamanın mubah olduğu hakkındaki delillerin çoğu Uhud harbinden sonradır. Ağlamanın mubah olduğunu bildiren hadislerden biri Ebu Hüreyre'nin hadisidir. Ebu Hüreyre (r.a) hicretin yedinci senesinde müslüman olmuş ve Allah Resulünün feyizli sohbetlerine nail olmuştur.

Cafer b. Ebİ Talib ve arkadaşlarının şehadetlcri dolayısıyla ağlama hususundaki hadis-i şerif Uhud harbinden sonradır. Çünkü bunlann şehit olması hicretin sekizinci senesindedir.

Peygamberimizin, kızı Zeyncb'e ağlamalarına dair olan hadis-i şerif Uhud harbinden sonradır. Çünkü onun ölümü de hicretin sekizinci senesindedir. Sa'd b. Muaz'a ağlaşmalarına dair olan hadİs-i .şerif de Uhud harbinden sonradır. Çünkü onun ölümü hicretin beşinci senesindedir. Allah Resulünün annesinin kabrî başında ağlaması da Uhud harbinden sonradır. Çünkü bu ziyaret hicretin sekizinci senesinde Mekke'nin fethi yılındadır.

«ölmeden önce hastaya üzülerek ağlamak caizdir. Ölümden sonra ise üzülmek yoktur» demeleri caiz değildir. Çünkü ölmeden Önce ağlayan üzülerek ağlar, öldükten sonraki üzülme ise daha şiddetlidir. Bu yüzden hastanın İyileşme umudu bulunan yerde ağlamaya, ruhsat verilirse, İyi olma umudunun kesildiği yerde ağlamaya evleviyetle ruhsat verilmelidir. Allah Resulü, «göz, yaş döker kalb, üzülür, Rabbimin gazap edeceği bir şey söylemeyiz ama elbette biz sana mahzunuz, Ya İbrahim!» diyerek buna işaret buyurmuştur.

Nedb ve Nevha Haramdır

«Nedb»; ölünün İyiliklerini sayarak sesle ağlamaktır. «Nevha»; başına toprak saçarak, saçlarını yolarak bağırıp çağırarak, ağlamaktır.

Ahme-d b. HanbeFe göre, hem nedb, hem de nevha haramdır. Hanbel'den nakledilen bir rivayete göre ise, nevha, gü-nahdır.

ŞafÜIcre ve diğer fûkahaya göre de, nevha haramdır.

İbn-İ Abdi'l Bcrr, «Nevhanm hem erkekler İçin, hem de kadınlar İçin caiz olmadığında alimler İttifak etmişlerdir» demiştir.

Hanbclilerin müteahhirin (h. 300 senesinden sonra gelen) alimlerinden bazıları, «nevha tenzihen mekruhdur» demişlerdir. «Hidaye» isimli eserde Ebu Hattap da, «Nedb, nevha, yüzleri tırmalamak, yakalan yırtmak, yalın ayak yürümek mekruhdur» demiştir. Doğru olan kavil, bunların haram olmalarıdır. Çünkü Buharı ile Müslim'in rivayetlerine, göre, Abdullah b. Mcsud (r.a.) şöyle diyor, Resulullah (s.a.v.), «Her kim (ölü için) avuç içi ile yanaklarım döver ve yakalarını yırtar ve ca-hiliyet adeti üzere, (münasebetsiz sözler söyleyerek) bağırıp çağırırsa o kimse bizden değildir» buyurdu.

Buharı ile Müslim'in rivayet ettiklerine göre, Ebu Bürdc demiştir ki,- «Ebu Musa çok hastalandı. Baygmlaştığında başı hanımının kucağında idi. Bunun üzerine kadınlarından biri bir çığlık kopardı. Fakat Ebu Musa ona bir şey söyleyemedi. Ayılıp iyi olduğu vakit, «Resulullah (s.a.v.)'ın uzak bulunduğu her-kesden ben de uzağım. Resulullah (s.a.v.) musibet zamanında bağırıp çağıran, saçını yolan, elbisesini yırtan kadınlardan uzak bulunurdu» dedi.

Buharı ile Müslim''m rivayet ettiklerine göre, Mugire b. Şube (r.a.) «Allah Resulünün şöyle buyurduğunu işittim,» demiştir: «Hangi Ölüye i,evha edilirse, bu nevha yüzünden o, azap olunur.»

Buharı ile Müslim'in rivayet ettiklerine göre, Ümm-E Atiy-ye (r.a.) demiştir ki, «Resululîah (s.a.v.) biz (kadınlar)'dan (islam üzere) biat aldığında, ölüye nevha etmeyeceğimize dair de söz almıştı. Beş kadından başka hiçbir kadın (o sırada) vermiş olduğu sözü yerine getirmedi.»

Buhari'n'm rivayet ettiğine göre, İbn-t Ömer (r.a.) demiştir ki, Resulullah (s.a.v.), «ölen kimseye, kendisine yapılan fer-., yad-ü figan yüzünden kabrinde azap olunur» buyurdu.

Müslim'in rivayet ettiğine göre, Ebu Malik-i Eş'arî demiştir kİ, Resulullah (s.a.v.) «Ümmetimde cahiliyet adetlerinden kalma dört şey vardır ki onları terk edemezler. (Bunlar) asale-tiyle

Övünme, neseblere taan, yıldızlardan yağmur isteme ve ncvhadır» buyurduktan sonra şunu da sözlerine ilave etti, «Yas-cılık yapan kadın, Ölmezden evvel tevbe etmezse, kıyamet gününde üzerinde katrandan bir elbise ve uyuzlu bir gömlek olduğu halde (kabrinden kaldırılır).»

Üseyd b. Ebu Üscyd, biat eden kadınların birinden naklen rivayet etti, kadın şöyle demiştir, «Resulullah (s.a.v.) iyilikte kendisine isyan etmeyeceğimize dair biz (kadınlar)'den biat al-

dığında, ölüye ağlarken yüzümüzü tırmalamayacağımıza, va-veyle koparmayacağımıza, yakalanmızı yırtmayacağımıza, saçlarımızı dağıtmayacağımıza dair de söz almıştı.» Ebu Davud.

İmam Ahmed Müsned'indt rivayet ettiğine göre, Enes (r. a.) demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) kadınlardan biat aldığında ölüye ağlarken bağırıp çağırmayacağımıza dair de söz almak istediğinde biz «Ya Resulullah, bîr takım kadınlar cahiliyette bizim nevhamıza. iştirak etmişlerdir. îslamda biz de onların nevhalarmsL iştirak edelim mî?» dedik. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.), «İslam'da başkalarının nevhalanna katılmak yoktur» buyurdu.»

Yukarıda geçen hadis-i şerifde, «Eğer dilden ve elden gelirse, (dil bağırır, el de yaka paça yırtarsa) bu şeytandandır» buyrulmuştur.

Yine yukarıda geçen hadis-i şerifde, «ancak iki ahmak ve cırtlak sesi yasakladım, (Bİrİ) yüzlerin tırmalanması ve yakaların yırtılmasıyla musibet anındaki sesdir. (Diğeri ise) şeytanın zınltısıdır» buyrulmuştur.

İmam Ahmed'in Müsned'inâe rivayet edildiğine göre, Ebu Musa demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.), «Feryad ederek ağlayan kadın, 'Ey benim kolum kanadım!, Ey benim yardımcım! Ey benim kazananım!' derse ölü suale çekilerek, 'Sen miydin onun kelu kanadı?, sen miydin onun yardımcısı?, sen miydin onun kazananı?' denilir ve dirinin ağlaması yüzünden Ölüye azap edilir» buyurmuştur.

Buhcri'nin rivayetine göre, Numan b. Beşir demiştir ki, «Abdullah b. Revaha'ya bir hastalığı sırasında baygınlık gelmişti. Kızkardeşi Amre onu öldü sanarak 'Ey benim arkam ve dayanağım' diye Abdullah b. Rcvaha'nm iyiliklerini sayarak ağlamaya başlamıştır. Baygınlığı geçtikten sonra İbn-i Revaha kızkardeşine, «Kardeşim! -Sen benim iyiliklerim hakkında ne söyledinse bir melek bana sen o musun?» dedi ve onun ağlamasını menetti. Abdullah b. Revaha Ölünce kız kardeşi ona hiç ağlamadı.

Başına toprak saçarak, saçlarını yolarak, elbisesini yırtarak, Ölünün iyiliklerini sayarak, bağırıp çağırarak ağlamak nasıl olur da haram kılınmaz. Çünkü bunlar, Allah'ın gazabını,

sabra zıd olan fiilleri, yüze vurmak, saçı traş etmek ve yolmak gibi nefse zarar verenleri, kendisinin mahv-ü helakim dilemeyi, zulmü Allah'dan bilmeyi .elbiseyi yırtmak ve parçalamak gibi malı telef etmeyi, Ölüde bulunmayan iyilikleri ona nisbet etmeyi, içine almaktadır. Hatta bunların biriyle bile ağlamanın şiddetle haram kılınmasında hiç şüphe yoktur.

İyi görmedikleri halde, «Bağırıp çağırmaksızm sade ağlamak mubahdır» diyenlerin delilleri şu hadistir. Harb, «Vaile b. el-eska İle Ebu Vail; bağırıp çağırmaksızm ağlaşmaları İşitirler ve susarlardı» demiştir.

Buhari ile Müslim'in rivayet ettiklerine göre, Ümmü Atiyye demiştir ki, «Şu ayet (yani) 'Ey peygamber! Mü'min kadınlar sana gelerek Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, evladlarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir bühtan uydurup getirmemek (gayri meşru bir çocuk doğurup onu kocasına nisbet etmek), bir iyilik (iş-lemek) te sana isyan etmemek şartıyla biat ederlerse, biatlannı kabul ediver' (Mümtehine/13)

nazil olunca, Resulullah'ın kadınlardan aldığı biatta (aldığı sözde) nevha (yüzlerini tırmalayarak, yakalarını yırtarak, saçlarım yolarak, bağırıp çağırarak ağlamamak) da vardı. Ben, Ey Allah'ın Resulü, yalnız filan oğullan ailesine yapılacak müstesna olsun. Çünkü onlar cahilİ-yet devrinde benim nevhamz İştirak etmişlerdi. Bundan dolayı benim de onun nevhasına. iştirak etmem gerekir, değil mi?» dedim. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.), «Peki filan oğullarına yapılacak nevha müstesna olsun» buyurdu.» Buhari ve Müslim'in diğer bir rivayetinde,. Ümmü Atiyye demişti ki, «Biat ettiğimizde Resulullah (s.a.v.) bize, «Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayacağımıza» dair olan ayet-i- kerimeyi okudu ve bizi nevha (bağınp çağırarak ağlamak)'dan menetti, bunun üzerine içimizden bir kadm elini çekti ve «Falan kadın benim nevhama iştirak etmişti ben de ona aynı mukabelede bulunmak isterim» dedi. Ümmü Atiyye dedi ki, Resulullah ona hiçbir şey söyle-medi kadın gitti ve sonra geri dönüp biat etti.»

Nevhayı mekruh görenler, «Resulullah (s.a.v.)'ın biat eden kadınların bazısına nevha yapmaları İçin izin vermesi nevha-nın tahrimen değil tenzİhen mekruh olduğunu bildirmektedir»

demişlerdir.Buna göre, ağlamanın haram olduğunu bildiren delilleri, kendisinde yüzü tırmalayarak, saçları yolarak, yakasını yırtarak ağlamaya hamletmek ve ağlamanın caiz olduğunu bildiren delilleri de kendisinde yüzü tırmalamak, saçları yolmak, yakasını yırtmak olmaksızın sadece ağlamaya hamletmek suretiyle bu delillerin aralarını bulmak mümkündür.

Nevhanm haram olduğunu görenler şöyle demirlerdir. «İnsanlardan kim olursa olsun herhangi bir kimse Resulullah'm sünnetine karşı çıkamaz. Hadis-i Şerifler de birbirine zıd olamaz-Nevhanm haram olduğunu bildiren deliller şahindir, manaları açıktır, tevile ihtimal yoktur. Manalan açık olan delillerin tevil edilmiyeceği hususunda ittifak vardır. ResuluIIah (s.a.v.)'ın filan oğullarına yapılacak nevha müstesna olsun dediği kadın ile hiçbir şey söylemediği kadına gelince, iki sebeb-den dolayı bunlann nevha yapmalarına müsaade edilmiştir. Birincisi, bu iki kadından başka kadınlar da nevha yapmak için izin istediklerinde, ResuluIIah (s.a.v.), «îslamda başkalarının nevhalarına iştirak etmek yoktur» buyurmuştur. İkincisi, bu iki kadının nevhaya iştirak etmelerine müsaade edilmesi, yeni müslüman olduklarından dolayıdır. Çünkü bunlar, ağlamanın caiz olanı ile haram kılmanı arasını ayırainiyorlardı. Herhangi şer'î bir hükmün açıklanmasının ihtiyaç zamanından geciktirilmesi caiz değildir. Buna göre, o iki kadına başkalarının nev-halanna iştirak etmeleri için izin verilme hükmü, yalnız onlara mahsus olduğu bilinmektedir.

Bağırıp çağırmaksızın öfkclenmeksizin, doğru söyleyerek, vefat oâen kişinin iyiliklerini saymak haram değildir ve vacip olan sabra da zıd değildir. İmam Ahmed, bunları Müs-ned'ınĞo açıklamıştır.

Enes (r.a.) şöyle demiştir; «Ebu Bekir (r.a.), peygamberimizin (vefatında) yanma girip ağzını ResuluIIah (s.a.v.)'m iki gözleri arasına, ellerini de mübarek başının yanlarına koyup, «Vah nebî! Vah dost!» dedi. Buhari'mn rivayetine göre, Enes (r.a.) şöyle demiştir, «Allah Resulünün, hastalığı ağırlaşıp da kendisini zorlamaya başlayınca, Fatıma (r.a.) «Vah babacığım! ne büyük sıkıntı çekiyorsun!» dedi. Bu.,un üzerine Allah Resulü «Bugünden sonra artık baban için bir sıkıntı yoktur kızım» buyurdu. Allah Resulü irtihal edince Fatıma (r.a.), «Babacığım!... Allah'ın davetine icabet etti... Vah babacığım!..

varacağın yer Firdevs cenneti... Babacığım! derdimizi artık Cebrail'e yanacağız!» diye yakındı. Allah Resulü defnedilirken de yine Falıma (r.a.), «Peygamberin üzerine toprak atmaya gönlünüz nasıl razı oldu?» diyordu.

Allah Resulü oğlunun vefatında «Ey İbrahim! Bİzim gönüllerimiz senin (ayrılma) derdinle, çok mahzun ve kederli» diyerek, üzüntülerini açıklamışlardı. Bu gibi sözlerde mukadderata karşı sızlanmak, Allah'a karşı isyan ve Allah'ın gazap edeceği bir.şey yoktur. Böyle sözler sessizce

ağlamak gibidir.

ResuluIlah (s.a.v.)'ın, «ölü, kendisine yapılan nevha (fer-yad-ü figan) yüzünden azap görür» kavli, Ömer b. Hattab'ın, Abdullah b. Ömer'in ve Mugire b. Şube'nin rîvayetleriyle sa--bittir. Bu hadis-i şerifin benzerini İmran b. Husayn ve "Ebu Musa da rivayet etmişlerdir.

Hadİs-i şeriflerin ifade ettiği feryad-ü figan yüzünden ölüye azap olunması meselesinde alimler ihtilaf etmişlerdir. Şöyle kî, alimlerden bir gruba göre, Allah Teala, mahlukatı üzerinde dilediği gibi tasarruf eder. Allah'ın fiilleri muallel değildir, (niçini sorulmaz), ölünün, kendisine yapılan nevha ve figan yüzünden azap edilmesi ile kendisinin yaptığı kötülükleri yüzünden azap edilmesi arasında fark yoktur. Çünkü Allah Teala, her şeyin yaratıcısıdır. Allah Tcala, günahsız olan çocuklara, hayvanlara, delilere de acı çektirir.

Alimlerden bazılarına göre, bu hadis-i şerifler sahih değildir. Çünkü Mü'minlerin anası Hz. Aişe bu hadis-i şerifleri İnkar etmiş ye şu ayeti delil göstermiştir; «Hiçbir günahkar nefis, başkasının günahım yüklenmez» (Necm/38). Hz. Ömer ile oğlunun, «ölü kendisine ehlinin ailesinin ağlaması yüzünden azap olunur» diye rivayet ettikleri hadîs-İ şerif Hz. Aişe'ye haber verildiğinde Hz. Aİşe, «Onlann yalan söylemeleri ve bununla itham edilmeleri kimsenin hatırından dahi geçmez, fakat kulak hata edebilir» demiştir. Hz. Aişe demiştir ki, «Allah Resulü (bir kere) bir Yahudi'nin mezarı yanından geçti de, «ailesi kendisi için ağlaşmakta olan bu kabir sahibi azap olunmaktadır» buyurdu. .Buharı ile Müslim'in rivayet ettiğine göre, Hz. Aİşe demiştir ki, Resulullah (s.a.v.) «Şüphesiz ki Allah Teala, ailesinin kendisine ağlaması yüzünden kafirin azabını arttırır^ buyurdu. Aişe r a.) sözüne devamla «Size Kur'an yeter. Cenab-ı Hak, «Hiçbir günahkar nefis başkasının günahını yüklenmez.» buyurmuştur,» dedi.

Alimlerden bir kısmına göre, bu hadis-i şerifler, sesle ağlamayı vasiyet edenlere hamlolunur. Çünkü Araplar cahiliyyet devrinde, ailelerine, Öldüklerinde ağlamalarını, nevha ve sayha etmelermi (bağırıp çağırmalarını) vasiyet ederlerdi. Bir çok gü-zîde Arap şairleri bu adeti şiirlerinde dahi terennüm etmişlerdir. Mualîakat-ı Seb'a'dan (Yedi Askı) birinin sahibi olan Ta-rafa b. Abd'İn şu beyti o cümledendir, «Ey sevgilim Ümmü Ma-bed! ben Öldüğümde, benîm ölümümü layık olduğu, müstesna bir tarzda ilan et. Ölümümden müteessir olarak, yakanı parça, parça et».

Yine aynı grup şairlerinden biri olan Lebİd b. Rebia (r.a.) da müslüman olmadan önce iki kızına şöyle vasiyette bulunmuştu, «Babanızın öldüğü gün, yüzlerinizi tırmalayın, saçlarınızı tıraş etmeyin, babamız komşusunu gözetir, dostuna hıyanet ve. zulüm etmezdi, diye bir sene yas tutun. Sonra sağ ve selamette olun. Her kim ki, tam bîr sene ağlarsa, o, artık mazur sayılır.»

Diğer bir kısım alimlere göre, ölüye nevha (çığlık); onun sağlığındaki adeti ve kavminin adeti olanlara hami' olunur. Çünkü ölen kimse hayatta iken kavmini ve kabilesini feryad ü figandan men etmemesi, öldükten sonra kendisine- yapılacak feryad-ü figana razı olduğunun delilidir. Bu kavil, îbn-i Mübarek ve diğer alimlerindir.

Ebu'l-Bereket tbn-i Töymiyye demiştir ki, «Bu son kavil bu konuda kavillerin en sahihidir. Çünkü bir kimse öldüğü zaman kendisine feryad-ü figan yapılacağını bildiği hailde bunun terk edilmesini vasiyet etmediği takdirde, buna razı olmuş olur, ve bu ölen kimse, şer'an yasak olan bir şey yapılırken, menetmeye gücü yetip te onu menetmeyen şahıs gibi olmuş olur. Ama sesle ağlamamayı ve' feryadda bulunmamayı vasiyet ederek ölen kimse, sonradan vasiyeti hilafına yapılan bu gibi işlerden dolayı azap görmez. Çünkü onun bu hususta hiçbir günahı yoktur. Netice olarak sesle ağlamaktan ve yaygaradan dolayı azap görmemek için bunların yapılmamasını vasiyet etmek lazımdır. Bir kimse, kendisine feryad-ü figan edilmesini vasiyet eder, yahut, bunların yapılacağını bildiği halde terkedilmeleri için vasiyet etmezse, ailesinin ağlamasıyla, o kimsenin azap olunması kendi günahı yüzündendir. Buna göre ayet-i kerime ile (yanı) «Hiç bir

günahkar nefis başkasının günchını yüklenmez ile amel edilmiş olur ve «ölü kendisine ailesinin ağlaması yüzünden azap olunur» hadİs-i şerifi de hem mü'mine hem de kafire şamil olmuş olur. Bu hadis-i şerifi, ravileri itimad olunan kimseler rivayet ettikten sonra, bu hadis-i şerifi Hz. Aişe'nin inkar etmesine İtibar edilmez. Çünkü bunlar Aişe (r.a.) nın bulunmadığı yerde bulunurlar, onun hazır olamayacağı yerde hazır olurlar. Bu beş büyük sahabe hakkında yanıldı ve hata etti denilemez. Resulullah (s.a.v.)'ın Yahudi hakkında yukarıda geçen, bu beş sahabenin rivayet ettikleri hadis-i şerifi Resulullah (s.a.v.)'ın başka vakitlerde söylemesine mani değildir.

Hz. Aişc'nin «Resulullah (s.a.v.): 'Allah Teala, ailesinin kendisine ağlaması yüzünden kafirin azabını arttırır' buyurdu» diye rivayet etmesiyle kendi aleyhine delil getirmiş olur. Başkasının fiiliyle kafirin azabı ziyade olursa, —halbuki bu, yukarıda geçen ayet-i kerimenin zahirine muhaliftir— başkasının fiiliyle mifclümanın azabı da ziyade olur, çünkü Allah Teala, müslüman kuluna zulüm etmeyeceği gibi kafire de zulüm etmez. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.

Bu hadis-i şerifler, herhangi bir tevile muhtaç değildir. Çünkü bu hadis-i şeriflerde bir müşkil olmadığı gibi Kur'an'ın zahirine ve şer'î kaidelerden herhangi bir kaideye de muhalif "değildir. Zira Resulullah (s.a.v.); «Ölü, kendisine ailesinin ağlaması ve nevhası yüzünden İkab, (ceza) görür» buyurmayip, «azap görür» buyurmuştur. «Azap» kelimesinin manası, «ikab» kelimesinin manasından daha umumidir. O halde ölüye azab olunması, ikab olunmasını gerektirmez. Buna göre, azabdan murad, ölen kimsenin geride bıraktığı ağlayanları görerek üzül-mesidir. Nitekim bir hadis-i şerifde, «Sefer (yolculuk), azabdan bir parçadır» buyurulmuştur. Bu azab (ailesinin ağlamasıyla ölünün üzülmesi): hem mü'min ölü hem de kafir ölü için hasıl

olur. Hatta bir ölü, yakınındaki kabirde azab edilen kimseye acır ve üzülür de. Nitekim bir insan da dünyada komşusunun çektiği eza ve cefayı görüp ona üzülür. Bir Ölünün ailesi kendisine cahiliyyet devrindeki ağlayışla, (yüzünü tırmalayarak, saçlarını yolarak, yakasını yırtarak ve bağmp çağırarak) ağlarlarsa, Ölü kabrinde bu yüzden acı, ve elem duyması murad edilmiştir.

Jşte bu hadis-İ şeriflerin yorumunda bizim tuttuğumuz yol budur. Tevfik Allah Teala'dandır. [22][22]

19. Konu : Sabır; İmanın Yarısıdır; İman İki Sınıfdir, Bir Sınıfı Sabır, Diğer Sınıfı Şükürdür

İman, sabfr ile şükürden ibarettir. îman iki sınıfdır, bir sınıfı, sabır, diğer sınıfı şükürdür. Selefi salihinden birçokları,

«sabır imanın yarısıdır» demişlerdir.

Abdullah b. Mes'ud demiştir ki, «İman iki sınıfdır, bir sınıfı sabır, diğer sınıfı şükürdür. Bundan dolayı Allah Teala İbrahim suresinde, Şura suresinde, Seb'c suresinde, sabırla şükrün arasını birleştirerek, «Şüphesiz bunda çok sabırlı, çok şükür eden herkes için birçok ibretler vardır» buyurmuştur. İmanın böyle sınıflandırılmasının birçok sebebleri vardır.

Birinci görüş; (kalblc tasdik ve lisanla ikrar etmek), amel (taat ve ibadet etmek) ve niyetten ibaret olan iman, asılda iki kısımdır, biri fiil, diğeri ise terkdir. Fiil, Allah Teaîa'ya taât ve ibadet etmektir ki, şükrün hakikatidir. Terk ise günahlardan uzaklaşmaya sabretmektir. İşte dînin hepsi bu İki şeyden ibarettir. Biri emredilenleri yapmak, diğeri ise yasakları terketmektir.

---

[22][22] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 112-124.

İkincisi, iman iki asıl ve esas üzerine kurulmuştur. Biri yakın, diğeri sabırdır. Bunlar şu ayet-i kerîmede zikredilmiştir. «İçlerinden de sabrettikleri için, emrimizle doğru yolu gösterecek Önderler yetiştirdik. Ve ayetlerimize yakın 'le sarılmışlardı.» (Secde/24) «Yakın» ile emrin, nehyİn, sevabın ve ikabın (cezanın) gerçek manalarının bilinmesi murad edilmiştir. «Sahır» ile de emredilenlerin yerine getirilmesi, yasaklardan nefsin men edilmesi murad edilmiştir. Emrin, nehyİn, sevabın, ve ikabm (cezanın) Allah tarafından olduğunu tasdik etmek, ancak yakın, (kesin bilgi) ile hasıl olur. Emredilenleri yapmaya devam etmek, yasaklardan nefsi menetmek de ancak sabırla mümkün olur. Buna göre emredilenleri yapmakla, yasaklan terketmekle imanın yarısı sabır, diğer yansı, şükür olmuş olur

Üçüncüsü, iman kavil ile amelden ibarettir. Kavil, kalbin ve lisanın kavlidir. Amel ise, kalbin ameli ile, azaların amelidir. Yani, bir kimse Allah'ı kalbiyle bilip, lisanıyla ikrar etmezse, mü'min olamaz. Nitekim Allah Teala, Fİravun'un kavminden haber vererek, «Vicdanları da bunlara tam bir kanaat getirdiği halde sırf zulüm ve kibirden dolayı onları inkar ettiler» (Nemi/ 14) buyurmuştur. Yine Allah Teala, Ad kavmi ile Saîîh kavminden haberle, «Ad ile Semud (kavimlerini) de (helak ettik). Onlara ne yapıldığı, meskenlerin (harabelerin)'den size belli olmaktadır. Şeytan onlara amellerini süslemiş bu suretle onları yoldan sapılmıştı. Halbuki onlar açıkgöz insanlardı» (Ankebut/ 38) buyurmuştur. Yine Allah Teala Hazretleri, Musa aleyhis-selamm, Firavun'a söylediğini haber vererek, «Musa (Firavun a); 'Pekala bilirsin ki, bu mucizeleri birer ibret olarak, göklerle yerin Rabbinden başkası indirmiş değildir.» (îsra/102) buyurmuştur. Bu kimseler, kalblerîyle Allah Teala'yı bildiler, fakat bilmekle mü'min sayılmadılar. Yine bir kimse, kalbinde olmayan şeyi, lisanıyla söylerse, bununla mü'min olmayıp bilhassa münafıklardan olur. Yİne bir kimse, kalbiyle bilip lisanıyla ikrar ederse, Allah Teala'yı ve O'nun Resulü'nü sevmedikçe, Allah'ın dostlarını dost, düşmanlarını düşman edinmedik-çe, kalbiyle Allah'a teslim olup, onun Resulü'ne tabi olup, şeriatı tam olarak kabul etmedikçe-yalnız kalbiyle bilip, lisanıy-îa ikrar etmekle mü'min sayılmaz. Emredilenleri tam olarak yapmadıkça, İmanı kemale ermiş olmaz.

İşte bu "dört asıl ve esas imanın üzerine kurulduğu esaslardır. Bunlar da ilim ile amelden ibarettir. İlim ile amelden her biri ancak sabır ile elde edilir. Buna göre, iman iki kısımdır. Biri sabırdır. Diğeri sabırdan doğan ilim ile ameldir.

Dördüncüsü, nefsin İki kuvveti vardır. Biri atılma kuvveti, diğeri, sakınma kuvvetidir. Nefis bu iki kuvvetin hükümleri arasında devamlı dolaşmaktadır. Sevdiği bir şey üzerine atılır, hoşlanmadığı şeyden kaçınır ve sakınır. îşte dinin hepsi atılmak ile sakınmaktan ibarettir, ifani taat ve ibadetleri yapmak ve günahlardan uzaklaşmaktır. Bunlardan herbirl ancak sabır ile meydana gelir.

Beşincisi, dinîn hepsi, Allah Teala'nm rahmetini ümid etmek ile, azabından korkmaktan ibarettir. Buna göre, mü'min hem Allah'ın rahmetini ümid eder, hem de azabından korkar. Nitekim Allah Teala Hazretleri, «Gerçekten bu peygamberler, hayırlara koşarlar, rahmetimizi umarak ve azabımızdan korkarak, bize dua ederlerdi» (Enbiya/90) buyurmuştur.

Buhari'den rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v.), yatağına girdiğinde sağ tarafına yatardı. Sonra şu duayı ederdi, «Allah'ım! kendimi sana teslim ettim, yüzümü sana çevirdim, işimi sana bıraktım, arkamı sana dayadım, ümidim de sendedir, korkum da sendedir, senden sığınacak yer varsa o da sensin, senden kurtulacak yer varsa yine sensin, Allah'ım İndirdiğin kitabına inandım ve gönderdiğin peygamberine iman ettim.»

Bîr mü'minin mutlaka Allah'ın rahmetini ümid etmesi ve azabından korkması lazımdır. Allah'ın rahmetini ümid etmek ve azabından korkmak ancak sabırla kaimdir. Allah'ın azabından korkmak mü'mini sabra sevkeder. Allah'ın rahmetini Ümid etmek mü'mini şükre götürür.

Altıncısı, bu dünyada kulun yaptıklarının hepsi ya kendisine hem dünyada ve hem de ahirette fayda verir, yahut hem dünyada hem ahirette zararlı olur, veyahut birinde faydalı, diğerinde zararlı olur. Bu kısımların en şereflisi kulun ahirette kendisine fayda verecek olanı yapması, zarar verecek olanı ter-ketmesidir. Bu da gerçek imandır. Kulun kendisine faydalı olanı yapması, şükretmesidir. Kendisine zararlı olanı terk etmesi de sabretmesidir.

Yedincisi, kul, emredilenlerden, yasaklardan ve mukadderattan kurtulamaz. Bu üç şeyde, kula farz olan sabırla, şükürdür. Kul emredilenleri yaparak şükreder, yasaklan terketme-ye ve mukadderata sabreder.

Sekizincisi, kul için iki davetçİ vardır, biri dünyaya ve 126 dünyanın şehvet ve lezzetine davet eder. Diğeri İse, Allah'a, ahirete ve ahirette Allah dostları için hazırlanmış ebedi nimetlere davet eder. Şehvete ve hevaya davet edenin davetini kabul etmemek, sabırdır. Allah'a ve ahirete davet edenin davetini kabul etmek şükürdür.

Dokuzuncusu, din iki asıldan ibarettir. Biri azîm, diğeri sebattır. Nitekim Şeddad b. Evs demiştir ki, «Allah Resulü namazlarında şöyle dua ederdi, «Allah'ım senden, işlerde sebatı, doğruluğa karşı azimeti istiyorum. Senden nimetlerine şükür ve yine sana güzel İbadet etme, gücü vermeni istiyorum. Senden, dürüst bir kalb ve doğru bir lisan isterim. Senden bildiğin hayırları isterim. Bildiğin serlerden sana sığınır ve bildiğin hatalarımdan dolayı da senden af dilerim». Nesei...

Şükrün aslı ve esası azimetin sağlam olmasıdır. Sabrın ailı ve esası ise sebatın kuvvetli olmasıdır. Herhangi bir kul azimet ve sebat ile Te'yid edilirse Allah'ın yardımına kavuşmuş olur. Onuncusu, din iki temel üzerine kurulmuştur. Birisi hak, diğeri sabırdır. Bunlar şu ayet-i kerimede zikredilmişlerdir, «Birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirine sabrı tavsiye edenler» (Asr/3) Kuldan istenilen, hak ile kendisinin amel etmesi ve onu insanlara uygulamasıdır, İşte bu, şükrün hakikatidir. Bunun gerçekleşmesi de ancak sabırla mümkündür. Buna göre sabır, imanın yansıdır. Allah Teala her şeyi daha iyi bilir[23][23].

20. Konu : Sabır İle Şükürden Hangisinin Daha Faziletli Ve Üstün Olduğunun Tartışılması

Ebu'l-Ferec Ibnü'l-Cevzi bu konuda üç kavil zikretmiştir, birincisi sabır daha faziletli daha üstündür. İkincisi, şükür daha faziletli, daha üstündür. Üçüncüsü, sabırla şükür eşittir. Nitekim Ömer b. Hattab (r.a.) «Sabırla şükür iki deve farz edilse hangisine binsem aldırmazdım» demişti.

Şimdi sırasıyla sabrın üstün olduğunu iddia edenlerin lehlerine ve aleyhlerine olan delilleri ve şükrün üstün olduğunu iddia edenlerin leh ve aleyhlerine olan delilleri Allah'ın yardımıyla zikredeceğim;

Sabrın faziletli ve üstün olduğunu iddia edenlerin delilleri :

Allah Teala, sabrı ve sabredenleri medb-ü sena ederek, sabrı emretmiş, dünya ve ahiretin hayrını, sabra bağlamıştır. Kitab-i Kerimin doksana yakın yerinde sabrı zikretmiştir. Sabır hakkında ve sabrın fazileti hakkında yukarıda geçen ayet-İ kerimeler ve hadis-i şerifler sabrm şükürden üstün olduğuna delalet etmektedir. Sabrın şükürden üstün olduğuna Resulul-lah (s.a.v.)'ın şu mübarek sözü kafidir, «Yemek yediren ve şükreden, oruç tutup sabreden gibidir.» Resulullah (s.a.v.), bu mübarek sözünü sabrın şükürden üstün ve derecesinin ondan yüksek

---

23[23] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 124-127.

olduğunu bildirmek için zikretmiştir. Çünkü Resulullah yemek yedirip şükredeni, oruç tutup sabredene benzetmiştir. Ken-dîsîne benzetilenin mertebesi, benzeyenin mertebesinden daha yüksektir. Hadİs-i şerifde, «yemek yediren ve şükreden» benzeyendir, «oruç tutup sabreden» kendisine benzetilendir. Daima, «kendisine benzetilen, durumuna göre, benzeyenden Üstün olur. Nitekim bir hadis-i şerifte buna benzer bir şekilde, «şarap İçmeye devam eden, puta tapan gibidir» buyrulmuştur. Biz, sabır hakkındaki deliller ile şükür hakkındaki delilleri karşılaştırdığımızda, sabır hakkındaki delilleri şükür hakkındaki delillerden kat kat fazla buluruz. Bundan dolayı namaz ve cihad amellerin en faziletlisi ve üstünü olduğu için bunlar hakkındaki hadis-i şerifler daha çoktur.

Sabır, dînî meselelerin hepsinde lazımdır. Bundan dolayı, sabrın imandaki yeri, vücuda nisbetîe baş gibidir. Allah Teala, şükredene daha ziyade vereceğini haber vererek, «Ve düşünün ki, Rabbiniz şöyle ilan etmişti, 'And olsun, eğer siz şükrederseniz elbette size (nimetimi artırırım» (tbrahim/7) buyurduğu halde sabredenlerin mükafatının hesapsız olduğunu haber vererek, «Ancak sabredenlere mükafatları hesapsız verilecektir» (Zümer/10) buyurmuştur. Yine Allah Teala Hazretleri, şükre-dcnlerin mükafatını mutlak olarak zikredip, «Allah şükreden-leri mükaf atlandır acakdır» (Al-i îmran/144) buyurduğu halde sabredenlerin mükafatını «ihsan» ile kayıtlıyarak, «.Biz elbette o sabredenlere, yaptıkları amelin daha güzeli ile mükafatlarını vereceğiz» (Nahl/96) buyurmuştur.

Ebu Hürcyre'dcn, Allah Resulü «Aziz ve Celil olan Allah Teala buyurdu ki, «Adcmoğlunun her ameli kendisinindir. Yalnız oruç müstesna. O benim içindir. Onun mükafatını ben vereceğim» buyurmuştur. Bu metin Buhari'nin rivayetidir.

Müslim'in rivayetinde, «Ademoğlunun her ameli kat kat verilir. Bir hasene, on mislinden yedi yüze kadar mükafatlandırılır. Yalnız oruç müstesna onun mükafatını ben veririm» buyrulmuştur. Çünkü oruç nefsin sabretmesinden, arzu ve İsteklerinden mencdilmesinden ibarettir. Nitekim yukarıda geçen hadisin devamında, «Zira kulum, yemesini, nefsanİ arzularını, sırf benim İçin terkediyor» buyrulmuştur. Bundan dolayı Resulullah (s.a.v.)'a amellerin hangisi daha faziletlidir diye sorulduğunda, «oruca sarıl, çünkü onun eşi ve dengi yoktur» buyurmuştur. Sabır, hevaya, kötü arzu ve isteklere davet edenin davetinden nefsi menetmek olduğu için ve gerçek oruç da, yemeğe, içmeğe ve cinsi yakınlık arzularına davet edenin davetinden nefsi menetmek olduğundan, «Ey iman edenler! Sabırla ve namazla (Allah'dan) yardım isteyin» (Bakara/153) ayet-i kerimesîndeki sabır, oruçla tefsir edilmiş ve ramazan ayma sabır ayı denilmiştir.

Selcf-i Salihindcn bazıları demiştir ki, «Oruç sabrın yansıdır. Çünkü sabır, şehvete ve gazaba davet edenin davetinden nefsin korunmasıdır. Zira nefis hoşuna giden bir şeyin lezzeti- • ne kavuşmak için onu arzu eder. Hoşuna gitmeyen ve kendisine acı ve elem veren şeyden nefret ettiği için ona gazap eder. Oruç gazab şehvetine değil, yalnız mide şehveti İle fere şehvetine karşı sabretmek olduğundan, orucun tamamı ve kemali ancak nefsin hem gazab hem de şehvet kuvvetlerinden mene-dilmesiylc olur. Nitekim, Allah Resulü buna işaret ederek. «Sizden biriniz oruçlu bulunduğu gün cahillik etmesin ve kimse ile didişmesin, şayet biri kendisine söver veya çatarsa, «ben oruçluyum» desin» buyurmuştur. Buharı, Müslim...

Allah Resulü, şehvet kuvveti ile gazab kuvvetinin ' olduğunu bildirmiştir. Oruçlu, bunlar ile orucunu ifsad etmekten sakınmalıdır. Mide şehveti ile fere şehveti orucu bozar,

e orucun sevabını giderir. Nitekim bir hadis-İ şerifde, bir kimse yalan ve yalancılıkla iş yapmayı terketmez-fci^yi içmeyi bırakıp da boşuna aç durmasın. Allah nez-ıfiiB' oun hiçbir kıymeti yoktur» buyrulmuştura, şükürden daha faziletli ve üstün olduğuna şu ayet-i afidir «Onlara bugün ben sabretmelerine karşılık mü-.. yerdim, îste onlar kurtulanların ta kendileridir» - n/111).

: Teala bu ayet-i kerimede, «Sabırlarının mükafatı .. .lan kurtarmış» olduğunu beyan buyurmuştur. Cena-Allah sabredenlerle beraberdir» (Bakara/153) buyur nui i;in, Allah Teala'nm kendisiyle beraber olmasına . :ik hiçbir şey yoktur. Ariflerden biri şöyle demiştir, hem dünya hem de ahiret hayrını elde etmişler-. aİi, onlar Allah Teala ile beraber olma şerefine nail :;ir. ZİIra Allah TeaJa Hazretleri, «Rabbinin hükmüne y.ıtıkü sen bizim nezcretimizdesİn» (Tur/48) buyur-3u ayet-i Kerime, Allah Teala'nm hükmünü koru-; f muhafaza etmeye sabretmeyi içine almıştır. ;-öb-ı Hak, sabredenlere üç şey vaad etmiştir ki, bunt biri, dünyadan ve dünyada bulunanlardan daha haBu üç şey, - Allah Teala'nın sabredenlere mağrifeti, ive hidayetidir. Nitekim, Allah Teala Hazretleri, «Sab- müjdele ki onlar başlarına bir bela geldiği zaman, .CJı'ın (dünyada takdirine teslim olmuş kuüan)yız ve -.rette de) yine O'na döneceğiz.' derler. Onlara RableAiğüret ve rahmet vardır ve işte onlar hidayete eren-: kendileridir.-» (Bakara/I55-I56-157) buyurmuştur. Bu ,.-rime, hidayetin, yalnız sabredenlere mahsus olduğunu. Allah Teala, Kitab-ı Keriminin iki ayetinde olu nacak işlerden olduğunu haber vererek Resulü-amberlerden azim sahiplerinin sabrı gibi sabretmesini -.Fftirilcr, dünyadan çok şey elde etmek mümkün iken, azbinmenin ve zühdün (her türlü zevke karşı koyarak ibadete vermenin) daha hayırlı olduğu yönündedir.

Dünyadan az şeyle yetinmek sabredenlerin hali, çok şey elde etmek ise şükredcnlcrin halidir.

Hz. İsa aleyhisselam'a, «İki kimse bir hazineye tesadüf et-tİ, onlardan biri ona bir tekme atıp iltifat etmedi. Diğeri ise, onu alıp Allah yolunda harcadı. Bunlardan hangisi daha faziletlidir?» diye soruldu, isa aleyhisselam <ona iltifat etmeyip ondan yüz çeviren, Allah katında daha faziletlidir» diye cevap verdi. Nitekim, Allah Resulüne yerdeki hazinelerin anahtarları sunulduğunda onları almayarak, «bîr gün aç bîr gün tok dururum» diye buyurması da sabnn üstün olduğunu bildirmektedir. Şayet Resulullah (s.a.v.) bunları alsaydı, Allah yolunda sarfederdi. Fakat bunları almayıp, sabır 'makamını ve zühdü tercih etti.

İnsanlığın kemali üç şeydedir. Bunlar da; bilinmesi gerekli olan faydalı İlimler, yapılması şart olan salih ameller ve bu ilimlerle salih amellere bağlı olan hallerdir. Bu ilimlerin, salih amellerin ve hallerin en faziletlisi ve üstünü Allah Teala'y' ve O'nun isimlerini, ve sıfatlarını ve faziletlerini bilmektir. Allah rızası İçin amel yapmaktır. Kalbi Allah'a bağlayarak, O'nu sevmek, azabından korkmak ve rahmetini ümîd etmektir. Dünyada yapılacak işlerin en şereflisi ve üstünü bunlardır. AhİIrette de en üstün ve en faziletli mükafat bunlara verilecektir. Mak-sadların en muazzamı ve en büyüğü Allah'ı tanımak O'nu sevmek, O'na İtaat ve ibadet ederek yakın olmaya çalışmak. En büyük hazzı ve zevki O'nun zikrinden almak ve O'na kavuşmayı şiddetle arzu etmektir. İşte bunlar, dünya ve ahiret saadetlerinin ta kendileridir. İşte bunlar bizzat yapılması istenilen gayeler ve maksatlardır. Kul, gerçek saadetin bunlar olduğunu ancak gözünden, gaflet perdesi açılıp, dünyadan ayrılarak, ahiret yolculuğu başladığı zaman anlayacaktır. Kul dünyada iken bunların gerçek saadet olduğunu bir bakıma anlasa da tam manasıyla anlayamaz. Çünkü dünyada kulun karşısına İmtihan edildiği birçok minnet ve meşekkatlar çıkmaktadır. İşte bunlar kulun gerçek saadeti anlamasına mani olurlar. Şayet bunlar olmasaydı, kul gerçek saadeti kesin olarak bilirdi.

Bütün ilimler ve marifetler Allah'ın varlığını, birliğini ve O'nun İsim ve sıfatlarını bilmeye bağlıdır. İlimlerin faziletde farklı olmaları Allah Tcala'ya yaklaştırmalarına göredir. Allah'a en çok yaklaştıran ilim, İlimlerin en üstünü ve en yücesidir.

Kalbin hali de böyledir. Kalbi yaratılmış olduğu maksada ve gayeye en çok yaklaştıran hal hallerin en şereflisi ve en üstünüdür.

Ameller de böyledir. İstenilen saadetin elde edilmesine daha çok yaklaştıran ameller, diğer amellerden daha faziletlidir. Bundan dolayı namaz ile cihad, amellerin en faziletlisi ve en üstünüdürler. Çünkü bunlar istenilen maksad ve saadete en çok yaklaştırmaktadırlar. Buna göre

gaye ve maksada eri çak yaklaştıran bir şey, ona az yaklaştırandan daha faziletlidir.

Allah'ı ve O'nun isimlerini ve sıfatlarını tanımaya ve O'nu sevmeye azabından korkmaya ve rahmetini ümid etmeye hazırlanmış olan bir kalbe yardım eden ameller, böyle olmayan amellerden daha faziletlidir. Bİr çok ameller, Allah'a yaklaştırmakta ortak olunca en çok yaklaştıran daha üstündür. Taat ve ibadetler, Allah'a yaklaştırmada ortak olduklarından dolayı hup'isnin Allah için yapılması istenilmektedir.

Günahlar, kalbi, gaye ve maksadlardan uzaklaştırmada ortak olduklarından yasak edilmişlerdir.

Taat ve ibadetlerin Allah'a yaklaştırmada, mahiyetler (gü-nahlar)'in de Allah'dan uzaklaştırmadaki tesirleri derecelerine göredir. Burada bilinmesi gereken mühim bir emir ve kaide vardsr. Bu da muayyen bir amel, kişisine göre, daha faziletli ve üstün olabilir. Mesela, malım harcayamayan zengin bir kİm-scjnin sadaka vermesi, nafile olarak gece namaz kılıp gündüz oruç tutmasından daha efdaldir. Düşmanın kendisinden korktuğu cesur ve yiğit bir kimsenin Allah'ın düşmanlan karşısında bir saat cihad etmesi hacc yapmasından, oruç tutmasından, saJaka vermesinden daha faziletlidir. Sünneti, helali, haramı, hayır ve şer yollarını büen bir alimin insanlara karışıp, onlara dinlerini öğretmesi, nasihat etmesi, bir köşeye çekilip namaz kılmasından, Kur'an okumasından ve teşbih çekmesinden daha faziletlidir.

Kulları arasında, hükmetmesi için, Allah Teala'nın tayin etmiş olduğu Veliyyül-emrin, haklı ile haksızın arasım ayırmak gayesiyle hadleri tatbik etmek için bir. saat oturması, başkasının senelerce nafile ibadet etmesinden daha faziletlidir. Kadınlara karşı -şehveti galip olan bir kimsenin oruç tutması, başkalarının zikretmesinden, sadaka vermesinden daha faziletlidir. Nitekim Resulullah (s.a.v.), Amr b. el-As (r.a.)'ı Halid b. Vclid (r.a.)'i ve diğer bazılarını emir, vali, tahsildar tayin edip, Ebu Zer (r.a.)'i tayin etmemiş ve ona, «Seni zayıf görüyorum, kendim için sevdiğim şeyi senin için de seviyorum, ama, iki kişiye bile emir olma, yetimin malına vasi olma» buyurmuştur. Ync Resulullah (s.a.v.), Ebu Zer(r.a.)'e ve başkasına oruç tutmalarını emrederek, «Oruca sarılın çünkü onun eşi ve dengi yoktur» buyurmuştur. Yine Allah Resulü başka birine sinirlerine hakim olmasını emrettiği gibi, diğer birine de devamlı Allah'ı zikretmesini emretmiştir.

AUah Teala, bir kulunun.kemalini murad ettiğinde, onun İstidadı ve kabiliyeti olan şeyde gücünü ve kuvvetini kullanmaya muvaffak kılar ve o da bu yolda gücünü ve kuvvetini kullanınca, diğer insanlardan üstün olur. Nitekim denilmiştir ki, filan kimse ilerlemeye devam etmektedir, onu çekemeyenler ise, «o kısa yoldan en yüksek makama ulaşacaktır» dediler.

Karın ağrısından şikayet eden bir hasta bunun ilacını kullandığı takdirde fayda görür, fakat baş ağrısının ilacını kullandığı takdirde hiç bir fayda görmez.

Helaka sürükleyen cimriliği, yüz sene boyunca gündüzleri oruç tutmak ve geceleri namaz kılmak gideremez. Yine, nef^e ve nevaya uyma hastalığım, kendini beğenme hastalığını, çok Kur'an okuma,, çok ilim elde etme, zikretme, ibadet etme tedavi etmez. Bunu ancak onu kalbden çıkarıp, onun zıddı olan tevazuyu kalbe yerleştirmek suretiyle tedavi edebilir.

Eğer, «ekmek mi üstün yoksa su mu üstündür?» diye sorulursa, buna, «yerine göre ekmek yerine göre su efdaldir» diye cevap verilir, öyleyse malı hayır yolunda sarfederek şükretmek salih bir ameldir ki bununla kalpdeki cimrilik giderilmiş olur. Çünkü bu yüzden dünya sevgisi kalpden çıkmış olur. Bu sayede kalp Allah'ı tanımaya ve onu sevmeye hazırlanmış olur. İşte bunlar kalpdeki hastalığın ilacîdır. Çünkü kalpdeki hastalık, kalbi, maksadından ve gayesinden uzaklaştırmaktadır. Zahİd olan fakir, bu hastalıktan ve tedavisinden uzak bulunduğundan istenilen saadeti elde etmek içîn var kuvvetiyle çalışır.

«Şeriat çalışmaya teşvik ettiği halde fakirler çalışmamaktadırlar» diye bir soru sorulacak olsa buna şöyle cevap verilir Bir doktorun bir ilacı övmesiyle, bizatihi ilacın kendisi murad edilmediği gibi, bizzat t> İlacın, kendisiyle hasıl olan şifadan da Üstün olması murad edilmiş değildir. Çünkü esas övülen ilaç değil ondan hasıl olan şifadır. îşte ameller de kalpdcki hastalıkların ilaçlarıdır. Kaîpdeki hastalıklar çok defa bilinmez. Şeriat, amel ile elde edilen kalbin şifasına teşvik etmiştir. Nasıl ' kan alan kimse, hastayı öldürücü kandan kurtarırsa zekat alan fakir de zenginleri cimrilik hastalığından kurtarmış olur. Öyleyse, sabredenlerin hali, sıhhat ve kuvvetini koruyanın hali gibidir. Şükredenin hali ise, hastalıklardan kurtulmak için, çeşitli ilaçlarla tedavi olan gibidir. [24][24]

Şükrün Faziletli Ve Üstün Olduğunu İddia Edenlerin Delilleri

Şükrün daha üstün olduğunu iddia edenler, sabrın daha üstün olduğunu iddia edenlere şöyle demişlerdir, «Siz, haddinizi aşdınız. Aşağı derecede bulunan sabır makamını, kendisinden üstün derecede bulunan şükür makamının üzerine geçirdiniz. Böyle yapmakla vesileyi gaye ve maksad üzerine ve başkasından dolayı yapılması istenilen şeyi, bizzat yapılması istenilen şey üzerine ve kamil olan bir ameli daha mükemmel olan bir amel üzerine ve faziletli olan bir şeyi daha faziletli olan bir şey ü'zerine takdim etmiş oldunuz. Bundan dolayı şükrün tam hakkını vermediniz. Halbuki Allah Teala, mahluka-tından talebettiği şükr'ü kendi zikr'inc-yakın kiîarak bunların her ikisini de mahlukatmdan istemiştir. Sabır, bunlara giden bir yoldur ve bunların hizmetçisi ve yardımcısıdir. Nitekim Allah Teala, «Sîz beni zikredin ki, ben de sizi anayım. Bana şükredin, nankörlük etmeyin» (Bakara/152) buyurmuştur. Yine Allah Teala Hazretleri şükrü, imana yakın kılıp, insanlar şükreder ve İman ederlerse ,onlara azap etmek için bir garazı bulunmadığını haber vererek, «Eğer siz şükreder, iman ederseniz, Allah size ne diye azap etsin. Yani siz yaratıhşınızdaki gaye ve maksadı bilerek şükreder ve iman ederseniz, bunları yaptıktan sonra Allah size ne diye azap etsin» (Nisa/147) buyurmuştur. Yine Cenab-ı Hak, kullan arasından şükredenlere, îutûf ve ihsanını tahsis etmiş olduğunu haber vererek, «Bazılarını bazılarıyla imtihan ettik ki, (Kureyş'in ileri gelenleri), «bunlar mı, Allah'ın aramızdan lutfûna layık gördüğü kimseler?» dediler. Allah şükredenleri daha iyi bilen değil midir?» (En'am/53) buyurmuştur. Allah Teala Hazretleri, insanları, şükredenler ve nankörler (küfredenler) olmak üzere iki kısma ayırmış ve en çok buğuz ettiği varlıkların kafirler olduğunu ve en çok sevdiği varlıkların da şükredenler olduğunu haber vermiştir. Allah Teala, insan hakkında, «Biz ona yolu gösterdik. İster şükreden (mümin) olsun, ister nankör (kafir) olsun» (İnsan/3) buyurmuştur. Yİne Allah Teala, Süleyman aleyhisselam'dan haber vererek, «Süleyman, bu Rabbimin fazhndandır. Beni imtihan için ki, bakalım şükür mü edeceğim, yoksa küfran-ı nimet mi? , Kim şükrederse ancak kendi nefsi için şükreder. Kim de nankörlük ederse, bilsin ki; Rabbım onun şükrüne muhtaç değildir. Kerimdir» (Neml/40). Diğer bir ayette de, «Ve Rabbini-zin şöyle söylediğini bir düşünün, And olsun eğer siz şükrederseniz elbette size (nimetimi) artırırım. Fakat nankörlük ederseniz, muhakkak ki, benim azabım çok şiddetlidir». (îbrahim/7). Başka bir ayette de, «Eğer küfrederseniz, bilmiş olun ki, Allah sizden müstağnidir. Size muhtaç değildir. Ama kulları için küfre razı olmaz. Eğer şükrederseniz, sizin hesabınıza ona razı olur.» (Zümer/7) buyurmuştur. Kur'an-ı Kerimin bir çok yerinde, şükrün karşısında zaddı olan .küfür zikredilmiştir. Nitekim Allah Teala Hazretleri, «Muhammed, peygamberden başka bir şey değildir. Ondan önce bir çok peygamberler gelmiş geçmiştir. O ölür veya öldürülürse, siz hem geriye mi döneceksiniz? (yani tekrar kafir mi olacaksınız?) her kim ardına dönerse, iyi bilsin ki, Allah'a asla bir zarar getirecek değildir. Allah, şükredenleri mükafatlandır ocaktır. (Al-i lmran/144) buyurmuştur.

Şükredenler iman nimeti üzerine sebat edip geriye dönmemistirler, yani kafir olmamışlardır.

[24][24] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 127-134.

Ccnab-ı Hak nimetin artmasını şükre bağlamıştır. Şükrün nihayeti olmadığı gibi Allah'

in nimetinin de nihayeti yoktur.

Allah Teala, zengin kılmayı, duayı kabul etmeyi, nzık vermeyi, mağfiret etmeyi ve tevbeyi kabul etmeyi dilemesine bağladığı halde şükrün mükafatını kesin olarak vereceğini vaad etmiştir. Zengin kılmada; «Allah dilerse, sizi yakında fazlından zengin kılar» (Tcvbe/28). Duayı kabul etmede; «O da dilene bertaraf edilmesine yalvardığımz belayı kaldırır» (En'am/41) Rizık vermede; «Allah dilediğine hesapsız nzık verir» (Bakara/ 212). Mağfiret etmede; «Doğrusu Allah, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz, ama ondan aşağısını, dilediği kimseler İçin, bağışlar» (Nisa/48). Tevbeyi kabul etmede; «Allah diledi ğinc tevbe nasip eder» (Tevbe/15). Şükrün mükafatını vermede; «Şükredenlcre ise muhakkak mükafat vereceğiz» ve başka ayette de, «Allah şükredenleri mükafatlandır ocaktır.» (Al-i îm-ran/144-145). buyurmuştur.

Allah'ın düşmanı İblis, makamların en büyüğü ve en yücesi olan şükür makamının kadrini ve kıymetini bilince insanları onun yolundan men etme hususunda var kuvvetiyle çalışacağını haber vererek, «Sonra onlara, önlerinden arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım. Sen de çoğunu şükre-. dici bulamayacaksın» (Araf/17) demiştir.

Allah Teala, kullarından şükredenlerîn az bulunduğuna beyanla «Kullarım içinde şükreden azdır» (Se'be/13) buyurmuştur. İmam Ahmed'in rivayetine göre, Ömer b. Hattab (r.a.), bir kimsenin «Allah'ım beni azlardan kıl» dediğini işitmiş, o da «Bu azlar kimlerdir?» diye sormuş. O da, «Ey mü' mİnlerin emİri Allah Teala'nm, «Zaten Nuh'un beraberinde bulunan az bir kimseden başkası da İman etmemişti» (Hud/40), Yine diğer bîr ayette de, «Kullarım içinde şükredeni azdır» (Se'be/13), yine başka bir ayette de, «Yalnız iman edip saîih amel işleyenler müstesna. Ama onlar da pek azdır» (Sad/24) buyurduğunu duymadın mı?» diye cevap vermiş. Bunun üzerine Ömer (r.a.), «Doğru söyledin» demişti.

Allah Teaîa, yeryüzündeki bütün insanlara, iki defa, gönderdiği peygamberini şükretmesi dolayısıyla överek «Ey Nuhile beraber gemiye yüklediğimiz kimselerin soyundan gelenler' Şüphesiz Nuh, çok şükreden bir kul idi» (İsra/3) buyurmuştur. Bu ayet-i kerimede Nuh (a.s.v.)'un zikredilerek tahsis edilmesinde ve İnsanlara onun zürriyeti olmalarıyla hitap edilmesinde, ona uyulacağına İşaret vardır. Çünkü Allah Teala, mahlukatı-nı tufanda suya gark ettikten sonra onun zürriyetinden başka nesil bırakmamıştır. Nitekim Cenab-ı Hak, «Nuh'un zürriyye-tini, baki kalanların ta kendileri yaptık» (Saffat/77) buyurmuş ve zürriyetine, şükürde babalarına benzemelerini emretmiştir. Çünkü Nuh (a.s.v.) çok şükreder bir kul idi.

Allah Teala, kendisine şükredenin ancak ibadet ettiğini ve şükretmeyenin ibadet ehlinden olmadığını haber vererek, «Eğer yalnız Allcûı'a tapıyorsanız O'na şükredin» (Bakara/ 172) buyurmuştur. Allah Teala Musa Aleeyhisseîam'a, kendisine verilen peygamberliği, risaleti ve kelâmı, şükretmekle atmasını emrederek, «Ya Musa.' Ben seni risaletimle ve kelâmımla insanların üzerine seçkin kıldım. Şimdi sana şu verdiğimi al da şükredenlerden ol!» (Araf/144) buyurmuştur. Akıl baliğ olan insana Allah Teala'nın ilk vasiyeti, Kendisi'ne, anne ve babasına şükretmesi olduğunu tavsiye ederek, «Biz, insana, ana babasını (gözetmesini) tavsiye ettik. Anası onu çile üstüne

çile ile taşıdı (doğum sancıları ve doğum acısı çekti). Sütten kesilmesi de iki sene (müddetli) dir. Ve insana dedik ki, Bana ve anana babana şükret, dönüşün ancak banadır.» (Lokman/14) buyurmuştur. Yine Cenab-ı Hak rızasının kendisine şükretmekds olduğunu haber vererek, «Eğer şükrederseniz sizin hesabınıza ona razı olur» (Zümer/7) buyurmuştur. Yİne Allah Teala Hazretleri nimetlerini şükreden İbrahim Halilullah'ı methederek, «Muhakkak İbrahim, Allah'a itaat eden ve hakka yönelen (başlıbaşına) bir ümmetti (Önderdi). O hiçbir zaman müşriklerden olmamışdı. Allah'ın nimetlerine şükredici idi. (Al-, lah) onu seçmiş ve doğru yola hidayet

buyurmuştu» (NahV 120-121) buyurdu. Yani, Allah Teala, İbrahim Halilullah'ın kendisine hayırda uyulan Önder olduğunu, Allah'a devamlı f.aat ve ibadette bulunduğunu, yalnız O'na yönelip başkalarından yüz çevirdiğini haber vermiş, sonra bu sıfatlarla muttasıf olmasına Allah'ın nimetlerine şükredici olmasıyla bitirerek şükrü, Halilullah'ın gayesi ve maksadı kılmıştır.

Allah Teala Hazretleri, kullarını yaratmaktaki gayesinin de şükretmeleri olduğunu haber vererek, «Allah, sizi analarınızın karnından öyle bir halde çıkardı ki hiçbir şey bilmiyordunuz. Size kulaklar, gözler ve kalpler verdi ki, şük redesiniz» (Nahl/78) diğer bir ayette de, «And-olsun ki, Bedir savaşında siz düşkün bir durumda iken, Allah sizi muzaffer kıldı. O halde Allah'dan korunun kî, şükredesiniz» (Al-i îmran/123) buyurmuştur. Ayet-i kerimedeki, «şükredesiniz» kavli kerimi, onları muzaffer kılmasının ve onlara takvayı emretmesinin illeti olabilir. Allah Teala'nın mahlukatım yaratmaktaki ve onlara emretmekteki hikmeti şükretmeleridir. Nitekim, Allah Teala Hazretleri, emrinin ve peygamber göndermesinin gaye ve hikmetini açıklayarak, «Nitekim size içinizden bir peygamber gön-. derdik. O, size ayetlerimizi okuyor, sîzi şirkten temizliyor, size kitabı ve hikmeti öğretiyor ve size bilmediğinz şeyleri öğretiyor. O halde siz, beni zikredin ki ben de sizi anayım. Bana şükredin nankörlük etmeyin» (Bakara/151-152) buyurmuştur.

Şükür bizzat murad edilirken sabır başkasından dolayı murad edilmektedir. Sabır, şükre götürdüğü için övülüi. O halde sabır, şükrün hizmetçisidir.

Buharı İle Müslim'de- sabit olduğuna göre, Allah Resulü (namaz kıldığı vakit) ayaklan patlıyacak derecede ayakta du rurdu. Kendisine, «Sen niye böyle yapıyorsun? Halbuki Allah senin gelmiş geçmiş bütün günahlarını affetmiştir.denilmiş. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.) «şükreden bir kul olmayayım mı?» buyurmuştur.

îmam Ahmed'in Müsned'inde ve Tirmizi'de sabit olduğuna göre, Resulullah (s.a.v.) Muaz (r.a.)'a «Vallahi ben seni seviyorum,- her namazın sonunda «Allah'ım bana seni zikretmeme, şükretmeme ve sana güzel ibadet etmeme yardım et» diye-dua etmeyi unutma» buyurmuştur.

İbn-i Ebi'd-Dünya'nm rivayet ettiğine göre İbn-i Abbas şöyle demiştir. «Allah Resulü, Dört şey vardır ki. onlar kime verilirse, dünya ve ahiret hayrı verilmiş olur; şükreden kalp,zikreden dil, belaya sabreden beden, nefsinde ve malında kendisine hiyanctlik etmeyen kadın» buyurmuştur.

Yine İbn-i Ebi'd-Dünya'nın rivayet ettiğine göre, Aişe (r.a.) şöyle demiştir, «Resulullah (s.a.v.), Allah bîr kuluna bir nimet verir de o da onun Allah'dan olduğunu bilirse, mutlaka onun için şükür sevabını yazar. Allah, kulunun işlediği günahına pişman olduğunu bilirse, mutlaka o istiğfar etmeden önce ona mağfiret eder. Bir kimse bir dinara bîr elbise satın abp onu giyip de Allah'a hamd ederse, o elbise diz kapaklarına varmadan Allah ona mağfiret eder.» buyurmuştur.

Sahih-i Müslim'de sabit olduğuna göre, Resulullah (s.a.v.), «Şüphesiz ki Allah, yemek yedikten sonra, ondan dolayı Allah'a hamdeden, suyu içtikten sonra, ondan dolayı Allah'a hamd eden kuldan razı olur» buyurmuştur. Bu büyük mükafat, yani Allah'ın razı olması, mükafatların en büyüğüdür. Nitekim Cenab-ı Hak, «Allah'ın, (kulunun hamdederek şükretmesi karşılığındaki) rızası daha büyüktür (Tevbe/72) buyurmuştur. Bir hadis-i şerifde, «Allah Teala bir kuluna şükretme-yi ihsan ederse, onu ziyadeden mahrum etmez» buyrulmuştur. Çünkü Allah Teala Hazretleri, «Andolsun eğer siz, şükrederseniz, elbette size (nimetimi) ai'tırırım» (îbrahim/7) buyurmuştur, (ibn-i Ebi'd-Dünya.)Hascn-ı Basri demiştir ki, «Allah Teala, nimetiyle dilediği kadar faydalandırır. Nimete şükredilmediği takdirde onu azaba çevirir. Bundan dolayı şükre, «Hafız — koruyucu» İsmi verilmiştir. Çünkü şükür ,mevcud olan nimetleri korur, mevcud olmayan nimetlerin de elde edilmesine vesile olur. A1İ b. Ebu Talip (r.a.), Hemedanh bir adama, «Nimete, şükür ile ulaşılır. Şükürle nimet artar. Şükür ile- nimet, bir arada bulunurlar Kuldan

şükür kesilmedikçe, Allah'dan da nimetin artırılması kesilmez» demiştir. (İbn-i Ebi'd Dünya.)Ömer b. Abdülaziz, «Allah'ın nimetlerini, Allah'a şükretmek suretiyle bağlayınız» demiştir. Şükür nimetlerin bağıdır.

Mutarrif b. Abdullah, «Andolsun kî afiyet verilip de şükretmem, bela verilip de sabretmemden daha hayırlıdır» demiştir.

Hasan-ı Basrİ demiştir ki, «Elinizde bulunan nimetleri devamlı anlatın. Çünkü, nimetleri anlatmak şükürdür. Nitekim Allah Teala Resulüne, Rabbinin nimetlerini anlatmasını emrederek, «Rabbi'nin nimetlerine gelince, onu anlat da anlat.» (Duha/11) buyurmuştur. Allah Teala, kulunun üzerine vermiş olduğu nimetinin eserini görmeyi sever. Çünkü kulun üzerinde nimetin eserinin görülmesi lisan-ı hal ile nimetin şükrüdür Süfyan-ı Sevri demiştir ki, «Dayud aleyhisselam, Allah'a, vechinin keremine ve celalinin izzetine layık olduğu gibi ham-dolsun» demiş. Bunun üzerine Allah Teaîa, ona, «Ya Davud, sevap yazmaktan melekleri yordun» diye vahyetmiştİr.

Ebu Reca el-Utaridi demiştir ki, bir gün bizim yanımıza Imran b. Husayn üzerinde ipekli bir şal bulunduğu halde geldi ben bu şalı onun üzerinde ne bundan Önce ne de bundan, sonra görmedim ve dedi kî, ResuluIIah (s.a.v.), «Allah Teala, bir kuluna nimet verdiğinde nimetinin eserini kulunun üzerinde görmeyi sever» buyurdular.

Amr b. Şuayb'in sahifesinde o babasından, o da dedesinden, o da Resulullah'dan rivayet ettiğine göre, ResuluIIah (;>. a.v.), «Yiyiniz içiniz kibirlenmeden, israf etmeden. Tasadduk edin, çünkü Allah Teala, nimetinin eserini kulunun üzerinde görmeyi sever» buyurmuştur.

Ebu'l-Ahvas babasından naklen rivayet ediyor. Babası şöyle demiştir. «Ben ResuluIIah (s.a.v.)'m yanına perişan bir halde geldim. Bana, «malın var mı?» diye sordu. Ben de «Evet» dedim. ResuluIIah (s.a.v.), «Hangi maldan?» dedi. Ben de, «Her çeşit maldan vardır. Allah bana deve, at, ve koyunlar verdi» dedim. Bunun üzerine, ResuluIIah (s.a.v.), «Allah sana mal verince, nimetinin eseri ve şerefi üzerinde görülsün» buyurdu.

Bir mürsel hadis-i şerifde, «Allah Teala, kulunun yemesin-de içmesinde nimetinin eserini görmeyi sever» buyiHİmuştur.

Bükeyr b. Abdullah merfu olarak rivayet ettiği bir hadis-i şerifde, «Bir kimseye servet verilir de onun üzerinde eseri görülürse, ona, Allah'ın dostu ve Allah'ın nimetini anlatan» denilir. Bir kimseye servet verilir de, onun üzerinde eseri görülmezse, ona da, Allah'ın buğz ettiği ve Allah'ın .nimetinin düşmanı denilir» buyrulmuştur.

Fudayl b. İyaz demiştir ki, «Şöyle nakledilmektedir,birkimse Allah'ın nimetini kalbiyle bilip, diliyle hamdederse, bu hamdi tamam olmadan Allah onun nimetini artırır. Çünkü, Hak Teala, «And olsun eğer siz şükrederseniz elbette size nimetim!- artırırım» (İbrahim/7) buyurmuştur. Nimeti anlatmak nimetin şükründendir. .

Bir hadis-i kudside Allah Teala, «Ey Ademoğlu! Benim nimetim içinde dolaşırken devamlı bana karşı günah işlemektesin, benden sakın (aksi takdirde) bana karşı işlemiş olduğun günahların arasında seni perişan ederim. Ey Ademoğlu! Benden kork ve dilediğin yerde uyu» buyurmuştur.

Şa'bi dedi ki, «Şükür imanın yarısıdır, yakîn ise, imanın hepsidir.»

Ebu Kalabe, «Şükrederseniz dünya size zarar vermez» demiştir.

Hasan-ı Basrİ demiştir ki, «Allah Teala bir kavme nimet verdiğinde onlardan şükretmelerini

İster, eğer şükrederlerse, nimetlerini artırmaya kadirdir. Eğer nankörlük ederlerse nimetini aleyhlerine azaba çevirmeye de kadirdir. Allah Teala Hazretleri nimetlerine şükretmeyen nankörleri yermiştir. Hasan-ı Basri, «İnsan Rabbine karşı pek nankördür. Başına gelen musibetleri sayar durur, nimetleri unutur» demiştir. Bu sebeb-den dolayı Rcsuluîlah (s.a.v.), cehennem ehlinin çoğunun kadınlar olduğunu haber vererek, «Onlardan birine, dünya durdukça iyilik etsen de sonra senden (hoşuna gitmeyen) bir şey görse, 'ben senden hiçbir hayır görmedim' der» buyurmuştur. O halele kocasının nimetinin şükrünü terkedenİn hali böyle olursa, Allah'ın nimetinin şükrünü terkedenin hali nice olur.

Ey işinde zulmeden kimse! zulüm, ' zulmeden kimsenin aleyhine döndürülecektir. Sen .bu zulmüne ne zamana kadar devam edeceksin? Başına gelen musibetlerden şikayet ediyorsun ve nimetleri ise unutuyorsun.

tbn-i Ebi'd-Dünya'nm rivayet ettiğine göre, Numan b. Be-şir şöyle demiştir, «ResuluIlah (s.a.v.), «Nimeti anlatmak şükürdür. Nimeti anlatmayı terketmek nankörlüktür. Aza şükretmeyen, çoğa şükretmez. İnsanlara şükretmeyen Allah'a şükretmez. Cemaat berekettir. Cemaattan ayrılmak azabdır» buyurmuştur.

Mutarnf b. Abdullah demiştir ki, «Ben afiyete de, şükre de baktım, her ikisinde de dünyanın ve ahîretin hayrını buldum. And olsun, bana afiyet verilip de şükretmem, bela verilip de sabretmemden daha sevimlidir.»

Bekir b. Abdullah el-Muzeni, «Allah'a hamd ederim ve beni mağfiret etmesini dilerim» diyen bir hamal görüp onun sırtından yükünü indirmesini bekleyip ona, «Bundan başka bir şey bilmez misin?» dedi. O da «Çok'şey bilirim... Allah'ın kitabını okurum. Yalnız kul, nimet İle günah arasında bulunmaktadır. Allah Teala'ya vermiş olduğu nimetlerinden dolayı hamd ederim. Günahlarımdan dolayı da affımı dilerim» dedi. Bunun üzerine Bekir b. Abdullah, «Hamal, Bekir'den daha fakihmİş» dedi.

Tfrmizi'nm rivayet ettiğine göre, Cabir b. Abdullah (r.a.), ashabın yanına gelip onlara Errahman suresini başından sonuna kadar okudu. Ashab sükût ettiler. Bunun üzerine Allah Resulü buyurdu ki, «Cin gecesinde ben bu sureyi cinlere okudum da onlar sizden daha güzel cevap verdiler. «Ey insanlarla cin7 ler! Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?» kavli ilahisine her geldiğimde onlar, «hayır nimetlerinden hiçbir şeyi tekzip etmeyiz. Ey Rabbimiz'. hamd sana mahsustur.» dediler Miş'ar dedi ki, «Davud hanedanına, «Çalışın ey Davud hanedanı! Şükür için çalışın» denilince onlar arasında her an namaz kılan bulunurdu.

Avn b. Abdullah dedi ki, «Fukahadan biri, 'Ben hayır olan her işimin beraberinde şerrin bulunduğunu gördüm. Ancak afiyetle şükürde, şer bulunmaz. Belaya uğrayanların bir çokları şükreder, afiyette olanların bir çokları şükretmez. Siz Allah dan istediğiniz zaman hem şükrü hem de afiyeti İsteyin' de-mîşti.»

Ebu Muaviye dedi ki, «Ömer b. Hattab (r.a.), bir elbiseyi başından giyip cmuzlanna gelince, «Avretimi örtecek ve hayatımı süsleyecek elbiseyi bana giydiren .Allah'a hamd olsun» dedikten sonra kollarını sokup elbiseyi giydi ve el bileklerini aşan kısmını kesti. Sonra dedi ki, 'Allah Resulünü şöyle derken işittim, 'Bîr kimse yeni bir elbise giyer ve, 'Avretimi örtecek ve hayatımı süsleyecek elbiseyi bana giydiren Allah'a hamd olsun' der ve sonra eskitmiş olduğu elbiseyi alıp birine sadaka olarak verirse, hayatında ve ölümünde Allah'ın hıfzına ve himayesine mazhar olur» Tirmizi...

Avn b. Abdullah dedi kî, «Bir kimse yeni bir elbise alıp giyer de Allah'a hamd ederse Allah ona mağfiret eder. Bunu işiten bir adam, «Gidip bir elbise satın alıp, onu giyeyim de Allah'a hamd edeyim» dedi.

Şurayh dedi ki, «Bir kulun başına bir musibet gelirse mutlaka o musibette, Allah'ın kulu üzerinde üç nimeti vardır. Birincisi, o musibetin dininde olmamasıdır. İkincisi, o musibetin bulunduğundan daha büyük olmamasıdır. Üçüncüsü, o musibet mutlaka kulun başına gelmesi mukadderdi geldi.»

Ömer b. Abdülaziz'in oğlu Abdullah demiştir ki, «Babam Ömer b. Abdülaziz, kendisine Allah'ın ihsan ettiği bir nimete baktığında mutlaka, «Allah'ım nimetini küfre çevirmekteu, onu tanıdıktan sonra nankörlükten ve <*ıu övdükten sonra, unutmaktan sana sığınırım» derdi.

Ruh b. el-Kasım demiştir ki, «Kendisini ibadete veren bir kimse, 'Ne hurma tatlısı yerim, ne de şükrünü yaparımdeyince bunun üzerine Hasan-ı Basri, «Bu kimse pek ahmak acaba sırf içtiği soğuk suyun şükrünü eda edebiliyor mu?» dedi.»

Bir hadis-i kudside Allah Teala, buyurdu ki, «Ey Ademoğlu! Benim hayrım sana iniyor ama senin kötülüklerin bana yükseliyor. Ben seni nimetlerimle seviyorum, sen ise bana günahlarla buğzediyorsun. Şerefli bir melek durmadan senin günahlarını bana yükseltmektedir.»

Ebu Ali demiştir ki, bir komşumun geceleyin şöyle dedi ğini İşitiyordum «Ya İlahî! Senin haynn bana İnmektedir, benim kötülüklerim sana yükselmektedir. Nİce şerefli melekler, benim çirkin amellerimi sana yukseltmektedirler. Senin bana ihtiyacın olmadığı halde, beni nimetlerinle seviyorsun. Ben, sana devamlı muhtaç olduğum halde, günahlarla sana buğuz ediyorum. Sen, bu hususda bana destek oluyor, günahlarımı örtüyor ve bana nzık veriyorsun» derdi. (İbn-i Ebi'd-Dünya.)

Ebu'l-Mugire'ye, «Ey Ebu Muhammed nasıl sabahladın?» denildiğinde, şöyle cevap verirdi. «Allah'ın nimetlerine gark olmuş olarak ve onların şükründen aciz olarak sabahladık.

Rabbimiz bize muhtaç olmadığı halde bizi sevmektedir.Biz ona muhtaç olduğumuz halde ona buğz etmekteyiz.»

Abdullah b. Sa'Iabe şöyle derdi, «İlahî! Kereminden dolayı sana itaat edilip isyan edilmez, hilminden dolayı sana isyan edilir, sanki sen görmezsin, Yeryüzünde bulunanlar her an sana isyan ettikleri halde sen onlara iyilikle muamele edersin.»

Muaviye b. Kurre, yeni bir elbise giydiği vakit, «Bismillah ve'lhamdülillah» derdi.

Enes b. Malik demiştir ki, «Bir kul kendisini ibadete verirse Allah Teala onun rızkını göklerden ve yerden geçirerek İnsanların ellerine teslim eder, onlar da onu işliyerek yenilecek hale getirirler, sonra o rızık o kula verilir. O kul o rızkı alınca şükür kendisine vacip olur, eğer şükretmezse, hamde layık olan Allah o rızkı kendisine şükredecek olan fakir kullara verir.»

Bir kimse, Ebu Temİme'ye, «Nasıl sabahladın?» dedi. O da, «İki nimet arasında sabahladım, onlardan hangisinin üstün olduğunu bilmiyorum, birincisi, Allah Teala'nın günahlarımı örtmesidîr. Bu yüzden hiçbir kimse benî onlarla ayıplayamıyor. İkincisi, Allah Teala'nın insanların kalplerine benim sevgimi koymuş olmasıdır ki, ben ona amelimle erişemem» demiştir.

ibn-i Ebi'd-Dünya, Said el-Mukbiri'den rivayet etti, o da babasından rivayet etti, o da Abdullah b. Selam'dan rivayet etti. Abdullah b. Selam dedi ki, «Musa aleyhisselam, «Ey Rab-bim sana layık olan şükür nedir?» dedi. Cenab-ı Hak da, «Di-İİn devamlı zikrimle meşgul olsun» buyurdu.»

Sehl b. Ebu Salih babasından o da Ebu Hüreyrc (r.a.)'den cıva ver etti. Ebu Hüreyrc (r.a.) demiştir ki, «Kuba'lı ensardan bîri Resulullah'ı davet etti, beraber gittik. Resulullah (s.a.v.) yemeğini yiyip, ellerini yıkayınca şöyle dua etti, «Yediren, yedi rilmiyen, bize ihsan eden, bize doğru yolu

gösteren, bizi doyuran ve sulayan, her güzel bela ile imtihan eden, (divanından) red olunmayan (kabul buyrulan) ve terk olunmayan, bizi nmetine küfredenlerden kılmayan (şükredenlerden kılan) ve kendisinden müstağni olunmayan Allah'a hamdolsun. Yemek yediren, su içiren, çıplakları giydiren, delaletten kurtarıp hidayet veren, karanlıklardan aydınlığa çıkaran, mahlukatındanbir çokları üzerine bizi üstün kılan, Allah'a hamd olsun. EI-hamdulillahirabbilalemin.»

Hüseyin b. Salah'ın Müsned'indz Enes b. Malik (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Enes b. Malik (r.a.) şöyle demiştir, «Resulullah (s.a.v.), «Allah Teala, bir kuluna ehil mal veya evlad nimeti verir de o da, «Maşaallah, lâ kuvvete illâ billah» derse onlarda ölümden başka bir afet görmez.» buyurmuştur.

Rivayet edildiğine göre, Aişe (r.a.) şöyle demiştir, «Resu-luüah eve girdi yere düşmüş ekmek kırıntıları gördü. Onları temizledi ve, «Ey Aişe! Allah'ın sana vermiş olduğu bu nimetlerin kadrini ve kıymetini bil, çünkü bir nimet bîr evden uzak laşırsa onlara kolay kolay geri dönmez» buyurdu. (İbn-i Ebid)

îmam Ahmed'in naklettiğine göre Ebu'l-Halad şöyle demiştir, «Davud aleyhisselam'ın şöyle münacatta bulunmuş olduğunu okudum, «Yarabbi sana nasıl şükredeyim. Çünkü se-nİn şükrüne ancak senin nimetinle erişiyorum». Bunun üzerine kendisine, «Ya Davud! Seninle olan nimetlerin hepsinin benden olduğunu bilmez misin?» diye vahiy geldi. O da «bilirim ya Rabbi» dedi. Cenab-ı Hak, «Bunu bilerek şükredersen senden razı olurum» buyurdu.

Said b. Abdülaziz, «Nimet verip şükrettiren, bela verip dua ettiren Allah Teala, her türlü noksanlıktan münezzehdir» duası Davud aleyhisselam'ın dualarmdandır.» demiştir.

îmam Ahmcd, Ebu Muaviye'den, o da A'meş'den, o da Minhal'den, o da Abdullah b. Haris'den naklen rivayet etti. Abdullah b. Haris demiştir ki, «Allah Teala, Davud aleyhisse-lam'a, «Benî sev, ibadetimi sev, ve beni kullanma sevdir» diye vahyetmiş o da, «Ya Rabbi! Bu sevgi, sana ait ve kullarına aittir. Ben seni kullarına nasıl sevdireyim?» dedi. Bunun üzerine Cenab-ı Hak, «Onların yanında beni güzel bir şekilde an ki, onlar benden ancak güzel olanları bilsinler» buyurmuştur. Rab-btmizin azameti ve celali pek yüksektir. İsmi pek mübarektir. Şanı pek yücedir. İsimleri mukaddestir. Senası pek büyüktür. Ondan başka hak mabud yoktur.»

îmam Ahmcd dedi ki, «Bize Abdürrezzak b. îmran dedi ki, «Vchb'i şöyle derken işittim, «Ben Davud hanedanının kitabında gördüm ki, şunlar yazılıydı; Allah Teala, buyuruyor ki, izzet ve celalime yemin ederim, eğer bir kimse bana sanhi-sa göktckiler ve yerdekİIer ona kötülük yapmak isteseler ben onun için, bunların arasından bir çıkış yolu yaratırım. Bir kimse de bana sanlmazsa onun gökteki çarelerini keserim, ayaklarının altındaki toprağı yere batırıp, onu muallakta bırakırım, sonra nefsine havale ederim. Ben kuluma mal cihetinden kafiyim, kulum benim taat ve ibadetimde bulunursa, benden istemeden önce ona veririm. Bana dua etmeden önce duasını kabul ederim. Ben onun ihtiyacını ondan daha iyi bilirim.»

İmanı Ahmed, Ycsar'dan, o da Hafs'dan, o da Sabit'ten naklen rivayet etti. Sabit dedi ki, «Davud aleyhİsselam gece ile gündüzün saatlannı ehline taksim etti. Gece ile gündüzün her saatmda mutlaka Davud hanedanından biri namaz kılardı. Çünkü Allah Teala, şu ayeti kerimeyi «Davud hanedanı! Şükür için çalışın mamafih kullarım içinde şükreden azdır» (Sebe/13)» onlar için inzal etti.

İmam Ahmed, Cabir b. Zeyd'den, o da Musire b. Uyey-ne'den naklen rivayet etti. Mugire b. Uyeyne demiştir ki, «Davud aleyhİsselam, «Ya Rabbi! Bu gece, mahlukatından biri seni, benden daha çok zikretti mi?» dedi, Bunun üzerine Allah Teala, ena, «Evet, kurbağalar» diye vahyetti ve yukarıda geçen ayet-i kerimeyi indirdi. Davud aleyhİsselam, «Ya Rabbi! Senin şükrüne nasıl

gücüm yeter? Çünkü bana nimet veren sensin, bir nimetten sonra diğer bir nimet veriyorsun, nimetler de senden şükür de sendendir. Buna göre senin şükrüne, nasıl gücüm yeter?» dedi. Allah Teala, Davud Aleyhisselam'a, «Şimdi beni bildin ya Davud» buyurdu.

İmam Ahmed, Abdürrahman'dan, o da Redi b. Sabih'den, o da Hasan-ı Basriden naklen rivayet etti. Hasan-ı Basri demiştir ki, «Davud Aleyhİsselam, «İlahî! her bir kılımın, iki dili olsa da gece gündüz ve dünya durdukça seni teşbih etseler, bîr nimetinin hakkım ödeyemem» dedi.»

İbn-i Ebi'd-Dünya, Ebu İmran el-Cuweni'den, o da Ebu'l Halad'dan naklen rivayet etti. Ebu'l Halad demişdir ki, Musa aleyhİsselam '«Ya Rabbi, sana nasıl şükredeyim?. Bana ihsan ettiğin nimetlerinden en küçük bir nimete bile bütün amellerim karşılık olamaz» dedi. Bunun üzerine Allah Teala, «Ya Mıs.sa! çimdi bana şükretmiş oldun» diye vahyetti.

Bekir b. Abdullah demiştir ki, «Bir kul «Elhamdülillah» dorse, mutlaka, «Elhamdülillah» demesi sebebiyle kendisine bîr nimet verilir. Bu nimetin mükafatı da tekrar «Elhamdülillah» demesİdir. Bunu söylediğinde de tekrar bir nimet daha verilir. Allanın nimetleri bitmez.»

Hasan-ı Basri demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) bir adamın, «Elhamdülillahi bi'I-lslam» dediğini işitmiş bunun üzerine Re-sulullah ona, «büyük bir nimet üzerine Allah'a hamdediyor-sun» buyurmuştur.»

Halid b. Mi'öan demiştir ki, «Abdiilmelik b. Mervan'ı şöyle derken işittim, «Bir kimsenin, «Elhamdülillahillezi en'ame aleyna ve hedana lil İslam» demesinden, Allah katında şükretmek hususunda bundan daha üstün, daha sevimli bir dua yoktur.»

Süleyman et-Teymi demiştir ki, «Allah Teala, kendi azametine layık olan şekilde kullarına nimet verir. Onlardan da kudretlerine göre, şükretmelerini ister.

Hasan-ı Basri, sözüne başlarken, şöyle derdi, «Hamd Allah'a mahsustur. Ey Rabbİmiz! Bizi yarattığın, bize nzık verdiğin, bize doğru yolu gösterdiğin, bize öğrettiğin, bizi sapıklıktan kurtardığın, bizim gam ve kederimizi giderdiğin için ancak, sana hamd ederiz. Bize İslam dinini ve Kur'an-ı Kerimi ihsan ettiğin İçin ancak sana hamdederiz. Bize ehil, mal ve-afiyet verdiğin düşmanlarımızı perişan ettiğin, bize bol nzık verdiğin, bize emniyet verip bir araya topladığın, bize güzel afiyet verdiğin, ve her istediğimizi bize verdiğin İçin ey Rabbimiz sana binlerce hamd-ü senalar olsun. Ey Rabbimiz! bize eski, yeni, gizli, açık, hususi, umumi verdiğin nimetler için ve biz diriyken, ölüyken, hazır iken, gaib iken vermiş olduğun nimetlerin için ancak sana hamdederiz. Sen razı oluncaya kadar sana hamd ederim. Sen razı olduğunda da sana hamd ederiz.» Hasanı Basri, demiştir ki, «Musa Aleeyhİsselam, «Ya Rabbi! Adem aleyhİsselam senin ona verdiğin nimetlerinin şükrünü nasıl öde-yebîlİr? Çünkü sen onu yed-i kudretinle yarattın, ona ruhundan üfürdün, onu cennetine koydun, ona meleklerin secde etmelerini emrettin de, onlar da ona secde ettiler» dedi. Bunun

üzerine Allah Teala, «Ya Musa! Adem aleyhisselam bunların benden, olduğunu bilir de bundan dolayı bana hamd ederse, işte onun bu hamdİ benim ona verdiğim nimetlerin şükrü olmuş olur» buyurdu.

Sa'd b. Mes'ud es-Sekafi demiştir ki, «Nuh aleyhisselam'a, «çok şükreden bir kul» diye isim verilmiştir. Çünkü o yeni bir elbise giydiğinde, yemek yediğinde mutlaka, «Elhamdülillah» derdi.

Aii b. Ebu Talib, beladan çıkınca eli ile karnını mesheder ve «Bu ne büyük bir nimettir fakat insanlar bunun şükrünü bilmezler» derdi. .

Mahled b. Hüseyin demiştir ki, «Şükür günahları terket-mektir» denilirdi.

Ebu Hazim, «Allah'a yaklaştırmayan her nimet beladır ve musibettir» demiştir.

Ebu Süleyman, «Nimetleri anmak, Allah-ı sevmeyi gerektirir.» demiştir.

Hammad b. Zeyd, Leys'den, o da Ebu Bürde'den naklen rivayet etti. Ebu Bürde dedi ki, «Ben Medine'ye» gelince, Abdullah b. Selam İle karşılaştım. Bana, «Resulullah (s.a.v.)'ın girdiği eve girmez misin? Sana kavun ve hurma yedireyim» dedi. Sonra şunları anlattı, Allah Teala İnsanları kıyamet gününde topladığı vakit onlara vermiş olduğu nimetlerini hatırlatır. Bunun üzerine kul, «Bunun alameti nedir?» der. Cenab-ı Hak, «Bunun alameti sen şöyle şöyle bir sıkıntıda idin. Bana dua ettin. Ben de senin sıkıntını giderdim. Bunun alameti sen bîr vakit seferde idin, benden yardım istedin, ben de sana yardım ettim. Cenab-ı Hak hatırlatır, kul da hatırlar. Allah Teala, bunun alameti, sen filanın kızını istedin, seninle beraber bir çok isteyenler bulundu, onu sana verdim, diğerlerini, reddettim» buyurur. Sözüne şöyle devam ederek, «Allah'ın huzurunda kulu da ona nimetlerini sayacaktır? deyip, ağladı, ağladı. Sonra «Allah Teala'dan bir kulunu huzuruna oturtup da &ual azabına tutmamasını niyaz ederim» dedi.

Leys b. Ebu Sülcym, Osman'dan, o da tbn-İ Sirin'den, o da Encs b. Malik (r.a.)den naklen rivayet etti. Enes b. Malik demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) «Kıyamet gününde nimetler, iyilikler, kötülükler getirilir. Allah Azze ve Celle nimetlerden bir nimete «iyiliklerden hakkını al» buyurur. O da İyiliklerden hiçbirini bırakmayıp alıp götürür» buyurdu.»

Bekir b. Abdullah el-Müzeni demiştir ki, «Bir kulun başına bir bela gelince, Allah'a dua eder. Allah da onu giderir. Bunun üzerine şeytan ona gelip, şükrünü zayıflatmak için ona, «Bela, senin dua ederek çektiğin zahmetten daha şiddetli idi Fakat Allah Teala cnu benden giderdi» demelidir.

İbn-i Ebî'd-Dünya'nın Sadaka b. Yesar'dan rivayet ettiğine göre, Sadaka b. Yesar şöyle demiştir, «Davud aleyhisselam, mihrabda iken yanından bir zerre geçti. Ona bakıp yaradılışım düşünüp hayret ederek, «Allah, buna da önem veriyor mu?» dedi. Bunun üzerine Allah ona dil verip o da «Ey Davud sen kendini beğeniyor musun? Nefsim yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, ben Allah Teala'nın bana vermiş olduğu fazl-u İhsanına sana vermiş olduğu fazl-u ihsanından daha çok şükrediyorum» dedi.

Eyyüb dedi ki, «Şüphesiz Allah'ın kulu üzerindeki nimetlerinin en büyüğü, kulun Resulullah (s.a.v.)'m getirmiş-olduklarım tasdik etmesidir. Süfyan-ı Sevri demiştir ki, «Bir kimse, belayı nimet, bolluğu musibet saymadıkça fakih ve alim olamaz» denilirdi.

Zazan, «Allah'ın nimet vermiş olduğu kimse üzerindeki hakkı o kimsenin o nimetle günah işlememesİdir.» demiştir.

İbn-i Ebi'd-Dünya dedi ki, bana Mahmud el-Verrak şöyle okudu: «Allah'ın nimetine şükrettiğimde bana başka bir nimet verilir ki, ona da ayrı bir şükür vacib olur. O halde her bir şükre karşılık Allah Teala, fazt-u kereminden bir nimet verir. Hsr ne kadar günler uzasa ve ömür devam etse de. Genişlik ve bolluk olduğunda sevinci umumi olur. Darlık ve kıtlık olursa sonu mükafat olur. Darlık ile bolluktan her birinde Allah'ın öyle bîr nimeti vardır ki, ona hayaller, kara ve deniz dar gelir.»

Ebu Hüreyre demiştir ki, Resulullah (s.a.v.) «Allah Teala, buyuruyor, «Benim katımda mü'min kulum daima hayır üzeredir. Ben onun canını alırken o bana hamdeder» buyurmuştur. Müsned-i î/nam Ahmed...

Muhammed b. el-Münkedir, «Bir kadına göz kırpan bir gencin yanından geçerken ona «Ey genç bu, Allah'ın sana verdiği nimetlerin mükafatı mıdır?» dedi.

Hammad b. Seleme, Sabit'den, o da Ebu'l-Aliye'den naklen rivayet etti. Ebu'I-Aliye demiştir ki, «Ben kulun iki şey arasında helak olmayacağını ümid ederim, biri, Allah'a hamd ettiği nimet diğeri de istiğfar ettiği günahtır.»

İbn-i Semmak, Muhammed b. el-Hasan'a, Rakka'ya kadı olduğu zaman mektup yazdı. Mektubunda şöyle diyordu, «Bundan sonra bilmiş ol ki, takvalık hiçbir zaman kalbinden çıkmasın, Allah'ın sana vermiş olduğu nimetlere az şükretmekten ve onunla günah işlemekten Allah'dan kork. Çünkü her nimette bir hüccet ve bir vebal vardır. Nimetin hüccet olması onunla günah işlenmesidir. Vebal olması ise, nimete şükrün az yapılmasıdır. Şükrü zayi ettiğinde veya günah işlediğinde veyahut bir hakta kusur ettiğinde Allah seni affetsin.

Rebİ b. Ebu Raşİd, kötürüm olan b> adamın yanından geçti, sonra oturup Allah'a hamd ederek ağladı, ona, «Seni ağlatan nedir?» diye soruldu. O da, «Cennet ehlini ve cehennem ehlini hatırladım, cennet ehlini afiyette olanlara, ve cehennem ehlini de belaya uğrayanlara benzettim. îşte beni ağlatan budur» diye cevap verdi.

Ebu Hüreyre'nin rivayet ettiğine göre, Resulullah, «Sizden biri kendisine verilmiş olan Allah'ın nimetinin kadrini görmeyi arzu ederse, kendisinden daha fakir olanlara baksın, zengin olanlara bakmasın» buyurmuştur.

İbn-İ Mübarek, Yezid b. İbrahim'den, o da Hasan'dan, o da, Ebu'd-Derda'dan. naklen rivayet etti. Ebu'd Derda, «Bir kimse Allahin nimetinin yalnız yemeden, içmeden ibaret olduğunu bilirse, onun ameli az olmuş ve azabı hazır ohnuş oluı» dedi.

Yine İbn-İ Mübarek, Malik b. Encs'den o da, Enes (r.a.)' don naklen rivayet etti. Enes (r.a.) dedi ki, «Hazreti Ömer'den dinledim, Hz. Ömer bir kimseye selam vermiş, o da selamını almış, Hz. Ömer o adama, «Nasılsın?» demiş o adam da «Allah'a hamd ettiğimi sana bildiririm» demiş. Bunun üzerine Hz. Ömer de «Senden bu cevabı bekliyordum» demiş.

Yine İbn-i Mübarek, Mes'ud'dan, o da Allcame, b. Mer-sed'den, o da, Ibn-i Ömer'den naklen rivayet etti. İbn-i Ömer, «Biz bir günde defalarca karşılaşıp birbirimizin halinden sormayı arzu ederdik. Bununla yalnız Allah Azze ve Celle'ye met» İle murad, «Lailahe İllallah'dır.» demiştir.

«Allah, görünür, görünmez bütün nimetlerim üzerinize yığmıştır» (Lokman/20) Mücahid bu ayet-i kerimedeki, «nimet» İle murad, «Lailahe illallah'dır.» demiştir.

îbn-t Uyeyne demiştir ki; «Allah Teala kullarına, «La ilahe illallah»dan daha üstün bir nimet vermemiştir ve «La ilahe illallah» ahirette insanlar için dünyadaki su gibidir.»

Selef-i salihinden biri bayram hutbesinde demiştir ki, «Ey mü'minler, siz çiçekler gibi sabahladınız. İnsanlar kumaşları dokuyor siz giyiyorsunuz, insanlar veriyorlar siz alıyorsunuz, insanlar hayvanları yetiştiriyorlar siz biniyorsunuz. İnsanlar ekip biçiyor siz yiyorsunuz» diyerek ağladı ve cemaatı ağlattı.

Sahabeden Abdullah b. Kurt el-Ezdî, kurban bayramı günü hutbe okumak için minbere çıktığında cemaatın üstünde rengarenk elbiseleri görünce, «Ne doyurucu büyük bir nimettir, ne kadar açık büyük bir keramet ve ihsandır. Bir kavmin elinden nimetten daha çabuk giden bir şey yoktur. Nimet elden gidince bir daha geri döndürülemez. Nimet ancak kendisine nimet verilen kulun, nimet veren Allah Teala'ya şükretme-siylc sabit ve daim olur» demiştir.

Selman-i Farisî (r.a.) demiştir ki, «Bir adama servet verildi, sonra elinden alındı, o kimse Allah'a hamd-ü sena ediyordu. Hatta bir hasırdan başka birşeyi kalmadı. Yine o kimse Allah'a, hamd-ü sena ediyordu. Başka bir şahsa servet verildi. Bu şahıs o fakir düşen kimseye, «Ne üzerine Allah'a

hamd ediyorsun, bana haber ver.» dedi. Fakir de, «O şeyler üzerine hamd ediyorum ki, onların yerine bütün İnsanlara verilen servet bana verilmiş olsaydı. Onlan insanlara vermezdim» dedi. O zengin «Onlar nedir?» diye sordu. O da, «Gözler, û'X eller, ve ayaklardır» diye cevap verdi.

Bir kimse, Yunus b. Ubeyd'e fakirlikten şikayet etti. Bunun üzerine Yunus ona, «Gözlerini yüz bin dirheme verir misin?» dedi. O da, «Hayır» dcM. «Ellerini yüz bin dirheme verîr misin?» dedi. O da, «Hayır» dedi. «Ayaklarım yüz bin dirheme verir misin?» dedi. O da, «Hayır» dedi. Yunus ona üzerinde Allah'ın nimetlerini hatırlattıktan sonra, «Senin yanında yüzbinlerce nimet bulunduğu halde, sen hala fakirlikten

şikayet ediyorsun» dedi.

Ebu'd-Derda, «Sıhhat en büyük servettir» derdi.Cafer b. Muhammed (r.a.) demiştir ki, «Babam katının kaybetti ve «Allah onu bana İade ederse Allah'ın razı olacağı şekilde hamd edeceğim» dedi. Biraz sonra katın, cycriyle yu-lanyla birlikte geldi. Onun üzerine binip elbisesini topladıktan sonra başını semaya kaldırarak. «Elhamdülillah» deyip bunun üzerine bir şey ziyade etmedi. Ona, «Allah'ın razı olacağı şekilde hamd edecektin» denildi, o da, «Bİr şey terk ettim mi? Geriye bir şey kaldı mı? Bütün hamdi Allah için kıldım» dedi.

İbn-i Ebi'd-Dünya'nm Sa'd b. İshak b. Ka'b b. Ucre'den, O da babasından, O da dedesinden naklen rivayet ettiğine göre, dedesi dedi ki, «Resulullah Ensardan bir müfreze gönderdi ve «Eğer Allah onları selametle ve ganimetle döndürürse bu hususda Cenab-ı Hakk'a şükretmek bana borç olsun» dedi..Bir müddet sonra müfreze selamet ve ganimetle döndüler. Sahabeden bazıları Resulullah (s.a.v.)'a, «Allah müfrezeyi selamet ve ganimetle döndürürse bu hususda Allah'a şükretmek bana borç olsun.» diye söylediğinizi işittik» dediler. Resuîullah (s.a. v.) ,«Allahümme lekelhamdü şükren ve lekel mennü fat'İen» demek suretiyle onu yaptım» buyurmuştur.

Abdurrrahman b. Yezid b. Esleme demiştir ki, «Muhammed b. ei-Münkedir, Ebu Hazim'c, «Ey Ebu Hazim! Benimle karşılaşıp bana hayırla dua edenler ne kadar çoktur. Kesinlikle ben onları ne tanıyorum, ne de iyilik ettim» dedi. Bunun üzerine Ebu Hazim ona, «Bunun seni tarafından olduğunu zannetme, fakat bunun Allah tarafından olduğunu düşün de O'na şükret» dedi. Bunun üzerine Ebu Abdurrahman, «îman edip salih amel işleyenler var ya, Rahman bunlar için bir sevgi verecektir (gönüller onları sevecektir)» (Meryem/96) ayet-i kerimesini okudu.

Ali b. el-Ca'd, Abdülazi^ b. Ebu Selcme'dcn, naklen rivayet etti.- Abdülaziz, «Benim kendisini tasdi1: edeceğim bir zat Ebu Bekir Sıddık (r.a.)'nın duasında şöyle dediğini bana anlattı «Allah'ım senden her şeyde nimetin tamamını isterim. Sen razı oluncaya kadar ve razı olduktan sonra bütün nimetlere şükretmek hususunda beni muvaffak etmeni dilerim. Zor olan islerin değil kolay olan işlerin hayırlısını isterim.»

Hasan-i Basri, «Allah Tcala, bir kuluna bir nimet verh de o da, «Elhamdülillah» derse, mutlaka o kul, aldığından daha çok şeyi Allah'a vermiş olur» dedi.

tbn-i Ebi'd-Dünya demiştir ki, «Süfyan b. Uyeyne, «Ha-san-ı Basri'nin bu sözü hatalıdır. Çünkü kulun fiili, Allah'ın fiilinden üstün olamaz» demiştir.

Al-'mlcrucn bazıları Hasan-ı Basri'nin bu sözünü şöyle açıklamışlardır, Allah'a hamd etmek kendisine vacip olan bir kimseye Allah nimet verip ve verdiği nimeti ona bildirir de, o da Allah'a şükredilmesi layık olduğu şekilde şükrederse, onun hamdı Allah'ın vermiş olduğu nimetten daha üstün olur.

Ben derim ki, ,Süfyan b. Uyeyne'nin zikrettiği Hasan-ı Basri'yi ilzam etmez. Çünkü, kulun, «Elhamdülillah» demesi de Allah'ın nimetlerinden bir nimettir. Kulun verilen nimet üzerine

Allah'a hamd etmesi de Allah'ın nimetlerinden bir nimettir. Nimetlerin bazısı bazısından daha büyüktür. Şükür nimeti ise mal. mevki, makam, çocuk, zevce ve benzeri nimetlerden daha büyüktür. Buna göre kulun fiili Allah'ın fiilinden üstün olmasını gerektirmez. Kulun şükür fiili Allah'ın bazı fiillerinden üstün olabilir. Çünkü kulun fiili de Allah'ın fiiUcrin-dendir. Şüphe yok ki, Allah'ın fiillerinin bazısı bazısından üstündür.

Alimlerden bir kısmı, «Aliah Teala'nm bize dünyadan vermediği nimetler, vermiş olduğu nimetlerden daha üstündür. Çünkü Allah Teaîa, Resulü için dünyaya razı olmamıştır. O halde Resulullah için razı olup sevdiği şeyi severiz. Resulü için hoş görmediği ve buğz ettiği şeye biz de buğz ederiz.» demişlerdir.

Yine, İbn-i Ebi'd-Dünya demiştir ki, «Ulemadan bir kısmı da, «Bir aîimin kendisine dünyadan verilen nimetlere hamd etmesi lazım olduğu gibi, verilmeyen nimetlere de hamd etmesi lazımdır. Çünkü kendisine verilen nimetlerden dolayı hesaba çekilecektir. Fakat kendisine fazla mal verilmediği takdirde kalbi meşgul olmaz, azalan yorulmaz bu yüzden varlığı İle benliği ile ve huzuru kalble Allah Teala'ya şükreder» demislerdıı.

İbn-i Ebi'l-Havari demiştir ki, Fudayl b. îyaz ile Süfyan b. Uyeyne bir gece oturup sabaha kadar nimet hakkında konuştular. Süfyan, Allah bize şu nimetleri ve şu nimetleri verdi. Bİze şöyle ihsanlarda bulundu, diye_ Allah'ın vermiş olduğu nimetleri sabaha kadar saydı.

«Biz onları bilmedikleri yönden azar azar helake yaklaştıracağız» CA'raf/132) Süfyan b. Uyeyne bu ayet-i kerimenin tefsirinde, «Allah onlara bol bol nimet verir ve onlan şükürden men eder» demiştir. Süfyan'dan başkası da, «Onlar her günah işlediklerinde Allah, onlara nimet verir» demiştir.

Sabit el-Bennani'ye, «istidracmn manası sorulmuş o da, «istîdraç, Allah»ın şükrü zayi eden kullarına mekridir, yani dıştan lütuf, İçten kahrıdır» diye cevap vermiştir.

Yunus bu ayet-i kerimenin tefsirinde, «Kulun, Allah katında bir makamı bulunur. Kul, o makamı muhafaza eder ve o makamda kalır. Sonra Allah'ın kendisine vermiş olduğu nİme-te şükreder, Allah da ona o makamdan daha şerefli bir makam verir.. Kendisine verilen nimetin şükrünü zayi ederse Allah onu yavaş yavaş helake yaklaştırır, onun şükrü zayi etmesi, «istid-rac, yani helaki olur» demiştir.

Ebu Hazıra, «Allah Teala'nın dünyadan bana vermediği nimetleri, bana vermiş olduğu nimetlerden daha büyüktür. Çünkü, Allah Teala'nın nimet vermiş olduğu bir çok kavimler bu yüzden helak olmuşlardır. Allah'a yaklaştırmayan her nimet, beladır. Allah sana nimetlerini bir biri ardınca verdiği halde sen de O'na isyan etmeye devam edersen bu nimetin is-tidrac olmasından kork» demiştir.

îmam Evzaî, bir vaazında, şöyle demiştir: Ey insanlar! İçinde bulunduğunuz nimetler ile kalplere ulaşan Allah'ın yakılmış ateşinden kaçmak üzere kuvvet kazanın. Çünkü, içinde çok az faydalanacağınız bir yurtta bulunmaktasınız. Dünyadan en çok faydalanan devirlerden sonra onların yerine siz bırakıldınız. Onların ömürleri sizinkinden daha uzundu, vücud-lan daha kuvvetli, eserleri daha büyüktü, dağlan deldiler, kavalan oydular, memleketleri dolaştılar, vuruşları pek şiddetli itli Vücudlan kapı gibi idi. Böyle olmalarına rağmen bir müddet sonra yok oldular, eserleri silindi, evleri bom boş kaldı, anılmaları unutuldu, onlardan hiçbirini hissediyor musun? Onlardan bir ses işitiyor musun? Onlar, gafil olan kavmin geceledikleri yerde her şeyden habersiz oynuyorlardı. Sonra siz, Allah'ın azabının, gece yatarlarken onların bölgesine inmiş ol-du&unu ve onlardan pek çoğunun yurtlarında diz üstü çöküp helak olduklarını biliyor musunuz? Geride kalanlar ise onların eserlerindeki tahribata, ellerinden gitmiş olan nimete, bomboş kalan meskenlerine bakıyorlardı. Bunlarda Allah'ın acıklı azabından korkanlar için alametler ve

ibretler vardır. Onlardan sonra sizin de dünyanın da ömrü eksilmektedir. Zamanın bolluk ve bereketi kalmamıştır. Dünyada ancak şerri koruyanlar, bulanık kalıntılar, korkunç ibretler, sair bilumum kötülükler, fitnelerin gönderilmesi, zelzelelerin devam etmesi, rezil nesiller kalmıştır. Bunlar yüzünden karada ve denizde fesad meydana çıkmıştır. Hırs, tamah, uzun yaşama ve boş umutlarla kendilerini aldatanlara benzemeyin. Allah Teala bizi de sizi de azabından korkan, rahmetini ümid eden, ahİret için hazırlananlardan kılsın. 'Şükür günahı terketmektedir' denilir.»

İbn-i Mübarek, Süfyan-ı Sevri'nin, «Belayı nimet, bolluğu musibet saymayan kimse fakih değİdir,» dediğini nakletmîştir.

Mervpn b. Hikem, îslamı andığı zaman şöyle derdi, «Ben İslam'a Allah'ın nimeti ile ulaştım, yoksa yaptığım iyilikler ve irademle ulaşmış değilim. Çünkü ben günahkarım. Bir çok yerlere girdim, eğer orada ölseydim, kavmim arasında kötü bir örnek olurdum. Fakat Allah Teala, o kötülüklerden beni muhafaza edip, en büyük nimeti olan Mam nimetine mazhar etti. Allah Teala'nın akşam sabah, gizli açık nice nimetleri vardır.

Bir topluluğun fenalık işlediği, Osman b. Affan (r.a.)'a şikayet edildi. Bunun üzerine Osman (r.â.), onlan yakalamak için gitti, fakat daha onlann yanına varmadan onlar dağıldılar. Osman, Önünde bîr müslüman rezil edilmediğinden dolayı, Allah'a şükür için bir köle azad etti.

Yezîd b. Harun, bize Usbuğ b. Yezid şöyle anlattı, «Nuh aleyhisselam, heladan çıktığı vakit, «Bana nimetin lezzetini tattıran, faydalı olan kısmını vücudumda bırakan, eza veren kısmını benden gideren Allah'a hamd olsun» derdi. Bundan dolayı, kendisine, «Çok şükreden bir kul» ismi verilmiştir.

İbn-i Ebi'd Dünya'nın, rivayet ettiğine göre, Aişe (r.a.) şöyle demiştir, «Resulullah (s.a.v.) heladan çıktığı vakit mutlaka «Elhamdülillah» derdi.

Bİr adam Ebu Hazİm'e, «Ey Ebu Hazım, gözlerin şükrü nedir?» diye sordu. O da, «gözlerinle İyi bîr şey görürsen onu açıklaman, onlarla kötü bir şey görürsen onu da gizlemendir» diye cevap verdi. O adam, «Kulakların şükrü nedir?» diye sordu. .O da, «Kulaklarınla iyi bir şey İşitirsen onu bellemen, onlarla kötü bir şey işitirsen onu duymamandir» diye cevap verdi. O adam, «Ellerin şükrü nedir?» diye sordu. O da, «Ellerinle sana ait olmayan şeyi almamandır, onlardaki Allah'ın hakkını menetmendir» diye cevap verdi. O adam, «Karnın şükrü nedir?» diye sordu. O da, «Karnın alt kısmı yemek için, üst kı.s-mı ilim için olmalıdır» diye cevap verdi. O adam, «Fecrin şükrü nedir?» dedi, o da, «Allah Teala buyuruyor, 'Onlar ki, ırz-. lanm korurlar ancak zevcelerine ve sahib oldukları cariyelerine karşı münasebetleri müstesnadır. Çünkü bunlar kınanmazlar. Artık kim de bundan ötesini ararsa, İşte onlar mütecavizlerin ta kendileridir» (Mü'minun/5-6-7) O adam, «Ayakların şükrü nedir?» diye sordu. O da, «Senin gıpta ettiğin bir kimse ölünce hayatta iken onun gitmiş olduğu yoldan gitmendir. Kötü bir kimse öldüğünde de Allah'a şükrederek, onun gittiği yoldan gitmemendir» diye cevap verdi. Dilinle şükredip bütün azalarıyla şükretmeyen kimsenin hali, elbisesinin bir tarafından tutup ta giymeyen şahsın hali gibidir. Zira o elbise o halde, o şahsı sıcaktan, soğuktan, kardan ve yağmurdan korumaz.

İbn-i Mübarek şöyle anlatıyor, «Habeş hükümdarı Necaşi, bir gün oraya hicret eden Cafer (r.a.) iie arkadaşlarına huzuruna gelmeleri İçin haber gönderdi. Bunun üzerine onlar da huzuruna girdiler. Nccaşi, eski elbise giyinmiş, bir odada toprak üstünde oturuyordu. Cafer (r.a.) «onu bu vaziyette görünce, ondan korktuk» dedi. Necaşi, rengimizin değiştiğini görünce, «Sîze sevineceğiniz bir haber vereceğim. Zira bana memleketinizden bir gözcü gelip haber verdi ki, Allah Teala, Resulüne yardım edip düşmanlarını helak etmiş, filanca ve filanca csir edilmiş, falan ve filan da Öldürülmüş. Bunlar Bedir denilen yerde karşılaşmışlar. Sanki ben orayı görüyorum. Çünkü ben orada Beni Danıre kabilesinden bir adamın hayvanlarını otlatmıştım» dedi. Cafer (r.a.), ona, «Eski elbiseler giyip altına minder almadan, toprağın üstünde oturmaktaki maksadın

nedir?» diye sordu. O da, «Biz Allah Teala'nin îsa aleyhisseîam'a İndirmiş olduğu İncil'de görüyoruz ki, Allah'ın kullan üzerindeki hakkı, Allah'ın kullarına yeni bir nimet ihsan ettiğinde kulların da Allah'a karşı mütevazı olmalarıdır. A.lah, Resulüne yardım edip muzaffer kılmak suretiyle yeni bir nimet ihsan edince ben de Allah için böyle tevazuda bulundum» diye cevap vermiştir.

Habib b. Ubcyd demiştir ki, «Allah Teala, bir kuluna bir bela verdiğj zaman o belada kul için bir nimet vardır. Çünkü o beladan daha şiddetlisini vermemiştir.»

Abdülmelik b. İshak demiştir ki, «Allah Teala, insanlardan bir kısmına nasıl şükredeceklerini görmek için afiyet vermiştir. Bir kısmına da nasıl sabredeceklerini görmek İçin bela vermiştir.»

Süfyan-ı Scvrİ demiştir ki, «Allah Teala, bir kulunun kendisinden tazarru ve niyaz İle İstediği ihtiyacından daha çok nimet ihsan eder.»

İmam Ahmed'in zikrettiğine göre, Resulullah (s.a.v.)'a, sevindiren bir şey geldiği vakit, Allah'a şükretmek için secde ederdi.

Abdurrahman b. Avf demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.), yaramıza geldi. Sonra Sadaka tarafına yönelip mescide girdi. Kıbleye dönüp, secde etti. Secdeyi uzattı, ben «Ya Resulullah! öyle bir secde yaptın ki, orada Allah Teala'nm senin ruhunu kabzettiğini sandım» dedim. Bunun üzerine Resulullah, «Ceb-nü bana gelip, Allah Teala, sana şöyle buyurdu diye müjdelt-Q-, «(Ümmetinden) her kim, senin üzerine selavat-ı şerife ge-Unrse, ben de ona rahmet ederim. Her kim de sana selam ve-rjrse, ben de ona selam veririm.» Bunu işitince ben Allah'a şükür için secde ettim.» buyurdu. İmam Ahmed...Sa'd b. Ebu Vakkas (r.a.) demiştir ki, «Biz Resulullah (s.a.v.)*la beraber Mekke'den Medine'ye gitmek üzere, yola çıktık. Azver'in, (Medine'ye yakın bir yerin ismi) yakınında konakladık. Sonra Resulullah (s.a.v.) mübarek ellerini kaldırıp bir saat Allah'a dua etti, sonra secde etti. Uzun müddet secdede kaldı, sonra secdeden kalkıp, ellerini kaldırarak, bir saat dua etti. Sonra yine secde etti, bunu üç defa yaptı. Ret>u-lulîah (s.a.v.), «Ben RabbİmdeN ümmetim hakkında şefaatimin kabul edilmesini istedim. Bana ümmetimin üçte birini ver-dİ. Bunun üzerine Rabbıma şükür için secde ettim. Sonra başımı kaldırdım, RabbİmdeN ümmetimi istedim, ümmetimin diğer üçte birini verdi, bunun üzerine yine Rabbıma şükür için secde ettim. Sonra başımı kaldırdım, RabbİmdeN ümmetimi istedim, ümmetimin diğer üçte birini de verdi. Bunun üzerine yine Rabbim'a secde ettim» buyurdu.» Ebu Davud...

Muhammed b. İshak, «Kitabü't-Fütûh» isimli eserinde zikretmiştir ki, Bedir gününde, Ebu CehiFin öldürüldüğünü müjde veren kimseye Resulullah onu Ölü olarak gördüğüne dair, kendisinden başka ilah olmayan Allah'a, üç defa yemin etmesini istedi. O da yemin etti. Bunun üzerine, Resulullah, secde etti.»

Said b. Mansur zikretmiştir kİ, «Ebu Bekir Sıddık (r.âO'a Müseyleme el-Kezzab'm öldürüldüğü haberi gelince secde et mistir.»

imam Ahmed zikretmiştir ki, «AH (r.a.), memeli kimseyi Havaric tarafında görünce secde etmiştir.» Peygamberimiz zamanında Ka'b b. Malik (r.a.) Allah'ın tevbesini kabul etmiş olduğu müjde edilince secde etmiştir. Buharı ve Müslim...

Eğer şöyle bir soru sorulursa; «Allah'ın nimetleri kullan üzerinde devamlıdır. Devamlı olan nimetlere değil de yeni verilen nimete şükrün tahsis edilmesini gerektiren sebep nedir?» Halbuki devamlı olan nimetler daha büyüktür. Buna bir çok yönlerden cevap verilir. Birincisi, yeni olan nimet devamll olan nimeti hatırlatır. İnsan, yeni olan nimete daha çok bağlanır, ikincisi, bu yeni nimet -yeni kulluğu gerektirir. İnsana en kolay olan Allah katında en sevimli olan Allah'a şükür için yapılan secdedir. Üçüncüsü, yeni nimet nefislerde daha çok tesir eder, kalbler ona

daha çok bağlanır. Bundan dolayı bir kimşeye, yeni nimet verildiği vekit tebrik edilir, nimet kaybedildiği vakit taziye edilir. Dördüncüsü yeni nimetler nef^n sevincini ve nefsin ferahlamasını ve genişlemesini gerektirir. Çok defa ytni nimet insanı azgınlığa ve şımarmaya sürükler.

Kulun Allah için secde etmesi, acizliğini, kulluğu v& boyun eğmesini itiraf ve ikrar etmesinden ibarettir. Buna göre, Allah'ın vermiş olduğu nimete nefisin sevineceği, ferahlanacağı ve genişi iveceğinden dolayı, o nimeti secde ile karşılaması, o nimetin devam etmesi için daha layıktır. Bir kul yeni verilen bir nimeti, cahillerin Allah tarafından kendilerine verilen nimetleri azgınlık ve şımarıklıkla ve Allah'ın sevmediği bir sevinçle karşıladıkları gibi, karşılarsa, o nimetin çabuk elden çıkmasına hatta azaba dönüşmesine ve istidrac (helak) olmasına sebep olur. Yukarıda geçtiği üzere, Necaşi'nin yaptığı gibi Allah bîr kuluna bir nimet verirse, kulun o nimete karşı alçak gönüllü olmasını sever.

El-Ala el-Mugire demiştir ki, Hasan-ı Basri gizlenmişti, ona Haccac-ı Zalim'in öldüğünü müjdeledim bunun üzerine Hasan-ı Basri Allah için secde etti.

Allah'ın kul üzerinde olan bazı nimetleri Allah Teala, nimet verdiği kuluna nimetini bildirmek için, o kapısını kapadığı zaman ona bir isteyici gönderip, onun kapısını çalıp yiyecek ister. İşte isteyicinin istemesiyle Allah'ın kendisine nimet vermiş olduğunu düşünmelidir.

Sellam b. Ebu Muti demiştir ki, «Ben bir hastayı ziyaret için yanına girdim, bir de baktım ki inliyor. Ben ena, «Sokağa atılmışları, barınacak yerleri olmayanları, kendilerine hizmet edenleri bulunmayanları hatırla»' dedim. Bir müddet sonra onun yanına gittiğimde onun kendi kendine, «sokağa atılmışları, barınacak yerleri olmayanları, kendilerine hizmet edenleri bulunmayanları hatırla» dediğini işittim.»

Abdullah b. Ebu Nuh demiştir ki, «Sahillerin birinde bir adam bana, «Sen Allah'ın sevmediklerini ne kadar işledin? O sana, senin sevdiklerinden ne kadar verdi?» dedi. Ben de, «Bunlan sayamam» dedim. O adam «Allah seni üzecek, rezi ve kepaze edecek bir İş sana yaptı mı?» dedî. Ben de, «istediğim hiçbir şeyi benden men etmedi, ne îstedimse, O'ndan mutlaka bana verdi. Yardım istediğimde mutlaka bana yardım etti.» dedim. O adam, «insanlardan biri bu İyilikleri sana yapmış olsaydı, onun mükafatı senin yanında nedir? bana haber verir misin?» dedi. Ben de «Ona verilecek mükafata gücüm yetmezdi.» dedim. O adam, «O halde,, Allah'ın şükrünü etmeye nefsini alıştırman daha layıktır. Çünkü eski yeni bütün nimetleri sana veren yalnız odur. Vallahi, Allah'a şükretmek, kullarına mükafat vermekten daha kolaydır. Zİra Allah kullarının hamd etmeleriyle şükretmelerine razı olur. Yani kendilerine bir nimet verildiği vakit, «Elhamdülillah» derlerse o nimete şükretmiş olurlar.» demiştir.

Süfyan-ı Sevrİ demiştir ki, «Allah Teala dünyada nirnet verdiği kulunu ahîrette rezil ve kepaze etmez. Zira nimet verdiği kulunun nimetini tamamlamak Allah üzerine haktır.»

İbn-i Ebi'l Havari demiştir ki, «Ben, Ebu Muavıye'ye, «Allah Teala'nın bizim üzerimizdeki tevhid, (Allah'ın birliğine inanma) nimeti ne kadar büyüktür. Bu nimeti; bizden almaması için devamlı Allah'a dua ve niyazda bulunuruz» dedim. O da «Aliah Teala, üzerine, kulunun nimetini tamamlamam haktır. Allah Teala'nın vermiş olduğu bir nimeti tamamlamaması şanına yakışmaz. Allah için bir amel yapılırsa, onu kabul eder.» dedi.

İbn-i Ebi'l-Havari dedi kî, «Bir kadın bana, «ben evimde iken kalbim meşgul oldu.» Ben de, «Kalbini meşgul eden nedir?» dedim. O da, «Göz açıp kapayıncaya kadar Allah'ın benim üzerimdeki nimetlerini bilmek istiyorum. Yahut göz açıp kapayıncaya kadar benim üzerimde olan nimetin şükrünü eda etmekteki kusurumu bilmek istiyorum.» dedi- Ben de, «Sen akılların bilmeye yol bulamayacağı şeyi Öğrenmek istiyorsun» dedim.

İbn-i Zeyd demiştir ki, Bir meclisde bir kimse Allah Tea-la'ya hamd ederse, bu yüzden Allah Teala, o meclisde bulunanların hepsinin ihtiyacını giderir.

Allah Teala'nın indirmiş olduğu kitaplardan birinde, «Mümin kulumu sevindirin, çünkü ona herhangi bir şey gelirse mutlaka, «Elhamdülillah, Elhamdülillah, Maşallah» der, mü fliin kulumu korkutun çünkü o, sevmediği bir şeyle karşılaşırsa mutlaka «Elhamdülillah, Elhamdülillah,» der. Kulumu sevindirdiğim zaman bana hamd ettiği gibi, onu korkuttuğum zaman da bana hamd eder. Kulum her zaman bana hamd ettiği için onu cennetime koyun» buyrulmuştur.

Veheb demiştir ki, «Bir abid Allah Teala'ya elli sene ibadet etti. Allah Teala, ona, «ben seni af ve mağfiret ettim» diye bildirdi. O da, «Ya Rabbi, benim için neyi mağfiret ettin, çünkü ben günah İşlemedim» dedi. Bunun üzerine Allah Teala, onun boynundaki bir damara emretti, o da çarpmaya başladı. O abid uyuyamadı, namaz kılamadı, sonra damarın çarpması durdu, o da uyudu. Sonra ona bir melek geldi, boynundaki damarın çarpmasından duyduğu acıyı ona ş'kayet etti Melek de ona dedi ki, «Rabbin buyuruyor ki, senin elli sene yaptığın ibadet bu damarın sakin olmasına denktir.»

Ebn-i Ebi'd-Dünya zikretti ki, «Davud aleyhİs^elam, «Ya Rabbi! Benim üzerimde olan en küçük nimetini bana Midir» dedi. Allah Teala, ona, «Ya Davud! Nefes al» diye vahyetti. O eta nefes aldı. Allah Teala, ona, «îşte senin üzerinde olan en küçük nimetim budur» buyurdu. [25][25]

Kulun Amelleri Allah'ın Nimetlerinden Birine Bile Karşılık Olamaz

Bununla Zcyd b. Sabit ile İbn-i Abbas'ın hadisinden Ebu Davud'un rivayet ettiği hadisin manası açıklanmış olur. Şüphe yok ki, Allah Teala, gök ehline ve yer ehline azab etmiş olsaydı, onlara zulüm etmeksizin azab etmiş olurdu. Onlara rahmet etmiş olsaydı, rahmeti onlar için amellerinden daha hayırlı olurdu. Sahih-i Iluhari'âe zikredildiğine göre, Resulullah (s.a.v.), «Ashabım! sizden hiç birinizin ibadeti kendisini kurtaramaz» buyurdu. Bunun üzerine ashab, «Ya Resulullah! Sen» de mi ibadetin kurtaramaz?» diye sorduklarında Resulullah (s.a.v.), <(Evet beni de. Ancak beni Allah'ın fazlı ve rahmeti bürümüştür.» buyurdu. Çünkü kulun amelleri Allah'ın nimetlerinden bir nimetine bile karşılık olamaz. Fukahadan bazısının, «Bir kimse hamd nevilerİnin en faziletlisi ile Allah'a hamd edeceğine yemin etse, yemininde durması İçin 'Elhamdülillah hamden yuvafi ni'amehu ve yukafi mezidehu' demesidir» sözü hadİs-i şerif değildir. Sahabeden birinin sözü de değildir. Ancak Adem aleyhisselamdan nakledilmiş israîliyattandır.

Resulullah (s.a.v.)'dan sahih olarak rivayet edilmiş olan şu duadır, «Elhamdülillah! kesiran, tayyiben, mübareken jihi, gayre mekfiyyİn vela müveddein vela müstağnen anhu, Rabbena».

Bir kulun hamdinİn ve şükrünün, Allah'ın nimetlerinin hepsinin karşılığ olması şöyle dursun bîr nimetinin bile karşılığı olması mümkün değildir. Kulun fiili, ve hamdi, nimetin artmasına karşılık olamaz. Fakat bazı fukahanın zikrettiği hamd, sahih olacak bir vecih üzere hamdolunur. Şöyle ki, «Nimetlere karşılık olacak ve nimetlerin artmasına denk olacak bir şekilde Allah Teala'ya hamd etmektir (Her ne kadar kulun bu hamdi yapmaya gücü yetmese de). Nitekim bir kulun, «Al-lah'ım! yerlerin göklerin dolusu, bunların arasının dolusu, bunların dolusundan sonra senin dilediklerinin dolusu, kumların, toprakların, çakılların, yağmur damlalarının, canlı varlıklarının nefeslerinin, yaratmış olduğun ve yaratacağın bütün varlıkların adedince sana hamd olsun»

[25][25] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 134-161.

demesi Allah'ın layık olduğu hamdden haber vermesidir. Yoksa kulun yapacağı hamdden değildir. [26][26]

Şükrün Sabır Üzerine Üstünlüğü

Ebu'l-Melİh demiştir ki, «Musa aleyhisselam, «Ya Rabbİ en faziletli şükür nedir?» dedi. Allah Teala, «Her zaman beni şükretmende» buyurdu.

Bekir b. Abdullah bîr kardeşine, «Bana bir şey öğret» dedim. O da, «ben ne söyliyeceğimİ bilmiyorum. Ancak bir kula yakışan Allah'a hamd etmekten ve istiğfar etmekten yorulmamahdır. Çünkü Adem oğlu nimet İle günah arasında bulunmaktadır. Nimet faydalı olmaz, ancak hamd ve şükürle faydalı olur. Günah da ancak tevbe ve istiğfar ile zararsız hale gelir.» dedi. «Bana istediğimden daha çok şey öğretti.» dedi.

Abdülaziz b. Ebu Davud demiştir ki, «Muhammed b. Va-si'in elinde bir yara gördüm. Muhammed b. Vasi, benim yaraya üzüldüğümü görünce bana, «Bu yarada, Allah Tealanın, benim üzerimde ne kadar büyük bir nimeti vardır, biliyor musun?. Çünkü Allah Teala, bu yarayı gözbebeğimde, dilimde ve beynimde kılmamıştır» dedi. Bunun üzerine onun yarası beni rahatlattı.

El-Ceriri'nin, Ebu'l-Verd'den, o da Hallac'dan o da, Muaz b. Cebel (r.a.)'den, rivayet ettiğine göre Muaz b. Cebel, demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) bir adamın yanma geldi. O adam, «Allah'ım ben senden nimetin tamamını isterim» diyordu. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.), ona, «Ey Ademoğlu! nimetin tamamı nedir biliyor musun?» buyurdu. O da, «Ya Resulullah (s.a.v.) kendisiyle hayır ümid ettiğim bir dua ile dua ettim.» dedi. Bunun üzerine Allah Resulü «Nimetin tamamı, cehennemden kurtulup, cennete girmektir» buyurdu. Tirmizi-

Senim b. Seleme, «Bana anlatıldığına göre, bir kimse, yemeğe başlarken Besmele çekerse, sonunda da, «Elhamdülillah» derse (kıyamette) o, yemek nimetinden sorulmaz.» demiştıı. Şüphe yok ki, Allah Teala, afiyetin istenilmesini sever. Allah'dan afiyetten daha sevimli bir şey istenmemiştir. Nitekim Müsned'âe, Ebu Salih'den, o da Ebu Hureyre (r.a.)'den naklen rivayet edildiğine göre, Ebu Hüreyre (r.a.) demiştir ki, «Ebu Bekir (r.a.) minbere çıktı ve, «Ey mü'minler, Allah'dan afiyet isteyin. Çünkü bir kula imandan sonra afiyetten daha hayırlı bir şey verilmemiştir» dedi. Tirmizi, Neseİ, İbn-i Mace...

tşte bunlar şükrün, sabırdan üstün olduğuna delalet eder. Diğer bir hadis-i şerifde, «Şüphe,yok ki, İnsanlara bu dünyada afdan ve afiyetten daha üstün bir şey verilmemiştir. O halde bunları Allah azze ve celleden isteyin.» buyrulmuştur. Resulullah (s.a.v.), amcası Abbas (r.a.)'a «Ey amcam, dua ederken afiyeti çok iste» buyurdu.

Tirmizi'de Abbas (r.a.), ben, «Ya Resulullah! bana bir şey öğret onu Allah'dan isteyeyim» dedim. Resulullah (s.a.v.), «Allah'dan afiyet iste» buyurdu. Bir kaç gün bekledim. Sonra. Resululiah (s.a.v.)'a gelip, «Ya Resulullah! bana bir şey Öğret onu Allah "dan isteyeyim» dedim. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.), bana, «Ey Abbas! Ey Resulullah'ın amcası; dünyada ve ahirette Allah'dan afiyet iste» buyurdu.

Resulullah (s.a.v.), Taif günü duasında, «İlahî! kuvvetimin zayıf olduğunu, çaresiz kaldığımı, halk nazarmdaki hakirliğimi ancak sana arzederim. İlahî eğer bana karşı gazablı değilsen çektiğim

[26][26] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 161-162.

zahmetlere, belalara hiç aldırmam. Ancak şu da var kt senin afiyetin daha geniştir» demiştir. Resulullah Allah'ın afiyetine sığınmıştır. Nitekim şu duasında da afiyete sığınarak, «Allah'ım, senîn gazabından rızana sığınırım. Senin azabından affına sığınırım. Senden, sana sığınırım» demiştir. Müslim, Ebu Davud, Nesei, Tirmizi, İbn-i Mace...

Bir hadis-i şerifin-sonunda, «Allah'dan afiyet ve muafat isteyin» buyrulmuştur. (İbn-i Mace) İşte bu dua, geçmiş zamanda (işlenen günahların) affını, şimdiki zamandaki afiyeti, gelecek zamandaki afiyetin devamıyla, muaf at t içine almaktadır.

Abdullah et-Teymi şöyle derdi, «Allah'dan afiyeti çok isteyin. Çünkü belaya uğramış kimsenin belası ne kadar şiddetli dursa olsun dua etmeye afiyette olan şahıstan daha layık de-ğiîdır. Çünkü afiyette olan şahıs belaya uğramayacağından emin değildir. Bugün belaya uğramış olanlar, dün af'yette olanlardır. Bugünden sonra belaya uğrayacak olanlar, bugün afiyette olanlardır. Eğer bela hayra götürürse biz beîa ehlinden değiliz. Yani bela bizim doğru yola dönmemize ve sevab kazanmamıza sebep oluyorsa bu beîa bela değildir. Bilakis bizim 'çin bir nimettir. Çünkü nice belalar vardır ki, sahibini hem dünyada yorar hem de ahirette rezil ve kepaze eder. Uzun zaman Allah'a isyan eden kimsenin ömrünün geri kalan kısmında kendisini dünyada helake sürükleyecek ahirette de rezil ve kepaze edecek belaya uğramasından emin değildir.»

Abdullah et-Teymi bunları anlattıktan sonra, «Nimetlerini sayacak olsak sayamayacağımız, onun İçin ne kadar amel etsek karşılığını veremeyeceğimiz, dünya durdukça bize ömür verilip nimetleri içinde yaşasak nimetlerini eskitemeyeceğimiz, Allah'a hamd olsun» derdi.

Resulullah (s.a.v.), Allah'dan sabır isteyen bir adamın, yanından geçti. Ona «muhakkak sen bela istedin. Allah'dan afiyet iste» buyurdu. Tirmizi, Nesei...

Sahihi Müslim'de, Resulullah (s.a.v.), müslümanlardan, zayıflamış da kuş yavrusu gibi olmuş bîr zatı ziyaret etti. Resulullah (s.a.v.) ona, «Allah'a bir şeyle dua ediyor yahut ondan bir sey istiyor muydun?» diye sordu. O zat, «Evet, Allah'ım [;?n-: ahirette re île ceza vereceksen, onu bana peşin ver, diyordum» cevabını verdi. Bunun üzerine Resulullah, «Sübha-niillah! Sen buna takat getiremezsin —yahut senin buna gücün yetmez— Allah'ım bize dünyada iyilik, ahirette de iyilik ver. Ve bizi cehennem azabından koru, deseydin ya!» buyurdu. Sonra Resuluîlah (s.a.v.), o adam için Allah'a dua etti. Allah da şifasını verdi.

Tirmizi'de rivayet edildiğine göre, Ebu Hüreyre demiştir ki, Resulullah (s.a.v.)'dan ezberlediğim şu duayı hiç bırakmıyorum, «Allah'ım beni senin şükrüne tazim edenlerden, seni çok zikredenlerden, senin nasihatma uyanlardan, senin emirlerini ve yasaklarını koruyanlardan kıl.»

Şeyban demiştir ki, «Hasan-ı Basri bir meclise oturduğu vakit şöyle derdi, «Allah'ım bizi müslüman kıldığın için yalnız sana hamd ederiz. Bize Kur'an'i ihsan ettiğin için, yalnız sana hamd ederiz. Bize aile, mal verdiğin için, bize bol nzık verdiğin için, bize emniyet ve afiyet verdiğin için senden her istediğimizi bize verdiğin için yalnız sana hamd ederiz. Bize çok nimet ve çok hayır verdiğin için, bizden bir çok serleri ve kötülükleri giderdiğin için yalnız sana hamd ederiz. Celil, Baki ve Daim olan Zatın için yalnız sana hamd ederiz.»

Selefi Salihindcn bazıları şöyle derlerdi. «Allah'ım, dinimizde ve dünyamızda, geçmiş zamanda bizim üzerimizde devam etmiş olan, ve gelecekte de bizim üzerimizde devam edecek olan, nimet, afiyet ve ihsan yalnız sendendir. Sen birsin ve senin ortağın yoktur. Bu yüzden bizim üzerimize yalnız sana hamd etmek lazımdır. Ancak minnet, ihsan, fazl-u kerem sana aittir. Bize ve bütün mahlukata vermiş olduğun nimetlerin ade-dince sana hamd olsun. Hiçbir ilah yoktur, ancak sen varsın.»

Mücahid demiştir ki, «İbn-i Ömer (r.a.) seferde ikenbah olunca sesini yükselterek üç defa, «Allah

Teala'nın bizim üzerimizde bir hak olarak bulunan hamdını, nimetlerini ve güzel İmtihanlarını herkes duysun» diye nida ederdi. Sonra, «Allah'ım bize arkadaş ol! fazl-u kereminden bize ihsan et... Ateşten (cehennemden) Allah'a sığınırız... Günahlardan dönüş ve taata olan güç de ancak Allah'ın yardımıyîadır» diyerek, bunu üç kerre tekrarlardı.

Amam Ahmeâ zikretti ki, «Allah Teala, Musa b. İmran aleyhisselama, «Ya Musa! uyanık ol. Kendine dostlar edin. Benim muhabbetim üzere sana gelmeyen her dostla arkadaş olma, çünkü o senin düşmanındır ve kalbini karartır. Şükrü eda etmiş olman için ve nimetin artması için beni çok zikret» dîye vahyetti.

Hasan-ı Basri demiştir ki, «Allah Teala, Adem aleyhisse-lam'ı yarattığı zaman cennetlikleri onun sağ tarafından, cehennemlikleri de onun sol tarafından çıkardı. Onlardan kimi âmâ, kimi sağır, kimi de hastalıklı olarak yeryüzünde debelenmeye başladılar. Bunun üzerine Adem aleyhisselam, «Ya Rab-bi! Niçin çocuklarımın arasını eşit kılmadın? dedi. Allah Teala, «Ey Adem! Bana şükretmelerini istedim.» buyurdu.

Sünen'de zikred ildiğin e göre, Resuîullah (s.a.v.), bir kimse sabaha çıkınca, «Allah'ım bana verdiğin nimet ve mahluka-tmdan her birine verdiğin nimet ancak sendendir. Sen birsin, senin ortağın yoktur, hamd de ,şükür de, ancak, sana mahsustur» derse, o kimse o günün şükrünü eda etmiş olur. Bir kimse bu duayı akşam olunca okursa, o gecenin şükrünü eda etmiş olur.

Bir hadis-i şerirde, «Belaya uğradıklarında sabredenler, kendilerine, verilenlere şükredenler, kendilerine haksızlık edildiğinde affedenler, kendileri haksızlık ettiğinde af dileyenler var ya! işte korkudan emin olmak onların hakkıdır. Hidayete erenler de onlardır» buyrulmuştur. Tcberani, Beyhaki...

Rer.ulullah (s.a.v.) bir adama şu üç şeyi tavsiye ederek, «Ölümü çok an ki, başka şeylerle uğraşmaktan seni alıkoysun, duaya devam et" çünkü senin duanın ne zaman kabul edileceğini bilmezsin, şükre devam et çünkü şükür, nimetin artmasının sebebidir» buyurmuştur, tbn-i Ebi'd-Dünya, Beyhaki... Resuîullah (s.a.v.) yemek yedikten sonra, «Beni yediren, beni sulayan, bana hidayet veren, her güzel bela ile beni imtihan eden Allah'a hamd olsun. Rızık veren o metin kuvvete sa-hib olan Allah'a hamd olsun. Allah'ım bize vermiş olduğun faydalı şeyleri ve bize rızık olarak vermiş olduğun faydalı şeyleri bizden alma, bizi sana şükredenlerden kıl» diye dua ederdi.

Resuîullah (s.a.v.), yemek yedikten .sonra, «Yediren, sulayan ,yemeyi, içmeyi kolaylaştıran, yemeğin faydasız olan kısmının dışarı çıkmasına yol kılan Allah'a hamd olsun» diye dua ederdi. Ebu Davud, Nesei...

Urve b. Zübeyr'in, önüne yemek konulduğunda şu duayı okumadıkça el atmazdı, «Bize hidayet veren, bizi yediren, bizi suîayan, bize nimet veren Allah'a hamd olsun, Allah büyüktür, Allah'ım bizi nimetine alıştırdın, biz bütün şeref ve iyiliklerle sabaha dahil olduk. Bütün hayır ve iyiliklerle akşama dahil olduk. Nimetin tamamım ve onun şükrünü senden isteriz. Senin hayır ve ihsanından başka hayır ve ihsan yoktur. Ey salihlerin İlahı! Ey alemlerin Rabbi! Senden başka Hah yoktur. Hamd Allah'a mahsusdur. Allah'dan başka ilah yoktur. Allah'ın dilediği olur. Kuvvet ancak Allah'ın yardımıyîadır. Allah'ım bize rızık olarak verdiğin şeyi bizim için mübarek kıl, bizi ateş (cehennem) azabından koru.»

Vehb b. Münebbih demiştir ki, «Nimetlerin en büyükleri üçdür, birincisi tslam nimetidir ki nimetler ancak onunla tamam olur. İkincisi, afiyet nimetidir ki hayat ancak onunla hoş olur. Üçüncüsü, zenginlik nimetidir ki yaşamak ancak onunla tamam olur.

Vehb, gözleri kör, cüzzamlı, kötürüm, çıplak, yaralı bir . kimsenin yanından geçti. O kimse, «Allah'a vermiş olduğu nimetlerden dolayı hamd olsun» diyordu. Bunun üzerine Vehb' in

yanında bulunan bir adam, ona, «Senin üzerinde hangi nimet kalmış ki, ondan dolayı Allah'a hamd ediyorsun?» dedi. O kimse de ona, «Şehir halkına bir göz at. Halkının çokluğuna bak. Orada benden başka Allah'ı tanıyan yoktur. Ben Allah'a nasıl hamd etmeyeyim.» dedi.

Bir hadis-i şerİfde, «Allah Teala, bir kula bir nimet verir de o da, Allah'a o nimetten dolayı hamd ederse,, nimetin şükrünü eda etmiş olur» buyrulmuştur.

Ali, b. Ebu Talib zikretmiştir ki, Buhtunnasır'a Danyal aleyhisselam getirildi. Onun hapsedilmesini emreder. Bunun, üzerine onu zindana attılar ve yanına da İki vahşî aslan koydular. Beş gün sonra zindanın kapısını açtıklannda Danyal aley-hisselam'ın namaz kıldığını aslanların,, da zindanın bir tarafında yatmış olduklarını ve ona dokunmamış olduklarım gördüler. Buhtunnasır ona, «Zindana atıldığında ne söyledin de aslanlar sana dokunmadı?» dedi. O da, «Kendisini zikredeni unutmayan Allah'a hamd olsun, kendisine tevekkül edeni başkasına bırakmayan Allah'a hamd olsun. Çarelerimiz kesildiği vakit tek dayanağımız olan Allah'a hamd olsun. Amellerimize güvenimiz olmadığı vakit tek ümidimiz olan Allah'a hamd olsun. Üzüntümüzden sonra sıkıntımızı gideren Allah'a hamd olsun. Güzel amele karşılık güzel mükafat veren Allah'a hamd olsun. Sabırla dertlerden ve belalardan kurtaran Allah.a hamd olsun dedim.» dedi.

Resulullah <s.a.v.) aynaya baktığı vakit, «Vücudumu ve ah lakımı güzel yaratan, başkasında çirkin oîan şeyi bana zinet kılan Allah'a hamd olsun» derdi.

îbn-i Sırin demiştir ki, «İbn-i Ömer aynaya çok bakardı. Yolculukda bile yanında ayna taşırdı. Ona, «Niçin aynaya devamlı bakıyorsun?» diye sordum. O da, «Başkasının yüzünde çirkin olan şeyi benim yüzümde güzel küan Allah'a hamd etmek için bakıyorum.» diye cevap verdi.

Ebu Bekir b. Ebu Meryem'e, «Nimetin tamamı nedir?» diye soruldu. O da «ayağının biri sırat köprüsü üzerinde iken diğerini cennete koymandır» diye cevap verdi.

Bekir b. Abdullah demiştir ki, «Ey Ademoğlu! Allah'ın senin üzerinde olan nimetini bilmek istersen iki gözünü kapat ve âma olanların nasıl yaşadıklarını düşün.»

«Allah, zaJıîr ve batın bütün nimetlerini üzerinize yığmıştır» (Lokman/20) Mukatil, bu ayeti kerimedeki «Zahir nimet» İle İslamiyet murad edilmiştir, «batın nimet» İle de Allah Tealinin günahlarınızı örtmesi murad edilmiştir» demiştir.

Ibn-i Şevzeb demiştir ki, «Abdullah b. Mes'ud, «Allah Teala'mn, cehennem ehline de nimeti vardır. Çünkü Allah Tea-la, onlara içinde bulundukları azabdan daha şiddetli azab etmek isteseydi elbette ederdi.» demiştir.

Ebu Süleyman ed-Darani demiştir ki, «Kıyamet günü Allah'a dost olacakların bir çok hasletleri vardır; asalet, cömertlik, yumuşaklık, şefkat, merhamet, şükür, iyilik, sabır.»

Ebu Hüreyre (r.a.) demiştir ki, «Bir kimse belaya uğramış bir şahsı gördüğünde, «Sana vermiş olduğu beladan bana afiyet veren ve yaratmış olduğu mahlukatımn birçoklarından beni üstün kılan Allah'a hamd olsun» derse o nimetin (afiyet nimetinin) şükrünü eda etmiş olur.»

Ab^ulbh b. Vehb demiştir ki, Abdurrahman b. Zeyd'i şöyle derken işittim, «Şükür hamdin aslını esasını ve dallarım içine alır». Abdurrahman b. Zeyd, «Bedenindeki, kulağındaki, gözündeki, ellerindeki, ayaklanndaki ve diğer azalanndaki Allah'ın nimetlerine bakıyor bunlardan herbiri, Allah Teala'mn bize vermiş olduğu nimetleridir. Kulun, bedenindeki nimetleri Allah Teala'mn taatmda kullanması lazımdır. Rızıkda da başka bir nimet vardır. Kulun kendisine Allah'ın nzık olarak vermiş olduğu nimeti de Allah'ın taatında sarf etmesi lazyndir. Bir kimse böyle amel

ederse, tam şükretmiş olur» demiştir.

Ka'b (r.a), «Allah Teala dünyada bir kula bir nimet verir de o nimetten dolayı Allah Teala'ya şükrederek, alçak gönüllü olursa, mutlaka Allah Teaîa dünyada o kula o nimetin faydasını ihsan eder. Ahirette de o nimet yüzünden onun derecesini yükseltir. Allah Teala, dünyada bir kula bir nimet verir de bu nimetten dolayı Allah'a şükrederek, alçak gönüllülük göstermezse mutlaka Allah Teala- dünyada, o kula o nimetin faydasını men eder. Ve onun için ateş (cehennem) tabakalarını açar dilerse ona azab eder, dilerse affeder» demiştir.

Hasan-ı Basri demiştir ki, «Allah'ın nimetini yalnız yemede, İçmede, giyinmede gören kimsenin ilmi noksan, azabı hazırdır.» Hasan-ı Basri, bir gün Bekil el-Müzeni'ye, «Ey Ebu Abdullah kardeşlerin için dua et» dedi. O da «Allah'a hamd-ü sena, Resulullah'a selatu selam ettikten sonra, «Vallahi benim ile sizin üzerinizdeki iki nimetten hangisi daha faziletli ve üstündür bilmiyorum, ağız yolu nimeti mi? yoksa yenilen yemeğin faydalı olmayan kısmının dışarı atılma yolu nimeti mi? hangisi daha üstün bilemiyorum» dedi. Hasan-ı Basrİ, «Yenilenin, faydalı olmayan kısmının dışan atılma yolu, elbette yemek nimetine dahildir» dedi.

Aişe (r.a.), demiştir ki, «Bir kul suyu içer de, ^u da eziyet vermeden girer ve faydasız kısmı dışan çıkarsa o kulun bu nimete şükretmesi vacîb olur.»

Hasan-ı Basri demiştir ki, «Nice nimetler vardır ki, lezzetle girer ve rahatlıkla faydasız kısmı dışan çıkar. Bu memleketin hükümdarlarından bir hükümdar, hizmetçilerinden birinin küpden bir maşrapa suya doldurup, ayakta kana kana İçtiğini görünce ona, «Keski ben de senin gibi içebİIseydİm» de-mişdİ. Çünkü o hükümdar kana kana su içemezdi. Su içtiği vakit o suyun her yudumu onun için bir ölüm olurdu. Kana kana su İçmek bile ne kadar büyük bir nimettir.»

Alimlerden biri, kendi kardeşine yazmış olduğu mektubunda, şöyle diyordu, «Bundan sonra bilmiş ol ki, çok günahkar olmamıza rağmen Allah Teala'nın bize vermiş olduğu nimetleri sayamayız. Bizi sevindiren güzel nimetlerine mi, yoksa, çirkinliklerimizi örtme nimetine mi? Bunlardan hangisine şükredeceğimizi bilemiyoruz.»

Hasan-ı Basri'ye denildi ki, «Burada insanlara kanşmayan bir adam var.» Hasan-ı Basri onun yanma gidip, insanlara niçin karışmadığını sordu. O da, «Ben günah ile nimet arasında akşamlayıp sabahlıyorum. Günahdan istiğfar etmekle, nimetten dolayı Allah'a şükretmekle meşgul olduğum için insanlara kanşacak vakit bulamıyorum» dedi. Bunun üzerine Hasan-ı Basrİ ona, «Ey Allah kulu sen bana göre Hasan'dan daha fa-kihsin, bulunduğun hal üzere devam et» dedi.

«And olsun, eğer siz şükrederseniz elbe/te size nimetimi artırırım» (İbrahim/7). Ali b. Salih bu ayet-i kerimedeki, «artırırım» ile 'Allah'ın taatınm artırılması murad edilmiştir.» demiştir. Netice olarak, Allah'ın taatınm artırılması nimetlerin en büyüklerindendir.

İbn-i Ebi'd-Dünya, zikretmiştir ki, Muharib b. Disar, geceleri bazen sesini yükselterek şöyle derdi. «Ben, terbiye ettiğin küçüğüm, hamd ancak Sana mahsustur. Ben, mal verdiğin züğürdüm, hamd ancak Sana mahsustur. Ben, evlendirdiğin bekarım, hamd ancak Sana mahsustur. Ben, giydirdiğin çıplağım, hamd ancak Sana mahsustur. Ben, arkadaş olduğun misafirim, hamd ancak Sana mahsustur. Ben, geri çevirdiğin gaibim, hamd ancak Sana mahsustur. Ben, ihsanda bulunduğun dilenciyim, hamd ancak Sana mahsustur. Ben, duasını kabul ettiğin duacıyım, hamd ancak Sana mahsustur. Ey Rabbimiz! Çok hamd ancak Sana mahsustur.»

Hatiplerden biri hutbesinde şöyle dedi, «Ey mü'minler! Allah Teala, sizin için güzel bir burun çizmiş onu yükselterek güzel bir şekil vermiş, sonra sizin için yuvarlak gözler kılmış, onu kapatmak için kapaklar vermiş, kapaklara kirpikler asmış, sonra sizi halden hale nakletmiş.

Annenizin babanızın kalbini size karşı şefkatli ve merhametli kılmış. Allah Teala'nın nimetleri sizi örtmüş ve sarmıştır.»

«.Allah'ın nimetlerini saymaya kalksanız (kabil değil) sayamazsınız» (Nahl/18). Bu ayet-i kerime hakkında bazı alimler şöyle demişlerdir. Nimetlerin bilinmesi için bir sınır kılmayan ancak nimetlerinin sonsuz olduğunu bilmeyi, mümkün kılan Allah'ı teşbih ve tenzih ederiz. Nitekim, Kendisi'nin de idrak edilebilmesi için bir sınır koymamış ancak idrak edilemeyeceğini bilmeyi idrak kılmıştır. Allah Teala, nimetlerini bilmekten aciz olduğumuzu bilmeyi şükür kılmıştır. Nitekim insanlann Allah Teala'nın idrak edilemiyeceğİni bilmelerini, iman kılmıştır. Çünkü kulların Allah'ın nimetlerini bile tam olarak bilmeleri mümkün değildir.

Abdullah b. Mübarek, Müsenna b. el-Sabbah'dan, o da Amr b. Şuayb'dan, o da babasından, o da dedesinden naklen rivayet etti. Dedesi, Resulullah (s.a.v.) şöyle derken işittim demiştir, «Her kimde iki haslet bulunursa, Allah Teala onu sab-redici, şükredicİ yazar. Kimde de bu iki haslet bulunmazsa onu sabredici, şükredici yazmaz. Dinde kendisinden üstün olana bakıp ona uyan ve dünyalıkta kendisinden aşağısına bakıp kendisini ondan üstün kıldığı için Allah'a hamd eden kimseyi Allah Teala sabredici ve şükredici yazar. Dinde kendisinden aşağısına .dünyalıkta kendisinden üstününe bakıp, kendisinde bulunmayan nimete üzülen kimseyi Allah Teala, sabredici ve şük-redici yazmaz».

Bu isnad ile Abdullah b. Amr'den mevkuf olarak rivayet edilen bir hadİs-i Şerifde, «Dört haslet kimde bulunursa, Allah Teala, onun için cennette bir köşk yapar, «La ilahe İîlalichha. devam etmesi, başına bir musibet geldiğinde, «innalillah ve in-na ileyhi raciun» demesi, kendisine^ bir şey verildiğinde, «Elhamdülillah» demesi, günah işlediği zaman Allah'dan mağfiretini ve affını dİlemesİdir» buyrulmuştur.

«.Nuh çok şükreden bir kul idi» (îsra/3). MÜcahİd bu ayet-i kerimenin tefsirinde şöyle demiştir, «Nuh aleyhisselam, bir şey yediği vakit mutlaka Allah Teala'ya hamd ederdi. Bir şey içtiği vakit mutlaka Allah Teala'ya hamd ederdi. Yürüdüğü zaman mutlaka Allah Teala'ya hamd ederdi. Bir şey tuttuğu zaman mutlaka Allah Teala'ya hamd ederdi. Bundan dolayı, Al lah Teala onu, «çok şükreden bir kul idî» diye övmüştür.

Muhammed b. Ka'b, «Nuh aleyhisselam, yemek yedikten sonra, «Elhamdülillah», su içtikten, sonra, «Elhamdülillah», elbisesini giyince, «Elhamdülillah», bineğe binince, «Elhamdülillah» dçrdi. Bundan dolayı Allah Teala, ona «Çok şükreden bir kul idi» diye isim vermiştir» demiştir.

tbn-i Ebi'd-Dünya, hükemanın bîrinden naklen zikretmiştir kî, «Allah Teala, insana günahından dolayı azab etmiyecek olsaydı, nimetlerine şükür için ona karşı isyan edilirdi.» [27][27]

Şükür Allah'ın Kulu Üzerinde Bir Hakkıdır

Allah Tebareke ve Teala'nın kulu üzerinde iki çeşit hakkı vardır, kul hiçbir zaman bunlardan aynlmaz. Birincisi, Allah' m emirleriyle yasaklandır ki, bunlar tamamiyle Allah'ın kulu üzerindeki haklarıdır.

İkincisi, Allah'ın kuluna vermiş olduğu nimetlerinin şükrüdür. Allah Teala, nimetlerine şükredilmesin i ve emirlerinin yerine getirilmesini kulundan ister. Kula vacip olan, üzerinde

[27][27] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 162-172.

Allah'ın nimetlerinin devamlı bulunduğunu, o nimetlerin şükürden aciz olduğunu, Allah'ın affına ve mağfiretine muhtaç olduğunu, Allah kendisine yardım etmediği takdirde helak olacağını bilmesidir. Kul Allah'ın dininde ne kadar alim olursa, üzerinde vacip olanı daha mükemmel görür. Kusuiunun daha büyük olduğunu anlar. Din, yalnız açık haramları terk etmekten ibaret olmayıp, haramları terk etmekle birlikte, Allah katında sevimli olan emirlerin hepsinin yapılmasından İbarettir. Alimlerden bir çokları Allah indinde sevimli olan emirlerden ancak bütün insanların ortak oldukları emirleri yaparlar. Mesela, cihad etme, iyilikleri emretme, kötülükleri yasaklama, Allah için, Resulü için ve Allah'm kullan İçin nasihat etmek, Allah'a ve Allah'ın dinine, kitabına ve Resulüne yardım etmek, işte bunlar vacipdirler. Bunları yapmaları şöyle dursun, bunları yapmamayı isteme hatırlarından bile geçmez.

Allah katında insanların dîn bakımından en zayıfı en bu-ğuzlusu —her ne kadar dünyayı terkedip kendisini ibadete verse bile— bu vacipleri terkedenlerdİr. Alimler içerisinde,- Allah'ın yasakları çiğnendiğinde Allah İçin yüzleri kızanp ta gazaba gelenler, Allah'ın dinine yardım etme yolunda mallarını harcayanlar, pek azdır.

Ebu ömer ve başkaları zikretmiştir ki, «Allah Teala, meleklerden bir meleğe bîr şehri yere batırmasını emretmiş. Melek de, «Ya Rabbİ! onlar arasında zahid ve abid olan falan kimse vardır» demiş. Allah Teala, «Evvela onunla başla ve onun sesini bana İşittir. Çünkü hiçbir zaman, onun, bana isyan edilirken yüzü buruşmadı.» buyurmuştur. [28][28]

Nimeti Görmek

Allah'ın nimetini gören kimse kendi iyi amellerini göı-mez, İsterse, insanlarla cinlerin yaptıkîan iyi amelleri yapmış olsun. Çünkü Allah'ın nimetleri onun amellerinden çoktuı. Onun bütün amelleri bir nimetin bile karşılığı olamaz. Kula layık olan, Üzerinde bulunan Allah'ın hakkını devamlı gözet-mesidir.

İmam Ahmed, Haccac'dan, o da Cerir b. Nazİm'den, o da Vehb'den naklen rivayet etti. Vehb şöyle anlatıyor, «Musa aleyhissdam, dua ve niyazda bulunan bir adamın yanından geçti. Musa aleyhisselam, «Ya Rabbi, bu kuluna merhamet et,çünkü ben buna acıdım» dedi. Bunun üzerine Allah Teala, ona, «O adam kuvveti kesilinceye kadar bana dua etmiş olsa, üzerindeki benim hakkımı gözetmedikçe onun duasını kabul etmem» diye vahyetti. Üzerinde vacip olan. nimeti gören kul kendi iyi amellerini görmez, devamlı kendini hakir ve zelil görür. Allah'ın nimetlerini görüp kendi iyiliklerini görmeyen kimse Allah'ın rahmetine ne kadar yakındır. Yardımına sığınılacak ancak Allah'dır. [29][29]

[28][28] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 172-173.
[29][29] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 173174.

İKİNCİ BÖLÜM

ŞÜKÜR VE ŞÜKREDENLER

21. Konu : Sabır İle Şükür Arasındaki Hüküm Ve Sabredenlerle Şükredenler Arasındaki Fark

Sabır ile şükürden her biri kendi aralarında, tartılmalarını, hangisinin ağır hangisinin hafif olduğunun bilinmesini istediler. Bu ise, ancak bunlardan her birinin bilinmesinden vonra mümkü olur. Biz şimdiye kadar sabnn hakikatini, kısımlannı ve nevilerini zikrettik. Şükrün hakikatini ve mahiyetini zikredeceğiz.

Sihah'da zikredilmiştir ki, Şükür; sana iyilik yapanı, yapmış olduğu iyilikden dolayı övmendir. Nitekim, «Şekertuhu ve şekertu îehü ~ ona şükrettim» denilir. Bu kelimenin, lam harfiyle kullanılması daha fasihdir. Zira Allah Teala, «Sizden ne bir karşılık isteriz, ne de teşekkür» (Insan/9) buyurmuştur. Bu ayet-i kerimedeki, «şeküren» kelimesinin, «el-kuud» gibi mastar olma ihtimali olduğu gibi, «el-berud, el-kefur» gibi cemi olması ihtimali de vardır.

«Eş-Şükranü: teşekkür etme, iyilik bilme» bu kelimenin zıddı, «el-küfranü: iyilik bilmemek»tir. «Teşekkertü lehii» kelimesi manaca, «şekertu tehü» gibidir. Az yem İle idare eden hayvana, «eş~şekür» denir. Şiddetli yağmur yağdığı vakit, «iş-tekeret es-semd'ü» denir. Meme sütle dolduğu vak'.t, «iştekere ed-dar'ü» denir. Bir ağacın gövdesinin etrafında îilizler çıktığı vakit, «şekiret eş-şeceretü» denilir. «Eş-şükru» kelimesinin türeyişi üzerinde biraz düşün, ve şükr'nn lügattaki manasını, emredilen şükrün manasını, Rabbin mükafatı olan şükrün manasım bir mukayese el. Bunların hepsinde ziyade ve artma manasını bulursun. Verilen yeme nisbetle daha çok etlenen hayvana, «dabbe-i şekür» denir.

Bir kulun şükrünün üç rüknü ve esası vardır ve o kulun şükredici olabilmesi İçin bu üç rüknün ve esasın bulunması lazımdır. Birincisi, kulun üzerinde bulunan Allah'ın nimetini itiraf etmesidir. İkincisi, kulun bu üzerinde bulunan nimetten dolayı Allah Teala'ya hamd-ü sena etmesidir. Üçüncüsü, kulun kendisine verilmiş olan nimetleri Allah'ın rızasını kazanma yolunda sarfetm esidir.

Alimlerin şükür hakkındaki görüşleri: Alimlerden bir kısmı, «şükür nimet veren Allah Teala'nın nimetlerim boyun bükerek İtiraf etmektir» demişlerdir.

Denildi ki, şükür, kulun kendisine yapılan iyiliği anmakla iyilik yapanı övmesidir. Kulun şükrü, kendisine yapılan iyiliği anmakla Allah Teala'ya hamd-ü sena etmesidir.

Nimetin şükrü, minnet ve ihsanı görmek, hürmet ve tazi-mİ muhafaza etmek, nimet verenin hizmetinde bulunmaktır.

Nimetin şükrü, kendini nimette tufeyli görmendir.

Şükür, kulun şükürden aciz olduğunu bilmesidir.

Şükür üzerine şükretmek, şükürden daha mükemmeldi!. Yani, kulun yapmış olduğu şükrünü, Allah'ın tevfiki ve ina-yetiyle yapmış olduğunu görmesidir. Allah'ın bir kulunu şük-rctmeye muvaffak kılması, nimetlerin en büyüklerİndendir. Bir kulun şükür üzerine şükretmesi, sonra bu

şükür üzerine Allah'ı şükretmesi kendini nimete ehil ve layık görmemesidİr.

Şükür, kulun güç ve takatini Allah'a ibadet ve taat etmek te sarf etmesidir.

Denildi ki, şakir elinde mevcud olan nimete şükredendir. Şekür ise, elinde mevcud olmayan nimete şükredendir.

Sakır, verilince şükredendir. Şekür verilmeyene şükredendir.

Şakir, menfaata şükredendir. Şekür men olunana şükredendir.

Şakir bağış ve ihsana şükredendir. Şekür ise, belaya şükredendir.

Cüneyd dedi ki, «Ben Seriyyü's-Sakati'nin yanında oynuyordum. Henüz daha yedi yaşındaydım. Orda bir cemaat şükür hakkında konuşuyordu. Seriyyü's-Sakati bana, «Ey çocuk şükür nedir?» diye sordu. Ben de, «Nimetle Allah'a isyan et-memendir» dedim. Bunun üzerine o da, «korkarım ki, bu sözü dilinle söylüyorsun, bu söz senin kalbine inmiş değildir» dedi Ben, «Seriyyü's-Sakati'nin bu sözünden dolayı ömür boyu ağladım» dedi,

Şibli, «Şükür, nimetleri görmek değil, nimeti vereni görmektir» demiştir. Bu söz bence doğru değildir, çünkü nimeti, nimet verenden görmek şükrün tamamındandir.

Denildi kî, Şükür, mevcud olan nimeti bağlar, mevcud olmayan nimeti avlar.

Ebu Osman dedi ki, «Avam yediği, içtiği ve giydiği nimetlere şükreder, havas ise, kalblerine gelen feyiz ve ilhamlara şükrederler.»

Hükümdar, bir adamı hapsetti, o adamın arkadaşı ona, «Allah'a şükretsin» diye haber yolladı. Adam dövüldü yine arkadaşı ona, «Allah'a şükretsin» diye haber gönderdi. Bir me-cusi de onun yanma hapsedildi. Mecusinin ayağına zincir vuruldu. Bu zincirin bir ucu da bu adamın ayağına bağlandı. Me-cusi ishalden rahatsızlık çekiyordu. Her helaya gidişinde bu da gidiyor, o İşini bitirinceye kadar başında bekliyordu. Arkadaşı yine ona «Allah'a şükretsin» diye haber gönderdi. Hapsedilen adam arkadaşına, «Ne zamana kadar Allah'a şükredeceğim, bundan daha büyük bir bela olabilir mi?» dedi. Arkadaşı ona, «Mecusinin ayağına bağlanan zincirin bir ucunun senin ayağına bağlandığı gibi onun belinde olan zünnar (küfür alameti) senin beline bağlansaydı, halin nice olurdu? Bundan dolayı Allah'a şükret» diye haber gönderdi.

Bir kimse Sehl b. Abdullah'ın yanına girip ona, «Evime hırsız girdi, eşyalarımı alıp götürdü» dedi. Bunun üzerine Sehl ona, «Allah'a şükret eğer şeytan kalbine girip imanını çalsa ne yapardın?» dedi.

Denildi ki, şükür, bîr kulun layık olmadığı halde kendisine verilen atiyye ve nimetten dolayı Allah Teala'ya yapmış olduğu hamd-ü senadan lezzet almasıdır.

Denildi ki, sana yapılan iyiliğin karşılığını vermekten aciz olursan dilinle şükretmeye devam et.

Denildi ki, dört şey vardır ki, faydası yoktur. Sağırla istişare etmek, şükretmeyen kimseye nimet vermek, çorak yere tohum ekmek, gün ışığında kandil yakmak.

Şükür; kalb, dil ve azalarla yapılır. Kalp, tanımak ve sevmek içindir. Dil, sena ve hamd etmek içindir. Azalar ise, Allah'ın taatında kullanılmak ve O'na isyandan uzak tutulmak içindir.

Nitekim bir şair şöyle demiştir, «Benîm üç azam sizin nimetinizi anlatır. Elim, dilim ve içimde gizli olan. kalbim.

Şükür, fiillere mahsustur. Hamd ise, kavillere mahsustur. Hamdın sebebi, şükrün sebebinden daha umumidir. Şükür bağlı bulunduğu nimet itibariyle ve yapıldığı aza itibariyle hamdin yapıldığı azalardan daha umumidir. Allah'a hamd edilecek şeyler ise, şükredilecek şeylerden daha umumidir. Çünkü, Allah Teala'ya, isimlerinden, sıfatlarından, fiillerinden ve nimet lerinden dolayı hamdedilir. Hamdin yapıldığı azalar, şükrün yapıldığı azalardan daha azdır, çünkü şükür hem kalple, hem dille ve hem de diğer azalarla yapılır. Hamd ise, kalple ve düle yapılır. [30][30]

Sabrın Hakikati Şükrün Hakikattna Girer

Sabırla şükürden her biri diğerinin hakîkatına girer. Buna göre, bunlardan her birinin varlığı, diğerinin varlığına bağlıdır. Ancak bunlardan her birine, üstün bulunduğu yer itibariyle özel isim verilmiştir. Böyle olmasa, şükrün hakikati, sabır, irade vs fiil ile birleşir. Çünkü şükür Allah'a taat ve ibadet etmek ve O'na isyan etmemektir. Sabır bunların aslıdır. Taat ve ibadeti eda ederken çekilen meşakkatlara sabretmek ve günahlardan uzaklaşmaya sabretmek şükrün ta kendisidir. Sabır emredilince sabretmek şükürdür.

Yukarıdaki bu açıklamadan sabır ile şükrün bir olduğu anlaşılmaktadır gibi bir soru akla gelebilir. Halbuki bu, aklen, lugaten ve örfen mümkün değildir. Çünkü Allah Teala, bunlann aralarını ayırmıştır. Evet, bunların manaları ayrıdır. Ancak biz bunların birbirinden ayrılmadıklannı ve bunlardan her-birinin varlığının diğerinin varlığına muhtaç olduğunu beyan ettik. Şükür, sabırdan ayrıldığı zaman şükrün şükür olması batıl olur. Sabır şükürden ayrıldığı zaman, sabnn sabır obuası da batıl olur. Birincisi açıktır, ikinciye gelince sabır, şükürden ayrıldığı takdirde nankörlük olur. Nankörlüğün sabra zıd olmadı gazaba zıd olmasından daha büyüktür.

Şöyle bir soru sorulursa, burada başka bir kısım daha vardır ki, ne nankörlük olur ne de şükür olur. Bilakis zoraki sabır olur. Buna göre şükrün hakikati yapılmadığı gibi sabır da sabır olmaktan çıkmaz. Şöyle cevap verilir, bizim sözümüz taat olan emredilmiş sabır hakkındadır. Yoksa hayvanların sabrı gibi zoraki sabır hakkında değildir. Taat olan sabrı, ancak şükreden kimse yapar. Fakat şükredenin şükrü, sabrının içine gir miş olur da hüküm sabır için olur. Njtekim şükredenin sabrı da şükrünün içine girmiş olur da hüküm şükür için olur. îman, makamlarından bir makamdan diğer bir makama geçerken yok olmaz. Bilakis, aşağı derecede bulunan makam yukarı derecede bulunan makamın içine girmiş olur. Nitekim iman, ihsanın içine girdiği gibi, sabır da rıza makamları içine girer. Yoksa, sabır yok olmuş değildir. Rıza makamı da tefviz makamının içine girdiği gibi, havf ile reca makamları da muhabbet makamının içine girerler. Yoksa havf ile reca yok olmuş olmazlar.

Allah Teala, kullarını musibetlerle imtihan ettiği gibi nimetleriyle de imtihan eder. Nitekim Cenab-ı Hak, «Sizi bir imtihan olarak kötülüklerle ve iyiliklerle deneyeceğiz.» (Enbiya/35)); diğer bir ayette, «Fakat insan, ne zaman Rabbi, kendisini imtihan edip ikramda bulunur ve nimet verirse, «Rab-bim bana ikram etti» der, ama onu İmtihan edip de rızkını kısarsa, o vekit de, «Rcbbim bana ihanet etti.» der,» (Fecr/15-16); diğer bîr ayette, «Biz yeryüzündeki şeylere ona mahsus bir ziynet yaptık ki, insanları imtihan edelim. Bakalım hangisi daha güzel bir amelde bulunacak!» (Kehf/7); diğer bir ayette, «O Allah' ki, amelce hanginiz daha güzeldir diye sizi

[30][30] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 175-178.

imtihan etmek için ölümü ve hayatı yaratmıştır.» (Mülk/2); diğer bir ayette, «O amelce hanginizin daha güzel olduğunu imtıhoiçin gökleri ve yeri altı günde yaratandır. Daha Önce Arş'ı suyun üstünde idi» (Hud/7) buyurmuştur.

Allah Teala, yerleri, gökleri yarattı, mahlukatı için Ömür takdir etti. Yer yüzündeki varlıkları imtihan ve denemek için yarattı. Bu imtihan, kulların hayırda, serde, bollukta, darlıkta sabır ve şükür imtihanlarıdır. Zenginlik, afiyet, mevki ve kudret nimetlerine sahib bulunan kimsenin imtihanı bunlara sahib olmayan şahsın imtihanından daha büyüktür. Allah'ın taati üzerine sabretmek en zor sabırlardandır. Nitekim ashab-ı kiram, «Biz fakirlikle imtihan edildik sabrettik, fakat zenginlikle imtihan edildik sabredemedik» demişlerdir. Fakirlik nimeti, hastalık nimeti, dünyalığın alınmasının nimeti, dünyalık sebeble-rinin alınmasının nimeti, insanların eza etmesinin nimeti bazen nimetlerin en büyüklerinden olur. Çünkü bu nimetlere şükretmenin farz olması, bu nimetlerin zıdlanna şükretmekten daha evladır. Zira Allah Teala nimetleriyle imtihan eder, bela ve musibctleriyle de nimet verir.

Şükür ile sabırdan hangisinin üstün olduğuna gelince; sabır ile şükür, Allah'ın emrinde, nehyinde, kaza ve kaderinde kul için lazım olan iki haldir. Bu sabır ile şükür göz açıp ka-payıncaya kadar biri diğerinden ayrılmaz. Bunlardan hangisinin üstün olduğunu sormak, his ve hareketten hangisinin üstün olduğunu, veya yemekle içmekden hangisinin üstün olduğunu yahut kulun havf, (Allah'ın azabından korkması) ile rp-casmın ^-Ulah'ın rahmetini umut etmesinden) hangisinin üs tün olduğunu sormak gibidir. Taat ve ibadetler ancak sabır ve şükürle eda Yasaklardan da ancak sabır ve şükürle uzak-laşilır. Kul, takdir edilmiş olan musibetler başına geldiğinde sabrederse, şükrü sabınnın içine girmiş olur. Nitekim, şükre-denin sabrı da şükrünün içine girmiş olur. Bunu şöyle açıklayabiliriz, Allah Teala, kulunu nefsi ve hevasıyla imtihan etti, kulun üzerine bunlarla cihad etmeyi vacib kıldı, yani, kul her vakit ncfsİyle cihad etmeye devam edecektir. Şöyle ki, emredilmiş olan taat ve ibadetleri eda ederek şükredecek, heva ve he-vesinden uzaklaşmaya sabredecektir. Zengin olsun, fakir olsun, sıhhatta olsun hasta olsun, nefsi ve hevasına karşı devamlı cihad etmesi lazımdır.

Bu mesele, şükreden zengin ile sabreden fakirden hangisinin üstün olduğu meselesidir. Bu mesele hakkında alimlerin üç görüşü vardır. Bu üç görüşü Ebu'l-Ferec İbn-i Cevzi ve diğer alimler nakletmİşlerdir. Netice olarak şükreden zengin ile sabreden fakirden hangisi daha çok takva sahibi ise o efdaldir denilmiştir. Takvada müsavi olurlarsa, fazilette de müsavi olurlar. Çünkü Cenab-ı Hak insanları afiyet ve bela ile üstün kılmadığı gibi fakirlik ye zenginlikle de üstün kılmamıştır. Ancak takvalıkla üstün kılmıştır. Nitekim Allah Teala, «Allah katında en iyiniz takvaca en ileride olamnızdır.» (Hucurat/13) buyurmuştur. Bir hadİs-i şerifde, «Arabm Arap olmayana, Arap olmayanın Arap olana üstünlüğü yoktur. Ancak takvalıkla vardır. İnsanlar Adem'den meydana gelmiştir. Adem de topraktan yaratılmıştır» buyrulmuştur. Müsned-i İmam Ahmed...

Takva iki asıl ve esasa bağlıdır, bîri sabır diğeri de şükürdür. Zenginle fakirden herbiri için sabırla şükür lazımdır. Burçlardan hangisinin sabn ile şükrü mükemmel ise o üstün olur. Fakirin sabrı mükemmel, zenginin de şükrü mükemmel olursa bunlardan hangisi efdaldir? dîye bir soru sorulacak olursa, buna şöyle cevap verilir; buniardan vazifesinde ve halinin gereğinde Allah'dan en çok korkanıdır. Bu olmaksızın efdallîk düşünülemez. Çünkü zenginin bazen şükründeki takvalığı, fakirin sabrındaki takvalığmdan daha üstün olabilir. Fakirin de bazen sabrındaki takvalığı zenginin şükründeki takvalığmdan daha üstün olabilir. Buna göre zengin zenginliği ile üstün, fakir fakirliği ile üstün denilemez. O haldo şükreden zengin sabreden fakirden üstündür denilmesi doğru olmadığı gibi, sabreden fakir şükreden zenginden üstündür denilmesi de doğru değildir. Çünkü şükür, ile sabır, imanın İkİ bineğidir, bunların bulunması lazımdır. Şükreden zengin ile sabreden fakirden hangisi daha çok vacîb ve menduba sanlmışsa o üstündür. Çünkü üstünlük, vacib ile menduba sarılmaya bağlıdır. Nitekim Allah Teala, bir hadis-i kudside, «Bana kulum hiçbir şeyle yak-laşamaz ancak kendisine farz kıldığım şeylere devam etmekle yaklaşır.

Kulum nafile İbadetlerle durmadan bana yaklaşır ve nihayet ben onu severim», buyurmuştur. (Tirmizi, Müsned-i Ahmed) Buna göre, şükreden zengin ile sabreden fakirden hangisi vaciplere daha çok sarılıyor ve daha çok nafile namaz kılıyorsa o üstündür. Bir hadis-i şerifde, «Ümmetimin fakirleri zenginlerinden yarım gün yani beşyüz sene önce cennete gireceklerdir.» buyrulmuştur. (Tirmizi, İbn-i Mace.) Bu hadis-i şerif, fakirlerin zenginlerden üstün olduğuna delalet etmez mi diye sorulursa, buna, bu hadis-i şerif, fakirlerin her ne kadar zenginlerden Önce cennete gireceklerine delalet etse de fakirlerin derece ve, makamda zenginlerden üstün olduğuna delalet etmez, şükreden zengin ile adaletli hükümdar hesap vermek için cennete girmekde geç kalsa da cennete girince derecesi ve makamı daha yüksek olur diye cevap verilebilir.

Fakirler, Resulullah (s.â.v.)'a, zenginlerin köle azad etmek ve sadaka vermek suretiyle, amellerinin kendi amellerinden deha çok olduğunu şikayet ettiler. Allah Resulü onlara, «Ben de size bir şey bildireyim mi? onu yaparsanız onunla o sizi geçenlere yetişirsiniz buyurmuş ve, her namazdan sonra otuz üç kere, «Elhamdülillah,» otuz üç kere, «Subhanallah», otuz üç kere «Allahüekber» demelerini bildirmiştir. Zenginler bunu işitince onlar da bunu yapmaya başlamışlar. Bunun üzerine fakirler, Resulullah (s.a.v.)'a dönerek zenginlerin de bunu yaptığını anlatmışlar. Resulullah (s.a.v.), «Bu Allah'ın bir fazl-u keremidir onu dilediğine verir» buyurmuştur. (Buharı, Müslim) Bu sefer, bu hadis-i şerif, şükreden zenginlerin sabreden fakirlerden üstün olduğuna delalet etmez mi diye sorulursa, buna, «Bu hadis-i şerif sabreden fakir İle şükreden zenginden hangisi daha çok nafile ibadetlere sanlırsa o üstündür diyen görüş için bir hüccettir. Çünkü şükreden zenginler, sabreden fakirlere farz ve nafile amellerde, cihadda, Allah uğrunda çekilen ezada ve mukadderata sabırda eşit oldular. Fakat zenginlerin köle azad etmek ve sadaka vermek gibi nafile ibadetleri çok olunca fakirlerden üstün oldular. Eğer sabreden fakirlerin na-file ibadetleri, şükreden zenginlerin nafile ibadetlerinden daha Çok olursa, bu sefer fakirler zenginlerden üstün olurlar» diye cevap verilir.

Rcsulullah (s.a.v.) hem şülçredenlerin, hem de sabredenlerin efendisidir.

Denildi ki, Resulullah (s.a.v.)'a dünya hazinelerinin anahtarlan sunuldu da onları kabul etmeyerek, «Bir gün aç bir gün tok dururum» buyurdu.

Hişanı b. Urve babasından, o da Aişe (r.a.)'dan naklen rivayet etti. Aişe (r.a.) dedi ki, «Resulullah dünyadan çıktı, buğday ekmeğinden doymadı. Vefat ettiğinde ehli için almış olduğu yiyecekten dolayı zırhı bir Yahudinin yanında rehin bulunuyordu.»

İmam Ahmed rivayet ettiğine göre, Ebu Hüreyre (r.a) şöyle demiştir, «Resulullah (s.a.v.), «Allah'ım Muhammed'in aline yetecek kadar nzık ver» diye dua ederdi.»

îmam Ahmed, rivayet ettiğine göre, Aişe (r.a.) şöyle demiştir, «Ensardan bir kadın benim yanıma gelmişti. Resulullah (s.a.v.)'ın döşeğinin ikiye katlanmış bir aba olduğunu gördü. Evine dönünce bana bir yün döşek gönderdi, Resulullah (s.a.v) gelince, «Bu nedir?» diye sordu. Ben de «Ensardan filan kadın benim yanıma geldi, senin döşeğini görünce bunu bana gönderdi» dedim. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.), «Ey AİŞe! Bu döşeği geri ver» buyurdu. Fakat ben o döşeği geri vermedim. Çünkü o döşeğin evimde bulunması hoşuma gidiyordu. Nihayet Resulullah (s.a.v.) bana bunu üç defa söyledi. Ve «Ya Aişe! Bu döşeği geri ver. Allah'a yemin ederim ki ben isteseydim, Allah Teala, benimle beraber altın ve gümüş dağlarını yürütürdü» buyurdu. «Bunun üzerine ben de o döşeği geri verdim »

Allah Teala, Resulü için ancak efdal olanını seçmiştir Eğer Resululİah (s.a.v.), dünyayı alsaydı onun hepsini Allah'ın rızası yolunda harcardı ve bu sayede onun şükrü bütün alemlerin şükrünün üstünde olurdu.

Denildi ki, sabreden fakirler ile şükreden zenginlerden her biri Resulullah (s.a.v.)'ın halini delil göstermişlerdir. Netice elarak Allah Teala, Resulü İçin her iki makamın arasını mükemmel bir şekilde birleştirmiştir. Resulullah (s.a.v.) şükreden zenginlerin de, sabreden fakirlerin de efendisidir. Resulullah (s.a.v.), fakirliğe karşı hiçbir kimsenin gösteremeyeceği sabrı göstermiştir. Zenginliğe karşı da hiçbir zenginin yapamayacağı şükrü yapmıştır. Resulullah (s.a.v.)'ın hayatını düşünen bir kimse İşin böyle olduğunu anlar. Resulullah (s.a.v.), sabredilecek yerlerde İnsanların en sabırlısıydi. Şükredilecek yerlerde de insanların en çok şükredeniydi. Allah Teala, resulü için kemal mertebelerini mükemmel kılıp, onu şükreden zenginlerin mertebelerinin en yükseğinde ve sabreden fakirlerin mertebelerinin de en yükseğinde kılmıştır.

«Seni, bir fakir bulup (Hatice'nin malı ile) zengin etmedi mi?» (Duha/8) ayet-i kerimesindeki «ailen» kelimesinin fakir manasına olduğunda müfessirler ittifak etmişlerdir. Nitekim bir adam fakir düştüğü vakit, «alerrecu'tü» denilir. Bir adamın evlad ve ıyali çok olduğu vakit «eaterrecülü» denilir. Nitekim Allah Teala, «Bu (tek zevce) sizin (Hakdan) eğrilİp sapmama/uza daha yakındır» (Nisa/3) buyurmuştur. Bazı müfessirler bu ayet-İ kerimeyi, «Tek zevce ve cariye ile evlenmeniz evlad \e ' iyalinizin çok olmamasına daha yakındır» diye tefsir etmişlerdir. Fakat birinci tefsir birçok vecihlerden dolayı evladır, birincisi, lugatta sülasi mücerred babından «Ale-yeulü» kelimesinin evlad ve ıyali çok olması manasında kullanıldığı meşhur olmayıp, ziyade babdan, «eale yüilü» şeklinde kullanılması meşhurdur. Sülasi babından, <dee yeutü» kelimesi, «zulüm ve cefa» manasına gelir. Lügatçıların hepsi böyle zikretmişlerdir, ikincisi, Allah Teala, dörde kadar evlenmeyi aralarında adalet yapmak şartıyla mubah kılmıştır. Bunların aralarında adalet yapılmaktan korkulduğu vakit bir tane ile yahut sahîb olunan cariyelerle yetinîlmesini emretmiştir. Bu ayet-İ kerimedeki, «entâ teûlû» kelimesinin evlad ve iyaiin çok olmaması mana-sıyla tefsir edilmesi uygun değildir. Üçüncüsü, Allah Teala, yetim kadınlarla evlenildiğinde onlar hakkında adalet yapamamaktan korkulduğu vakit onlara zulüm ve cefa edilmemesi için hükmü yetim olmayan kadınlarla evlenmeye nakletmiştir. Allah Teala, erkeklerin birden dörde kadar evlenmelerini caiz kılmış sonra kadınlar arasında adalet yapamamaktan korkulduğunda evlenme hükmünü bir kadınlar veya çok oldukları . için aralarında müsavi davranılması şart olmayan cariyelerle İktifa edilmesine nakletmiştir. Bu ayet-İ kerime adalet yapıl-mak şartıyla yetim ve yetim olmayan dört kadınla evlenmenin caiz olduğunu bildirdiği gibi kadınlar arasında adalet yapılmamaktan korkulduğunda bir kadınla yet inilmesini de bildirmektedir. Bu ayet-i kerimede evlad ve iyaiin çok olmasının bir tesiri yoktur. Dördüncüsü, eğer evlad ve îyalin çok olmasından korkulsaydı. Allah Teala, tahdidsiz cariyelere sahib olunmasını ve onlar ile cinsi yakınlıkta bulunulmasını mubah kılmazdı. Çünkü evlad ve iyaiin çokluğu eş veya eşlerden olabildiği gibi cariyelerden de olur. Zira Cenab-ı Hakk'ın dört kadın arasında adalet yapılamamasından korkulduğunda, hükmü, sahib olunan cariyelere nakletmesi .onların hizmetkârlar olmadığını, onlarla cinsi yakınlıkta bulunan cariyeler olduğunu göstermektedir. Beşincisi, evlad ve iyaiin çok olması, Allah için sakınılacak ve hoş olmayan bir iş değildir. Çünkü bu ümmetin en hayırlısı evlad ve iyali çok olanıdır.

Resulullah (s.a.v.), «Kocasına sevgi ile bağlı olan ve çocuk doğuran kadınla evlenin. Çünkü ben diğer ümmetler topluluklarına karşı sizin çokluğunuzla övünürüm» buyurmuştur. Resulullah (s.a.v.), kıyamet gününde diğer ümmetlere karşı ümmetinin çokluğu ile iftihar edebilmesi için çocuk doğuran kadınla evlenmeyi emretmiştir. Netice olarak Cenab-ı Hak, Resulünü sabreden, fakir kıldıktan sonra şükreden zengin kılmıştır. Buna göre, sabreden fakir sınıfı ile, şükreden zengin sı-, mfından her biri Resulullah (s.a.v.)'ın halini ken^i hallerine hüccet gösterir.[31][31]

Fakirlerin Zenginlerden Önce Cennete Gireceklerine Dair Hadis-İ Şerifler

[31][31] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 178-185.

Denildi ki, Abdurrahman b. Avf şükreden zenginlerdendi, îmam Ahmed Müsned'indç, rivayet ettiğine göre, Enes (r.a.) şöyle demiştir, «Ben Aişe (r.a.)'nin evinde bulunuyordum. Aişc (r.a.) Medine'nin içinde bir ses işitip, «Bu nedir?» diye sordu. Ona, «Abdurrahman b. Avf in Şam'dan gelen ve her çeşit eşya taşıyan bir kervanıdır» dediler. Enes (r.a.), «Bu kervan yedi yüz deve olup, sesinden Medine inledi» dedi. Bunun üzerine Aişe (r.a.), Resulullah (s.a.v.) şöyle derken işittim dedi, «Abdurrahman b. Avf'ın cennete emekleyerek girdiğini gördüm» buyurdu. Bu Abdurrahman b. Avf'e ulaşınca, o da, «Ben eğer yapabüirsem elbette ayakta da cennete girebilirim» dedi ve develerin hepsini yükleriyle, semerlerîyle, yularlarıyla Allah yolunda tasadduk etti.

Ebu'l-Ferec demiştir ki, Cerrah b. Minhal, Abdurrahman b. Avf e, İsnad ederek rivayet ettiğine göre, Resulullah (s.a.v.), Abdurrahman b. Avf'e «Ey Avf'ın oğlu! Sen zenginlerdensin, sen cennete sürünerek gireceksin. O halde Rabbına ödünç ver kî, ayaklarını çözsün» buyurdu. Ebu Abdurrahman. en-Nesei, «Bu hadis, mevzudur. Cerrah'ın "hadisi terk olunur» demiştir Yahya, '«Cerrah'in hadisi bir şey değildir» demiştir, tbn'ül Me~ dinî, «Cerrah'ın hadisi yazılmaz» demiştir. İbn-i HİbbAn, «Cerrah yalan Söylerdi.» demiştir. Darekutni, «Cerrah'ın hadisi terk olunur» demiştir.

Beyhaki'nİn rjvayet ettiği bir hadis-i şerife göre, Resulullah (s.a.v.) «Ey Avf'ın oğlu! Sen zenginlerdensin, sen cennete ancak sürünerek gireceksin, o halde Rabbına ödünç ver ki, ayaklarım çözsün» buyurdu. O da, «Ne ödünç vereyim? Ya Resulullah?» dedi. Resulullah (s.a.v.) da, «Akşamleyin elinde bulunandan beri olursun, yani tasadduk edersin» buyurdu. O da «Hepsini mi?» dedi. Resulullah (s.a.v.), «evet» buyurdu. Abdurrahman b. Avf buna üzülerek Resulullah'in yanından çıktı. Bunun üzerine Cebrail gelerek, «Ya Resulullah! Avf'ın oğluna emret, misafirleri ağırlasın, yoksulları doyursun, önce nafakası kendisine lazım gelenlere baksın, dilencilere versin, bunlaıı yaptığı takdirde elinde bulunan nimetin hakkını vermiş olur» dedi. Bu hadîs-İ şerif hakkında ne dersin? diye sorulursa şöyle cevap verilir, Bu hadis-i şerif batıldır. Resulullah (s.a.v.)'dan sahih olarak rivayet edilmiş değildir, çünkü ravilerinden biri Halid [32][32]b. Yczid b. Ebu Malik'dir. İmam Ahmed, «Bu hadis i şerif bir şey değildir» demiştir, tbn-i Muin, «Bu hadis-i şerif zayıfdır» demiştir. Neşe}, «Bu hadis-i şerife itimad edilmez» demiştir. Darekutni, «bu hadis-i şerif zayıfdır» demiştir. Yahya.b. Muin, «Halid b. Yezid babası üzerinden yalan söylemeye razı elmacı, fakat sahabe üzerinden yalan söylemeye razı oldu» demiştir.

t mam Ahmed, Ebu Ümame'den rivayet ettiğine göre, Ebu Ümmc, şöyle demiştir, «Resulullah (s.a.v.), «Cennete girdim. Cennette önümde bir hışırtı işittim. «Bu nedir» diye sordum. «Bilal'dır» denildi. Sonra, Cennette gezmeye devam ettim, bir de baktım ki, cennet ehlinin çoğunu muhacirlerin fakirleri ile müslümanların çocukları teşkil etmektedir. Orada en az zenginler ile kadınları gördüm. Bana denildi ki, zenginlere gelince onlar cennetin kapısında hesaba çekilmektedirler ve temizlenmektedirler. Kadınlara gelince onları da iki kırmızı, yani altınla ipek alıkoymuştur. Sonra cennetin sekiz kapısının birinden çıktık. Kapının yanma gelince bir .terazi getirilip bir kefesine ben kondum, diğer kefesine ümmetim kondu ben ağır geldim. Sonra Ebu Bekir getirildi, bir kefesine o kondu, bütün ümmetim getirilip diğer kefesine kondu, Ebu Bekir ağır geldi. Sonra Ömer getirilip bir kefesine kondu, diğer kefesine ümmetim kondu, Ömer ağır geldi. Ümmetim bana teker teker gösterildi, onları geçiyorlardı. Abdurrahman b. Avf ı gecikmiş gördüm. Ümidi kesildikten sonra geldi. Ben «Ey Abdurrahman nerede kaldın?» dedim. O da «Annem babam sana feda olsun, Ya Resulullüh seni hak olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, ben sana ancak yaşlandıktan sonra gelebileceğimi zannettim» dedi. Resulullah, «O nedir» buyurdu. O da «Malımın çokluğundan hesaba çekilip temizlenmemdir» dedi.

Denildi ki, bu hadis-i şerif senedinin araştırılmasına ihtiyaç duyulmayan bir hadisdir. Çünkü bu

---

[32][32] Denildi ki, îmam Ahmed, -bu hadis yalandır, münkerdir» dedi. Muhaddisler, «Bu hadisin ravüeri arasında Ammare vardır. Ammare ile münker hadisleri, rivayet eder» demişlerdir. Ebu Hatem er-Razi, «Ammare b. Zazan'm hadisiyle getirilemez» demiştir

hadisi ve bundan ön-ki hadisi, Ebu'l-Ferec mevzu hadisler arasına yazmıştır.

Ebu'l-Fcrec demiştir ki, «Zahidlik taslıyanlann hepsi, böyle batıl hadislere yapışarak malin dinde ilerlemeye engel olduğunu görerek, «Abdurrahman b. Avf'ın malından dolayı cennete sürünerek girmesi; malın yerilmesi hakkında kafidir» demişlerdir. Bu hadis sahih değildir. Çünkü cennetlik olduğu müj delenmiş olan Abdurrahman b. Avf'ın malının dinde ilerlemesine mani olması mümkün değildir. Zira malı toplamak mü-bahdır. Yerilmiş olan mal, meşru olmayan cihetten kazanılan mal ve vacip olan hakkı verilmeyen, maldır. Abdurrahman b Avf ise bu iki halden de uzaktır. Talhâ üç yüz yük miras olarak altın bırakmıştır. Zübeyr ve diğer sahabeler de-hayli mal miras olarak bırakmışlardır. Bunlar malın fena olduğunu bilselerdi elbette hepsini ellerinden çıkarırlardı. Bir çok kissacı vaizler de bunun gibi hadislere sarılarak insanları fakirliğe teşvik ediyorlar ve zenginliği yeriyorlar. Allah hakiki alimlerden razı olsun sahih hadisi tanıyorlar ve usul ve kaidelerini biliyorlar.» Ebu'l-Ferec'in sözü burada sona erdi.

Ben derim ki, Ebu'l Ferce bu hadisi reddetmede aşın gİ-dip, Resulullah (s.a.v.) üzerinden uydurulmuş olan hadîsler arasına sokmasında haddi aşmıştır. Ebu'I-Ferec, islam dinini kabulde önde gelenlerden olan ve cennetle müjdelenmiş olan Ab-durrahman b. Avf'ın cennete önce girmekten medenümesmİ ve cennete emekleyerek girmesini büyük görmüş ve bu durumun Allah'ın onun için hazırlamış olduğu makamına zıd düşeceğini sanmıştır. Bu, onun bir kuruntusudur. Yukarıda geçen bu iki hadis-i şerif hakkında taan etmeye yol bulduğunu kabul etsek bile Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet edilen şu hadis-i şerif hakkında ne denecektir. Ebu HÜreyre (r.a.) demiştir kî, «Resulullah (s.a.v.), «Müslümanların fakirleri zenginlerinden yarım gün, yani beş yüz sene önce cennete gireceklerdir» Tirmizi bu hadis-i şerif hasendir, sahihdİr demiştir.

Müslim'in İbn-i Ömer'den rivayet ettiğine göre, İbn-i Ömer şöyle demiştir «Resulullah (s.a.v.), «Kıyamet gününde muhacirlerin fakirleri, zenginlerinden kırk yıl önce cennete gireceklerdir»

İmam Ahmed'İn Müsned'inde rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v.), «tik cennete gireceklerin kim olduklarını biliyor musunuz?» buyurmuş. Ashab-ı kiram, «Allah ve Resulü daha iyi bilir» demişler. Resulullah (s.a.v.), «kendilerini sıkıntılar sarmış olaa muhacirlerin fakirleridir ki yerine getiremediği İhtiyaç içinde Ölürler» buyurmuştur.

Tirmizi'nin rivayet ettiğine göre Cabir demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) «ümmetimin fakirleri cennete zenginlerden kırk yıl önce gireceklerdir» buyurmuştur. Bu hadis-i şerif ve h^sun benzeri hadisler sahabenin fakirlerinin cennete zenginlerinden Önce girecekleri hakkında açıktır ve sahihdir. Fakirlerin Önce girmeleri de kendi aralarında farklıdır. Onlardan bir kısmı cennete zenginlerden beş yüz yıl önce gireceklerdir. Onlardan bir kısmı da cennete zenginlerden kırk yıl Önce gireceklerdir. Cennete girmede gecikenlerin cennetteki makamlarının yüksek olmasına zarar vermez. Zenginler hesap vermek için fakirlerden sonra cennete girseler de makamları onların makamlarından yüksek olabilirler. Şüphe yok ki, adaletli imam, hesap için bekletilir. Müslümanların İşini üzerine almıyanlar on'dan önce cennete girerler. Onlardan sonra cennete giren adaletli imamın, makamı fakirlerin makamından daha yüksek olur. Hatta Sc-hih-i Müslim'de açıklandığına göre, makam bakımından insanların Allah'a en yakın olanı adaletli imamdır. Nitekim MÜs lim'in Abdullah b. Amr'dan rivayet ettiğine göre, Abdullah b. Amr demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.), «Şüphesiz ki, adaletle iş görenler, Allah katında nurdan minberler üzerinde Rahman (Azze ve Celle)'nin sağında olacaklardır. Onun her iki eli sağdır. Bunlar, hükümlerinde ve aileleri ile mütevellisi oldukları kimseler hakkında adalet gösterenlerdir.» buyurdular.»

Tirmizi'nin Ebu Said el-Hudri (r.a.)'den rivayet ettiğine göre, Ebu Saİd demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.), «Kıyamet gününde Allah yanında İnsanların en sevimlisi ve makam bakımından Allah'a en yakın olanı adaletli hükümdardır. Kıyamet gününde Allah yanında insanların, en buğuzlusu ve

azap bakımından en şiddetli olanı İse zalim olan hükümdardır» buyurmuştur. Adaletli hükümdar İle şükreden zengin hesaba çekilecekleri için cennete girmeleri gecikir. Fakat cennete girdikten sonra bunların makamları önce cennete girmiş olan fakirlerin makamlarından daha yüksek de olabilir. Abdurrahman b. Avf'ın malinin çokluğundan,dolayı.hesab vermesi için hapsedilmesi, sonra Resulullah (s.a.v.)'a ve arkadaşlarına katılması, onun mertebesinin noksanlığını gerektirmediği gibi, îslam dinini kabulde önde gelenlerden olmasına ve cennet İle müjdelenmiş-lerden olmasına mani olmaz. Abdurrahman b. Avf'ın sürünerek cennete gireceğine dair olan hadis-i şerif, tmam Ahmed'İn dediği gibi yalandır, münkerdir. Nesei'nin dediğine göre, o ha-dis mevzudur. Çünkü Abdurrahman b. Avf'ın makamları, cihadi, Allah yolunda büyük harcamaları, sadakaları sırat köprüsünü şimşek gibi geçenlerle beraber olmasını veya göz açıp yumuncaya kadar geçenlerle beraber olmasını veyahut süvari olarak geçenlerle beraber olmasını gerektirip, onun sürünerek geçmesine mani olur.[33][33]

Zenginlik İle Fakirlik, Güzel Amel İçin Birer İmtihandır

Allah Teala, insanları yarattığı gibi, onların zenginliklerini ve fakirliklerini de yaratmıştır. Allah Teala, kullarının hangisi daha güzel bir amel yapacak diye imtihan etmek için zenginlikle fakirliği yaratmış, bunları taat,- masiyet, sevap ve azab için sebeb kılmıştır. Nitekim- Allah Teala, «sizi bir imtihan olarak kötülüklerle (şer) ve iyiliklerle (hayr) deneyeceğiz. Hepiniz de sonunda bize döndürüleceksiniz» (Enbiya/35) İbn-i Abbas bu ayet-i kerimedeki, «şer ile hayır»dan darlık ile bol-lukj sıhhat ile hastalık, zenginlik ile fakirlik ve helal ile haram murad edilmiştir ve bunların hepsi imtihandır» de-miştii ibn-İ Yezid bu ayet-i kerimeyi şöyle tefsir etmiştir, «sizi sev-diklerinizle ve sevmediklerinizle imtihan edeceğiz. Bakalım, sevdiklerinizde ve sevmediklerinizde sabrınız ve şükrünüz nasıl olacaktır.» Kelbi, bu ayet-i kerimeyi şöyle tefsir etmiştir, «şer» ile fakirlik ve bela murad edilmiş, «hayır» ile mal ve çocuk murad edilmiştir. Nitekim Allah Teala, zenginlik ile fakirliğin, ibtila İle imtihanın binekleri olduğunu haber vererek, «Fakat insan ne zaman Rabbi kendisini imtihan edip ikramda bulunur ve nimet verirse, «Rabbim bana ikram etti» der. Ama ne zaman onu imtihan edip de rızkını kısarsa, o vakit de, «Rabbim bana ihanet etti» der» (Fecr/15-16) buyurmuştur. Cenab-ı Hak bu ayet-i. kerimede, «kulunun rızkını daraltmak ve kısmakla imtihan ettiği gibi, ona ikram etmek, nimet vermek ve rızkını genişletmekle de imtihan ettiğini haber vermektedir. Çünkü fakirlikle zenginlikten her ikisi de Allah'dan birer imtihandır. Sonra Cenab-ı Hak, rızkın bol verilmesinin kul için bir ikram olduğunu ve rızkın az verilmesinin kul için bir ihanet olduğunu iddia edenin iddiasını reddederek, «iş iddia edildiği gibi değildir. Bilakis ben nimet vermekle imtihan ederim ve bela vermekle ihsan ederim» buyurmuştur. Bu ayetin lafızlarını düşünen için bu mana anlaşılmış olur. Nitekim, Allah. Teala, «O (Allah) sizi yeryüzünün halifeleri yaptı. Bazınızı derecelerle bazınızın üstüne çıkardı. Ta ki, sîze verdiği şeylerde sizi imtihan etsin» (Enam/165) diğer bir ayette de, «Biz, yeryüzündeki şeyleri yere mahsus bir ziynet verdik ki, insanlatı imtihan edelim. Bakalım hangisi daha güzel bir emelde bulunacak» (Kehf/7) buyurmuştur. Cenab-ı Hak bu ayet-i kerimede yeryüzünü mallarla ve diğer eşyalarla ibtîla ve İmtihan için süslemiştir. Nitekim imtihan için ölümle yaşamayı yaratmıştır. Yine imtihan için yerleri gökleri yaratmıştır. Allah Teala, insanların hangisinin daha çok itaat edeceğini, daha güzel amel yapacağını imtihan etmek İçin, yerleri, gökleri ve bunların arasında bulunanlan yaratmış- olduğunu ve bunlar için ömür takdir etmiş olduğunu, yaşamanın sebebleri olan altın, gümüş, meskenler, giyim eşyaları, binekler, hububat, hayvanlar, kadınlar, çocuklar, meyveler gibi varlıkları yeryüzünün süsü kıl-dığını haber vermiştir. Allah'ın yaratmış olduğu şeylerin hepsi haktır. Yerler, gökler ve onların arasında ne varsa hepsi Al-toh'ındır. Mülk ve saltanat yalnız Allah'ındır. Bunlar boş yere yaratılmamıştır. Nitekim Allah Teala, «Ya siz zannettiniz mi ki, biz sizi boşuna yarattık da, bize

---

[33][33] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 185-190.

döndürülmeyeceksiniz? Allah, o hak padişah çok yücedir. O'ndan başka ilah yoktur. Kerim olan, arşın Rabbidir» (Mü'minun/I5-16)

Allah Teala, zatını, ortağı olmaktan, çocuğu olmaktan, zevcesi olmaktan, yorulmaktan, ihtiyacı olmaktan, yerleri gökleri muhafaza etmeyi ihmal etmekten tenzih ettiği gibi bütün varlıkları da boş yere yaratmaktan Zatını tenzih etmiştir. Hiçbir kimse O'ndan izinsiz şefaat .edemez. Hiçbir şey Allah'ın ilminden hariç kalmaz. Allah Teala kullarını, emirsiz, nehiy-siz, başıboş olarak ve boş yere yaratmış değildir. Kullan kıyamet gününde Allah'a döneceklerdir. İyileri mükafatlandıracak, kötüleri cezalandıracaktır. Kafirler kendilerinin batıl yolda bulunduklarını, peygamberlere tabi olanların doğru ve hak yolda bulunduklarını bileceklerdir. Bu zikredilenleri kim inkar ederse, Allah'ın Hah olduğunu, Rab olduğunu, gerçek Hükümdar olduğunu inkar etmiş olur. Nitekim mü'min, kendisiyle kryamet hakkında konuşan ve kıyameti İnkar eden arkadaşına hitap ederek şöyle dedi, «Seni aslen topraktan, sonra bir damla sudan yaratan, sonra da düzgün bir insan kılığına koyan Allah'ı inkar mı ettin? Mü'min, arkadaşıma, kıyameti inkar etmesini Allah Teala'yı inkar saymıştır. Nitekim Allah Teala, «.Eğer (kafirlerin seni yalanlamasına) şaşıyorsan asıl şaşılacak şey onların, «biz toprak olduğumuz zaman mıt hele hele, biz yeniden mi yaratılacağız? »demeleridir. İşte bunlar Rablerİnİ inkar edenlerdir» (Rad/5) buyurmuştur. Kıyameti inkar etmek, Rab-bin kudretini, ilmini, hikmetini, gerçek hükümdarlığını, rubu-biyetinİ ,İIah olmasını İnkar, etmek olur. Nitekim peygamberleri yalanlamak, peygamberlerin risaletlerini inkar etmek, kıyameti İnkar etmek olur. Peygamberleri yalanlayan, kıyameti inkar eden, Allah'ın rububiyyetinİ inkar etmiş olur. Netice olarak Allah Teala, zenginlik' ile fakirliği ibtila ile İmtihanın binekleri olarak yaratmıştır. Allah Teala, malı sırf menfaatlan-mak için indİrmemiştîr. Nitekim Ahmed b. Hanbel'in «Müs-ned'inâe rivayet edildiğine göre, Allah Teala, şöyle buyuruyor, «Ben malı, namaz kılınması için, zekat verilmesi için indirdim. Ademoğlu'nun bir vadi dolusu malı olsa, Allah'dan İkinci bir vadi dolusu mal ister, ikinci vadi dolusu malı olsa üçüncü bir vadi dolusu mal ister. Ademoğlunun karnını topraktan başka bir şey dolduramaz.»

AJlah Teala, malı, kendi hakkı olan namazın kılınmasına, kulların hakkı olan zekatın verilmesine yardımcı olsun diye indirmiştir. Yoksa hayvanların yiyip içtiği gibi, yalnız faydalanmak ve lezzet almak için indirmiş değildir. Bir kimse Allah'ın vermiş olduğu mal ile bu iki hakkı eda etmezse toprak o kimseye daha layıktır. însan, Rabbini, yaratıcısını tanımak, O'na iman etmek, O'nu sevmek, O'nu zikretmek için yaratılmıştır. İnsanın içi, iman, ilim ve hikmet için yaratılmıştır. Fakat birçok cahil kimseler, içlerini, Allah'ın birliğinden, isimlerinden, sıfatlarından, emirlerinden boşaltıp fani olan mal sevgisiyle doldurmuşlardır. Bununla beraber bunların içleri dolmaz, bilakis Ölüp içini toprak doldurıncaya kadar hatta kendisinin ve malının yaratılmış olduğu asıl maddesi olan toprağa dönünce-ye kadar fakirlikleri, açgözlülükleri ve mala düşkünlükleri dem eder. İnsanın dünyada ve ahirette olgunluğu, kurtuluşu ve saadüti, içini iman ve ilimle doldurmasına bağlıdır. Mal eğer sahibine fayda vermezse elbette ona zarar verir. Sahibine fayda vermeyen ilim, mülk, güç de böyledir. Çünkü bunlar, gaye ve maksadlara ulaşmak İçin vesiledirler. Zira hayır ve şer bunlarla yapılır. Buna göre bir kimse malını, mülkünü, ilmini ve kudretini Allah yolunda kullanırsa, bunlan gaye ve maksadları için kullanmış olduğundan ona dünyada ve ahirette fayda verir. Bunları fena istek ve arzularına nail olmak ve dünya faydalarını elde etmek yolunda kullanırsa, hem dünyada hem de ahirette hüsrana uğramış olur.

İnsanlar Dört Kısmıdır

Birinci kısım, sebeblerden yüz çevirenlerdir.

İkinci kısım tamamiyle sebeblere bağlananlardır.

Üçüncü kısım, sebeblerle, kendilerine dünyada ve ahirette fayda vermeyip zarar verene ulaşanlardır. Bu üç kısım, zarar ve ziyandadır.

Dördüncü kısım, sebeblerle, kendilerine hem dünyada, hem de ahirette fayda vereceklere ulaşırlar. Doğru yolda bulunanlar bunlardır. Nitekim, Allah Teala, «Kim (sadece) dünya hayatını ve zinetini isterse, biz Öylelerine, amellerinin karşılığım burada tamamen öderiz. Bu hususda onlara cimrilik yapılmaz-Bunlar öyle kimselerdir ki, ahirette kendilerine aleşden başka bir şey yoktur. Yaptıkları bütün ameller orada boşa gidecek 'Zaten bütün yapmış oldukları şeyler boştur» (Hud/15-16) buyurmuştur. Alimler bu ayet-i kerimeden, sadece dünyayı ve zinetini İsteyen kimseler İçin amellerinin kargılığının dünyada verilip, ahirette kendilerine ateşten başka bir şey olmadığı manasını anladılar. Fakat bununla beraber, ayetin manasında ihtilaf ettiler.

İbn-İ Abbas, «Bİr kimse sadece dünyayı isterse ahirete, sevaba, azaba inanmamış olur» demiştir. Müfcssirler, «İbn-i Ab bas'm kavline göre bu ayet-İ kerime kafirler hakkındadır» demişlerdir.

Katade, «Bir kimsenin düşüncesi, maksadı, niyeti dünya olup onu isterse, Allah Teala dünyada ona yapmış olduğu iyiliklerinin karşılığını verir, sonra ahirete gittiğinde karşılığını alacağı bir ameli bulunmaz. Mü'mine gelince iyiliklerinin karşılığını dünyada aldığı gibi ahirette de sevap alacaktır» demiştir. Bazı müfessirler, şu ayet-i kerimenin «bunlar Öyle kimselerdir ki, ahirette kendilerine ateşten başka bir şey yoktur. Yaptıkları bütün ameller orada boşa gidecek, zaten bütün yapmış oldukları şeyler boştur» delaletiyle bu ayet-i kerime kafirler hakkındadır. Çünkü mü'min hem dünyayı hem de ahiretİ ister. Yalnız dünyayı istîyen kimseye gelince, o, mü'mİn değildir.» demişlerdir.

Ebu Salih, Ibn-i Abbas (r.a.)'dan rivayet ettiğine göre, İbn-i Abbas (r.a.) «Bu ayet-i kerime ehl-i kıble hakkında nazil olmuştur» demiştir. Mücahid, «Bu ehl-i kıble riyakarlardır» demiştir.

Dahhak, «Ehî-i İmandan takvasiz İyi amel işleyenin amelinin sevabı, dünyada verilir» demiştir. Ferra, Dahhak'ın kavlini seçerek, «Ehl-i kıbleden olan bir kimse ameliyle dünya mükafatını isterse eksiksiz olarak onun mükafatı dünyada peşin olarak verilir» demiştir. Bu kavil, tercih edilir. Buna göre, ayetin manası şöyle olur, ameliyle sadece dünya hayatını ve zine-tini isteyen kimse, mü'min değildir. Çünkü günahkar ve fawk kimseler, masiyetde, fasıkhkda aşın gitseler de imanları onları Allah için iyi amel İşlemeye scvkeder de (her ne kadar günah işleseler de) Allah'ın nzasını kazanmak için salih ameller işleı-ler. Bir kimse, ameliyle Allah rızasını istemeyip ancak dünyayı ve zinetinİ isterse o kimse ehli iman dairesine girmiş olmaz. Muaviye de bu ayet-i kerimeden bu manayı anlayıp, buna Müslim'de- Ebu Hüreyre'den rivayet edilen hadis-i şerifi şahid gösterdi. Nitekim Müslimin rivayet ettiğine göre Ebu Hüreyre demiştir ki, Resulullah (s.a.v.), «kıyamet gününde ateşin ilk tutuşturulacağı kimseler üç sınırdır, filan okuyucudur denilsin diye Kur'an okuyandır, filan cömerttir, denilsin diye mallarını sadaka yerendir, filan cesurdur denilsin diye cihadda öldürülen gazidir» buyurmuştur. Mahlukatm en hayırlıları, peygamberler, sıddıklar, şehidler ve salihlerdir. Mahlukatın en şerlileri i»e, onlardan olmadıkları halde onlara benzemeye özenenlerdir.peygamberlere özenen kimse yalancı olduğu gibi, sıddık-lardan, salihlerden olmadığı halde onlara benzemeye çalışan kimse de riyakardır.

İbn-i Ebi'd-Dünya'nm, rivayet ettiğine göre, Enes demiştir ki, Resulullah, «Kıyamet günü olunca ümmetim üç fırkaya ayrılacaktır. Birinci fırka, dünya için. Allah'a ibadet edenlerdir*. İkinci fırka, riya ve gösteriş için ibadet edenlerdir. Üçüncü fırka, Allah'ın Zatı için ve ahireti için ibadet edenlerdir. Allafc Teala, dünya için ibadet edenlere, «İzzetim, Celalim \e kudretim hakkı için, bana ibadetle neyi kasdettiniz?» buyuracak. Onlar da, «İzzetine, Celaline, Kudretine yemin ederiz ki dünyayı kasdettik» diyeceklerdir. Bunun üzerine Cenab-ı Hak, «bunlardan hiçbirini kabul etmedim, bunları cehenneme götürün» buyuracak. Allah Teala, gösteriş ve riya için ibadet eden-lere, «İzzetim, Celalim ve Kudretim hakkı için, bana ibadetle neyi kasdettiniz?» buyuracak. Onlar da «İzzetine, Celaline ve Kudretine yemin ederiz ki, riya ve gösterişi kasdettik» diyecekler. Bunun üzerine Cenab-ı Hak «Bunlardan birini kabul etmedim, bunları da cehenneme götürün» buyuracak. Cenab-ı Hak, Allah'ın zatı için ve ahireti için ibadet edenlere, «İzzetim, Celalim ve Kudretim hakkı için bana ibadetle neyi kasdettiniz?» buyuracak. Onlar da, «İzzetine Celaline

yemin ederiz ki, senin zatın için ve ahiretin için ibadet ettik» diyecekler. Bunun üzerine Allah Teala, «Doğru söylediniz, bunları cennete götürün» buyuracak» buyurmuştur. Bu hadis-i şerifin isnadını araştırmaya ihtiyaç yoktur. Çünkü Kur'an ve sünnet bunun doğru olduğuna şahiddirler. Nitekim bu hadis-i şerifin sahih olduğuna şu ayet-i kerime, «Kim (sadece) dünya hayatım ve zinetini isterse, biz, öylelerine emellerinin karşılığını burada tamamen öderiz» delalet etmekledir. Amelleriyle, Allah'ın rızasını istemeyip, sadece dünya iç/n amel eden kimselerin, amellerinin karşılığım dünyada, Allah onlara eksiksiz verecektir. Ahirete gittiklerinde sevap alacakları amelleri bulunmayacaktır. Ahirete iman eden bir kimse beşer olarak büyük günah işlerse de derhal ondan tevbe ve İstiğfar ederek Allah'a döner. ibn-ül-Enbari demiştir ki, «Bu kavle göre, bu ayet-i kerime müslümanlardan bir kavim hakkındadır ki, onlar ahireti ve ahirette varacakları yeri düşünmeksizin dünyaları doğru gitsin diye iyi amel işlerler. Bunların amellerinin karşılığı kendilerine dünyada tamamiyîe verilir. Ahirctc gittiklerinde onların amellerinin karşılığı ateştir. Çünkü onlar amelleriyle Allah'ın rızasını, sevabını ve mükafatını istememişlerdir.»

«.Bunlar öyle kimselerdir ki, ahirette kendilerine ateşten başka bir şey yoktur». Bu ikinci ayet-i kerime İbnü'l-Enbari' nin kavline göre, «Amelleriyle dünyayı isteyen mü'minlerin ebedi cehennemde kalmalarını gerektirir» diye sorulursa, buna, «Bir kimse ameliyle ahiretin sevabını "istemeyip bilakis niyeti ve maksadı dünya olursa, şüphe yok ki, Allah Teala, imanların mükafatını verdiği vakit onun İmanını iptal eder ve onun imanına mükafat vermez. Çünkü onun imanının ve amelinin boşa gitmiş olduğuna şu ayet-i kerime, «Yaptıkları bütün ameller orada boşa gidecek, zaten bütün yapmış oldukları şeyler boştur» delalet etmektedir» diye cevap verilir.

Bir kısım alimler de buna şöyle cevap vermişlerdir. Bu ayet-İ kerime ameliyle dünyayı isteyen müminin ebedi cehennemde kalmasını gerektirmez. Ancak bu ayet-i kerime, böyle kimsenin ahirette hakettiği şeyin ateş olduğunu ve kurtulmayı ümud ettiği iyi amelinin de bulunmadığını gerektirir. Eğer bununla beraber o kimse ehl-i tevhidden olursa, ehl-i tevhidden büyük. günah sahiplerinin cehennemden çıktıkları vakit o da çıkar. Bu cevap, tbnü'l-Enbar ve diğer alimlerin cevabıdır. Allah'a ham d olsun müşkül yoktur. Şöyle ki, Allah Teala, «Ameliyle sadece dünya hayatını ve zinetini isteyen kimsenin cezasının ateş olduğunu ve amelinin boşa gitmiş olduğunu» bildirmiştir. Buna göre, Ccnab-ı Hak, o kimsenin kurtulmasına sebep olacak amelini iptal edince, onun yanında kendisini kurtaracak bir şey kalmamıştır. Eğer o kimsenin imanı bulunup, bu imanla dünyayı ve zinetini istemeyip, bilakis bu imanla Allah'ı ve ah!reti istemiş olursa, bu iman, boşa gitmiş olan amele dahil olmaz. Her ne kadar o kimseyi cehenneme girmekten kurtaracak ameli boşa gitmiş olsa da bu imanı onu ebedi ateşte kalmaktan kurtarır.

îman iki kısımdır. Birincisi, sahibinin cehenneme girmesine engel olan imandır. Bu iman, amellerin Allah rızası için yapılması üzerine sahibini teşvik eder. İkincisi, sahibinin ebedî cehennemde kalmasına engel olan imandır. Bu iman, riyakârların imanıdır. Çünkü hiç imanı bulunmayan bir kimse ebedi cehennemde kalacaktır. Bu ayetin hükmü de diğer azap bildiren ayetlerin hükmü gibidir. Nitekim, Cenab-ı Hak, «.Her -n cJıiret sevabını isterse, onun sevabını artırır, ve her kim duaya menfaatini isterse, ona da dünyalık veririz, fakat ahirette ona hiçbir nasib yoktur.» (Şura/20). Diğer bir ayette de, «Her kim acele (geçen dünyajyı isterse, dilediğimiz kimseye dilediğimiz kadar peşin (dünyalık) veririz. Sonra da ona cehennemi tahsis ederiz. Yerilmiş ve kovulmuş bir halde oraya girer. Kim de mü' min olarak ahireti ister ve çalışmasını ona göre yaparsa, işte böyleler'min çalışmaları şükranla karşılanır, (tsra/18-19) buyurmuştur. Bu ayetler Kur'an-ı Kerimin üç yerinde zikredilmiş olup birbirine benzerler ve birbirini tasdik ederler. Üçü de b"r manada toplanır. Yani, her kim sadece dünyayı isteyip çalışmasını ona göre yaparsa, ahirette onun için hiçbir nasip yoktur. Her kim de ahireti isteyip çalışmasını ona göre yaparsa, ahiret onun içindir.

Peki, hem dünyayı, hem de ahireti murad eden kimsenin hükmü nedir? Çünkü bu kimse iki iradenin hükmü altına girmektedir. Bu soru müşkil olduğundan dolayı müfessirlerdeıı bazıları,

«Bu ayet-i kerime kafirler hakkındadır. Çünkü kafir ahireti değil, yalnız dünyayı ister» demişlerdir. Fakat bu doğru değildir. Zira kafirlerden bazıları ahireti isteyebilir, müslümanlardan bazılarının ise muradı yalnız dünya olabilir. Allah Teala, saadeti ahireti istemeye bağlamıştır, bedbahtlığı ise dünyayı istemeye bağlamıştır. Sade dünyayı isteyen kimse, dünyayı istemiş olur, sade ahireti isteyen kimse de ahireti istemiş olur. Hem dünyayı, hem de ahireti isteyen bir kulda iyilik, kötülük, taat ve masİyet toplanmış olur. Nitekim Cenab-ı Hak, peygamberlerden sonra insanlann en hayırlıları hakkında, «Kiminiz dünyayı istiyor ve kiminiz de ahireti istiyordu» (Al-İ îm-ran/152) buyurmuştur. Bu ayet-i kerime Uhud savaşında Rt-sulullah (s.a.v.)Ta beraber bulunan ve aralarında münafık olmayan ashab-ı kiram hakkındadır. Bundan dolayı Abdullah b. Mes'ud, «Uhud günü olup da bu ayet-i kerime nazil oluncaya kadar, Resulullah'm ashabından birinin dünyayı isteyeceğini aklımdan bile geçirmiyordum.» demişti. Bu ayet-i kerimede peygamberin, muhafaza etmelerini emrettiği merkezden ayrılanlar ve müslümanlann hayırlılanndan olanlar murad edilmiştir. Fakat bu, (dünyayı istemek) qnlara arız olup, onları merkezi bırakmaya ve ganimet elde etmeye sevketmiştir. Ama ameliyle yalnız dünyayı isteyen böyle değildir. Devamlı olarak yalnızca dünyayı istemek başkadır, sahabe-i kiramın, geçici olarak dünyayı istemeleri başkadır. Netice olarak Allah'a, Resulüne ve ahirete iman eden kimsenin iyi amelleriyle ahireti değil de sadece dünyayı istemesi mümkün değildir. Çünkü Allah'a ve ahirete iman etmek, kulun ameliyle Allah'ın rahmetini ve ahireti istemesini gerektirir.

Bir kimsenin ameliyle muradı sadece dünya olursa, her ne kadar ikrar ile Allah'ı bilmeyi birleştirse de bu kimse-ameliyle imanı ebediyyen bileştiremez. Çünkü iman bunlardan başkadır. Nitekim Firavun, Semud ve (Peygamberimizi görüp onu çocukları gibi tanıyan) Yahudiler gibi kimselerde ikrar ve Allah'ı bilmek bulunduğu halde Cenab-i Hak bunların küfrüne şahadet etmiştir. Bunlar insanların tn kafirleriydiler. Buna göre amellerle sadece dünyayı istemek bazan Allah'ı bilmekle birleşir. Fakat iman bunlardan başkadır. Çünkü iman sahibinin, ameliyle Allah'ı ve ahireti istemesi lazımdır. Yardımına sığınılacak ancak Allah'dır. Cenab-ı Hak; zenginlik ile fakirliği, şükür, sabır, doğruluk, yalan, ihlas ve şirk iç!n iptila ve imtihan kılmıştır. Nitekim Allah Teala, «Size verdiği şeylerde sizi imtihan etsin» (Enam/165) diğer bir ayette, «Elif, Lam, Mim. İnsanlar sandı mı içi, «iman ettik» demeleriyle bırakılacaklar da, imtihana çekilmeyecekler? Yemin olsun, biz, onlardan öncekileri de imtihan ettik. Yine Allah elbette doğru söyleyenleri bilir ve elbette yalancıları bilmektedir» (Ankebut/ 1-2-3) diğer bir ayette de, «Bilmiş olun ki, mallarınız da evlad-İcrımz da ancak birer imtihandır, (asıl) büyük mükafat ise şüphesiz Allah kalındadır.» (Enfal/28) buyurmuştur. Cenab-ı Hak dünyayı geçici, aldatıcı b!r menfaat kılmış, ahireti ise ceza ve sevap yurdu kılmıştır. Cenab-ı Hak dünyayı insanların sevecekleri şeylerle kuşatıp süslemiştir. Nitekim Allah Teala, «kadınlara, oğullara, kantar kantar altın ve gümüşe, nişanlı atlar ve develere, ekinlere karşı aşın sevgi beslemek insanlara güzel gösterilmiştir. Bunlar dünya hayatının nimetleridir. Oysa gidilecek yerin güzeli Allah kalındadır» (Al-i İmran/14) buyurmuştur.

Cenab-ı Hak, bu ayet-i kerimede dünyayı süsleyen lezzetler ile nimetlerin yedi şey olduğunu ve dünyayı isteyip, onu ahirete tercih edenlerin m ak şadlarının da bu yedi şey olduğunu bildirmiştir. Kadınlar, dünyanın en büyük zinet ve nimetleri olduğu gibi en büyük fitneleridir de. Çocuklar, erkeğin kemali, iftiharı, şerefi ve onurudur. Atlar, sahihlerinin onurlan, iftiharları, kaleleri düşmanlarını takip etmede ve onlardan kaçmada üstün gelme vasıtalarıdır. Altın İle gümüş cinsleri ve nevileri çeşitli olmasına rağmen arzu edilen şeylerin elde edilmesinde vasıtadırlar. Deve .sığır, koyun, keçi gibi hayvanlara gelince, bunlar binilmek ve yenilmek için olduğu gibi ,bunlardan giyim ve ev eşyası ve diğer menfaatlar da elde edilir. Ekinler ise insanların ve hayvanların yiyecekleridir. Bundan sonra Allah Teala Hazretleri, bunların dünyanın geçici nimetleri ve menfaatlan olduğunu haber vermiştir. Sonra Allah Teala, kullarını ahiret menafatına teşvik edip, ahiret menfaatinin dünya menfaatmdan daha hayırlı ve baki olduğunu haber vererek, «Ey Muhammed, de kî, Bundan daha iyisini size haber vereyim mi. Allah'a karşı gelmekten sakınanlara, Rablerinin katında, altlarından ırmaklar akan ve orada temelli kalacakları cennetler .tertemiz eşler ve Allah'ın rızası vardır. Allah kullarım hakkıyla

görücüdür» (Al-i İmran/15) buyurmuştur. Sonra Ccnab-ı Hak, ahiretin bu menfaat lan na kimlerin layık ve ehli olduğunu haber vererek, Onlar ki, «Ey Rabbtmız! Biz gerçekten inandık sen de bizim günahlarımızı af buyur. Ve bizi cehennem azabından koru» diyeni sabreden, doğru olan, gönülden kulluk- eden hayra sarfeden ve seher vakitlerinde bağışlanma dileyenlerdir» (Al-İ îmrari/16-17). Cenab-ı Hak, muttaki olan dostalan için hazırlamış olduğu ahiret menfaatinin, dünya mcnfaatından daha hayırlı olduğunu ve bu ahiret menfaatinin da iki nevi olup, biri faydalanacakları sevap, diğeri ise bu sevapdan daha büyük olan kendi nzası olduğunu haber vermiştir.

Allah Teala Hazretleri ,basiret sahiplerine dünyanın haki-katmdan, onun bir oyun ve oyalanma olup, nefislerin onunla oyalandığından, bedenlerin onunla oyalandığından, oyunla oyalanmanın ise bir hakikatinin bulunmadığından, bunların ancak nefisleri meşgul edip, vakitleri zayi ettiğinden, bunlarla ancak cahil kimselerin ömürlerini geçirdiklerinden ve dünyanın gözler ve nefisler için bir zinet ve süs olduğundan, dünyanın, gözleri ve nefisleri sevgi cihetinden çekici bulunduğundan, şayet kalpler dünyanın hakikatim ve verecağı sonucu bilmiş olsalardı, elbette dünyaya buğz edip, dünya üzerine ahi-reti tercih edeceklerinden ve dünyayı devamlı, hayırlı ve baki olan ahiret üzerine tercih etmeyeceklerinden haber vererek, «Bilmiş olun ki ,bu dünya hayatı ancak bir oyun ve bir oyalanma ve bir süs ye aranızda bir övünme ve daha çok mal ve çocuk sahibi olmaktan ibarettir. Bu yağmurun bitirdiği, ekicilerin de hoşuna giden bir bitkiye benzer, sonra kurur, sapsarı olduğu görülür, sonra çerçöp olur.» (Hadid/20) buyurmuştur.

İmam Ahmed'in Müsned'inde. Abdullah b. Mes'ud'dan rivayet edildiğine göre, «Resulullah (s.a.v.), «Benim dünya ile ne işim var. Benimle dünyanın hali bir yaz gününde bir ağacın gölgesinde uyuyup da sonra ağacı bırakıp giden bir yolcunun hali gibidir» buyurmuştur.

Tirmizi'nin Sehl b. Sa'd'dan rivayet ettiğine göre, Sehl demiştir ki, «Resululiah (s;a.v.), «Eğer dünya, Allah katında sivrisineğin kanadına denk olsaydı, hiçbir kafire dünyadan bir içim su vermezdi» buyurmuştur.» Tirmizi, «bu hadis şahindir » demiştir.

Müslim'in Müstevrid b. Şeddad'dan rivayet ettiğine- göre, Müstevrid demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.), «Ahireîin yanında dünya, ancak birinizin şu parmağını denize koyduğu kadarcık-tır. Parmağı ile denizden aldığı suyu göz önüne getirsin.» diyerek parmağıyla işarette bulunmuştur».

Tirmizi'nin Müstevrid b. Şedded'dan rivayet ettiğine göre, Müstevrid demiştir ki, «Ölü bir kuzunun yanında Resulullah (s.a.v.) ile beraber duran kafile ile birlikte bulunuyordum. Resulullah (s.a.v.), «Şu kuzu İaşesini buraya attıkları vakit atanlar bunu kıymetsiz ve değersiz gördükleri İçin atmışlardır herhalde diye düşünürsünüz değil mi?» diye sordu. Onlar da, «Evet Ya Resulullah» dediler. Resulullah (s.a.v.), «İşte bu İaşe, sahiblerince nasıl kiymetsizse, dünya da Allah katında bundan daha kıymetsizdir» buyurmuştur.

Tirmizi'nin, Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet ettiğine göre, Resulullah (s.a.v.), «Dünya ve oradaki her şey melundur. Allah'ı zikretmek ve onun rızasına uygun şeylerde, alim ve veya öğrenci olmak müstesna.» buyurmuştur.

İmam Ahmed'in, Haysem b. Harici'den, o da İsmail b. Ayyaş b. Abdullah b. Dirar En-Nehrani'den naklen rivayet ettiğine göre, îsa aleyhisselam, «Havarilere, «ben size gerçeği söylüyorum. Şüphe yok ki, dünya tatlı olursa, ahiret acı olur, dünya acı olursa ,ahiret tatlı olur. Allah'ın gerçek kullan, dünyanın tam lezzetini tatmıyanlardir. Ben size gerçeği söylüyorum, sizin amel cihetinden en şerliniz dünyayı seven, onu ahiret üzerine tercih eden ve bütün insanların da kendisinin amel ettiği gibi amel etmesini isteyen alimdir» dedi.

Yine İmam Ahmed'in, Yahya b. İshak'dan, o da Sabit b. Abdülaziz'den, o da, Mekhul'den naklen rivayet ettiğine göre, İsa aleyhisselam, «Ey havariler cemaatı, hanginiz denizin köpüğü üzerine

ev yapabilir?» dedi. Onlar da, «Ey Ruhullah. Buna kimin gücü yeter» dediler. İsa aleyhisselam, «öyleyse dünyadan sakının, onu karargah edinmeyin» derdi..,

İmam Ahmed'in Kitabü'z-Zühd'nnĞQ rivayet edildiğine göre, İsa aîeyhisselam, «Ben. size gerçeği söylüyorum. Fİrdevs cennetine varis olmak isteyen kimsenin, kuru ekmek yiyip tatlı su içmesi, köpeklerle beraber çöplüklerde yatması çok bile» derdi.

İmam Ahmed'in Müsned'ındc rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v.) «Allah Teala dünyayı ademoğlunun yemeğine benzetmiştir. O yemeği ne kadar tuzlasa ve baharatlasa da (yani ne kadar nefis olsa da) sonunda neye dönüşüyor?» buyurmuştur. [34][34]

Övünme İki Nevidir:

Biri güzel görülen, diğeri yerilen övünmedir. Mal, mevki, kuvvet, İlim ve züdden her biri güzel görülecek övünmelerdendir.

Yerilen övünme, dünya ehlinin dünya ile övünmeleridir.

Güzel görülen övünme ise, ahiret hakkında övünmeyi istemektir ki, bu emredilmiş olan münâfese cinsindendir.

Münâfese, başkasında görülen bir kemale ve olgunluğa imrenip ona yetişmek veya daha ileri gitmek için yarışmaktır.

Bazılarına göre, münâfese, bir kimsenin kıymetli bir şey hakkında başkasıyla yarışması ve o şeyi başkasının değil kendisinin elde etmesi için gayret sarfetmesidir. Nitekim kıymetli bir şeyi başkasının elde etmesini arzu etmediğin vakit «nefestü aleyhi bişşey'i» dersin.

Tenâfüs, tefaül babından olup iki yarışçıdan her biri, kıymetli bir şeyi elde etmekte arkadaşım geçmek ister. Münâfe-se'nin hakikati, kıymetli bir şeye tam rağbet etmek ve koşmaktan ibarettir.

İlimle Övünmek Mal ve Mevki ile Övünmekten Daha Fenadır

Cenab-ı Hak, övünmenin mallarla ve evladlarla olduğunu haber vermiştir. Her insan kendi neslinin çoğalmasını ister. Başkalarından malının ve evladının çok olduğunu gören kimse sevinir, başkaları tarafından servetinin ve çocuklarının çok olduğunun söylenmesini de arzu eder. Mal ve çocuklarla övünmek, Allah'dan ve ahiretten alıkoyanların en büyüklerinden biridîr. Nitekim, Allah Teala Hazretleri, «Çoklukla övünmek (mal ve evlad çokluğuyla övünmek) sizi (o derecede) oyaladı (ki), tc kabirlere kadar gidip) saydınız (ziyaret ettiniz) (Bundan sakının. İleride (bu övünmenizin kötü akıbetini) bileceksiniz- Yine sakının ileride (kebirde) bileceksiniz» (Tekâsür/1-2-3).

Övünme her şeyde olabilir. Buna göre, Allah'dan ve ahiretten alıkoyan herhangi bir şeyle övünen kimse, bu ayet-i kerimenin hükmü altına girmiş olur. İnsanlardan kimi mal ile,kimi mevki ile, kimi de ilimle övünür. İlmi ,övünmek ve böbürlenmek için öğrenen kimse, Allah katında mal ile ve mevki ile övünen kimselerden daha fenadır. Çünkü böyle bir alim, ahiret ile ilgili olan şeyleri dünya için kullanmıştır. Mal ve mevki sahibi ise dünya ile ilgili olan şeyleri, dünya için kılıp

[34][34] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 190-202.

onunla Övünmüştür. [35][35]

Dünya Salih Kimseler İçin İyi, Kötü Kimseler İçin İse Fena Bir Yurttur.

Cenab-ı Hak, dünyanın nereye varacağım ve hakikatini haber verip, dünyayı yağmura benzetmiştir ki, onun bitirdiği ot kafirlerin hoşuna gider. Benim kanaatıma göre, Hadid suresinin 20. ayetindeki, el-küffar ile, «Allah'ı inkar eden kafirler» murad edilmiştir. Çünkü, Kuran'ın her yerinde bu sıfatla zikredilen el-küffar ile «Allah'ı inkar eden kafirler» murad edilmiştir. Şayet, ayetteki, el-küffar ile ez-zürra (ekiciler) ; murad edilseydi, Fetih süresinde «ekiciler» manasına gelen, ez-zürra zİkredildiği gibi burada da ez-zürra zikredilirdi. Cenab-ı Hak Hadid suresinde geçen ayet-i kerimede, «ekiciler»i değil, Allah'ı inkar eden kafirleri murad etmiştir. Çünkü dünyayı en çok beğenen ve sadece dünya için çalışan onlardır. Sonra Cenab-ı Hak yağmurun bitirdiği otun akibetinin sararmak ve kurumak olduğu gibi dünyanın akibetinin de böyle olduğunu zikretmiştir. Ahiret olunca, dünya ya Allah'dan şiddetli azaba veya mağfiret, sevap ve mükafata dönüşür. Nitekim AH b. Ebu Talip (r.a.) demiştir ki, «Dünya ,doğru olan kimseler için doğruluk yurdu, onu anlayan için afiyet yurdu, sulhu bilen için basan yeridir Peygamberlerin mescîdleri, vahyin indiği yer, meleklerin namazgahı, velilerin ticarethanesi, dünyadır. Allahın rahmeti, mağfireti, nzası, cenneti, dünyada kazanılır. Buna göre dünyayı kim yerebilir? Dünya, çocuklarına kendisinin ve ehlinin ölüm haberini bildirerek bütün bela ve musi-betiyle görünerek Allah'ın azabından korkutup gazabından sakındırarak ahirete ve cennete teşvik ve tergib etmiştir. Bir çok kimseler dünyayı kötülediler. Diğer birçok kimseler ise dünyayı övüp onun vaaz ve nasihatim kabul ettiler.

Ey dünyayı yeren ve onun aldatmasıyla aldanan kimse, dünya ne zaman kötüLnmesini İstedi ,ve dünya sana ne kötülük yaptı? Dünya senin babalarının ve analarının bağrında barındırdığı kabirleriyle mi seni aldattı?

Nİce servetini miras bırakıp giden kimseleri gördün, nice kötürüm kimseleri ellerinle tedavi etmeye çalıştın, nice hastalara şifa bulsunlar diye hizmet ettin ve onlara tabibler getirdin, fakat senin bu tedavin hizmetin, ve tabib getirmen hiçbir fayda vermedi. Dünya sana, senden önce ölenlerin kabirlerinin yerinin yarın senin de yerin olacağını açıkladı. Bunları gördükten sonra sen dünyaya nasıl aldanırsın? Dünya bunlardan ibret alanlar için kurtuluş yurdudur.»

Sonra Ali (r.a.) kabirlere dönerek, «Ey garipler! Ey toprak ehli! Evlerinizde oturuluyor. Mallarınız taksim edildi. Kanlarınız evlendi. İşte bunlar, bizim yanımızdaki haberlerdir. Haydi siz de sizin yanınızda bulunan haberleri anlatın» deJi. Sonra Ali (r.a.) bize dönerek, «Eğer kabir ehline izin verilseydi, elbette size en hayırlı azığın takvalık olduğunu haber verirlerdi» dedi. Gerçekten dünya verilemez, ı çünkü yerilme dünyadaki insanların yaptıkları işlere yönelir. Zira dünya cennete veya cehenneme giden bir köprüdür. Fakat dünyaya kötü istek ve arzular, gaflet, AUah'dan ve ahiretten yüz çevirme üstün olunca, dünya ehline ve dünyada olanlara bunlar galip gelmiştir, îşte ,dünyanın yerilmesi bu kötülüklerin, insanlara galip gelmesinden dolayıdır. Yoksa dünya ahiretin ekin tarîasıdır. Cennetin azığı dünyadan alınır. İnsanlar imanı, Allah'a bilmeyi, O'nun muhabbetini, O'nun rızasını dünyada kazanırlar. Cennet ehlinin, cennette elde edecekleri, en hayırlı maişetleri, dünyada ektikleri mahsulleridir. Gözlerin nuru, kalplerin surum, nefislerin güzelliği, ruhların lezzeti olan Allah dostlarının dünyada bulunması dünyanın methedilmesine ve üstün olmasına kafidir. Dünyada Allah'ı tanımaya, O'nu zikretmeye, O'nu sevmeye, O'na ibadet etmeye, O'na tevekkül edip O'na yönelmeye, Onunla ünsiyet etmeye, O'nun yakınlığıyla

[35][35] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 202-203.

sevinmeye, O'nun için boyun bükmeye, O'nun münacatının lezzetine, O'na dönmeye, her şeyi bırakıp Allah İle meşgul olmaya benzeyen hiçbir nimet yoktur. Allah'ın kelamı vahyi,hidayeti dünyadadır. Bunları kullarından dilediğine bildirir. Bundan dolayı İbn-i Akil ve diğer bazı alimler, «Bu zikredilen dünyadaki nimetler, cennetteki nimetlerden daha üstündür. Çünkü bu dünyadaki nimetler Allah'ın kullan üzerndeki hakkıdır. Ahircttcki nimetler ise, kulların kendilerinin hakkıdır. Allah'ın hakkı ise kulların hakkından daha üstündür. îmanla taat, mükafatlarından daha afdaldir» demişlerdir. Netice olarak iki ayrı alemdeki nimetlerin birini diğerinden üstün kılmak doğru değildir. Şayet iki alemin bir yerde toplanması mümkün olsaydı, birini diğerinden üstün kılmak da mümkün olurdu. Bu dünyadaki iman ile taat nimeti dünyadaki diğer nimetlerden daha üstündür. Cennete girmek, cennetten ccmalullaha bakmak, Allah'ın kelamını işetmek ve Allah'ın rızasını kazanmak ahiretteki nimetlerin en üstünlerindendir.. öyleyse dünya nimetleri sebebler olması itibanyla üstündür, ahiret nimetleri ise gaye ve maksad olmaları itibanyla üstündür, denilemez. Tevfik Allah'dandır. [36][36]

Dünya Hayatının Kur'an'ı Kerim'deki Misali

Cenab-ı Hak, dünyanın hakikatini sonunu ve ahirette Al-lah'dan şiddetli bir azaba veya mağfirete ve sevaba dönüşece-ni açıklayarak, kullarına hayırlı ve baki olan şeylere koşma-lannı, yarış yapmalarını ve hayırlı ve baki olan şeyleri fani olan şeylere tercih etmelerini emretmiştir. Bu, AUah'm kime dilerse ona vereceği bir fazl-ü İnayetidir. Allah büyük fazî-u kerem sahibidir. Nitekim Allah Teala, «Onlara dünya hayctı-nın misalini de anlat .Dünya varlığı sanki gökten indirdiğimiz bir sudur. Onunla yerin nebatı birbirine karışmıştır, derken bir çöp kırıntım olmuş, rüzgarlar onu savurmuştur. Allah herşe-yin üstünde bir kudret sahibidir» (Kehf/45) buyurmuştur. Sonra Cenab-ı Hak ,malın ve oğulların dünya hayatının ziyneti olduğunu, sevabı baki kalacak ve mükafatı devam edecek olan Salih ameller ile doğru sözlerin kullar için daha hayırlı olduğunu zikretmiştir. Zira Allah Teala Hazretleri, «Dünya hayatının hali, ancak gökten indirdiğimiz bir suya benzer ki, onunla insan ve hayvanların yiyeceği, yer mahsulleri yetişip birbirine karışır. Nihayet yer bütün güzelliklerini takınıp süslendiği, sahiplen de bu mahsulü toplayıp ondan faydalanmaya kendilerini kadir zannettikleri bir sırada geceleyin veya gündüzün ona emrimiz (afatımız) gelivermiş ve bir anda ona bir tırpan atıvermİşizdir. Sanki dün hiç yokmuş gibi olmuştur. İşte düşünen bir kavim için biz ayetleri böyle açıklarız.» (Yunus/24) buyurmuştur. Cenab-i Hak, kullarına bu dünyanın afetlerini haber verince, kullarını, değiştirilmekten, başka bir hale dönüşmekten, yok olmaktan ve fena olmaktan uzak olan cennete davet edip, bu davetini adaleti cihetinden bütün kurallarına şamil 'kılmış, fakat fazl'ı cihetinden dilediği kimseleri onun yoluna hidayet ederek tahsis etmiştir. Ccnab-i Hak, mallarının ve çocuklarının insanları kendisine yaklaştıramayacağını, ancak kendisine takvalık ile kendi aralarındaki doğru muamelenin yaklaştıracağını haber vermiştir. Allah Teala, insanları, mallarının ve çocuklarının kendi zikrinden alıkoymasından sa-kmdırmişür. Her kimi, malı ve çocukları Allah'ın zikrinden ahkoyarsa, işte gerçekten zarar ve ziyanda olan o kimsedir. Yoksa dünyada malı ve çocukları az olan, kimse değildir. Ce-nab-ı Hak, Resulünün, kendilerine imtihan için bir kısım dünya ehlinin faydalandın İdi ğı şeylere göz dikmesini yasaklayıp, kendisi İçin ahirette hazırlamış olduğu nimetlerin, dünya ehline verilmiş olan nimetlerden daha hayırlı ve baki olduğunu haber vermiştir. Cenab-ı Hak, Resulüne vermiş olduğu Fa-tîha suresi ile Kur'an'ı Azimuşşanın, dünya ehline dünyalarında faydalandırılmak için verilen şeylerden daha hayırlı, ve üstün olduğunu haber vermiş ve Fatiha suresi ile Kur'an-ı Azimuşşanın' Resulullaha verilmesini, Resulullah'm dünya ehlinin faydalandırılması için verilen şeylere göz dikmesine mani kılmıştır. Netice olarak, RcsuluIlah'a dünyada verilmiş olan Kur'an-ı Kerim ve ahirette onun için hazırlanmış olan nimetler, dünya ehline faydalandırılmak için verilen

[36][36] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 203-205.

şeylerden daha hayırlı daha üstündür.[37][37]

Sabır İle Şükür İmanın Binekleridir

Zenginlik, fakirlik, bela ve afiyetten her biri AllahMan kullan için bir ibtila ve bîr imtihandır. Bunlarla kullann sabırları ve şükürleri imtihan edilir. Buna göre sabır ile şükür imanın binekleri olup, İman ancak bunlara yüklenir. Her mü'mi-nin sabretmesi ve şükretmesi lazımdır. Sabır İle şükürden her biri yerine göre daha cidaldir. O halde sabır »sabredilecek yerlerde daha efdaldır. Şükür de şükredilecek yerlerde daha ef-daldir. Sabnn sabredilecek yerlerde, şükrün şükredilecek yerlerde efdal olması bunlardan her birinin, diğerinden ayn olması iarzedildiğine göredir. Ama sabır, şükrün manasının bir cüzü ve şükür de sabrın manasının bîr cüzü olursa, bunlann ikisi birleşerek bir hakikat olur. Nitekim bu yukarıda açıklanmıştı. Buna göre bunlardan birinin diğerinden üstün olması, ancak bunlardan birinin diğerinden ayn olması halindedir. Birinin diğerinden ayrı olması ise ancak zihinde kabul edilir, yoksa dışarıda bîri diğerinden ayrı olarak bulunmaz. Fakat şu şekilde sabır ile şükür birbirinden ayrılabilir, kulun bazen sözlerinde, iç ve dış amellerinde sabn şükrü üzerine galip olup bütün kuvvetlerini, nefsini Allah için men etmeye ve hapsetmeye sarfettiği vakit, o kulun nefsinde sabırdan başkasına yer bulunmaz. Kulun bazen sözlerinde, iç ve dış amellerinde şükrü, sabrı üzerine galip olup, irade ve amel kuvveti nefsini men etme ve hapsetme kuvvetinden daha kuvvetU olup o kulun nefsinde şükürden başkasına yer bulunmaz. Buna göre sabırla, şükrü iki şahsa benzetebiliriz. Bunlardan biri nefsine hakim, nefsini kötü istek ve arzulanndan haps ve men etmeye muktedir musibetlere karşı şikayeti azdır. İşte bu şahsın en büyük İşi sabırdır. Diğer şahıs ise cömert olup, malım hayır yollannda sarf edendir. Bazı kimselerin nefsi sabır kuvvetinden zayıftır. Nefsin iki kuvveti vardır. Biri sabır, men olunma, nefsi tutma kuvvetidir. Diğeri ise malını sarf etme, hayır işleme ve nefsi olgunlaştıran fiilleri yapma kuvvetidir. İşte nefsin olgunluğu bu iki kuvvetin nefsinde toplanmasına bağlıdır. Bu konuda insanlar dört kısma ayrılır. En üstün kısım kendisinde bu iki kuvvetin toplandığı kısımdır. En aşağı kısım kendisinde bu iki kuvvetin bulunmadığı kısımdır. İnsanlardan kiminin sabır kuvveti, iş yapma ve malını hayır yolunda sar-fetme kuvvetinden daha mükemmeldir. İnsanlardan kiminin ise iş yapma ve malını hayır yolunda sarf etme kuvveti, sabır kuvvetinden daha mükemmeldir. Şükür, sabır üzerine üstün kılımrsa, ya bir makamın diğer makama tercih edilmesi veya sabır ile şükürden her birinin diğerinden ayrılması itibany-ladır. Sabırla şükrün tam açıklanması, şükreden zengin ile sabreden fakir meselesinin açıklanmasına bağlıdır. Biz bu mesele için bir bab tahsis edip orada işin doğrusunu açıklamaya çalışalım.[38][38]

22. Konu : Şükreden Zengin Mi Sabreden Fakir Mi Daha Faziletlidir?

Şükreden zenginlerle, sabreden fakirlerden hangisinin daha üstün olduğu hakkında ihtilaf vardır. Alimlerden bir kısmı, sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia etmiş, diğer bir kısmı ise şükreden zenginlerin üstün olduğunu iddia etmiştir. Bu iki kısım alimden her biri diğerinin aleyhine reddedilemeyecek şekilde Kitaptan, sünnetten, eserlerden, kı-yasdan deliller getirmişlerdir. Bundan dolayı, düşünen bir kimse, sabreden fakirler ile şükreden zenginlerin fa/ilcnta birbirine eşit olduklarını anlar. Bu iki kısım alimlerin getirdikleri deliller hakdır. Hak,

---

[37][37] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 205-206.
[38][38] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 207-208.

hakka muarız ve zıd olamaz. Delil nerede bulunursa ona tabi olmak vacip olur.

Sabreden fakirler ile şükreden zenginlerden hangisinin üstün olduğu konusunda, her iki kısım alimler tarafından kitap Iar yazılmıştır. Bu konuda fakihler, fakirler, zerrinler, su-filcr, hadis ve tefsirciler konuşmuşlardır. Bu konuda t'mam Ahmed'dcn iki rivayet nakledilmiştir. Ebu'l Hüseyin, Kitab' ut-Tamcm isimli eserinde bu iki rivayeti zikrederek, «Bu iki rivayetten sahih olan birinci rivayete göre, sabreden fakir, şükreden zenginden üstündür, ikinci rivayete göre şükreden zengin, sabreden fakirden üstündür» demiştir.

İbn-i Kuteybe'nin içinde bulunduğu alimlerden bir cemaat, İmâm Ahmed'in ikinci rivayetini Ebu İshak ile el-Validü' s.Said ise, birinci rivayetini tercih etmiştir. «İşte bu kimseler sabırlarına karşılık cennetin yüksek dereceleriyle mükafaila-tıacaklardtr» (Furkan 75), ayetini Muhammed b. Ali b. el-Hüseyin şöyle tefsir etmiştir : «İşte bu kimseler dünyada fakirliğe sabretmelerinden dolayı cennetle mükafatlandırılacak-lardır.»

Enes (r.a.)'in Resulullah (s.a.v.)'dan rivayet ettiğine göre, Resulullah «Allah'ım beni fakir olarak yaşat, beni fakir olarak öldür, kıyamet gününde beni fakirler zümresiyle hasret» buyurmuştur. Bunun üzerine Aişe (r.a.), «Niçin böyle dua ediyorsun?» diye sormuş, Resulullah (s.a.v.)'da, «Çünkü fakirler zenginlerden kırk sene önce cennete gireceklerdir. Ey Aişe! Hurmanın yansı olsa bile, fakiri boş çevirme. Ey Aişe! Fakirleri sev, onlara yakın ol, zira Cenab-ı Hak kıyamet gününde sana yakın olur» buyurmuştur.

Ben derim ki, bu ayet ile hadis-i şerifden hiçbiri sabreden fakirin, şükreden zenginden üstün olduğuna delalet etmez. Ayete gelince, ayetteki sabır, şükredem'n taat ve ibadeti eda etmeye sabretmesine, günahlardan uzaklaşmaya sabretmesine, ve fakirin fakirliğe ve diğer belalara sabretmesine şamil olur. Şayet bu ayet-i kerime İle yalnız fakirliğe sabretmek murad edilirse, sabrın şükürden üstün olduğuna delalet etmez. Çünkü Kuran-ı Kerim sabredenlerin mükafatına delalet ettiği gibi, şükredenlerin mükafatlarına da delalet etmektedir. Nitekim Allah Teala, «Şükredenlere ise muhakkak mükafat vereceğiz» diğer bir ayette de «Allah şükredenler'ı mükafatlandıracaktınt (AI-i İmran, 144-145) buyurmuştur. Cenab-ı Hak, rızasının şükürde bulunduğunu ve rızasının, cennet ile ve cennette bulunanlar ile mükafatlandırmasından daha büyük olduğunu haber vermiştir.

Hak Teala hazretlerinin sabredenleri sabırlarından dolayı cennetle mükafatlandırması, şükredenleri şükürlerinden dolayı cennetle mükafatlandırmayacağına delalet etmez.

Hadis-i şerife gelince, hadis-İ şerif de fakirlerin üstün olduğuna iki cihetten delalet etmez. Birincisi, bu hadis-i şerif,isnadından dolayı hüccet olmaz. Çünkü bu hadis-i şerifin ra-vileri arasında, el-Haris b. Numan vardır. Sah!h hadisleri toplayanlar, Haris'in hadisini hüccet olarak kabul etmemişlerdir. Buhari «Haris'in hadisi münkerdir» dem işi ir. Bundan dolayı Tİrmizi, Haris'in bu hadisini sahih ve hasen görmediği gibi sükut da etmeyip hatta garipdir diye hükmetmiştir. İkincisi, bu hadisin sahih olduğu kabul edilse bile, bu hadisi şerif fakirlerin üstün olduğuna delalet etmez. Çünkü Allah'ın ku-iunda sevdiği fakirlik, mal fakirliği olmayıp, bilakis kalp fakirliğidir ki, kalbin Allah için kırılmış, zelil ve mütevazı olmasıdır. Bu kalb fakirliği, zenginliğe zıd olmadığı gibi, kalbin fakir olması İçin mal cihetinden fakir olmak şart değildir. Çünkü kalbin Allah için ve Allah'ın azameti, celali, büyüklüğü, isimleri ve sıfatları için kırık, dökük olmasından daha üstün ve daha yücedir,. Nitekim zengin bîr kimsenin Allah' dan korkarak ve Allah'ı severek günahlardan uzaklaşmaya sabretmesi, fakir ve acizin sabretmesinden daha üstündür Allah Teala, peygamberlerinden ve Resullerin'den birçoklarına zenginlik ve mülk vermiştir. Fakat bu zenginlik ve mülk onlan Allah İçin mütevazi olmaktan çıkarmamıştır.

îmanı Ahmed, Yezid b. Harun'dan o da, el-Ceriri'den, o da, Ebu's-Selil'den nakletmiştir. Ebu's-Selil demiştir ki, «Da-vud aleyhisselam mescide girer, bakar İsrailoğullannm en hakir ve zelil

olan halkasına oturur, sonra, «Miskin miskinlerin arasında bulunur» derdi. Halbuki Allah Teala ona peygamberlikle birlikte mülk, zenginlik ve kudret vermişti.

Ebu'l-Hüseyin demiştir ki, «Ebu Bereze el-Eslemi'nin rivayet ettiğine göre, Rcsulullah (s.a.v.); «Müslüman olan fakirler, zenginlerden kırk sene önce cennete gireceklerdir. Hatta kıyamet gününde müslüman olan zenginler keski dünyada biz de fakir olsaydık diye temenni edeceklerdir» buyurmuştur. Ben derim ki, bu hadis-i şerif, Ebu Hürcyre (r.a.), Abdullah b. Ömer, Cabir b. Abdullah, Ebu Said, ve Enes b. Malik gibi birçok sahabenin Resulullah'dan rivayetiyle sabit olmuştur. Bu hadis-i şerif, fakirlerin zenginlerden önce cennete girmeleriyle derecelerinin yüksek olmasına delalet etmez. Ancak fakirlerin hesaba çekilecek mallan bulunmadığı için zen-

ginlerden önce cennete gireceklerine delalet eder. Şüphe yok ki, müslüman ve adaleti hükümdar ile şükreden zengin hesaba çekilecekleri İçin cennete geç gireceklerdir. Bunların r«n-nete geç girmeleriyle derecelerinin, fakirin derecesinden .t ği-olması lazım gelmez. «Kıyamet gününde müslüman olan zenginler keşki dünyada biz de fakir olsaydık diye temenni edecekler» ifadesi doğru ise, bu İfade zenginlerin derecesinin düşük olmasını ifade etmez. Nitekim adaletli bir kadı, kıyamet gününde bazı yerlerde durumun şiddetli olduğunu görünce bir hurma hakkında bile iki kişi arasında hüküm vermeseydim diye temenni edecektir.

Ebu'l Hasan demiştir ki, «Ibn-i Ömer'den rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v.) ahşabı arasında dikilip, «İnsanların hangisi daha hayırlıdır diye sordu. Ashabdan bazıları, nefsinin ve malının hakkını veren zengindir, dediler. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.), «O adam ne güzeldir ama o değildir. İnsanların en hayırlısı sahib olduğu en az şeyden (sadaka) veren fakir mümindir», buyurdu.

Ben derim ki, bu hadis-i şerifin senedi zikredi İm emiştir ki, sahih olup olmadığına bakılsın. Hali bilinmeyen bir hadisle hüccet getirilemez. Bu hadisin sahih olduğu kabul edil-se bile, bu hadis, sabreden fakirlerin üstün olduğuna delalet etmez. Çünkü bu hadis-İ şerif, sahib olduğu az şeyden sadaka veren fakirin üstün olduğunu ifade etmektedir ki, bu üç kısmın efdalidîr. Çünkü bu fakirin tasadduk ettiği bir dirhemi, zenginin tasadduk ettiği yüz bin dirhemden daha efdaldır. Nitekim Resulullah (s.a.v.), «Yerine göre bir. dirhemin (ecri) yüz bin dirhemin (ecrini) geçer» buyurdu. Ashabı Kiram, «Nasıl olur, Ya Resulullah!» dediler. Resulullah (s.a.v.), «İki dirhemi olup da birini tasadduk eden bir adamı düşünün. Bİr de bol serveti olup da bundan yüz bin dirhemi tasadduk eden birini düşünün» buyurdu. Nesei...

Beyhaki'nin Sevri'den, o da Ebu İshak'dan, o da Haris den, o da Ali (r.a.)'den naklen rivayet ettiğine göre, Hz. Ali demiştir ki, «Üç kimse Resulullah (s.a.v.)'a gelerek, biri, «Benim yüz okka^gümüşüm vardı, on okkasını sadaka verdim» dedi. İkincisi, «Benim yüz altınım vardı, ondan on altın şadaka verdim» dedi. Üçüncüsü, «Benim on altınım vardı ondan bîr altın sadaka verdim» dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.) «Hepiniz ecirde eşitsiniz, hepiniz malının onda birini sadaka vermiştir» buyurmuştur.

Ebu Saİd b. el-Arabİ, İbn-İ Ebi'l Avvam'dan o da Yezİd b. Harun'dan o da, Ebu'I Eşheb'den, o da Hasan'dan naklen rivayet etti, .Hasan dedi ki «Bir adam Osman b. Affan'a, «Ey varlık sahipleri, bütün hayırları alıp gittiniz! Sadaka veriyorsunuz, köle azad ediyorsunuz, hac yapıyorsunuz, Allah yolunda infak ediyorsunuz» dedi. Osman (r.a.) «Siz bize imreniyorsunuz, biz de size İmreniyoruz. Vallahi bir kimsenin sahip olduğa en az malından Allah yolunda harcadığı bir dirhemi, servet sahibinin harcadığı on bin dirhemden daha hayırlıdır» dedi.

Ebu Davud'un, Leys'den, o da Ebu Zübeyr'den, o da Yahya b. Cade'den, o da, Ebu Hüreyre'den rivayet ettiğine göre, Ebu Hürcyre, «Ya Resulullah hangi sadaka daha efdal-dir?» diye sormuş. Resululah da, «Fakirin, durumuna göre veraiği sakadadır. Sen (sadakaya) nafakasını vermekte olduğun kimselerden başla» buyurdu.

MüsnecVde, îbn-i Hibban'm Sahih'indt Ebu Zer'den rivayet edildiğine göre, Ebu Zer demiştir ki, «Ben ya Resulullah hangi sadaka daha efdaldir? diye sordum. Resulullah (s.a.v.) de, «Zorlukla kazandığından sadaka veren fakirdir» buyurmuştur.

Nese'i'nin, Evzai'den, o da Ubeyd b. Umeyr'den, o da Abdullah b. Hubşi'den rivayet ettiğine göre, Resuîullah (s.a.v.)'a «Amellerin hangisi daha efdaldir?» diye soruldu. Resulullah, «Şüphe olmayan iman, ganimetinde hıyanetlik yapılmıyan ti-had, icablarına uyularak yapılan hac» buyurdu. Hangi namazın daha efdal olduğu soruldu, Resulullah, «Kıyamı uzun olan namazdır» buyurdu. Hangi sadakanın daha efdal olduğu soruldu, Resulullah, «Fakirin durumuna göre verdiği sadaka-dır» diye buyurdu. Hangi hicretin daha efdal olduğu soruldu. Resulullah (s.a.v.), '«Allah'ın haram kıldığı şeyleri terkedenin hicretidir» buyurdu. Hangi cihadın efdal olduğu soruldu, Resulullah (s.a.v.), «Kanı akıtılan ve atı öldürülenin cihadıdıı» buyurdu.

Bu hadislerin hepsi fakirin zorlukla kazandığı az malından sadaka vermesinin, servet sahibinin maddi hayatına tesir etmeyecek şekilde vermiş olduğu sadakadan üstün olduğunu bildirmektedirler. Çünkü amellerin Allah katında birbirinden üstün olması, onların azlığına veya çokluğuna bağlı olmayıp, kalplerdeki niyetlere, o ameli yapma isteğinin kuvvetli olmasına, o ameli yapanın sadakat ve ihlasına ve Allah'ı kendi nefsine tercih etmesine bağlıdır. Allah'ı kendi nefsine tercih ederek günlük yiyeceği olan bir ekmeği sadaka olarak veren kimsenin sadakası nerede, varlıklı kimsenin akan oluktan vermiş olduğu yüzbin dirhem sadaka nerede! Mizanda fakirin verdiği bir ekmek veya bir dirhem sadaka, zenginin verdiği yüz bin dirhem sadakadan daha ağır gelecektir. Yardımına sığınılacak ancak Allah'dır.

Sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia eden alimler, tbn-İ Adiyy'in Süleyman b. Abdurrahman'dan, o da Halİd b. Yezİd'den, o da babasından, o da Ata'dan o da Ebu Saİd-i Hudri'den rivayet edilen hadis-i şerifle delil getirmişlerdir. Ebu Saîd-i Hudri demiştir ki, 'Resulullah (s.a.v.) «Allah'ım canımı fakir olarak al, zengin olarak alma.» diye dua ederdi. Bu hadis-i şerif sahih değildir. Çünkü bu hadis-i şerifin ravi-lerî arasında bulunan Halİd b. Yezid b. Abdurrahman, b. Ma-lik-i Dimişki'nİn zayıf olduğuna ve hadisiyle hüccet getirilemeyeceğine muhaddısler ittifak etmişlerdir, imam Ahmed, «Bu adam bir şey değildir» demiştir. îbn-i Muin, «Bu adam zayıf-dır» demiştir. Yahya, bu adamın «yalancı» olduğunu söylemiştir.

Ibn-i Teymiyye'ye, sabreden fakir ile şükreden zenginden hangisinin üstün olduğu sorulduğunda, şöyle demiştir. «Sabreden fakir ile şükreden zenginden hangisinin üstün olduğun-da .müteahhirin alimlerden birçokları ihtilaf etmişlerdir. Bir kısım alimler sabreden fakirin üstün olduğunu iddia etmiş, diğer bir kısım alimler ise şükreden zenginin üstün olduğunu iddia etmişlerdir. Bu konuda İmam Ahmed'den (yukarıda geçtiği üzere) iki rivayet nakledilmiştir. Sahabe ile tabüne gelince bunların hiçbirinden, sabreden fakir ile şükreden zenginden, birinin diğerinden üstün olduğuna dair herhangi bir kavil nakledilmemiştir. Müteahhirin alimlerden üçüncü bir kısım, «Sabreden fakir ile şükreden zenginden birinin diğerinden üstün olmadığını, üstünlüğün ancak takvalıkla olduğunu, bunlardan hangisinin iman ile takvası daha kuvvetli ise onun daha üstün olduğunu, eğer imari ile takvahkda eşit olurlarsa faziletde de eşit olduğunu» söylemiştir.

Bu Üçüncü kısım alimlerin kavli bu konudaki kavillerin en sahihidir. Çünkü kitap ile sünnetin naslan müslümanların birbirinden ancak iman ve takvalıkla üstün olacaklarını açıklamıştır.

Nitekim Allah Teala, «Gerek zengin, gerekse fakir bulunsun. Çünkü Allah ikisine de sizden daha yakındır.» (Nisa, 135) buyurmuştur.

Önce geçen peygamberler arasında zengin olan peygamberlerden birçokları fakir olan peygamberlerin birçoklarından üstün olduğu gibi, fakir, olan peygamberlerden birçokları da, zengin olan peygamberlerin birçoklarından üstün olarak bulunmuştur. Aynı şekilde insanlar

arasında da zengin olanlardan birçokları, fakir olanların birçoklarından üstün olarak bulunduğu gibi, fakir olanlardan bir çoklan da zengin olanlann bîrçoklanndan üstün olarak bulunmuştur.

Olgun kimseler hem şükür makamının hem de sabır makamının hakkını tamamıyla öderler. Nitekim Resuîollah (s.a.v.)'ın haliyle Ebu Bekir (r.a.) ve Ömer (r.a.)'m hali böyledir.

Fakirlik insanlardan bazıları için daha faydalıdır, bazıları İçin de zenginlik daha faydalıdır. Sıhhat bazı İnsanlar için daha faydalıdır, bazı insanlar için de hastalık faydalıdır. Nitekim îmam Bağavi ve diğerlerinin Resulullah (s.a.v.)'dan rivayet ettikleri bir hadis-i kadsîd Cenab ı Hak şöyle buyurmuştur, «Kullarımdan bazılarının haline zenginlik uygundur, eğer onları fakir kılsam fakirlik onlan bozar. Kullanırsın bazılarının haline de fakirlik uygundur, eğer onları zengin yapsam bozulurlar. Kullarımın bazılarının haline hastalık uygundur, eğer onlan sıhhatli kılsam, sıhhat onları bozar. Ben kullarımı tedkir ve İdare ederim, çünkü ben onlardan haberdarını ve onlan hakkıyla görürüm.»

Resulullah (s.a.v.)'dan sahih olarak rivayet edilen bir hadisi şerifde, Resulullah (s.a.v,), «Fakir müslümanlar cennete zenginlerden önce gireceklerdir» buyurmuştur. Müslim ile Bu-Aar/'de rivayet edilen bir hadis-i şerife göre, fakirler Resulul-lah'a «Ya Resulullah! Servet sahipleri sevaplan ahp gittiler. Bizim kıldığımız gibi namaz kılıyorlar bizim gibi oruç tutuyorlar. Onlar mallarının fazlalarını tasadduk ediyorlar» demişler. Resuîullah (s.a.v.), «Ben size birşey öğreteyim mi? Onunla sizi geçenlere yetişir, sizden sonrakileri de geçersiniz. Hem hiçbir kimse sizden daha faziletli olamaz. Ancak s'zin yaptığınız gibi yaparsa olur» buyurmuş. Fakirler, «Derhal Ya Resulullah!» demişler. Resulullah, «Her namazdan sonra otuz üçer kere teşbih, tahmid ve tekbir edersiniz» buyurmuş. Daha sonra zenginler fakirlerden bu zikri duymuşlar, onlar da fakirlerin söylediklerini söylemişler. Bunun üzerine fakirler, Resulullah (s.a.v.)'a dönerek, bunu anlatmışlar. Resulullah, «Bu, Allah'ın fazl-u keremidir, onu dileğine verir» buyurmuştur.

Fakirlerin hesaplan hafif olduğu için cennete önce girecekler, zenginler İse hesap vereceklerinden dolayı cennete geç gireceklerdir. Zenginlerden biri hesaba çekilmesinden dolayı her ne kadar cennete geç girse de iyilikleri fakirin iyiliklerinden daha çok olursa, cennetteki derecesi fakirin derecesinden daha yüksek olacaktır. Nitekim yetmiş bin kişi cennete hesapsız gireceklerdir. Ukkaşe b. Mihsan onlardandır. Hesapla cennete gireceklerden bazılannın dereceleri, hesapsız cennete girenlerin bazılarının derecelerinden daha yüksek olacaktır. Fakat, hesapsız cennete girenler hesap zahmeti çekmeyeceklerdir.

Kİtap ile sünnete zikredilen fakir ile, zekat alması caiz olan fakir veya kendisine zekat farz olmayan fakir murad edilmiştir.

Alimlerden birçoklarının ıstılahında fakirlik ile, zühd. ibadet, ve güzel ahlak, murad edilmiştir. Bu sıfatlar kendisinde bulunan kimseye, her ne kadar servet sahibi olsa da fakir ismi verilir. Bu sıfatlar kendisinde bulunmayan kimseye her ne kadar malı bulunmasa da fakir İsmi verilmez. Bu ıstılah mutasavvıfların ıstılahıdır.

Alimler fakirin manası ile sofinin manası arasında fark gördüler. Bazı alimler fakirin manasını üstün kıldılar. Bu konuda, gerçek şudur ki, sonradan çıkarılmış olan manalara bakılmaz, ancak kitap ile sünnette .gelmiş olan İsim ve- manalara bakılır. Çünkü Allah Teala iman ile takvaliği dostlarının vasfı ve alameti kılmıştır. Buna göre, kimin nasibi bunlardan bol olursa o daha üstün ve daha faziletli olur. Her şeyi hakkıyla bilen Allah Teala'dır. [39][39]

[39][39] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları:208-216.

23. Konu: Sabreden Fakirlerin Üstün Olduklarına Dair Kitaptan Hadisi Şerif D En Ve Eserlerden Deliller

Fakirler demişlerdir ki, Allah Teala, Kur'an-ı Kerim'de zenginlik ve malı birçok yönden zikretmiştir. Birincisi, zenginlik ve malı yermiştir. Nitekim, Cenab-ı Hak, «Sakın! Çünkü insan muhakkak azar. Kendisini (mal sebebiyle) ihtiyaçdan uzak gördüğü için.» (Alak/5-7) diğer bir ayette, «Eğer Allah kullarına rızkı bol bol verseydi mutlaka yeryüzünde azarlardı.» (Şura/27); diğer bir ayette,1 «Eğer insanlar (hep küfre sapan) bir ümmet haline gelmeyecek olsalardı biz o Rahman'ı inkar eden kimselerin evlerine gümüşten tavanlar, üzerlerine çıkacakları merdivenler, odalarını da kapılar, üzerlerine yaslanacakları koltuklar ve altın zinetler yapardık. (Manası şu-dur, bunları kafire vermekle müminin küfre dönmesinden kor-kulmasaydı kafirlere bunları verirdik. Çünkü dünyanın bizce kıymeti hiçtir.) Bütün bunlar dünya hayatının geçici metaın-dan başka bir şey değildir. Rabbin katında ahiret'takva sa-hibleri içindir.» (Zuhruf/33-34-35); diğer bir ayette, «Mal ve oğullar dünya hayatının zinetidir. (Ebedi) kalacak olan yararlı ameller ise, Rabbi'nİn katında hem sevapça daha hayırlıdır, hem ümitçe daha hayırlıdır.» (Kehf/46), diğer bir ayette, «İnsanlara kadınlar ,oğul!ar, yüklerle altın ve gümüş yığınları, salma atlar, davarlar ve ekinler kabilinden şehvet sevgileri çekici gösterildi.» (Al-i lmran/14) buyurmuştur. Bu ayetlere benzer pek çok ayetler vardır.

İkincisi, Cenab-ı Hak, zenginlikle malı ibtİla ve imtihan olarak zikretmiştir. Nitekim Allah Teala, «Mallarınız ve ev-ladlarımz bir imtihandır» (Tegabün/15); diğer bir ayette, «Kendilerine verdiğimiz mal ve çoluk çocukla, biz onların hayırlarına mı acele ediyoruz sanıyorlar! hayır! anlamıyorlar.» (Müminun/55-56) buyurmuştur. Yine Cenab-ı Hak fakirlikle imtihan ettiği gibi zenginlikle de imtihan ettiğini haber vererek, «Ama insan ne zaman Rabbi kendisini imtihan edip, ikramda bulunur ve nimet verirse, «Rabbim bana ikram etti» der. Fakat ne zaman onu imtihan edip de rızkını kısarsa o vakit de «Rabbim bana ihanet etti» der» (Fecr/15-Î6); diğer bir ayette de, «Sizi bir imtihan olarak kötülükle ve iyilikle deneyeceğiz. Hepiniz sonunda bize döndürüleceksiniz.» (Enbiya 35) buyurmuştur.

Üçüncüsü, Allah Teala, mallardan ve çocuklardan hiç birinin kendisine yaklaştıranı ayacağı m ancak iman ile salih amelin kendisine yaklaştıracağını haber vererek, «(Ey insanlar) sizi bana yaklaştıracak olan mallarınız ve çocuklarınız değildir. Ancak iman edip de iyi amel (ve hareket) de bulunanlar bize yaklaşır. İşte bunlar yok mu, yaptıklarına kandık onlara iki kat mükafat vardır ve onlar cennetin yüksek makamlarında emniyet içinde olacaklardır.» (Seb'e/37)

Dördüncüsü, Cenab-ı Hak dünyayı, zenginliği ve malı, ancak ahirette nasibi olmayanlara bir geçimlik olarak verdiğini ve ahiretİ ise ancak muttakİlere vereceğini haber vererek, «Sırf kendilerini imtihan için, bir kısım kafirlere dünya hayatının ziyneti olarak (verdiğimiz ve) faydalandırdığımız şeylere sakın göz dikme, Rabbinin rızkı daha hayırlı, deha devamlıdır.» (Ta-Ha/131) diğer bir ayette de, «Ve küfredenler, o gün ateşe arz olunurlar. Kendilerine siz, dünya hayatında bütün hayırlarınızı yitirdiniz, onlardan faydalandınız»- (Ahkaf /20) buyurmuştur.

Resulullah (s.a.v.)'m Ömer (r.a.)'a, «Dünyanın onlar (kafirler) için olmasına ahiretin İse bizim için olmasına razı değil misin?» kaviiyle işte bu manaya işaret buyurmuştur.

Beşincisi, Cenab-ı Hak, refah içinde olanları ve servet sahiplerini yenerek, «Sol ehli de ne ehildirler! İçlerine işleyen bir alev ve kaynar su ile simsiyah bir dumandan gölge içindeler, serin de değil, faydalı da değil. Çünkü onlar bundan önce dünyada nimet içinde bulunurlar iken büyük günah işlemekte direnir dururlardı.» (Vakıa/41-42-43-44-45); diğer bir ayette, «Bir beldeyi helak etmek istediğimiz zaman, o beldenin şımarık başlarına, (itaat) emrederiz. Onlarsa orada yoldan çıkarlar. Artık o belde cezayı hak etmiştir. Bİz de onu nasıl lazımsa Öyle helak ederiz.»

(İsra/16); diğer bir ayette de, «(Onlara) Kaçmayın içinde bulunduğunuz refaha, yurtlarınıza dönün, çünkü sorguya çekileceksiniz (denildi)» (Enbiya/13) buyurmuştur.

Altıncısı Cenab-ı Hak malı sevenleri yererek, «Mirası, habire yiyorsunuz malı da pek çok seviyorsunuz.» (Fecr/19-20) buyurmuş ve bu ayet-i kerimede malı sevenleri hem yermiş, hem de mah sevdiklerinden dolayı onları ayıplamıştır.

Yedincisi, Cenab-ı Hak, dünyada zenginlik ve refah isteyenleri yererek bunları yadırgamış ve onlara karşı çıkanları methetmiş ve o zamandaki insanların en zenginin den haber vererek, «Derken Karun (bir gün) ziyneti içinde kavminin karşısına çıktı. Dünya Hayatını arzu edenler, «Keşke şu Karun'a verilen gibi, bizim de olsc. O gerçekten büyük bir bahtiyar!» dediler. Kendilerine ilim verilenler ise, «Yazıklar olsun bize! İman edip yararlı iş gören İçin', Allah'ın sevabı dalıa hayırlıdır. Ona ise ancak sabredenler kavuşturulur.» dediler.» (Ka-sas/79-80) buyurmuştur.

Kendilerine ilim verilenler, idman eden, salih emel işleyen için Allah katında olan sevabın, doğru yolun, cennetin dünyadan daha hayırlı olduğunu ve bunlara ancak fakirliğe, dünyadan, dünya arzularından ve zenginlere verilmiş olan servetten uzak kalmaya sabredenlerin kavuşturulacağını» haber vermişlerdir. Allah Tcala, dünyayı ve ziynetini isteyenlerin değil ahireti ve Allah katında olanları isteyenlerin, ilim ehlinden olduklarına şahadet etmiştir.

Sekizincisi, hükümdarlığın ayakta durabilmesi için mala ihtiyaç bulunduğu veçhiyle mal sahihlerinin hükümdarlığa layık olduğunu zanneden kimselerin bu zanlarım reddedip üstünlüğün onların zannettiği gibi mal ile olmayıp ancak ilimle olacağını haber vererek, «Peygamberleri onlara, «Gerçekten Allah size padişah olmak için Talut'u gönderdi.» dedi. «O bize nasıl padişah olabilir ki, biz padişahlığa ondan daha layıkız. hem ona inalca bir genişlik de verilmiş değildir» dediler. O, su cevabı verdi, «Şüphesiz ki Allah, onu sizin üzerinize ve kendisine bilgi ile beden kuvveti üstünlüğü vermiştir.» (Bakara/247); diğer bir ayette de, «Ey insanlar! İşte size, RabbİniZ-den bir öğüt, gönüllerdeki dertlere bir deva ve müminler için bir hidayet ve rahmet (olan Kur'an) geldi. De ki, «Allah'ın lütuf ve rahmetiyie, ancak bununla ferahlansınlar, bu, onların topladıkları dünyalıktan daha hayırlıdır.» (Yunus/57-58) buyurmuş, «Lütuf» ve «rahmetiyie» ilmi, imanı ve Kur'anı murad etmiştir. Nitekim Allah Teala, «Rabbi'nin rahmetim onlar mı paylaştırıyorlar? Onların bu dünya hayatındaki geçimlerini biz teksim ettik. Bir kısmını da derecelerle diğerlerinin üstüne çkardık ki, bazısı eli altına alıp çalıştırsın. Rab-binin rahmeti ise onların toplayıp durduklarından daha hayırlıdır.» (Zuhruf/32) buyurmuştur.

Dokuzuncusu," Cenab-ı Hak malla ve diğer varlıklarla öğünmenin insanları ahiretten ve ahiret için hazırlanmaktan alıkoyduğunu haber vererek ve bunlarla meşgul olanları korkutarak, «Çoklukla öğünmek, sizi oyaladı. Ta kabirlere varıncaya kadar saydınız. Hayır (öyle değil) İlerde bileceksiniz-Sonra yine hayır! İlerde bileceksiniz, hayır, hayır! Eğer siz kesin bir ilimle bilseniz (böyle çokluğunuzla Övünmezdiniz) And olsun! Kızgın ateşi muhakkak göreceksiniz. Sonra yine and olsun! Onu, gözünüzle muhakkak göreceksiniz. Sonra mutlaka o gün, nimetlerden sorulacaksınız» (Tekasur/î-8) buyurmuştur. Cenab-ı Hak öğünmenin dünya ehlini ölünceye kadar Allah'dan ve ahiretten alıkoyduğunu ve bu öğünme uykusundan uyanmadıklarını haber vermektedir. Cenab-ı Hak bu ayet-İ Kerimede, «Kabirlere varıncaya kadar ziyaret ettiniz (gidip saydınız)» buyurup, Ölünceye kadar buyurmamistir. Çünkü insanlar dünyada ziyaretçiler olup devamlı olmadıkları gibi, kabirlerde de ziyaretçiler gibi bir müddet kalıp, oradan ahirete gideceklerdir. Devamlı durulacak karar yurdu cennet ile cehennemdir.

Allah Teala, ayet-i kerimede kendisiyle övünülen şeyi iki sebepden dolayı belirtmemiştir. Birincisi, Övünmenin kendisi çirkindin Yoksa kendisiyle Övünülen şey çirkin değildir. Nitekim oyun ve eğlencenin insanı meşgul ettiği zikredilmiş fakat kendisiyle oynanılan ve eğlenilen şey zikredilmemiştir.

İkinci sebep, mutlak övünme, yani, insanın mal, makam, köleler, cariyeler, bina yapma, ağaç dikme, Allah'ın rızası talep edilmeyen ilim, Allah'a yaklaştırmayan amel gibi dünya i!e ilgili olan her hangi birşeyle başkasına karşı övünmesi murad edilmiştir. İşte dünya ile ilgili her hangi birşeyler övünme Al-, lah'dan ve ahiretten ahkoyar.

Müslim'de rivayet edildiğine göre, Abdullah b. Şıhhır demiştir ki, «Ben Resulullah (s.a.v.)'a geldim. Resulullah (s.a.v.), «Sizi çoklukla övünme alıkoydu» suresini okuyordu. Resulullah (s.a.v.), «Ademoğlu malını, malım diyor. Acaba ey Ademoğlu, malından, yiyip tükettiğinden, giyip eskittiğinden, ve sadaka verip ebedileşürdiğinden başka sana bir fayda var mı?» buyurdu.

Cenab-ı Hak, çoklukla övünerek Allah'dan ve ahiretten uzak kalan kimseyi, şu felaketlerle korkutmuştur. Çoklukla övünen kimse ahirette övündüğü şeylerin kendisine hiçbir fayda vermeyeceğini görecektir. Övündüğü dünyanın hileci ve aldatıcı olduğunu bilecektir. Övünmesinin akıbetinin lehine değil aleyhine olduğunu bulacaktır. Diğer övünenler, zarar ve ziyana uğradıkları gibi, kendisi de övünmesİylc zarar ve ziyana uğrayacaktır.

Hesaba katmadığı şeyler ahirette Allah tarafından ortaya çıkarılacaktır. Allah'dan ve ahiretten alıkoyan övünme, hem dünyada, hem ahirette, hem kabirde, azab edilmesinin en büyük sebeblcrindcn biri olacaktır. Bu övünmesi, kendisini helake sürüklemesiylc en bedbaht kimselerden olacaktır. Bu övünmcsiyle dünyada yükselmeyip, bilakis en aşağıda bulunanlarla birlikte olduğu gibi ahirette de en aşağıda bulunanlarla beraber bulunacaktır. Ne büyük bir felaketdir ki, dünyadaki Övünmesi onu ahirette bedbahtlardan kıldı. Ne büyük bir musibettir ki, dünyadaki zenginliği, ahirette ona fakirlik getirdi. Ahirette azaba sürükleyen zenginliğe yazıklar olsun. Dünyaya dalıp ahiretten gafil olan kimsenin Öleceği zaman gözünden perde açılınca, «Ah keşke ebedi hayatım için ölmeden önce Allah'a taat ve ibadet yapmış olsaydım» der. Nitekim Allah Teala, «Onlardan birine ölüm gelince, (tekrar tekrar şöyle) diyecektir, «Rabbim beni (dünyaya geri gönder, 'ta-ki, ben zayi ettiğim (ömrüm) karşılığında iyi amel (ve hareket) de bulunayım. Hayır hayır, onun söylediği bu söz (hakıykat-tc) boş laf dan ibarettir.» (Müminun/99-100) buyurmuştur. Dünyaya dalıp, ahiretten gafil olanlardan birine ölüm gelip çatınca, «Rabbim, beni dünyaya geri döndür, ta ki, ben zayi ettiğim ömrüm karşılığında iyi amel ve harekette bulunayım» sözüne itimad edilmez. Geri döndürme isteği kabul olunmaz. O, önce, «Rabbim» diyerek, Allah'dan yardım isteyecektir. Sonra onu Allah'ın huzuruna götürmekle emredilmiş olan meleklere dönerek, «Beni dünaya geri döndürün!» diyecektir. Sonra dünyaya geri döndürülmesin! istemesinin sebebini, «Ben geride bırakmış olduğum malım, makamım, kuvvetim ve mülküm için faydalı işler yapayım» diye açıklayacaktır. Fakat, ona, «Senin için geri döndürülmene yol yoktur, çünkü sana dünyada düşünecek bir kimsenin düşüneceği kadar ömür verilmiştir»'denilecektir.

Kerim ve Rahim olan Allah'ın şanına yakışan, kaçırdığını elde etmesi için kendisinden mühlet isteyen kimseye mühlet vermesi olunca, Cenab-ı Hak, «Bu gafilin geri döndürülmeyi istemesinin hakikatte boş laf dan ibaret olduğunu, çünkü onun karakteri ve tabiatının geri döndürülse bile iyi amel işlemeyi kabul etmeyeceğini, onun bu sözü ancak diliyle söylediğini şayet geri çevrideydi, mutlaka yasak edildiği fenalığa yine döneceğini, şüphesiz onun yalancılardan olduğunu haber vermiştir. Hâkimlerin hâkimi olan Allah'ın hikmeti, izzeti, ilmî, istenilen faydasız şeyi kabul etmez. Şayet o gafil dünvaya geri döndürülse, ikinci hali de birinci hali gibi olur. Nitekim Allah Teala, «Onlar ateşin karşısında durdurulup da, «Ah bize ne olurdu (dünyaya) bîr geri döndürülseydik, Rabbimizin ayetlerini yalan saytnasaydık, iman edenlerden olsaydık» dedikleri zaman (onları) bir görsen! Hayır, evvelce gizleyip durdukları şeyler karşılarına çıktı (da ondan böyle söylüyorlar) yoksa geri çevrilselerdi mutlaka yasak edildikleri fenalığa yine dönerlerdi. Şüphesiz onlar yalancıdırlar.» (Enam/27-28) buyurmuştur. Müfessirlerden birçokları bu ayet-i kerimenin manasının etrafında dolaştılar, fakat doğru bir tefsir yapamadılar. OnJann tefsirlerine bakıldığında hastaya şifa verecek, susamışı kandıracak birşey bulunmaz. Bu ayetin manası onların tefsirlerinden çok uzak, çünkü onlar ayetteki ıtrab için elan

«bel» harfinin vechini ve «karşılarına çıkacak şeyin» ne olduğunu anlama-yıp, «karşılarına çıkacak şeyin azap olduğunu» zannettiler. Fakat bunun «evvelce gizleyip durdukları şeyler» ifadesiyle uyuşmadığım görünce, «kânu» kelimesini mahzuf haber takdir ederek, «evvelce gizleyip durdukları şirkin ve küfrün cezası karşılarına çıkacaktır» diye tefsir ettiler. Bu sefer de onlara, «kafirler şirklerini ve küfürlerini gizlemiyorlardı, bilakis şirk ve küfürlerini açıklayarak onlara insanları davet ediyor ve bu yüzden harb ediyorlardı» diye itiraz edildi. Onlar bu itiraza şöyle cevap verdiler. Kafirler kıyametin bazı yerlerinde şirklerini gizliyerek, «Rabbimiz, Allah'a yemin ederiz ki biz müşriklerden değildik» diyerek, şirklerini inkar edecekler, fakat onlar ateşin karşısında durdurulunca, gizledikleri şirk ve küfrün cezası karşılarına çıkacaktır, diye tefsir etmişlerdir. Müfessirlerden Vahidi, «Buna göre, bu tefsir sahipleri hiçbir şey yapmamışlardır. Çünkü ayetin nüzulü, ıtrab için olan «6e/» harfi, «geri çevrilselerdi mutlaka yasak edildikleri fenalığa yine dönerlerdi» diye onlardan haber verilmesi ve onların, «Rabbimiz, Allah'a yemin ederiz ki, biz müşriklerden değildik» demeleri bu müfessirlerin tefsirleriyle uyuşmaz, iyice düşününüz» demiştir.

İçlerinde Zeccac'ın da bulunduğu alimlerden bir kısmı ise, «küfür öncülerinin gizledikleri kıyamet onlara tabi olanların karşısına çıkacaktır» diye tefsir etmişlerdir. Fakat bu tefsir tekrar tefsire muhtaçdır. Çünkü bu tefsirdeki güçlük ve zorluk açıktır.

Mübcrrid, bu ayetin bir kısım alimlerden daha iyi anlamıştır. Müberrid, «kafirlere küfrün zararı gizli olduğu için sanki küfürleri kendilerine açık olmamıştır» demiştir. Müber-rid'in bu ifadesinin manası, kafirlere küfürlerinin akıbetinin zararı ve cezası gizli olunca, sanki küfür onlardan gizli kalmış ve küfrün hakikati onlar için açık olmamıştır. Onlar azabı görünce küfrün hakikati ve şerri karşılarına çıkacaktır. «Herkesin yanında küfürlerini ve şirklerini İlan ederek, şehirlisini köylüsünü küfre davet etlikleri halde küfürlerinin sonu kendilerine gizli kaldığı için küfürlerini gizliyorlardı» denilmesi değru değildir. Nitekim, «zulmü, fesadı, adam öldürmeyi, yeryüzünde bozgunculuk yapmayı, açıktan yapan kimseye bu yapmış olduğu fenalıkların sonu kendisine gizli kaldığı İçin bu işleri gizlemiştir» denilemez.

Bu ayet-i kerimenin manası, —Allah Teala, kelamı ile ne-yî murad ettiğini daha iyi bi'ir— bu müşrikler ateşin karşısında durdurulup, onu görüp, ona gireceklerini bildikleri vakit, «dünyaya döndürülseydik, Allah'a ve ayetlerine İman etseydik, peygamberlerini yalanlamasaydık» diye arzu edecekler. Ce-nab-ı Hak, «iş onların arzu ettikleri gibi değildir. Çünkü onların tabiatlarında ve karakterlerinde iman yoktur. Bilakis onların tabiat ve karakterleri küfür, şirk ve yalanlamaktır. Şayet onlar geri döndürülselerdi, döndürüldükten sonra daha önce dünyada yapmış clduklarım yaparlardı. Onlar «dünyaya döndürülsek iman eder, peygamberleri tasdik ederdik» diye iddialarında da yalancıdırlar diye haber vermiştir. Bu ayetten murad edilen mana anlaşılınca, ıtrab için olan «befo'm manası, yani evvelce gizleyip durdukları şeylerin manası, yani onları, «Ah bize, ne olurdu dünyaya bir geri döndürülseydik, Rabbİ-mizin ayetlerini yalanlamasaydık» demelerine sevk edenin manası anlaşılmış olur. Kafirler dünyada kendilerinin batıl üzerinde bulunduklarını peygamberlerin Allah tarafından kendilerine tebliğ ettiği şeylerde doğru söylediklerini biliyorlardı. Fakat onlar bunu aralarında gizleyip açıklamıyorlar, hatta bunu gizlemeyi birbirine tavsiye ediyorlardı. Buna göre dünyaya geri dönmeyi ve iman etmeyi arzu etmelerine sevkeden peygamberlerin doğru olduğunu bilmediklerinden dolayı değildir. Çünkü onlar peygamberlerin doğru "olduklarını biliyorlar, fakat onu gizliyorlardı. Kıyamet gününde, kendilerinin batıl üzerinde, peygamberlerin hak üzerinde olduğunu, bildikleri ama bunu gizledikleri ortaya çıkacaktır. Bunu gizledikten sonra gözleriyle göreceklerdir. Şayet onlar dünyaya geri döndürülseler-di tabiat ve karakterleri imana müsait olmadığı için yine küfre ve peygamberleri yalanlamaya dönerlerdi. Çünkü onların imam arzu etmeleri, o gün imanın hak ve şirkin batıl olduğunu bilmiş olduklarından dolayı değildir. Ancak imanı, arzu et meleri tahammül edemeyecekleri azabı gördüklerinden dolayıdır. Bunların hali şu kimse gibidir ki, bir şahsı seviyor onunla düşüp kalkıyor, halbuki onu sevmenin batıl olduğunu, onun sevgisinden vaz geçmesinin doğru olduğunu biliyor. O kimseye bir dostu, «senin velin bu işi bilirse seni cezalandırır» diyor. O kimse bunu biliyor ve inat ederek «o şahsı sevmek onunla düşüp kalkmak

doğrudur» diyor. Velisi onu yakalayıp, bu fiilinden dolayı cezalandırmak isteyince, o da bu cezayı kesin olarak bilince, cezanın affedilmesini istiyor. Bundan sonra, o şahısla bir araya gelmeyeceğini söylüyor. Fakat kalbinde, o şahısa karşı beslediği sevgi ve meyil, cezayı gördükten sonra hatta ceza kendisine yapıldıktan sonra bile tekrar o şahısla buluşmaya sevkediyor. Ceza verilirken bilerek gizlediği kendi hatası ve dostunun yasakladığı şeyin doğru olduğu ortaya çıkıyor. Fakat bu kimseden ceza kaldırılsa eskiden yasak edildiği şeye geri döner Bu manadan dolayı itrabm uygunluğunu düşün. Şöyle ki, kafirlerin, «biz dünyaya döndürülseydik iman ederdik, peygamberleri tasdik ederdik» demeleri nefyedilmiştir Onların «şimdi bizim için açığa çıktı ki peygamberlerin dediği haktır» demeleri doğru değildir. Çünkü siz peygamberlerin doğru olduğunu biliyordunuz fakat bunu gizliyordunuz. Şimdi özür dilemeniz için bildiğiniz bir şey ortaya çıkmış değildir. Bilakis bilmiş olduğunuz ve gizlenmesini birbirinize tavsiye ettiğiniz şey ortaya çıkmıştır. Her şeyi hakkıyla bilen AllahMır.

Asıl konumuz arasında bu ayet-i kerimenin açıklanmasını uzun görme. Çünkü bu açıklama asıl konumuzdan daha mühim ve faydalıdır. Tevfik Allah'tandır.

Asıl konumuza dönelim, Allah Teala, «Sakının, eğer siz kesin bir ilimle bilseniz (böyle çokluğunuzla övünme, sizi oya-latnazdt)» buyurmuştur. İşte siz, böyle seksiz şüphesiz ve kesin bir bilgiden mahrum olunca, çokluğunuzla övünme, sizi layık olduğunuz şeylerden alkoydu. Eğer kesin bilginin hakikati kalblerinizc ulaşıp girseydi, bu bilgi sizi, çoklukla övünmekten elbette alıkordu. Çünkü sadece bir şeyin çirkin olduğunu ve o şeyin akıbetinin fena olduğunu bilmek, o şeyin terk edilmesi için yeterli değildir. Fakat bir kimse için kesin bir bilgi bulunursa bu kesin bilgi, o çirkin şeyin terk edilmesini gerektirir, îşte bu manayı kasdederek Hassan b. Sabit (r.a.) Bedir savaşına katılanlar hakkında şöyle demiştir, «Bedir'e ölmek için biz müslümanlar da gittik, müşrikler de gittiler. Eğer müşrikler öleceklerini kesin bir bilgi ile bilselerdi oraya gitmezlerdi.» «Sakının ilende bileceksiniz. Sakının, ileride bileceksiniz» (Te-knsür/3-4) Bazı müfessirler, «Bu ayet-i kerimedeki ikinci cümle, onların kesin olarak bileceklerini anlatmak için birinci cümleyi te'kid gayesiyle getirilmiştir» demişlerdir. Bazı müfessirler ise, «Birinci bilmeleri ile, ölürken çoklukla övünmenin kötü akıbetini bilecekleri .ikinci bilmeleriyle ise, kabirde çoklukla övünmenin kötü akıbetini bilecekleri murad edilmiştir» demişlerdir. Bu İkinci müfessirlerin görüşü, Hasan'ı Basri ile Muka-tıTin kavlidir. Bu görüşü Ata, İbn-i Abbas'dan rivayet etmiştir. Bu görüşün sahih olduğuna birçok vecihler delalet etmektedir.

Birincisi, bir kelimeyi yeni bir mana için kullanmak, te' kid için kullanmaktan daha evladır. Yani mananın doğru olması ve fesahata zarar vermemesi şartıyla mümkün mertebe bir kelimeyi yeni bir fayda için yeni bir manada kullanmak te'kid için kullanmaktan daha evladır .

İkincisi, ayet-İ kerimedeki,-iki ilim arasına, nsümme» harfi girmiştir. «Siimme» harfi bu iki İlim mertebesinin arasında zaman ve önem bakımından mühlet bulunduğunu bildirir.

Üçüncüsü ,ikinci müfessirlerin görüşü gerçeğe uygundur. Çünkü bir kimse Ölürken gözünden perde açılınca üzerinde bulunduğu yolun hakikatini bilecektir. Sonra kabirde ve kabirden sonra kıyamette bu hakikati daha iyi anlayacak ve bilecektir.

Dördüncüsü, AH b. Ebu Talib ile selefdcn birçokları bu ayet-i kerimeden kabir azabını anlamışlardır.

Tirmizi'nin Ali (r.a.)'den rivayet ettiğine göre, Ali (r.a.) demiştir ki «Tekasür suresi nazil oluncaya kadar kabir azabından şüphe ediyorduk».

Beşincisi, İkinci müfessirlerin görüşü, «And olsun kızgın ateşi, muhakkak göreceksiniz sonra yine and olsun onu gözünüzle muhakkak göreceksiniz» bu ayet-i kerimeye uygundur. Bu ayet-i kerimedeki ikinci defa kızgın ateşi görme, birinci defa kızgın ateşi görmeden başkadır. Çünkü

birinci defa görme, mutlak olarak zikredilmiştir, ikinci defa görmenin göz İle olacağı kayıtlanmıştır. Birinci görme önce, ikinci görme sonra olacaktır .Surenin sonunda nimetlerden sorulacağı kasem için olan «vav» ile te'kid için olan ulam» ve unun» ile te* kid edilerek haber verilmiştir. Kıyamet günü herkes dünyadaki nimetinden, onu helaldan mı, haramdan mı nereden kazandığı sorulacak. Bir kimse bu sorulardan kurtulursa, bu nimet İçin Allah'a şükredip etmediği, bu nimetle Allah'a taat ve İbadette bulunup bulunmadığı sorulacaktır.

Tirmİzinin Ibn-i Ömer'den rivayet ettiğine göre, Resulul-lah (s.a.v.) «Kıyamet günü Rabbi tarafından beş şeyden sorulmadıkça, Ademoğlunun ayaklan kımıldamaz. Ömrünü nerede tükettiğinden, gençliğini nerede çürüttüğünden, malını nereden kazanıp ,nereye harcadığından, ilmiyle ne amel yaptığından buyurmuştur. Yine Tirmizi'nin Ebu Berze'den rivayet ettiğine göre, Resulullah (s.a.v.), «Kıyamet günü kul, ömrünü ne hususta tükettiğinden, ilmiyle neler işlediğinden ,malından onu nereden kazanıp nereye harcadığından, vücudundan, onu ne gibi imtihanlara tabi tuttuğundan, ne ile yorduğundan sorulmadıkça kımıldamayacaktır» buyurmuştur. Tirmizi bu hadis sahîhdir demiştir.

Yine Tirmizi'nin Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet ettiğine göre, Resulullah (s.a.v.) «Kıyamet günü ilk sorulacak şey, yani kula verilen nimetlerden, kendisine, «Sana vücud sıhhati vermedik mi, soğuk su ile susuzluğunu gidermedik mi?» denilecek buyurmuştur.

Yine Tirmizi'nin Zübeyr b. Avvam (r.a.)'dan rivayet ettiğine göre, Zübeyr şöyle dcmişLir, «Sonra siz, mutlaka o gün nimetlerden sorguya çekileceksiniz» (Tekasür/8) ayeti nazil olduğu vakit, «Ya Resulullah hangi nimetlerden sorulacağız? Bizim iki kara nimetimiz (yani), hurma ile sudan başka (bir nimetimiz yok ki),» dedim. Resulullah, «Haberiniz olsun ki, bu sorgu muhakkak olacaktır» buyurdu. Tirmizi bu hadis hasen-dir demiştir.

Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Ebu Hü-reyrc şöyle demiştir, «Ashab-ı kiram, «Ya Resulullah! Biz hangi nimetlerden sorulacağız ki onlar iki kara nimetten ibaret. Düşman hazır kılıçlarımız boyunlarımızdadır» dediler. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.), «Bu muhakkak olacak» buyurdu. Bu hadis-i şerirdeki, «bu, muhakkak olacak» ifadesinin manası, «o sual olunacağınız nimetler ileride olacak» demek olabileceği gibi, «o nimetler hurma ile su olsa da bunlardan mutia-ka sorguya çekileceksiniz» demek de olabilir.

Sahih bir hadis-i şerifde, Ebu Bekir (r.a.) ile Ömer (r.a.)in Resulullah (s.a.v.) ie beraber hurma, et, soğuk su yiyip içtiklerinde, Resulullah'm onlara, «Bu nimetlerden kıyamet günü sorulacaksınız» buyurması, hurma ile sudan sorulacağına delalet eder. Bu sorulma o nimetin şükründen ve hakkını eda etmekten olacaktır.

Tirmizi'nin Enes (r.a.)'den rivayet ettiğine göre, Resulullah (s.a.v.) «Kıyamet günü Ademoğlu, koyun yavrusu gibi getirilip, Allah'ın huzurunda durdurulur .Allah ona, «Sana verdim, seni mülk sahibi yaptım, seni nimetler içinde yaşattım, sen ne yaptın?» buyurur. O da, «Ey Rabbim! Ben onları topladım, ürettim, ve onları olduğundan fazla bıraktım. Beni dünyaya döndür de, rızan yolunda onları harciyayım» der. Cenab-ı Hak, ona, «Benim rızam İçin gönderdiklerini göster» buyurur. Kul bir de bakar ki ,hayır namına hiçbir şey yapmamış, bunun üzerine cehenneme götürülmesi emrolunur» buyurmuştur.

Yine Tirmizi'de Ebu Said ite Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v.), «Kıyamet günü kul getirilir. Allah Tcala ona, «Ben sana kulak, göz, mal ,evlad vermedim mi? At, deve, koyun, sığır gibi hayvanları, ekinleri senin emrine bırakmadım mı?, Seni yükseltip insanların reisi olmanı sağlamadım mı? Buraya benim huzuruma geleceğini hiç düşündün mü? diye soracak. Kul, «Hayır, düşünmedim» diye cevap verecektir. Allah Teala, ona, «İşte sen, beni dü- ' şünmeyip, unutuğun gibi ben de seni şimdi unutacağım» buyuracaktır» demiştir. TİrmizI bu hadis sahilidir demiştir.

Müfessirlcrden bir kısmı, Tckasür suresinin sonundaki, «Sonra mutlaka o gün nimetlerden sorulacaksınız» bu hitabın kafirlere mahsus olduğunu ve onların nimetlerden sorulacaklarını iddia etmişlerdir. Bu görüş Hasan-ı Basri ile Mukatil'dcn nakledilmiştir. Vahidi de bu görüşü seçmiştir. Bu müfessirle-rin delili, Ebu Bekir'in hadisidir. Tekasür suresinin son ayeti nazil olunca, Resulullah (s.a.v.), Ebu Bekir (r.a.)'e «Ebu'l-Heyscm b. et-Tcyyihan'm evinde beraber yemiş olduğumuz arpa ekmeği, et, alaca düşfüş, hurma koruğu ve İçtiğimiz tatlı su ne dersin? Bunların kendilerinden sorulacağımız nimetlerden olmasından korkar mısın?» dedi. Sonra Resulullah (s.a.v.), «Bu ayetteki nimetlerden sorulma kafirlere mahsusdur» buyurduktan sonra, «Nankör olmayana biz ceza verir miyiz ya'» (Sebe/ 17) ayct-İ kerimesini okumuştur. Vahİdİ demiştir kî, ayetin zahiri bu görüşün doğru olduğuna şahadet etmektedir. Çünkü surenin hepsi müşriklere hitabdır ve onlara tehdittir. Mana da bu görüşe şehadet etmektedir. Çünkü kafirler Allah'a ortak koşup, Allah'dan başkasına ibadet ettikleri için kendilerine verilen nimetlerin hakkını eda etmediler. Onları azarlamak için kendilerine verilmiş olan nimetteki vacİb olan hakkı eda mı ettiler yoksa zayi mî ettiler diye sorulacaklar, sonra nimet veren Allanın Birliğinin şükrünü terk ettiklerinden dolayr azap olunacaklar. Bu Mukatİl'İn kavlinin manasıdır. Bu, Hasan-ı Basri'nin de kavlidir. Hasan-ı Basri, «Nimetlerden ancak cehennem ehli sorulur» demiştir.

Ben derim ki, ne lafızda, ne sahih sünnette, ne de akü delillerde, Tckasür suresinin ahirndeki bu hitabın kafirlere mahsus olmasını gerektiren bir şey yoktur. Bilakis lafın zahiri ve hadis-i şerifler hitabın, çoklukla övünerek, Allah jq ahiretten uzak kalan herkese şamil olduğuna delalet eder. Hitabı, çoklukla övünenlerin bîr kısmına tahsis etmenin bîr yönü yoktur. Resulullah (s.a.v.)'ın bu sureyi okurken, «Ademoğlu malım malım diyor. Acaba ey Ademoğlu, malından yiyip tükettiğinden, giyip eskittiğinden ve sadaka verip ebedileştirdiğinden başka sana bir fayda var mı?» buyurması hitabın umum olduğuna delildir. Bu hadis-i şerif Sahih-i Müslim 'dedir. Çoklukla Övünme hem müslüman için hem de kafir için olur. Geçen hadis-i şerifler de, ayet-İ kerimedeki hitabın umum olduğuna delalet eder. Ashab-i Kiram bu ayel-i kerimeden umum mana anlayarak, Resulullah (s.a.v.)'a, «Hangi nimetlerden sorulacağız. Bizim, ancak İki kara nimetimizden (yani hurma ile su) başka (bîr nimetimiz yok ki) dediler. Eğer hitap kafirlere mahsus olsaydı, Resulullah (s.a.v.) onlara bunu açıklayarak, «Bu surenin sizinle alakası yoktur, bu sure ancak kafirlere mahsustur» derdi. Sahabeler bu hitaptan umum mana anlamışlar, hadis-i şerifler de hitabın umum olduğunu açıkla inaktadırlar. Ashab-ı Kiram, Resulullah'a indirilen ayetlerden umum manayı anlarlardı. Resulullah onları bu anladıkları umum mana üzerinde bırakırdı.

Bazı müfessirlerin Tekasür Süresindeki hitapların kafirlere, bu ayetteki nimetlerden sorulmanın da onlara mahsus olduğunu iddia edip, buna delil olarak gösterdikleri Ebu Bekir (r.a.)'İn hadisi sahih değildir. ResuluIIah'm Ebu Bekir (r.a.) ve Ömer (r.a.) ile beraber yemek yediklerine dair olan sahih hadîs, o müfessirlerin zikrettikleri hadisin batıl olduğuna şehadet eder. Biz sahih olan hadis-i şerifi zikrediyoruz. Müsli-min rivayet ettiğine göre, Ebu Hüreyre (r.a.), demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) bir gün yahut bir gece dışarı çıktı. Ve birden Ebu Bekir'le Ömer'e rasiadı. «Sizi bu saatte evlerinizden çıkaran nedir?» diye sordu. «Açlık ya Resulullah!» dediler. «Ben de nefsim yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, beni de sizi çıkaran çıkarmıştır. Kalkın» dedi. Hemen onunla birlikte kalktılar ve Ensardan bir zatın evine vardılar. Bir de baktı ki, o zat evinde yok, kadın onu görünce, «Hoş geldiniz, sefa geldiniz» dedi. Resulullah (s.a.v.) de ona, «Filan nerede?» dîye sordu. Kadın, «Bize tatlı su getirmeye gitti» dedi. O anda Ensar geldi. Resulullah (s.a.v.) ile iki arkadaşını gördü Sonra, «Allah'a hamd olsun bu gün benden misafirleri daha şerefli olan kimse yoktur» dedi. Hemen giderek onlara bir hurma salkımı getirdi kî içinde koruk, kuru ve oîgun hurmalar vardı. «Bundan buyurun» dedi ve bıçağı aldı. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.) ona «Sakın sağmal koyuna dokunma» buyurdu. Fakat o, onlar için kesti ve hem koyundan, hem o hurma salkımından yediler ,içtiler. Yemeğe doyup ,suya kandıkları vakit Resulullah (s.a.v.), Ebu Bekir'le Ömer'e «Nefsi yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, kıyamet gününde bu nimetlerden mutlaka sorulacaksınız. Sizi evlerinizden açlık çıkardı. Sonra şu nimetlere kavuşmadan dönmediniz» buyurdular. Bu sahih olan hadis-i şerif hitabın umum olmasında açıktır. Bu hitab kafirlere mahsus değildir. Gerçek de bu hitabın kafirlere mahsus olmadığına

şahadet eder. Çünkü çoklukla övünmek pek çok müslümanları ahıretten alıkoymuştur. Kuran-ı Kerimin hitabı, kendisine ulaman herkese şamildir. Bu gün biz ve bizden Önce olanlar ve bizden sonra, gelecekler hepimiz şu ayet-İ kerimenin altına girmekteyiz, «Ey iman edenler! Sizden öncekilere oruç farz kılındığı gibi size de farz kılındı» (Bakara/183) Bu ayet-i kerimeye benzeyen bütün ayet-i kerimelerin altına her müslüman girmektedir. «Çoklukla Övünmek sizi oyaladı» (Tekasür/I) Allah Tcala'nın bu kavli kerimi bu sıfatla muttasıf olan herkese hitabdır. İnsanlar çoklukla Övünmede derece derecedir. Bu derecelerin sayısını ancak Cenab-ı Hak bilir.

Eğer, «mü'minleri çoklukla övünmek ahıretten alıkoymaz bundan dolayı mü'mînler çoklukla övünenlere yapılan tehdide dahil değ."ldirler« diye sorulursa buna, şöyle cevap verilir. Bu görüş Tekasür süresindeki hitablann kafirlere mahsus olduğunu söyleyenlerin görüşüdür. Bunlara göre bu hitapları umuma hamletmek mümkün değildir. Bunlar kafirlerin tehdide ve azaba daha layık olduklarını görünce bu' hİtablan kafirlere tahsis etmişlerdir. Kur'an-ı Kerimin takib ettiği yola göre insan yerilm İştir. Nitekim Allah Teala, «Zaten insan çok acelecidir» (tsra/11); diğer ayette, «Zaten insan çok cimridir» (îs-ra/lCO); diğer bir ayette, «Muhakkak insan Rabbine karşı pek nankördür» (Adiyat/6); diğer bir ayette, «Biz emaneti (narnaz ve diğer ibadetleri) göklere, yere ve dağlara teklif ettik de, onlar bunu yüklenmekten çekindiler ve ondan korktular. İnsan ise onu yüklendi hakikaten o, çok zalim, çok cahildir.» (Ah-zab/72); diğer bir ayette de, «Hakikaten insan çok nankördür» (Hac/66) buyurmaktadır. Kur'an-ı Kerimde pek çok ayetler vardır. însan yaradılışı İtibarıyla her faydalı ilimden ve salih amelden beridir. Ancak Allah Teala insana ilim ve iyi amel ihsan etmek suretiyle, onu kemale ve olgunluğa erdirir. İnsan bunları kendiliğinden elde edemez. İnsanda galip olan ilme zıd olan cehalet ve adalete zıd olan zulümdür. O halde İnsanda bulunan her ilim adalet ve hayır, Rabbi tarafından verilmiştir. Yoksa kendi tarafından değildir. Mal ve evlad itibarıyla çoklukla övünmek insanın tabiat ve karakteridir. İnsan bundan kurtulamaz. Ancak Allah'ın temizleyip ahiretı dünyaya tercih ettirdiği kimse bu tabiat ve karakterinden kurtulur. Tekasür süresindeki tehdit hitabının kafirlere mahsus olduğunu iddia edenlere ahirette zikredilen tehdidi bilmekte herkes ortak olacaktır. Dünyada bilmeyen herkes ahirette hakikati bilecektir. «Sakının. İleride bileceksiniz» ayet-i kerimesinde cehennemde ebedi kalmak şöyle dursun cehenneme girmeyi bile gerektirecek bir şey yoktur. Yİne cehennemi görmek onu gören herkesin oraya girmesini gerektirmez. Çünkü arasatta herkes cehennemi gözüyle görecektir. Cenab-ı Hak cehennemi, mü'min-lerîn, kafirlerin ,iyilerin ve kötülerin ,her insanın mutlaka göreceğine dair yemin etmiştir. Bu Tekasür süresindeki hitabın umum olduğunu nefyeden bir delil yoktur. Hasan-ı Basri'den, «nimetlerden ancak cehennemlikler sorulacaktır» diye nakledilen söz kesinlikle batıldır. Açık ve sahih olan hadis-i şerifler Hasan-ı Basri'nİn bu görüşünü reddeder. Tevfik Allah'dandır Hayatı boyunca, ölünceye kadar çoklukla övünme kendisini oyalayan ve oyalama uykusundan uyanmayan, hatta bu çoklukla övünme kalbini uyutup ve bu uykudan ancak Ölüler ordusuna katıldığı vakit uyanan kimseye bu surede büyük bir tehdidin bulunduğunu düşün...

Cenab-ı Hak yermeyi ve tehdidi, Övülen şeyin ne olduğunu belirtmeksizin mutlak övünmeye bağlamıştır. Ta ki, dünya ile ilgili olan her övünme bu övünmeye girsin.

Çoklukla övünenlerden her biri övündükleri şeyde arkadaşından sayıca çok olmayı ister. Bunlan övünmeye sevkeden, izzet ve şerefin çok olana ait olmasını düşünmeleridir. Nitekim denilmiştir ki, «ben onlardan sayıca çok değilim çünkü izzet ve şeref sayıca çok olana aittir.» Övünmeyen kimst-nîn mal ve evladının çokluğu kendisine zarar vermez. Nitekim ashab-ı Kiramdan birçoklarının evlad ve mallan çokdu, bunlarla övünmedikleri için kendilerine zarar vermemiştir. Dünyalık ve makam gibi herhangi birşeyle övünen kimseyi bu Övünme ahiretten alikoyar. Şerefli, ulvi, yüksek himmet sahihleri ancak menfaati devamlı olgunlaştıran, kurtuluşa kavuşturan şeylerde yarışırlar. Bunlardan herbiri arkadaşının bu hususlarda kendisinden üstün olmasını arzu etmez. îşte bu ya-nşma kulun saadete ermesine vesile olur. Bu yarışmanın zıddı ise dünya ehlinin dünya ile ilgili şeylerle yanşmasıdır. îşte bu yarışma ise Allah'dan, ahiretten alıkoyan yarışmadır. Bu yarışmanın neticesi fakirliktir, yoksulluktur, mahrumiyettir. Ahi-ret saadeti İle ilgili şeylerle yarışmak Allah'a kavuşmayı düşünerek yapılan yarışmadır. Ahiretle

alâkalı, fani olmayan, de-vamh ve ebedî olan şeyleri elde etme hususunda yanşan bir kimse bu hususdan başkalarını kendisinden kavilce, amelce, ilimce daha üstün olarak görmeye dayanamaz. Bu hayır işlerinden birinde başkasının kendisinden daha ileride olduğunu görüp o hususta ona yetişmekten aciz kalınca, gücünün yettiği başka bîr hayır İşinde onu geçmek için yarışır. îşte hayır işlerindeki bu yarış yerilmiş olmadığı gibi, kulun İhlasma da zarar vermez. Çünkü bu yarış hayır işlerinde yarıştır. Evs ve Hazrec kabilelerinin Resulullah'm etrafında dönmeleri ve Re-sulullah'm rızası ve yardımıyla ilgİİİ hususlarda birbirleriyle yarışmaları da hayırla ilgili yarışlardandır. Ömer (r.a.) İle Ebu Bekir (r.a.)'in yarışları da bu kabildendir. Ömer (r.a.) hayır yolunda Ebu Bekir (r.a.)'İn kendisini geçtiğini görünce, «Vallahi ben seninle hiç bir şeyde ebediyen yarış yapmayacağım» dedi.

Tekasür süresindeki, «ketlâ» lafzının ne güzel yerde kullanıldığını düşünün. Çünkü, «kellâ» lafzı onlan çoklukla Övünmekten meri etmeyi, İzzetin, şerefin ve olgunluğun çoklukla övünmekte olduğunu düşünenlerin düşüncesini iptal etmeyi, hem nehyi hem de nefyi içine almaktadır. Cenab-i Hak, çoklukla övünenlerin bu Övünmelerinin kendilerini ahiretten alıkoyduğunu, ölürken kabirde bunu anlayacaklarım ve dünyada Övünenlerin ahîrette yurtlarını kesin olarak göreceklerini ve bu övündükleri malları nereden kazanıp, nereye sarfettiklerin-den sorulacaklarım haber vermiştir.

Tekasür suresi, son derece kısa nazmının akıcı ve güzelliği yanında faydası ne kadar büyük, va'z ve nasihati ne kadar tesirli, dünyadan ne kadar sakındmcı ve ahirete ne kadar teşvik edicidir. Bu sure bu vasıflara nasıl şamil olmasın, çünkü hak ve hakikati söyleyen ve şanı yüce olan Allah Teala söylemiş ve ondan da vahiy yoluyla Resulü tebliğ etmiştir.

Cenabı Hak, her canlının, sonunda varacağı kabirlerde de ziyaretçiler gibi bir müddet kalacaklarını ,sonra oradan da karar yurduna gideceklerini bildirmiştir. İnsanlar kabirlerde nasıl ziyaretçiler gibi olmasınlar! Çünkü onlar bu dünyada ka-bire giden yolculardır. Sonra kabirden de ebedi ve devamlı karar yurdu olan ahirete gideceklerdir. Netice olarak insanların üç hali vardir; dünyada yolculardır, bu yolculuğun sonu kabirlerdir, sonra kabirlerden devamlı olan karar yurduna gideceklerdir.

Sabreden fakirlerin şükreden zenginlerden üstün olduklarını iddia edenler şöyle demişlerdir; Allah Teala, dostlarım dünyadan korumuş, onları şereflendirmek için dünyadan sakındırmış, dünyanın kirlerinden onları temizlemiş ve onları alçak olan dünyadan uzak tutmuş, dünyayı onlara yermiş ve dünyanın kendi katında kıymetsiz olduğunu onlara haber ver-, miş, zenginliğin bir fitne olduğunu, yer yüzünde azgınlığın ve bozgunculuğun sebebi olduğunu, dünyada çoklukla övünmenin insanı ahiretten alıkoyduğunu, zenginliğin aldatıcı ve ge-, cici bir meta olduğunu bildirmiş, dünyayı sevip ahirete tercih edenleri yermiş, dünyayı, süsünü ve servetini isteyen kimsenin ahirette nasibi olmayacağını, zenginliğin bir fitne ve bir imtihan olduğunu, bir keramet ve bir muhabbet olmadığını, dünya ehline dünyalığı vermenin onların hayır işlerinde yanş-malannı temin etmek için olmadığını, dünyalığın Allah'a yaklaştırmadığını, eğer insanların peşi peşine küfre sapacaklann-dan korkmasaydı, kafirlere istediklerinden daha fazla dünyalık vereceğini .hatta evlerinin tavanlarını, kapılarını, merdivenlerini, karyolalarını gümüşten kılacağını, dünyayı ahiret-ten nasibi olmayan zayıf akıllılar için ve düşmanları için süslediğini haber vermiş, ve Resulünü, dünyaya ve dünya sakinlerini faydalandırmak için vermiş olduğu şeylere göz dikmekten nefy etmiş, dünyada güzel olan her şeyi tüketenleri, sömürenleri ve onların zevkini sürenleri zemmetmiş ve bu bağlamda Resulüne, «Bırak onları yesinler, (İçsinler), zevk alsın-lar, ümit onları oyalıya dursun... ileride Öğrenecekler» (Hicr/ 3) buyurmuştur. Bu ayet-i kerimede Cenab-ı Hakk'ın dostlarını dünya ile oyalanmaktan ve dünyada çok yiyip içmekten niçin menettiğinin bir tesellisi vardır. Yine bu ayette, kendisine dünyalık verilenin azmaması, nefsine her istediğini vermemesi, zevk ve safaya düşmemesi hatırlatılmaktadır. Cenab-ı Hak, dünyayı sevenleri, çoklukla Övünenleri fazilet ve şerefin zenginlikte olduğunu sananları yermiş, onlan yalanlamış ve gerçeğin onlann dedikleri ve düşündükleri gibi olmadığını

haber vermiştir. Dünyayı kullarına birçok misallerle anlatmıştır. Bu misaller, her akıllıyı dünyada zühde ,ona itimat etmemeye, meyil etmemeye davet eder. Cenab-ı Hak dünyanın suretini ve hakikatini kullarına beyan ederek, «Dünya hayatının hali, ancak gökten indirdiğimiz bir suya benzer ki, onunla insan ve hayvanların yedikleri yer mahsulleri yetişip birbirine karışır. Nihayet yer bütün güzelliklerini takınıp, süslendiği, sahipleri de bu mahsulü toplayıp ondan faydalanmaya kendilerini muktedir zannettikleri bir sırada, geceleyin veya gündüzle-yin ona emrimiz (afatımız) gelivermiş bir lahzada ona bir tırpan atıvermişizdir. Sanki dün hiç yokmuş gibi olmuştur. İşte düşünen bir kavim için biz ayetleri böyle açıklarız» (Yunus/ 24)! diğer bir ayette de, «Onlara dünya hayatı misalinin tıpkı şöyle olduğunu anlat; Gökten indirdiğimiz su ile yeryüzünde yetişen bitkiler birbirine karışır, ama sonunda rüzgarların sa-vurocağı çer çöpe döner. Allah herşeyin üstünde bir kudret sahibidir» (Kchf/45) buyurmuştur. Cenab-ı Hak dünyanın fani olduğundan, çabuk ve geçici olduğundan kulun ahireti görünce sanki dünyada bir saat veya bir gün veya bir günün bir kısmı kadar kaldığım zannedeceğini haber vermiş, kullarını dünvaya aldanmaktan nehyetmiş, dünyanın bir eğlence, bir oyun, bir süs ve aranızda bir öğünme ve daha çok mal ve çocuk sahibi olmanın aldatıcı bir mctası, ahirete giden bir yol ve baki olmayan geçici bir faydalanmadan ibaret olduğunu bildirmiş, dünyayı isteyeni hayırla zikretmeyip bilakis onu yermiş, dünyayı isteyenin Rabbi'nin iradesine muhalefet etmiş olduğunu haber vermiş, cehennem ehlinin cehenneme ancak dünyaya aldanmaları ve dünyayı arzu etmeleri sebebiyle girdiklerini bildirmiştir.

Sabreden fakirlerin üstün olduğunu İddia edenler demişlerdir ki, bu zikredilenlerin hepsi insanları zühde, takvalığa davet etmektedir, mümkün mertebe bu dünyadan az almaya teşvik etmektedir. Nitekim Cenabı Hak kendine mahluka tın en şereflisi ve en sevimlisi olan kulu ve Resulü Muhammed (s.a.v.)'e dünyayı ve dünya hazinelerinin anahtarlarını arzetmiş fakat Resulü bunları istememiştir. Şayet bunları İstemiş olsaydı, dünyadan almış olduğu şeylere karşı insanların en çok şükredeni olur, ve onlann hepsini kesin olarak Allah'ın rızası yolunda sarf ederdi, fakat dünyadan azla yetinmeyi tercih edip geçim sıkıntısına sabretmiştir.

İmam Ahmed, Aişe (r.a.)'den rivayet ettiğine göre, Aişe (r.a.) şöyle demiştir, «Ensardan bir kadın benim yanıma geldi Resululbh (s.a.v.)'ın döşeğinin iki kat bir adaban ibaret olduğunu gördü. Evine dönünce bana bir yün döşek gönderdi. Re-suluîlah (s.a.v.) gelince, «Bu nedir?» diye sordu. Ben de «Ensardan filan kadın benim yanıma geldi, senin döşeğini gördü ve bunu bana gönderdi» dedim..Bunun üzerine Resulullah (s. a.v.), «Ey Aişe! Bu döşeği geri ver» buyurdu. Fakat ben o döşeği geri vermedim, çünkü o döşeğin evimde bulunması hoşuma gidiyordu. Nihayet Resulullah (s.a.v.) bana bunu üç defa söyledi ve «Ya Aişe! bu döşeği geri ver. Allah'a yemin ederim ki, ben isteseydim Allah Teala benimle beraber altın ve gümüş dağlarını yürütürdü» buyurdu. Bunun üzerine ben de o döşeği geri verdim.» Resulullah'a dünya hazinelerinin anahtarları verildi, fakat Resulullah onları almıyarak, «Rabbim! Bir gün aç, bir gün de tok olarak yaşarım, aç olduğum vakit tazarru ve niyazda bulunup seni zikrederim. Tok olduğum vakit ise sana hamdeder ve şükrederim» dedi. Resulullah (s.a.v.) Rab-' binden ehlinin rızkını yetecek kadar vermesini istemiştir. Nitekim Buhcri ile Müslim'de Ebu Hüreyre (r.a.)dcn rivayet edildiğine göre ,Resulullah (s.a.v.), «Allah'ım Muhammed âlinin rızkını yetecek kadar ver» diye dua ederlerdi.» Yine Buharı ile Müslim'de rivayet edildiğine göre, Ebu Hüreyre (r.a.), «Ebu Hüreyre'nin nefsi yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, Resulullah ve onun ehli dünyadan ayrılıncaya kadar üç gün arka arkaya buğday ekmeğinden doya doya yememişlerdir» demiştir. Buhari'den rivayet edildiğine göre, Enes (r.a.), «Ben, Resulullah'ın, Rabbine kavuşuncaya kadar yufka bir ekmek ve kızartılmış bir kuzu kebabı yediğini bilmiyorum» demiştir. Yine Sahih-i Buhari'de rivayet edildiğine göre, Ebu Hüreyre (r.a.), «Resulullah dünyadan çıkıncaya kadar arpa ekmeğinden doya doya yememiştir» demiştir.

Buharı ile Müslim'de rivayet edildiğine göre, Aişe (ı.v) validemiz «Muhammed âli Medine'ye geleliden vefatına kadar üç gece arka arkaya buğday yemeğinden doya doya yememişlerdir» demiştir.

Müslim'de rivayet edildiğine göre, Ömer (r.a), «Gerçekten ben Resulullah (s.a.v.)'ı karnını doyuracak kadar adi bîr hurma bulamadığını gördüm» demiştir.

Müsned'in ve Tirmizi'nin rivayetine göre, İbn-i Abbas (r.a.), «Resulullah (s.a.v.) ehli ile birlikte arka arkaya birkaç gece akşam yemeği bulamayarak aç yatarlardı. Ekseriyetle ekmekleri de arpa ekmeğiydi» demiştir. Tirmizİ bu hadis hasen-dir, sahihdir demiştir.

Yine Tirmizi'nin rivayet ettiğine göre, Ebu Ümame (r.a), «Resulullah'ın ehlibeytinin arpa ekmeği (sofradan) artmıyor-du.» demiştir.

İmam Ahmed Müsned'inde rivayet ettiğine göre, Aİşe (r.a.) «Muhammed'i hak olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, Cenab-ı Hak, Resulullah (s.a.v.)'ı peygamber olarak gönderdiği zamandan ölünceye kadar eleği görmedi »elenmiş undan yapılmış ekmeği yemedi» dedi. Urve, «Ben Aişe (r.a.)' ye arpayı nasıl yiyordunuz? diye sordum. O da, «Üf derdik Yanı (kabuğu gitsin diye) üflerdik. Uçan uçardı ,geri kalanı jsc hamur yoğumrduk» demiştir.

BuharCnin rivayet ettiğine göre, Enes (r.a.) «Resulullah (s.a.v.) zırhını rehin olarak verip arpa almıştı, (o sırada) Resulullah (s.a.v.), «Muhammed (s.a.v.) ehli beyti İçin bir ölçek ne sabahladı ne de akşamladı» buyurduğunu İşittim. Gerçekten onlar (al-i Muhammed (s.a.v.)) dokuz hane idi» demiştir. Mih-ned'ül-Haris'de rivayet edildiğine göre, Enes (r.a.) demiştir ki, «Fatıma, Resulullah (s.a.v.)'a bir parça ekmek getirdi. Bunun üzerine Resuîullah (s.a.v.), «Bu ekmek parçası nedir Ya Fatıma!» diye sordu. O da «bir ekmek yaptım. Bu parçayı sar.j getirmedikçe, gönlüm razı olmadı» dedi. Resulullah (s.a v.) Bilmiş ol ki, bu üç günden beri babanın ağzına giren ilk yemektir» buyurdu.

îmam Ahmcd rivayet ettiğine £öre, Cabir (r.a.), «Resulullah (s.a.v.) ashabıyîa birlikte hendek kazarken şiddetli bir açlıkla karşılaştılar. Hatta Resulullah (s.a.v.) mübarek karnına açlıktan taş bağlamıştı» dedi.

Ebu Hatcm b. Hİbban, Tekasim isimli eserinde bu hadisi şiddetle reddederek, «Allah katında mahlukatın en şereflisi olan Muhammed Mustafa (s.a.v.) hakkında böyle bir şey düşünülemez» demiştir. Müellif demiştir ki, bu düşünce Ebu Ha-tem'in bir kurumuşudur. Bu hadîs-i şerifde, Resulullah (s.a. v.)'m \AUah katındaki mertebesinin noksan olduğuna delalet eden bir şey yoktur. Bilakis AJlah katındaki kerametinin yüksek olduğunu bildirmektedir. Kendisinden sonra gelecek halife ve hükümdarlar için de ibadet vardır. Ebu Hatem, Resulullah (s.a.v.)'m yaşantısı hakkındaki diğer hadis-i şerifleri düşünmemişe benziyor.

Bu hadis-İ şerif, Resulullah (s.a.v.)'ın doğru olduğunun en büyük şahitlcrindcndir. Şayet Resulullah (s.a.v.), kendinin ve Rabbinin düşmanlarının dediği gibi, dünya mülk ve saltanatını İsteyen bir hükümdar olsaydı, yaşayışı hükümdarların yaşayışı gibi, gidişatı da onların gidişatı gibi olurdu. Resulıillah (s.a.v.) vefat ettiği vakit ehli için almış olduğu yiyecek karşılığında zırhını bir Yahudi yanında rehin bırakmıştı. Cenab-ı Hak, Resulüne Arap beldelerinin fethini nasip edip onun yanında nimetler ve vergiler toplandığı halde ebedi aleme irlihal ettiği vakit, ne bir dirhem, ne bir altın, ne bir koyun, ne bir deve. ne bir köle, ne de bir cariye bırakmadı. Yalnız binmekte olduğu beyaz bir katırla silahını ve bir de yolculara vakfettiği araziyi bıraktı. İmam Ahmed rivayet ettiğine göre, Urve, «Aişe (r.a.), üzerimizden aylar geçerdi de, Reşulullah (s.a.v.^ın ha-ne-i saadetlerinden hiçbirinde (yemek pişirmek için) ateş yanmazdı» derken işittim. Bunun üzerine «Ey teyzeciğim ne ile geçiniyordunuz?» diye sordum. O da, «İki kara şey, yani hurma İle sudan ibaretti» diye cevap verdi.

Ebu'l Heysem b. et-Teyyihan kıssasında, Ebu Hüreyre' nin hadisinde geçtiği üzere, «Resulullah (s.a.v.) evinden çıktı. Ebu Bekir (r.a.) ile Ömer (r.a.)'i gördü. Resulullah (s.a.v.), «Sizi dışarı çıkaran nedir?» dedi. Onlar da, «açlıktır» dediler. Resulullah (s.a.v.), «Nefsim yed-i kudretinde

olan Allah'a yemin ederim ki, sizi çıkarmaya mecbur eden hal beni de çıkardı» buyurdu.

İmam Ahmed'in zikrettiğine göre, Meşruk demiştir ki, «Ben, Aişe (r.a.)'nin yanına gittim. Beni yemeğe davet etti ve, «Yemekten doya doya yiyemiyorum, ağlamak isteyince ağlıyorum» dedi. Ben, «Niçin» diye sordum. O da, «Resulullah (s.a.v.)'ın dünyadan ayrıldığı hali düşünüyorum. Vallahi Resulullah (s.a.v.) ölünceye kadar bir günde iki defa buğday ekmeğinden doya doya yememiştir» dedi.

Yine İmam Ahmed'in Müsned'inds rivayet edildiğine göre, Aişe (r.a.), «Resulullah (s.a.v.) ölünceye kadar iki gün ard arda arpa ekmeğinden doya doya yememiştir» demiştir. Bu iki hadîs sahihdir.

Yİnc İmam Ahmed'in Müsned'mde rivayet edildiğine göre, Aişe (r.a.) «Resulullah (s.a.v.) Allah'a kavuşuncaya kadar onun ailesi efradı üç gün katıkla ekmekten karınlarını doyur-mamıştır» demiştir. Buharı İle Müslim'de rivayet edildiğine göre, Ebu Hüreyre (r.a.), «Resulullah (s.a.v.) dünyadan ayrılıncaya kadar kendisi ve ailesi ard arda üç gün buğday ekmeğinden doya doya yememişlerdir» demiştir.

Tirmizi'nin rivayet ettiğine göre, İbn-i Abbas (r.a.), «Resulullah (s.a.v.) arka arkaya bir kaç geceyi aç geçirdi de ailesi yiyecek akşam yemeğini bulamazlardı. Onların ekmekleri de ekseriye arpa ekmeği idi» demiştir. Yine Tirmizinin rivayet ettiğine göre, Enes (r.a.) demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.),' «Allah yolunda kimsenin korkutulmadığı şekilde korkutuldum. Allah yolunda kimsenin eza görmediği şekilde eza gördüm. Otuzgün ve otuz gece olmuştur ki, benim ve Bilal'in koltuğu altından bulunan az bir azıktan başka, canlı hayvanın yiyebileceği bir şeyimiz yoktu» buyurmuştur.

Yine Tirmizi'nin rivayet ettiğine göre, Ebu Talha (r.a.), «Resulullah (s.a.v.)'a açlıktan şikayet ettik ve karnımızdan birer birer taşlan çıkardık. Resulullah (s.a.v.) ise mübarek karnından iki taş çıkardı» demiştir.

Yine Tirmizi'nin rivayet ettiğine göre, Abdullah b. Mes' ud (r.a.), «Resulullah (s.a.v.) bir hasır üzerinde uyumuşlardı, uykudan kalktı, fakat hasır vücudunda iz bırakmıştı. Bunun üzerine, «Ya Resulullah! Sizin için yatak tedarik etsek olmaz mı?» dediler. «Benim dünya ile ne İşim var. Ben dünyada bir ağaç altında gölgelenip de sonra bırakıp giden bir yolcu gibiyim» buyurdu» demiştir.

Tirmizi'den rivayet edildiğine göre, Ali (r.a.) demiştir ki, «Bİr kış günü Resulullah (s.a.v.)'m evinden çıktım. Tabaklanmış bir deri alıp ortasından delip boynuma geçirdim, belimi hurma yaprağıyla bağladım. Çok açtım, Resulullah (s.a. v)'ın evinde yiyecek bir şey olsaydı ondan yiyecektim. Olmayınca bîr şeyler aramaya çıktım. O sırada çıkrıklı kuyusundan su çekip hayvanlarını sulayan bir Yahudinin yanından geçiyordum, duvarındaki gedikten ona baktım. Bunun üzerine Yahudi, «Ey Arabi! ne istiyorsun? Sana (kuyudan çekeceğin) her kova başına bir hurma vereyim, razı mısın?» dedi. Ben de, «Razıyım, kapıyı aç gireyim» dedim. Bunun üzerine kapıyı açtı, içeri girdim. Kovasını bana verdi. Her çektiğim kova karşılığında bana bir hurma veriyordu. Nihayet avucum (hurma ile) dolunca, kovasını verip «Bu bana yeter».dedim. Hurmaları yedim, sonra kana kana su içtim, sonra mescide geldim, Resulullah (s.a.v.)' orada buldum.» Sa'd b. ebi Vakkas (r.a.)'dan rivayete göre, şöyle demiştir. «Allah yolunda ok atan Araplardan birincisi bulunuyorum. Resuîullah (s.a.v.)'ın maiyetinde harbettiğim vakit, ağaç yapraklarından başka yiyecek bulamadığımız zamanlar oluyordu. Scmür denilen ağaç yaprağını yediğimizden, koyun ve keçinin gibi kaza-yt hacet ederdik.» Buharı, Müslim..

Resulullah (s.a.v.) gecenin bir kısmında namaz kılarken üzerindeki yün elbisenin bir kısmı kendi üzerinde bir kısmı da AİŞe (r.a.)'nin üzerinde bulunurdu. Hasan-ı Basri «Bu elbisenin kıymeti altı

veya yedi dirhemdi» demiştir.

İmam Ahmed'in rivayet ettiğine göre, Ali (r.a.) demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) Hz. Falıma (r.a.)'ya çeyiz olarak b'r elbise, bir kap, bir de içi lif dolu, deriden bir yastık vermişti.»

İmam Ahmed'in rivayet ettiğine göre, Ebu Bürde demiştir ki, «Aişe (r.a.)'nin yanma girdim de, bize Ycmen'de yapılan kaîın bir peştemal ile keçelenmiş omuz örtüsü çıkardı ve 'Resulullah (s.a.v.) şu iki elbisenin içinde vefat etti', dedi».

Sabreden fakirin üstün olduğunu iddia edenler demişlerdir ki, «Şayet sabreden fakirden şükreden zengin daha üstün olsaydı, Genab-i Hak Resulüne ilmin artırılmasını istemesini em-rettiği gibi zenginliği istemesini de emrederdi. Resulullah (s. a.v.) kendisi için, ancak Allah'ın seçtiğini seçmiştir. Cenabı Hak İse Resulü için en üstün olanım seçmiştir. Çünkü Resulullah (s.a.v.) mahlukatın en faziletlisi ve en mükemmelidir. Resulullah (s.a.v.), «Rızkın en hayırlısı kula yetecek kadar olan, onu başkasına muhtaç etmeyen, onu azdırıp, Allah'dan ve ahiretten alıkoymayan rıziktır» diye haber vermiştir.

İmam Ahmed'in rivayet ettiğine göre, Ebu'd-Dcrda demiştir ki, Resulullah (s.a.v.) «her sabah güneş doğarken, güneşin iki tarafında iki melek gönderilir. Bu melekler, «Ey insanlar Rabbinize gelin! Az ve yetecek kadar olan rızık (Allah'dan ve ahiretten) alıkoyan çok nzıktan daha hayırlıdır» diye nida ederler. Bunların nidasını insanlarla cinlerden başka ,yer yüzündeki bütün canlılar işitir. (Her akşam) güneş batarken, güneşin iki tarafında iki melek gönderilir. Bu melekler, «Ya Rab-bi! Hayır yapanın malının karşılığını ver. Hayır yapmayanın malım telef et» diye nida ederler. Bunların nidasını insanlarla cinlerden başka yeryüzündeki bütün canlılar işitir» buyurmuştur.

İmam Ahmed'in rivayet ettiğine göre, Sa'd b. Malik (r a) demiştir ki, Resulullah (s.a.v.), «Rızkın hayırlısı yetecek kadar olanıdır, zikrin hayırlısı da gizli olanıdır» diye buyurmuştur Bu hadis-i şerifde kalbin rızkı ile bedenin rızkının ve dünya nz-kı İle ahiret rızkının arası birleştirilip, beden ile dünya rızkının en hayırlısının yetecek kadar olması ve kalp ile ahiret nz-kı olan zikrin de en hayırlısının gizli yapılması olduğu haber verilmiştir. Gizli zikir yeterliyken bu gizli zikirle yetinmeyerek, sesinin perdesini artınrsa, bu zikrin sahibinin riya yapmasından ve zikretmeyenlere karşı kibirlenmesinden korkulur. Bedenin rızkı da yetecek miktardan fazla olursa bu rızkın sahi binin de azmasından ve çoklukla övünmesinden korkulur. Sabreden fakirin üstün olduğunu iddia edenler, «Resululîah (s.a. v.) dünyada azla yetinip zahİd olanlara gıpta etmiş, zengin. olanlara gıpta etmemiştir» demişlerdir.

İmam Ahmed'in rivayet ettiğine göre, Ebu Ümame şöyle demiştir, Resulullah (s.a.v.) «Benim yanımda dostlarımın en çok İmrenileni, aile efradı az olan, namazdan nasibini alan, Rabbine güzel ibadet eden, tenhada O'na itaat eden, parmakla gösterilecek şekilde insanlar arasında meşhur olmayan, rızkı yetecek kadar olup, buna sabreden kimsedir» buyurdu. Sonra (böyle bir kimsenin ölümle dünyadan kurtulduğuna işaret ederek) elini silkeledi ve «bu kimsenin ölümü çabuk, ağlayanları az, bıraktığı miras da azdır» buyurdu.»

Sabreden fakirin üstün olduğunu iddia edenler, «Allah Teala'nın mü'min kulunu dünyalıktan uzak tutması, ancak onu sevmesinden ve ona ikram etmesinden dolayıdır» demişlerdir.

İmam Ahmed'in rivayet ettiğine göre, Mahmud b. Lebid (r.a.) demiştir ki, Resulullah (s.a.v.), «Hastalannızın (hastalığının artmasından) korktuğunuz için onları yemekten, içmekten koruduğunuz gibi, Allah Teala da sevdiği mü'min kulunu dünya varlıklarından korur» buyurdu.

Sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia edenler, «Allah Teaîa'nm bir kimseye dünya varlıklarından bol vermesi ona bir ikram ve bir muhabbetten dolayı olmayıp ancak istidrac (azar

azar helake yaklaştırmak) içindir» demişlerdir.

îmam Ahmed'in rivayet ettiğine göre Ukbe b. Amir (r.a.) demiştir ki, «Resulullah (s.â.v.), «Günaha devam eden bir kimseye istediğini Cenab-ı Hakk'ın verdiğini gördüğümüz va-kıt, bunun bir istidrac (azar azar helake yaklaştırmak) için olduğunu bilin» buyurdu ve «Kendilerine hatırlatılanı unuttuklarında, onlara her şeyin kapısını açtık. Kendilerine verilene sevinince ansızın onları yakaladık da umutsuz kalıverdiler» (Enam/44) mealindeki ayet-i kerimeyi okudu.

Sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia edenler, «Allah katında dünya değersiz olduğundan dolayı, onu dostlarından ve sevdiği kimselerden men etmiştir» demişlerdir.

imam Ahmed'in rivayet ettiğine göre, Ebu'1-Ca'd demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) «Ümmetimden öyle kimse vardır ki, birinizin kapışma gelip bir altın istese vermezsiniz, bir dirhem İstese vermezsiniz, eğer AİJah'dan cenneti istese muhakkak ona cenneti verir. Allah'dan dünyalık istese dünyalığı vermez. Bu kimse, Allah katında değersiz olduğundan dolayı dünyalığı ondan men etmiş değildir, tşte bu kimse, elbisesi yırtık pırtık olup, insanların kendisine önem vermediği kimsedir. Eğer şu kimse, bîr şey hakkında Allah'a yemin edecek olsa, muhakkak Allah onun yeminini yerine getirir» buyurmuştur. Bu ha-dis-i şerif, bu kimsenin Allah katında değersiz olduğundan dolayı dünyalık ondan men edilmiş olmayıp dünyanın Allah katında değersiz olduğundan dolayı ondan men edilmiş olduğuna delalet ede-r. Bundan dolayı Allah Teala, dünyayı sevdiği kimselere de sevmediği kimselere de verir. Ahireti ise yalnız sevdiği kimselere verir.

Resulullah (s.a.v.) «(Kıyamet günü) insanların makam ve mevki itibarıyla bana en yakın olanları, dünyadan az alıp çok almayanların olacağını» haber vermiştir.

İmam Ahmed'in rivayet ettiğine göre Ebu Zer, «Ben kıyamet günü Resulullah (s.a.v.)'a makam ve mevki itibarıyla en yakınınız olacağım. Çünkü ben Resulullah (s.a.v.)'ın, «Kıyamet günü bana en yakm olanınız, benim kendisini dünyada bıraktığım durumda, dünyadan çıkan kimsedir» buyurduğunu işittim. Vallahi benden başka sizden hiçbir kimse yoktur kiT dünyadan bir şey almış olmasın» demiştir.

Resulullah (s.a.v.) maişeti yetecek kadar olan kimseye gıpta etmiş ve onun kurtulacağını haber vermiştir.

imam Ahmed'in rivayet ettiğine göre, Fadale b. Ubeyd demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.), «Müslüman olup da yeter miktarda maişeti bulunan ve buna kanaat eden kimseye ne mutludur» buyurmuştur.

Müslim'in rivayet ettiğine göre, Abdullah b. Ömer (r.a.) demiştir ki, «Resulullah (s.a,v.)«Müslüman olup yetecek kadar malı olan ve Allah'ın verdiğine kanaat eden kimse kurtul-muştur» buyurmuştur.

Sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia edenler, «Fakirlikte hafif hesabdan başka bir şey olmasaydı, bu, zenginlik üzerine fazilet olarak yeterdi» demişlerdir.

îmam Ahmed'in oğlu Abdullah'ın rivayet ettiğine göre, Hasan-ı Basri demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) «Kul üç şeyden dolayı hesaba çekilmez, barınacağı bir ev, belini tutacak kadar yemek, avret yerini örtecek bir elbise» buyurmuştur.

imam Ahmed'in rivayet ettiğine göre, Ebu Osman demiştir ki, «Müslümanlar Cuci'yi fethettikleri vakit, bölgede geziyorlardı, yiyecek öbekleri dağlar gibiydi. Selman-i Farisi'nin yanında giden birisi ona, «Ey Ebu Abdullah, Allah'ın bize fetih yoluyla verdiklerine bir bak!» dedi. Bunun

üzerine Selman, «Görmüş olduğun her danenin hesabı vardır. Senin hoşuna giden nedir?» dedi.

Sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia edenler demişlerdir ki, Resulullah (s.a.v.) ashabının fakirlik ve yoksulluk günlerinin, zenginlik ve bolluk günlerinden daha hayırlı olduğuna şahadet etmiştir.

tmam Ahmed'in rivayet ettiğine göre, Hasan demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.), «Ey ehli-i suffe nasılsınız?» buyurdu. Onlar da, «iyiyiz» dediler. Resuîullah (s.a.v.), «Bu günlerde mi iy.'siniz, yoksa yemeklerin biri gelip biri gideceği, elbiselerin birini giyip birini çıkaracağınız ve evlerinizi Kaoe örtüsü gibi örteceğiniz günlerde mi daha iyi olacaksınız?» diye sordu. Onlar da, «Ya Resulullah! O günlerde daha iyi oluruz. Rabbimiz bize verir, biz de şükrederiz» dediler. Resulullah (s.a.v.), «Bilakis bu günlerde daha iyisiniz» buyurdu. Bu hadîsi şerif sahabenin fakirliğe sabrettikleri devirde, zenginliğe şükrettikleri devirden daha İyi olduklarını açıklamaktadır.

İmam Ahmed'in oğlu Abdullah'ın rivayet ettiğine göre, Talhatü'l-Basri demiştir ki, «Ben Medine-i Münevvere'ye geî-dim Peygamberi tanımıyordum. O esnada beytülmal'den iki kişiye bir müd (832 gr.) hurma veriliyordu. Resulullah (s.a.v.) bize namazı kıldırınca, arkadan biri sesini yükselterek, «Ya Resulullah! Hurma karınlarımızı-yaktı. Helaya ihtiyacımız kalmadı» dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.), Allah'a hamdü sena ettikten sonra, «Vallahi sizin İçin et ve ekmek bulsaydım, onları size yedirirdîm, sizin üzerinize öyle bir zaman gelecek ki, önünüze yemeklerin biri gelip biri gidecektir, Kabe örtüsü gibi evlerinizi örteceksiniz.» buyurdu. Bunun üzerine ashab-ı kiram, «Ya Resulullah! Biz bu günlerde mi daha iyiyiz, yoksa o günlerde mi iyi oluruz?» diye sordular. Resulullah (s.a.v.) «Bilakis bu günlerde siz o günlerden daha'iyisiniz... Evet bu günlerde siz o günlerden daha iyisiniz. O günlerde birbirinizin boynunu vuracaksınız» buyurdu.

Sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia edenler demişlerdir kî, «Zenginlik bir fitneden başka bir şey değildir. Zengin olup da dininde o fitnenin tesirinden ve şerrinden kurtulan /çok azdır. Nitekim Allah Teala, «Bilmiş olun ki, mallarınız ve evladlarınız ancak birer fitnedir» (Enfal/28) buyurmuştur.

Tirmizi'nin rivayet ettiğine göre, Ka'b b. lyaz demiştir ki, «Resuluîlah (s.a.v.)'m «Her. ümmetin bir fitnesi vardır. Benim ümmetimin fitnesi de maldır» buyurduğunu işittim. Tir-mizi bu hadis hasendir, sahihdir demiştir.

Sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia edenler, ' «Mal cehenneme çağırır, fakirlik cennete çağırır» demişlerdir.

İmam Ahmed'in rivayet ettiğine göre, Ka'b b. Sevr'in mevlası, Sa'd b. Eymen demiştir ki, «Bir gün Resulullah (s. a.v.) ashabına vaaz ve nasihat ederken fakirlerden bir adam gelip zenginlerden bir kimsenin yanına oturdu. Zengin kimse ondan elbisesini topladı. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.) o zengin kimseye hitap ederek, «Ey adam! senin zenginliğinin ona geçmesinden veya onun fakirliğinin sana geçmesinden mi korktun?» buyurdu. Zengin kimse, «Ya Resulullah zenginlik kötü müdür?» dedi. Resulullah (s.a.v.) «Evet, senin zenginliğin seni ateşe davet ediyor, onun fakirliği ise onu cennete davet ediyor» buyurdu. O zengin kimse, «Beni bundan ne kurtarır?» dedi. Resulullah (s.a.v.) «Bu fakire yardım edersin» buyurdu. Zengin, «Peki yaparım» dedi. Fakir, «Benim yardıma ihtiyacım yoktur» dedi. Resulullah (s.a.v.) «Kardeşin için istiğfar ve dua et» buyurdu.

Sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia edenler demişlerdir ki, hiçbir kul şükür ile zenginliğin hakkını ödeyemez.

Tirmizi'nin rivayet ettiğine göre, Osman b. Affan demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.), «Ademoğlunun

şu hasletlerinden başkasında bir hakkı yoktur. Barınacağı ev, vücudunu örtecek elbise, yiyecek ekmek ve su koyacak bir kab» buyurmuştur. Tirmizi bu hadis hasendir, sahihdir demiştir.

Müslim'in rivayet ettiğine göre, Ebu Ümame demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.), «Ey Ademoğlu senin fazla malım sadaka olarak vermen kendin için hayırlı, vermemen ise şerlidir. Fakat kendine yetecek kadar elinde mal bulundurduğundan dolayı muaheze olunmazsın. (Sadakaya) nafakasını verdiğinden başla. Yüksek el (veren el) alçak elden (alan elden) hayırbdır » buyurmuştur.

Müslim'in rivayet ettiğine göre, Ebu Saİd-i Hudri demiştir ki, «Günün birinde Resulullah (s.a.v.) ile seferde idik, bu esnada devesine binmiş bir adam geldi. Sağa sola bakındı, Re-. sulullah ,(s.a.v.), «Fazla binek hayvanı olanlar olmayana versin, fazla azığı olanlar da azığı olmayana versin» buyurdu. Sonra Resulullah (s.a.v.) her çeşit malı zikretti. Bunun üzerine kimsenin fazla mal saklamaya hakkı olmadığını anlamış olduk.»

Sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia edenler demişlerdir ki Sabreden fakirden üstün olduğu iddia edilen şükreden zengin ile, işte. bütün malının fazlasını sadaka olarak vermek suretiyle şükreden bu zengin murad edilmiştir. Farz olan zekatı ve biraz sadaka vermek suretiyle şükreden ve geri kalan malıyla faydalanan zengine gelince nasıl olur da fakirliğinden dolayı Allah'dan razı olarak sabreden fakirden üstün olabilir.

Rosulullah (s.a. ,, şükredenlerin önderleri olan ashabı için, sizin fakir olmanızdan korkmuyorum, ancak zengin olmanızdan korkuyorum diye yemin etmiştir .

Buhan ile Müstim'in rivayet ettiğine göre, Bedir muharebesinde bulunan Amr b. Avf demiştir ki, «Resulullah (şa. v.) Ebu Ubeyde b. el Cerrah (r:a.)'ı cizye tahsili için Bahreyn'e göndermişti. Resulullah (s.a.v.), Bahreyn halkıyla sulh yapmış, onlara emir olarak el-Ala b. el-Hadrami'yi göndermişti. Ebu Ubeyde, Bahreyn'den mühim bir malla döndü. Ensar, Ebu Ubeyde'nin geldiğini duyunca, hepsi sabah namazını Resulullah (s.a.v.)'la kılmaya geldiler. Resulullah (s.a.v.) namazı kılıp dönünce'Ensar önüne toplandılar. Resulullah (s.a.v.) ashabı bu halde görünce gülümseyerek, onlara, «Öyle saiuyo-rum ki, Ebu Ubeyde'nin Bahreyn'den malla geldiğini işittiniz» buyurdu. Onlar da, «Evet ya Resulullah!» dediler. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.), «Sevininiz ve ileride kendinizi sevindirecek şeyler bekleyiniz. Vallahi bundan böyle sizin içia fa-kirlikten korkmuyorum. Fakat sizden evvelki ümmetlerin önüne dünyalık kapılan açılıp birbirlerini kıskanmaları (ve din yönünden ziyan etmeleri) yüzünden onları helak ettiği gibi sizi de helak etmesinden korkuyorum» buyurdu.

îmam Ahmed'in rivayet ettiğine göre, Hasan-ı Basri demiştir ki, Ebu Salebe el-Huşeni'ye, «Ey ashab-i Muhammedi vadetmiş olduğunuz dünyalığınız nerede?» diye soruldu. O da, «Burada bulunan bulunmayana müjdelesin. Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki, ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi dünyalık da imanı yer bitirir» diye cevap verdi.

îmam Ahmed'in rivayet ettiğine göre, Hişam b. Hassan, Hasan-ı Basri şöyle derken işittim, «Vallahi Cenab-ı Hak insanlardan birine dünyalık verir de o kimse bunun bir tuzak olmasından korkmazsa onun bilgisi noksan düşüncesi kıttır. Cenab-ı Hak bir kuluna dünyalığı vermez de bunun kendisi hakkında hayırlı olduğunu sanmazsa onun bilgisi noksan düşüncesi kıttır.»

Buhari'nin rivayet ettiğine göre, Sehl b. Sa'd demiştir ki, «Bİr kere Resulullah (s.a.v.)'m yanından zengin birisi geçmişti.

Bunun üzerine Resulullah, «Bu zengin kişi hakkında ne dersiniz?» diye sordu. Ashab-ı Kiram da, «Bu kimse bir kadınla evlenmek İsterse nikah olunmaya, birisi hakkında şefaat ve tavsiye ederse şefaati kabul edilmeye, bir görüş beyan ederse sözü dinlenmeye layık bir kimsedir» diye cevap verdiler. Sehl b. Sa'd der ki, sonra Resulullah sükut etti. Bu sırada müslü-man fakirlerinden birisi

geçti, bu defa da Resulullah (s.a.v.), «Bu fakir kişi hakkında ne dersiniz?» diye sordu. Orada bulunanlar da, «Bu kimse bir kadınla evlenmek istese nikah olunmaya, birisi hakkında şefaat ederse şefaati kabul olunmaya, bîr görüş beyan ederse sözü dinlenmeye layık bjr kimse değildir» diye cevap verdiler. Bunun üzerine Resulullah (s.a. v.), «O fakir yok mu o fakir, öbür zengin gibi dünya dolusu insan olsa hepsinden hayırlıdır» buyurdu.

Resulullah (s.a.v.) zenginlere müjdelemediği şeyleri sabreden fakirlere müjdelemiştir..

Tirmizi'nin rivayet ettiğine göre, Fadale b. Übeyd (r.a.) demiştir ki «Resulullah (s.a.v.) ashabı ile namaz kılarken as-hab-i suffeden açlıktan dolayı namazda duramayarak bayılıp düşenler bulunuyordu. Dışarıdan gelen bedeviler, bunlar mecnundur, derlerdi. Resulullah (s.a.v.) düşenlerin yanma vararak, «Allah katında sizin için hazırlanan şeyleri bilseydiniz, daha ziyade muhtaç olmayı isterdiniz» buyurdu. Tirmizi bu hadis şahindir demiştir.

Fadale demiştir ki, «Ben o gün Resulullah (s.a.v.)'la beraber idim. Resulullah (s.a.v,) fakirlere zenginlerden önce cennete gireceklerini müjdeledi.» Bu önce girme müddeti hakkındaki rivayetler değişiktir. Müslim'in rivayet ettiğine göre, Ebu Abdurrahman demiştir'ki; «Ben yanında bulunduğum halde Abdullah b. Amr b. As'a üç kişi geldiler ve, «Ey Fbu Muhammed, vallahi biz hiçbir şeye kadir değiliz, ne nafakaya, ne hayvana, ne de eşyaya» dediler. Abdullah onlara, «Ne istiyorsunuz? İsterseniz bize müracaat edersiniz. Biz de size Allah'ın sizi sevindireceği şeyleri veririz. İsterseniz halinizi Sul-tan'a anlatırız. Dilerseniz sabredersiniz. Çünkü ben Resulullah (s.a.v.)'ı «Şüphesiz ki, muhacirlerin fakirleri, kıyamet gününde cennete zenginlerden kırk yıl önce gireceklerdir» buyururken işittim, dedi. O üç kişi de «Öyleyse sabrederiz, bir şey istemeyiz» dediler.

İmam Ahmed'in rivayet ettiğine göre Ebu Hüreyre demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.), 'Müslümanların fakirleri cennete zenginlerinden, yarım gün, yani beş yüz sene Önce gireceklerdir' buyurmuştur.» (Tirmizi bu hadis hasendir, sahihtir demiştir.)

Tirmizi'nin rivayet ettiğine göre, Ebu Said demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.), 'Muhacirlerin fakirleri cennete zenginlerinden beş yüz sene önce gireceklerdir' buyurmuştur.» (Tirmi-zi bu hadis hasendir demiştir.)

Tirmizi'nin rivayet ettiğine göre, Cabİr b. Abdullah demiştir ki, Resulullah (s.a.v.), «Ümmetimin fakirleri cennete zenginlerinden kırk yıl Önce gireceklerdir» buyurmuştur. (Tir-mizİ bu hadis-i şerif hasendir, Abdullah b. Amr. b. As'ın hadisine muvafıktır demiştir.)

Tirmizi'nin rivayet ettiğine göre, Enes (r.a.) demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.), 'Yoksullar cennete zenginlerden kırk yıl önce gireceklerdir' buyurmuştur.»

Fakirlerin cennete zenginlerden Önce girme müddeti Ca-bîr (r.a.), Enes (r.a.), Abdullah b. Amr (r.a.)'m hadislerinde kırk yıl olarak bildirilmiş. Ebu Hüreyre (r.a.) ile Ebu Said (r.a.) hadislerinde ise beş yüz yıl olarak bildirilmiş. Bu hadis-İ şerifler arasında tezad yoktur. Çünkü fakirlerin ve kendi aralarındaki fakirlikle zenginliklerine göre cennete Önce ve sonra girmeleri arasında fark vardır. Buna göre bazı fakirler ise cennete beş yüz sene önce gireceklerdir. Hatta fakirlerin cennete Önce girmeleri bu miktara bağlı olmayıp bu miktarlardan daha çok ve daha az olabilir.

Ebu Davud'un rivayet ettiğine göre Ebu Hüreyre (r.a.) demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.), «Ümmetimden ilk önce cennete girecek olan Ebu Bekir Sıddık (r.a.)'dır.»

Bilindiği üzere Ebu Bekir Sıddık ile fakir muhacir kardeşleri arasındaki cennete önce girme müddeti uzun olmayacaktır.

Bu müddet, cennete ilk önce giren ile cennete en sonra giren arasında çok uzun olacaktır. İmam Ahmed Müsned'inde rivayet ettiğine göre, Abdullah b. Ömer demiştir ki, Resulullah (s.a.v.), «Cennete ilk Önce kimlerin gireceğini biliyor musunuz?» buyurdu. Ashab-ı Kiram, «Allah Resulü daha iyi bilir» dediler. Resulullah <s.a.v.), «Cennete ilk girecek olanlar muhacirlerin fakirleridir ki sıkıntılar onları öyle sarmıştı da onlar yerine getiremedikleri hacetleri kursaklarında bulunduğu halde öldüler. Melekler, «Ey Rabbimiz! Biz senin melekleriniz, senin bekçileriniz, senin göklerinin sakinleriyiz, onlan bizden önce cennete koyma»-derler. Cenab-ı Hak, «Kullarım bana hiçbir şeyi ortak koşmadılar. Sıkıntılar onlan çepeçevre sarmıştı da onlardan bîri yerine getiremediği haceti kursağında bulunduğu halde ölür» buyurur.. O vakit melekler her kapıdan onların yanlarına girecekler, «Sabrettiğiniz İçin selam size! (dünya) yurdunun sonucu (cennet) ne güzeldir.» diyeceklerdir» buyurmuştur.

İmam Ahmed'in rivayet'ettiğine göre, İbn-i Abbas demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.), «Dünyada iken biri zengin diğeri fakir olan iki mü'min cennet kapısında karşılaşır. Fakir cennete konuluı. Zengin ise Allah'ın hapsedilmesini dilediği kadar hapsedilir, sonra cennete konulur. Fakirle karşılaşır. Fakir ona, «Ey kardeşim! Seni hapseden nedir. Vallahi sen hapsedilince seninle bul uçamayacağımdan korktum» dedi. Zengin de, «Ey kardeşim! Senden sonra fena şekilde hapsedildim. Ben sana . gelemedim. O esnada benden akan terden acı ve tuzlu ot yemiş bin deve içseydi hepsini kandırırdı dedi» buyurmuştur.

Taberanİ'nİn rivayet ettiğine göre, Ebu Hüreyre demiştir kî, «Resulullah (s.a.v.)'ın, «Mü'minlerin fakirleri cennete zenginlerden yarım gün yanı beş yüz sene önce gireceklerdin) buyurdu. Bir adanı, «Ben onlardan mıyım ya Resulullah!» diye sordu, Resulullah (s.a.v.), «Sabah yersen akşam da yemek bulabiliyor musun? Akşam yersen yanında sabah yemeğin kalıyor mu» buyurdu. O da, «Evet» dedi. Resulullah (s.a.v.), «Sen onlardan değilsin» buyurdu. Başka bir adam kalkıp, «Ben onlardan mıyım ya Resulullah!» diye sordu. Resulullah (s.a.v.), «Önceki adama söylediğimi işittin mi?» buyurdu. O da, «Evet' ama ben onun gibi değilim» dedi. Resulullah (s.a.v.), «Üzerinde bulunan elbiseden başka vücudunu örtecek elbisen varmı?» buyurdu. O da, «Evet» dedi. Resulullah, «Sen de onlardan değilsin» buyurdu. Başka bir şahıs kalkıp, «Acaba ben onlardan mıyım ya Resulullah!» dedi. Resulullah (s.a.v.) senden önceki şu adama sorduğumu işittin mi?» buyurdu. O da «evet» dedi. Resulullah (s.a.v.), «Her ödünç almak istediğin zaman ödünç alabilir misin?» buyurdu. O da, «Evet» dedi. Resulullah (s.a.v.), «Sen de onlardan değilsin» buyurdu. Diğer bir şahıs kalkıp, «Peki ben onlardan mıyım ya Resulullah!» dedi. Resulullah (s.a.v.) «Senden öncekilere sorduğumu işittin mi?» buyurdu. O da, «Evet» dedi. Resulullah (s.a.v.) «Kazanabiliyor musun?» buyurdu. O da, «Evet» dedi. Resulullah (s.a.v.) «Sen de onlardan değilsin» buyurdu. Beşinci adam kalkıp, «Ben onlardan mıyım?» dedi. Resulullah (s.a.v.), «Senden Öncekilere sorduklarımı işittin mi?» buyurdu. O da, «Evet» dedi. Resulullah (s.a.v.), «Rabbinden razı olarak akşamlayıp sabahlıyor musun?» buyurdu. O da, «Evet» dedi. Resulullah (s. a.v.) «Sen onlardansın» buyurdu».

Bir hadis-i şerifde, «Cennette mü'minlerin efendileri, sabah yerlerse akşam yemeği bulamayanlar, akşam yerlerse yanlarında sabah yemeği kalmayanlar, ödünç almak İsterlerse kendilerine ödünç verilmeyenler, gerekli olan bir kat elbisesinden başka elbisesi olmayanlar, maişetlerini temin edemiyen-ler, Allah'dan razı olarak akşamlayıp Allah'dan razı olarak sabahlayan kimselerdir» buyrultu ustur.

Nitekim Allah Teala, «Her kim, Allaİı'a ve peygamber'e itaat ederse, işte bunlar, Allah'ın nimet verdiği peygamberlerle, sıddıklarla, şehıdlerle ve iyilerle beraberdirler. Bunlar ne güzel arkadaştır!» (Nisa/69) buyurmuştur. (Taberani bu hadis, «Sufyanı Sevri'nin Muhammed b. Zeyd'den rivayet ettiği garip bir hadistir. Muhammed b. Zeyd, yalnız Abdülmelik'in kölesi olduğu için kendisine, «el-Abdi» denilirdi» demiştir. Ben derim ki, «Bu Muhammed, «el-Abdi»dir. (Muhaddislerden bazıları bu Muhammed'in rivayet ettiği hadislere itimad etmişlerdir, diğer bazı muhaddisler ise bunun rivayet ettiği hadisleri zayıf saymışlardır. Darekutni, bunun hadisi

kuvvetli değildir» demiştir. Ebu Hatem, Muhammed b. Zeyd hadîs rivayet etmeye elverişlidir» demiştir. Îbn-İ Hibban, «Muhammed b.Zeyd'i hadis rivayetinde kendisine güvenilenler arasında zikretmiştir. Tirmizi ile İbn-I Mace Muhammed b. Zeyd'den hadis rivayet etmişlerdir.)'

imam Ahmed'in rivayet ettiğine göre, Ebu Hüreyre (r.a.) demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.), «Bana İlk cennete girecek üç sınıf ile cehenneme ilk girecek üç sınıf gösterildi. Jlk cennete girecek üç sınıf, şehidler, dünyada köle olmaları kendilerini Allah'ın taat ve ibadetinden alıkoymayan köleler,, iffetli ve çoluk çocuk sahibi olan fakirlerdir. İlk cehenneme girecek olan üç sınıfa gelince, zalim hükümdarlar, mallarındaki Allah' m hakkını vermeyen zenginler, kibirli olan fakirlerdir» buyurmuştur. (Tirmizİ yalnız ilk cennete girecek üç sınıfı rivayet etmiştir.)

Sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia edenler demişlerdir ki, «Fakirlerin faziletli ve üstün olması hakkında cennet ehlinin çoğunun fakirler olacağı, cehennem ehlinin çoğunun da zenginler olacağı haberi yeterlidir. Nitekim İmam Ah-med'İn rivayet ettiğine göre, Abdullah b. Ömer (r.a.), «Resulullah (s.a.v.) «Bana cennet gösterildi, ehlinin çoğunun fakirler olduğunu gördüm. Bana cehennem gösterildi, ehlinin çoğunun zenginler ile kadınlar olduğunu gördüm» buyurmuştur.

Buhari'nin rivayet ettiğine göre, İmran b. Husayn (r.a.) Resulullah (s.a.v.)'m huzurundan zevcesinin yanma geldi. Zev: cesi ona, «Resulullah (s.a.v.)'dan duyduğun hadis-i şerifi bize anlat» dedi. O da, «Duyduğum hadis yoktur» dedi. Fakat kadın onun peşini bırakmadı veya onu kızdırdı. Bunun üzerine İmran, Resulullah (s.a.v.)'ın «Cennete baktım, ehlinin çoğunun fakirler olduğunu gördüm. Cehenneme baktım, ehlinin çoğunun kadınlar olduğunu gördüm.» buyurduğunu işittim» dedi.

Buharı ile Müslim'in rivayet ettiklerine göre, Üsame b. Zeyd demiştir ki, Resulullah (s.a.v.), «Cennet kapısının önünde durdum. Baktım ki oraya girenlerin çoğu yoksullardır. Cehennem kapısı Önünde durdum, bir de baktım ki, oraya girenlerin çoğu kadınlardır» buyurmuştur.

Müslim'in rivayet ettiğine göre, İbn-i Abbas (r.a.) demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) cehenneme baktı, ehlinin çoğunun kadınlar olduğunu gördü. Cennete baktı, ehlinin çoğunun fakirler olduğunu gördü.»

Sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia edenler demişlerdir ki, fakirliğin üstün ve faziletli olması hakkında kıyamet günü zenginlerden her birinin fakir olmayı temenni etmesi yeterlidir. Nitekim İmam Ahmed'in rivayet ettiğine göre, Enes .(r.a.) demiştir ki, Resulullah (s.a.v.) «Kıyamet günü hiçbir zengin ve hiçbir fakir yoktur ki dünyada kendisine verilen mal .yetecek kadar verilmiş olsaydı keşke diye arzu etmesin» buyurmuştur.

İmam Ahmed'in rivayet ettiğine göre, Ebu Zer demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) «Ey Ebu Zer! Başım kaldır. Mescidde göreceğin en yüksek tabaka adama bak» buyurdu. Ben d& «Baktım, oturmakta olan ve üzerinde hülle bulunan bir adam gördüm. Şu adam» dedim. Resulullah (s.a.v.), «Ey Ebu Zer başını kaldır mescidde göreceğin en düşük tabaka adama bak» buyurdu. Ben de, «Baktım, bir de zayıf, üzerinde yırtık pırtık elbise bulunan bir adam gördüm işte şu adam.» dedim. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.), «Ruhum yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, bu fakir yok mu, kıyamet günü Allah katında o yüksek sınıf adamı gibi dünya dolusu insandan daha hayırlıdır» buyurdu.

Sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia edenler demişlerdir ki, bu meselede aramızı ayıracak ve hastalığımıza şifa verecek şey, kıyamet günü sabreden fakirin mükafat ve makamının Allah tarafından tam olarak verileceğidir. Zengin şük-retse bile, zenginliği sayesinde dünyada en helal yoldan yemiş olduğu nimetler kıyamet günü verilecek olan sevabından hesap edilecektir. Dünyada yetecek kadardan artan az şey, ahi-retten bir çok şey eksiltecektir.

Müslim'in rivayet ettiğine göre, Abdullah b. Ömer (r.a.) demiştir ki, Resuîuîlah (s.a.v.), «Allah yolunda gaza ederek ganimet alan hiçbir ordu yoktur ki ,ahirettc alacakları ecirlerinin üçte ikisini peşin almış olmasınlar. Kendileri için üçte biri kalır. Ganimet almazlarsa ecirleri kendilerine tam olarak verilir» buyurmuştur.

Buharı ile Müslim'in rivayet ettiğine göre, Habbab b. Eret demiştir ki «Biz Resulullah (s.a.v.) ile,Allah'ın rızasını kastederek, (Medine'ye) hicret ettik. Artık ecir ve mükafatımız Ce-nab-ı Hakka vacib oldu. Yoldaşlarımızdan bu ecir ve nimetten hiçbir şey tatmadan ahîrete gidenler vardır ki, Mus'ab b. Ümcyr (r.a.) bunlardan biridir. Mus'ab Uhud günü şehid olmuştu da bir kaftan bırakmıştı. Bu şehidi ona sarmağa çalışmıştık, başını örterken ayakları çıkıyordu, ayaklarını kapatırken başı açığa çıkıyordu. (Bu yoksulluk karşısında) Resulullah (s.a.v.) şehidin başını örtmemizi ve ayaklarının üstüne de «izhir» (denilen kokulu ottan) koymamızı söyledi. Dostlarımızdan, kendilerine hicret semeresi ulaşan ve bu meyveyi dev-şirenler de vardır.»

Buharı İle Müslim'in rivayet ettiklerine göre, Kays b. Ha-zîm demiştir ki, «Biz bir hastalığında Habbab'i ziyarete gitmiştik. Habbab (karnını) yedi yerinden dağlamıştı. (Bu ziyaretimizde) Habbab dedi kî, «Bizden önceki.arkadaşlarımız gittiler. Dünya onların (ahiret saadetinden) bir şeyleri eksiltme-mişti. (çünkü dünyada darlık içinde yaşadılar, bize gelince) şüphesiz biz,_ (fütuhat sebebiyle) o kadar çok dünyalığa kavuştuk ki bugün onu topraktan (kaşaneler yapmaktan) başka sarf edecek bir yer bulamıyoruz! Eğer Resulullah (s.a.v.) bizi ölüm temennisinden nehyetmemİş olsaydı, muhakkak ben ölümü temenni ederdim.»

Said b. Mensur'dan, o da Muaviye'den, o da A'meş'den, o da Mücahid'den o da, İbn-i ömerden naklen rivayet etti. îbn-i Ömer demiştir ki, «Bir kul ne kadar şerefli olursa olsun kendisine dünyalıktan bir şey verilirse, mutlaka Allah katındaki derecelerinden eksiltilmiş olur.»

Sahih-i Buhari'de rivayet edildiğine göre, İbrahim b. Ab-durrahman b. Avf demiştir ki, «Abdurrahman (r.a.)'a orucunu açması İçin yemek getirildi. Abdurrahman (r.a.) dedi ki, «Mus'ab bin Umeyr (Uhud'da) şehit olmuştu. O, benden hayırlıydı. Bırakmış olduğu kaftanına sarıldı, başı örtülse ayaklan açık kalıyordu .ayaklan örtülse başı açık kalıyordu. Hz. Hamza (r.a.)'da (Uhud'da) şehit olmuştu. O da benden hayırlıydı, onun için de bırakmış olduğu bir kaftandan başka kefen bulunmamıştı. Sonra bize dünyadan bol verildi veya dünyadan bize verilen verildi. Dünya hayatında bütün hayırlarımızın bize acele olarak verilip, ahirete kalmamasından korktum, dedi. Sonra ağlamaya başladı, yemeği de bıraktı iftar etmedi.»

Ebu Said b. el-Arabi demiştir ki «Bu sözler gibisini yalnjz Abdurrahman b. Avf île Habbab b. Eret söylememiş başkaları da söylemişlerdir. Ashab-ı Kiram'm.büyükleri Cenaö-ı Hak'km kendilerine vermiş olduğu dünyalıktan korkuyorlardı. Çünkü Cenab-ı Hak'km Resulü için seçmiş olduğu şeyin üstün ve faziletli olduğunu biliyorlardı. Zengin olmaları onlar için noksanlıktır. Ebu Bekir (r.a.), Osman b. Affan (r.a.), Ömer (r.a.), Ali (r.a.), Ebu Ubeyde (r.a.), Ammar b. Yasir (r.a.), Selman (r.a.), Abdullah b. Mesud (r.a.), Aişe (r.a.), Ebu Haşim ,b. Ut-be (r.a.), gibi ashabdan birçokları zenginliği İyi görmemişlerdir.

Ebu Bekîr (r.a.)'in zenginliği İyi görmediği hususunda Zeyd b. Erkam demiştir ki, «Ebu Bekir (r.a.) ile beraberdik. Ebu Bekir (r.a.) içecek bir şey istedi. Ona bal şerbeti'getirildi; kaseyi ağzına yaklaştırınca ağlamaya başladı, o kadar ağladı ki, arkadaşlarını da ağlattı. Arkadaşları sustu, o sunmadı, ağlamaya devam etti. Hatta arkadaşları onun isteğini yerine getiremediklerini sandılar. Nihayet ağlamayı kesip, göz yaşlarını sflin- ce, ona, «Ey Allah'ın Resulü'nün halifesi! Seni ağlatan nedir?» diye sordular. O da, «Bir gün Resuîullah (s.a.v.) ile beraber bulunuyordum. Baktim ki, Resuîullah (s.a.v.) dil ve el hare- ketleriyle kendisinden birini def etmeye çalışıyordu. Halbuki ben onun yanında bîr kimse görmüyordum. Bunun üzerine Resuîullah (s.a.v.)'a, «Kimi kovuyorsun?» diye sordum. Resuîullah (s.a.v.), «Bu dünya bana görünüp yaklaşmak istedi, ben de ona benden uzaklaş dedim. O, gittikten sonra geri don- dü ve sen benden kurtuldûnsa da

senden sonra gelecekler benden kurtulamayacaklar dedi, buyurdu», demiştir.

Ebu Bekir (r.a.) ölüm hastalığında şöyle demiştir, «Ben sizin üzerinize halife olarak seçildim. Halbuki, sizin en hayırlınız değilim. Dünyalık ve makam, tatlı olduğu için hepinizin gözü halife olmaktaydı. Ben dünyalığın yaklaştığını görüyorum, fakat dünyalık henüz tam gelmiş değildir. Hatta siz ipekten yataklar, yastıklar ve perdeler edineceksiniz. Diken üzerinde yatmaktan acı duyduğunuz gibi yün üzerinde yatmaktan da acı duyacaksınız. İnsanları bölmek suretiyle, onlan ilk sapı-tanlar siz olacaksınız. Ben doğru yoldan, sapmadım. Çünkü yol ya karanlık ya aydınlıktır. Vallahi sizden birinin öldürülmesi İçin şer'i bir cezası olmaksızın getirilip boynunun, vurulması, onun dünyaya dalmasından daha hayırlıdır.»

Ömer (r.a.)'in. zenginliği iyi görmediğine misal: Ona Kis-ra (tran)'ın hazineleri getirildiği vakit ağlamaya başladı. Abdurrahman b. Avf ona, «Ey Emirü'l-mü'minİn! Niçin ağlıyorsun? Vallahi bu gün şükür, sürür ve sevinç günüdür.» dedi. Ömer (r.a,) ona, «dünyalık verilen hiçbir kavim yoktur ki, Cenab-ı Hak onların arasına düşmanlık ve buğz koymuş olmasın» dedi.

' Ebu Sinan cd-Düeli demiştir ki, «Bir gün Ömer (r.a.)in yanma girdim. Onun yanında muhacirlerden bir kaç kişi bulunuyordu. Ömer (r.a.) Irak kalesinden getirilmiş olan bir çan-. tayı İstedi. Çanta getirildi. Çantada yüzük vardı. Yüzüğü çocuğu alıp ağzına koydu. Ömer (r.a.), yüzüğü onun ağzından aldıktan sonra ağladı. Yanındakiler ona, «Niçin ağlıyorsun? Cenab-ı Hak sana fetih nasibetti» dediler. Bunun üzerine Ömer (r.a.) «Resulullah'm, «Dünyalık verilen hiç bir kimse yoktur ki, Cenab-ı Hak onların arasına kıyamet gününe kadar düşmanlık ve buğz koymuş olmasın» buyurduğunu işittim. Ben bundan korkuyorum» dedi.

İran fethedilip hazinesi Ömer (r.a.)'e getirildiğinde Ömer (r.aT)in yanında bulunanlar arasında Süraka b. Malîk de vardı. Ömer (r.a.) oradan gelen bilezikleri Süraka'ya yerdi. O da bilezikleri kollarına taktı, bilezikler omuzlarına kadar ulaştı. Ömer (r.a.) Süraka'mn kollarında bilezikleri görünce, «Allah'a hamd olsun. Kisra'nın bilezikleri Ben-I Müdlic kabilesinden bir arabî olan Süraka b. Malİk'in kollarında bulunmaktadır. Allah'ım son biliyorsun ki, Resulün kendisine mal verilmesini, onu senin yolunda ve senin kullarına sarf etmesini arzu ederdi. Fakat sen onu muhafaza etmek için malı ondan uzaklaştir- dm. Allah'ım bu malın senin tarafından Ömer'e bir tuzak ol- masından sana sığınıyorum» dedikten sonra, «Kendilerine verdiğimiz mal ve çoluk çocukla, biz onlann hayırlarına mı acele ediyoruz sanıyorlar? Hayır! Anlamıyorlar» (Mü'minun/55-56) ayet-i kerimesini okumuştur. Bundan anlaşılmaktadır ki, dünyalığın bol verilmesi, ahirette verilecek olan nimetlerin bir kısmının dünyada verilmesi ve ahiret nimetlerinin daraltılma-sıdır.

Cabir b. Abdullah demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) Uhud günü şehid olanların, başında durarak, «Ben bunların üzerine şahidim bunları kanlarıyla defnedin» buyurmuştur. Buhari, Nesei, Ebu Davud...

Diğer bir rivayette Resulullah (s.a.v.) «Onlar gittiler, ben onlar üzerine şahadet ederim ki, onlar ecir ve dünya nimetlerinden hiç bir şey yemediler. Siz ise ecir ve dünya nimetlerinden yiyorsunuz. Benden sonra da ne yapacağınızı bitmiyorum» buyurdu. (Bu hadisi tbn-i Mübarek rivayet etmiştir)

Hasan-ı Basri'den rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v.), ashabıyla beraber Baki'a (Medine'lilerin mezarlığı) gidip onlara, «Eesselamü aleyküm Ya ehlel Kubur!» diye setom verdikten sonra, «eğer siz sizden sonra onlardan Allah'ın siz kurtarmış olduğunu bilmiş olsaydınız (Ne kadar sevinirdiniz)» dedi. Sonra ashabına dönerek, «Bunlar sizden daha hayırlıdır» buyurdu. Ashabı, «Ya Resulullah! Bunlar bizim kardeşlerimizdir. Onlann müslüman olduğu gibi biz de müslüman olduk. Onlann hicret ettiği gibi biz de hicret ettik. Onlann cihad ettiği gibi biz de cihad ettik. Onların ecelleri gelip (ahirete) gittiler. Biz de ecellerimizi bekliyoruz.

Onlan bizden daha hayırlı kılan nedir?» diye sordular. Resulullah (s.a.v.) «Bunlar dünyadan çıkıp gittiler. Ecir ve nimetlerinden hiç bir şey yemediler. Ben bunların üzerine şahidim. Siz İse ecir ve dünya nimetlerinden yiyorsunuz. Benden sonra da ne yapacağınızı bilmiyorum» buyurdu. Ashabı, Resulullah (s.a.v.)'ın bu açıklamasını işitince, düşündüler ve bu açıklamadan faydalanarak, «Biz onlardan sonra dünyadan elde ettiklerimizle mutlaka hesaba çekileceğiz. Dünyada yediğimiz nimetler karşılığında ahi-retteki ecir ve mükafatımız eksîk olacaktır» dediler. En helalinden yediler. Orta derecede harcadılar. Fazlasını tasadduk ettiler.

tbn-i Ömer demiştir ki, «Bir kimseye dünyalık verilirse, mutlaka ahirettekİ derecesi eksilir».

Sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia edenler demişlerdir ki, «Zenginlerin büyükleri, «Biz fakirlikte imtihan olunduk sabrettik, zenginlikle imtihan olduk sabredemedik» diye açıklamışlardır. Bu ifadeyi söyleyenler Abdurrahman b. Avf ve diğerleridir. Bu ifade, Mus'ab, b. Sa'd'm babasından rivayet ettiği hadis-İ şerife uygundur. Çünkü Resulullah (s.a.v.), «Ben sizin üzerinize fakirlik fitnesinden daha çok zenginlik fitnesinden korkuyorum, çünkü siz fakirlikle imtihan edİldin'z sabrettiniz. Dünya tatlı bir yeşilliktir» buyurmuştu. (Beyhaki, Ebu Naim...) Dediler ki, «Burada iki doğru hüküm vardır, bunlarla sabreden fakirlerin üstün oldukları anlaşılmış olur. Birincisi, dünyada zengin olanlar, ahirette fakir olacaklardır.İkincisi, Buhari ile Müslim'in rivayet ettiklerine göre Ebu Zer demiştir ki, «Bir gece çıktım bir de baktım ki Resulullah (s.a.v.) tek başına gidiyor ve yanında hiçbir insan yok. Ben, yanında herhangi bir kimsenin gitmesini istemiyor zannettim. Bu yüzden, ayın gölgesinde gitmeye başladım, Resulullah (s. a.v.) beni görüp, «Kimdir o?» diye seslendi. Ben de «Ebu Zer, AHsh beni senin yolunda feda kılsın» dedim. Resulullah (s.a.v.), «Ey Ebu Zer, gel» buyurdu. Onunla beraber bir müddet gittim. Resulullah (s.a.v.), «Bu dünyada, zengin olanlar kıyamet günü fakir olacaklardır. Ancak Cenab-i Hak bir kimseye mal verir de onu Allah yolunda sağa sola, öne, arkaya saçarak, bu mal hakkında hayırlı amelde bulunursa, o kimse kıyamet günü fakir olmayacaktır.» buyurdu.

Sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia edenler demelerdir ki, «Şayet zenginlik fakirlikten üstün olsaydı ,Allah Te-ala, Resul'ünü dünyada zühde ve dünyalıktan yüz çevirmeye teşvik etmezdi. Dünyalığa düşkün olanı ve dünyalığı arzu edeni vermezdi. Bilakis kulu olgunlaştıran ilim ve amel gibi faziletlerin kazanılmasına teşvik ettiği gibi dünyaya ve dünyalığı kazanmaya, dünyalıktan çok elde etmeye teşvik etmesi gerekirdi. Cenab-ı Hak'kın dünyada zühde ve dünyalıktan az edinmeye teşvik etmesi dünyada zahid olanlann ve. dünyalıktan az edinenlerin üstün olmasına delalet eder.»

Resulullah (s.a.v.) haber vermiştir ki, «Eğer dünya Allah katında sivri sineğin kanadına denk olsaydı, hiç bir kafire dünyadan bir içim su vermezdi.» (Tirmizİ.) «Murdar Ölmüş bir kuzu İaşesi sahiplerince nasıl değersizse, dünya da Allah katında bundan daha değersizdir.» {İbn-i Maee, Hakim, Tirmizi)-«Ahiret faydası yanında, dünyanın faydası bir kimsenin parmağını denize sokup, denizden parmağına bulaşan su kadardır.» (Müslim.) «Dünya melundur. Dünya malı da melundur. Allah'ı zikretmek ve O'nun rızasına uygun şeylerle, öğretici ve öğrenci olmak müstesna.» (TirmizL) «Dünya müminin zindanı, kafirin cennetidir.» (Müslim.). Resulullah (s.a.v.) bir kulun dünyada sanki bir garip veya bir yolcu gibi olmasını ve kendisini kabir ehlinden saymasını, sabaha eriştiğinde akşamı, akşama eriştiğinde de sabahı gözetmemesini emretmiştir. (Buhari.). Resulullah (s.a.v.) dünyada rağbet edilen şeyleri edinmeyi yasaklamış, altın ve gümüşün kölesine yani dünyanın peşinde koşup dîni vecibelerini ihmal edenlere lanet edip bed-dua etmiş, dünyanın yeşil ve tatlı olduğunu yani yeşilliği ile güzleri ve tatlılığı ile kalbleri çekeceğini haber vermiş, kadınlardan (eş hariç) sakımlmasını ve onlardan kaçınılmasını em-rettİğİ gibi, dünyadan da kaçınılmasını ve sakınılmasını emretmiş. (Buharı, Müslim.).

Dünyalığa, makama, şerefe düşkün bir kimsenin dinine yaptığı zararın, bir koyun sürüsüne salıverilmiş İİcİ aç kurdun yaptığı zarardan daha büyük olmadığını haber vermiştir. (Tirmizi.). .Resulullah (s.a.v.) kendisinin dünyada bir yaz gününde bir ağaç altında gölgelenip de bırakıp

giden bir yolcu gibi olduğunu bildirmiştir. (Tirmizi.). Resulullah (s.a.v.)'ın bu hali gerçekte bütün dünya sakinlerinin halidir, insanların dünyada bir yolcu gibi olduklarını ancak Resulullah (s.a.v,) görmüş, dünya ehli bunu görememişlerdir. Nitekim Resulullah, oturdukları evi, tamir etmekte olanların yanına uğramış, onlara, «Zannederim ki, ecel bundan daha süratli olsa gerektir» buyurmuştur. (Tirmizi, Ebu Davud.). Resulullah (s.a.v.) hücrei saadetin kapısına asılmış bir perdenin kaldırılmasını emrederek, «Bu bana dünyayı hatırlatıyor» buyurmuş. (Müslim.). İnsanoğlunun barınacağı bir meskenden vücudunu örteceği bir elbiseden, belini doğrultacağı günlük yiyeceğinden başka şeyde hakkı olmadığını bildirmiştir. (Tirmizi.)-

Resulullah (s.a.v.) ölen bir kimse İle beraber ehlinin, malının ve amelinin gideceğini, ehli ile malının kabir başından döneceğini, amelinin ise onunla beraber kalacağını haber veı^ mistir. (Buharı, Müslim.).

Resulullah (s.a.v.) haksız olarak dünya malına dalan kimsenin, kıyamet günü ateşe dalacağını haber vermiştir. (Müslim.).

Resulullah (s.a.v.) ashabının fakir olmasından korkmadığını, ancak dünyalığın onlara verilip, bu hususda bir biriyle yarış etmelerinden, kendilerini ahiretten alı koyması nduı korktuğuna dair yemin etmiştir, (Buhari, Müslim.).

Resulullah (s.a.v.), Ademoğlunun yiyip de yok ettiğinden, giyip de eskittiğinden ve sadaka verip de ahiret için biriktirdiğinden başka malının bulunmadığını haber vermiştir. (Müslim.).

Resulullah (s.a.v.), Ademoğluna belini doğrultacak bakaç lokma yeterlidir. Bununla yetİnmezse, karnının üçte birini yemeğe, üçte birini içeceğe, suya, ve üçte birini de nefsine ayırmasını haber vermiştir (Tirmizi). Bu hadis-i şerifde dinin, dünyanın, bedenin ve kalbin sıhhatına yol gösterme vardır.

R.esulu)lah (s.a.v.), zenginliğin mal çokluğundan ibaret olmadığını, asıl zenginliğin kalb zenginliği olduğunu haber . vermiştir. (Buhari, Müslim.).

Resulullah (s.a.v.) Allah Teala'dan dünyada kendisine yetecek kadar rızik vermesini İstemiştir. (Buhari, Müslim.).

Resulullah (s.a.v.) müslüman olduktan sonra yeter mik-. tarda nzık verilmiş olan kimseye gıpta etmiştir. (Tirmizi, Müslim.).

Resulullah (s.a.v.), Allah Teala'nm, bütün düşüncesi dünya olan kimsenin fakirliğini iki gözü arasında kılacağını, bütün işlerini dağıtacağını ve kendisine ilm-i ezelde takdir edilmiş olandan başkasının verilmeyeciğini haber vermiştir. (İbn-i Ma-ce, Tirmizi.)-

Resulullah (s.a.v.), «Rabbİm, Mekke vadisini altın yapıp enirime vermeyi bana teklif etti. Ben de, «Ey Rabbim! Bunu istemem, bir gün tok yaşarım bir gün aç yaşarım, aç olduğum vakit sana niyazda bulunup, seni zikrederim, tok olduğum vakit sana şükredip hamdederim» dedim» buyurdu. Müsned-i, Ahmed, Tirmizi-).

Resulullah (s.a.v.) ashabına bildirmiştir ki, «Sizden biri can ve malından emin ve hastalıktan uzak ve günlük azığı da yanında mevcut olduğu halde sabaha çıkarsa, bütün dünya kendisine verilmiş demektir. (Tirmizi.).

Resulullah (s.a.v.) kulun ihtiyacından fazlasını Allah yolunda harcamasının kendisi İçin hayırlı olduğunu ve harcama-yıp tutmasının kendisi için şerli olduğunu ve yeter miktardaki maldan dolayı muaheze edilmeyeceğini haber vermiştir. (Tir-mizt.).

Resulullah, ümmetinden birinin dünyalıktan kendisinden üstün olan bir kimseye bakmasını yasaklamış, dünyalıkta kendisinden, aşağı olan bir kimseye bakmasını emretmiştir. (Bu-hari, Müslim.).

Resulullah (s.av.), dünyadan ancak, belalar, musibetler ve fitneler kaldığmı haber vermiştir. (İbn-i Mace.).

Resulullah (s.a.v.), dünyanın hali insandan helada çıkanın hali gibi olduğunu, evveli hoş ve lezzetli olsa da sonunun bu olduğunu, haber vermiştir. (İmam Ahmed, Tabarani.).

Resulullah (s.a.v.), Allah Teala'nuı hakiki kullarının dünyada nimetlenmiş olmadıklarım onların önlerinde cennet nimeti bulunduğundan, o ebedi nimetin yerine bu dünyanın fani nimetine razı olmayacaklarını haber vermiştir. (Müsned, Ahmed.).

Resulullah (s.a.v.) bu ümmetin evvelinin iman, zühd ve takvalık sayesinde kurtulacağım ve sonunun da cimrilik ve tamah yüzünden helak olacaklarını bildirmiştir. (Tabarani).

Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur, «Allah'ım hayat an-cah ahİret hayatıdır. (Buharı, Müslim.).

Resulullah (s.a.v.) bir insanın hastasını yemek içmekten koruduğu gibi, Allah Teala'nın da bir kulu sevdiği vakit onu dünyadan koruyacağını haber vermiştir. (Tirmizi.).

Osman b. Maz'un öldüğü vakit Resulullah (s.a.v.) onun yanma girip, eğilip onu öptü ve, «Ey Osman! Allah sana rahmet etsin, sen dünyadan bir şey almadın dünya da senden birşey almadı» buyurdu. (Tabercni.).

Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur, «Dünyada zühd ve takvalık, kalbi ve bedeni rahatlatır. Dünyaya rağbet ise, keder ve üzüntüye sevkeder.» (Müsned-i Ahmed, Beyhaki.).

Resulullah (s.a.v.) «üzüntüsü yalnız ahiret olan kimsenin diğer üzüntülerine Allah kafidir, dünya işleri hakkında üzüntüsü çeşitli olan kimse dünya vadilerinden hangisinde helak olursa olsun, Allah Teala ona aldırmaz, buyurmuştur.» 7V> berem, Tirmizi, İbn-i Mace.).

Resulullah (s.a.v.) haber vermiştir ki, «dünyada en çok zevk-ü sefa süren ve cehennemliklerden olan biri kıyamet günü getirilir de cehenneme bir kerre daldırılır, sonra da, «Ey Ademoğlu sen hayatında iyi bir gün geçirdin mi? Hiç refahlı bir hayat gördün mü?» diye sorulur. «Vallahi görmedim, Ya Rabbî!» cevabını verir. Sonra dünyada en fazla şiddet ve belaya uğrayan cennetliklerden biri getirilir ve cennete bir kere daldırılır. Sonra buna da, «Ey Ademoğlu sen hayatında hiç sıkıntıya uğradın mı? Hiç bela gördün mü?» diye sorulur. «Hayır vallahi hiçbir belaya uğramadım. Hiçbir sıkıntı da görmedim» der. (Müslim.).

İmam Ahmed'in, Zühd bahsinde rivayet ettiğine göre, Vehb b. Münebbih demiştir ki, «Allah Teala, Musa ile Harun aleyh im esselamı Firavn'a gönderdiği vakit onlara, «Onun ziyneti ve faydalandığı şeyler sizi şaşırtmasın. Bunlara göz dikmeyin, çünkü bunlar dünya hayatının debdebesi olup, azmış olanların ziynetidir. İstesem size, Firavn'ı aciz bırakacak bir süs ve ziynet verirdim, fakat ben sizi bu dünyanın nimetinden uzak tutarım ve size bu bolluğu vermem, hatta bütün dostlarıma aynı muameleyi yaparım. Dostlarım için eskiden beri bu yolu seçtim. Şefkatli bir çobanm koyunlarım tehlikeli otlaklardan koruduğu gibi, ben de dostlarımı dünyalıktan korurum. Şefkatli bir çobanın develerini tehlikeli yerlerde yatırmaktan uzaklaştırdığı gibi, ben de. dostlarımı dünya nimetlerinden uzaklaştırırım. Dostlarımı dünya nimetlerinden uzaklaştırmamın sebebi, onların benim katımda değersiz olduklarından dolayı olmayıp, bilakis dünya, nefis ve heva onları azdırmasın daahirette benîm ikram ve ihsanım olan nasiblerini tam almaları İçindir. Bilmiş ol ki, dünyada kullarım benim için zühd (her türlü zevke karşı koyarak

kendini ibadete verme) den daha güzel bir süsle süslen m em işlerdir. Zühd, muttaki-lerin ziynetidir. MüttakilerİN tanınacakları elbiseleri, huzur, sükûnet, Allah korkusu, tevazu, takvalık ve huşudur. Yani muttakiler bunlarla süslenirler. Simaları secde, eserinden yüz-îeriîKÎendir. (Bu bir nurdur ki, kıyamette de bununla tanınacaklardır) iste bunlar hakkıyla benim dostlarımdır. Bu gibilere uğradığın vakit onlara şefkat kanatlarını ser, kalp ve dilinle onlara karşı yumuşak ve mütavazi ol» buyurmuştur.

Yine îmam Ahmed'in rivayet ettiğine göre, Vehb b. Mü-nebbîh şöyle anlatıyor, «Havariler, İsa aleyhisselam'a, «Ya İsa (a.s.) kıyamette kendilerine hiçbir korku ve üzüntü erişmeyecek olan Allah dostlarının vasıfları nelerdir, bize anlat?» dediler. İsa (a.s.) «İnsanlar dünyanın dış yüzüne bakarken, Allah dostları ise dünyanın iç yüzüne bakmışlardır. İnsanlar dünyada peşin alacakları şeylere bakarken Allah dostları dünyanın- veresiyesine (ahirette alacaklarına) bakmışlardır. Allah dostları kalplerini Öldürmesinden korktukları dünyalıkları öldürmüşlerdir ve kendilerini terk edeceğini bildikleri dünyalığı terketmişlerdir. Dünyalıktan çok az şey edinmişlerdir. Allah dostlarının zikri dünyayı bırakmak olmuştur, dünyadan elde ettiklerine sevinme yerine üzülmüşlerdir. Dünyayı almak için onlara karşı çıkanlara dünyayı bırakmışlardır, haksız olarak dünyada yükselmek isteyenleri azaltmışlardır, dünyadan eskiyenler; yenilemedikleri gibi dünyayı aralarında harap edip onu tamir etmemişlerdin. Bir daha diriltmemek üzere dünyayı kalplerinde öldürmüşlerdir, dünyayı yıkıp onun yerine ahîreti yapmışlardır. Dünyayı satıp onun yerine baki ve ebedi olan ahireti satın almışlardır, dünyayı bırakıp bu yüzden sevinmişlerdir. Dünya ehlinin yerde serilmiş ve kendilerine işkence yapılmış olduğunu bu yüzden devamlı ölümü hatırlamışlardır. Hayat hatıralarını öldürüp Allah'ı ve Allah'ın zikrini sevmişlerdir. Allah'ın zikriyle kendileri aydınlanıp, etraflarını aydınlatmışlardır, onlara ait şaşılacak haber olduğu, gibi onların ya-nmda da eskilere ait şaşılacak haberler vardır. Allah'ın kitabı onlarla kaim clup, onlar da Allah'ın kitabıyla kaim olmuşlardır. Kitab onlan anlatmıştır, onlar da kitabı anlatmışlardır, kitap onlar sayesinde öğrenilmiştir, onlar da kitabla amel etmişlerdir. Elde etmiş oldukları şeyleri kendilerinden görmeyip, onları Allah'ın bir lutfu ve ihsanı olarak görmüşlerdir. Allah in rahmetini umud ederken azabından da emin olmamışlardır. Allah'ın azabından korkarken rahmetinden de umudlarım kes-memişlerdir» buyurdu.

Süleyman b. El-Mugire'den o da Sabit'den naklen rivayet etti. Sabit demiştir ki, «İsa aleyhisselam'a «Ya Resulullah ih- -tiyacın İçin bineceğin bir merkeb edinseniz olmaz mı?» diye sorulduğunda, İsa aleyhisselam, «Allah beni sever, bundan dolayı beni merkeb hizmetçisi yapmaz» diye cevap verdi. Ve İsa aleyhisselam şöyle devam etti: «Hazinelerinizi Allah yolunda tasadduk edin. Çünkü kişinin kalbi, hazînesinin yanındadır. Dünyalığın fazlasından sakının, çünkü dünyalığın fazlası, Allah katında azabdır. Ey İsraüoğullan! Evlerinizi misafirlerin evleri gibi yapın, bu alemde sizin için ev yoktur, çünkü siz yolcusunuz.» İsa (a.s.) «Ey havariler cemaatı hanginiz deniz dalgası üzerinde ev, yapabilir?» dedi. Onlarda, «Ya Resulullah! Deniz dalgası üzerinde ev yapmaya kimin gücü yeter, kimse bunu yapamaz» dediler. Isa Aleyhisselam, «Dünyadan sakının, bunu devamlı bir mesken edinmeyin, cennete girmek isteyen kimsenin, buğday ekmeği yemesi, tatlı su içmesi, köpeklerle beraber çöplüklerde uyuması bile çoktur» dedi.

İmam Ahmed'in rivayet ettiğine göre, Hayseme demiştir ki, «İsa aleyhisselam, «Zengin cennete giremez. Dünyanın tatlılığı ahîretin acılığı, dünyanın acılığı ahiretin tatlılığıdır Ey İsrail oğullan! Dünyaya önem. vermeyin ki dünya sizin yanınızda kolay olsun. Dünyayı hakir görün ki ahiret sizin yanınızda şerefli olsun. Dünyaya ikram etmeyin kî ahiret sizin yanınızda kolay olsun. Çünkü dünya ikram edilmeye layık değildir. Dünya her gün insanları fitneye ve hüsrana çağırır.» dedi.

Hasan-ı Basri demiştir ki, «Dünyayı hakir görün, vallahi' dünyanın en mutlu zamanı hakir görüldüğü zamandır. Vallahi güneşin doğduğuna ehemmiyet vermiyorum.»

Ebu Abdullah demiştir ki, «Dünya Allah katında ne kadar değersizdir. Dünyanın azı faydalı, çoğu

zararlıdır.»

Sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia edenler demişlerdir ki, Selef-i salihinden, «Dünya sevgisi, bütün hataların başıdır ve aslıdır» diye tevatür yoluyla nakledilmiştir. Bu ifadenin hadis-i şerif olduğu rivayet edilmiş ise de, hadis olduğu sabit değildir. Fakat bu ifade, İsa aleyhisselam'dan rivayet edilmiştir. İsa aleyhisselam demiştir ki, «Hatanın başı dünya sevgisidir, kadınlar şeytanın tuzağı, içki ise bütün kötülükleri toplayıcıdır.»

İmam Ahmed'in rivayet ettiğinee göre, Süfyan demiştit ki, «İsa Aleyhisselam, «Dünya sevgisi bütün hataların aslıdır, malda bir çok hastalıklar vardır» dedi. Ona «Malın hastalığı nedir?» diye sordular. O da, «Mal sahibi böbürlenmekten ve kibirlenmekten kurtulamaz» dedi. «Bunlardan kurtulursa» dediler, O da, «Malla uğraşmak onu Allah'ın zikrinden alıko-yar» dedi.

Sabreden, fakirlerin üstün olduğunu İddia edenler demişlerdir ki, «Dünya sevgisinin bütün kötülüklerin başı olduğu tecrübe ve müşahadeyle bilinmektedir. Çünkü dünya sevgisi görünür görünmez kötülüğe çağırır. Bilhassa bir çok kötülüklerin işlenmesi dünya sevgisine bağlıdır. Çünkü dünya sevgisi aşığını sarhoş eder de kötülüğü ve kötülüğün çirkinliğini ve kötülükten uzaklaşmayı bilmez. Dünya sevgisi, aşığını önce dinde şüpheli olanlara, sonra mekruh olanlara, sonra da, Allah'a sığınırız küfre düşürür. Hatta bütün ümmetleri, peygamberlerini yalanlamaya, küfre ve helake sevkeden ancak dünya sevgisidir. Peygamberler ümmetlerini şirk ve günahlarla kazandıkları dünyalıktan yasaklayınca, dünya sevgisi onlan peygamberlerine karşı gelmeye ve onlan yalanlamaya sevket-miştîr. Bu alemde bütün kötülüklerin kaynağı dünya sevgisidir. İblisin günahını unutma, onun günahının sebebi makam sevgisidir ki makam sevgisi dünya sevgisinden daha kötüdür. Makam sevgisi yüzünden Firaun. Haman ve orduları, Ebu Cehil ve kavmi ve Yahudiler kafir oldular. Dünya ve makamı sevenler cehennemi dolduracaklardır. Dünyada zühd ve takva sahipleri cenneti dolduracaklardır. Dünya sevgisiyle sar-

hoşluk, içki sarhoşluğundan daha fenadır. Dünya sevgisiyle sarhoş olan ancak kabrin karanlığında ayıhr. Şayet dünyada onun gözünden perde: açılsaydı, bu sarhoşluktaki kötülükleri elbette bilecekti. Dünya, akıllan en büyük sihirle sihirler.»

İmam Ahmed'in rivayet ettiğine göre, Malik b. Dinar demiştir kİ, «En büyük sihirbaz olan dünyadan korkun, çünkü dünya kalpleri sihirler.»

Yahya b. Muaz er-Razi demiştir ki, «Dünya şeytanın şarabıdır, ondan her kim içerse Ölüler ordusunda ve hüsrana uğramışlar arasında pişman olarak ayılır.»

Dünya sevgisinin en azı, Allah'ı ve Allah'ın zikrim sevmekten alıkoymasıdır. Bir kimseyi malı Allah'ın zikrindfcn aîıkoyarsa, o kimse hüsrana uğrayanlardandır. Allah'ın zikrinden uzaklaşan kalbe şeytan yerleşir onu istediği tarafa çeker. Şeytan şerri çok iyi bildiği için kalbiyle dünyaya tapan kimseyi hayır amellerinden bazılarını yapmaya rari' ederek o kimseye bu amellerinde hayır yaptığını zannettirir. Halbuki o kimsenin kalbi dünyaya tapmaktadır. Kalbi dünyaya tapan bir kimse ise, iyi amelleri nasıl yapabilir?

Resulullah (s.a.v.), kalbiyle dünyaya tapana lanet ve beddua ederek, «Altm ve gümüşün kölelerine lanet olsun, altının kölesi de helak olsun, gümüşün kölesi de helak olsun. Bunlar (dünyalık) verilirse razı olurlar, verilmezse kızarlar» buyurmuştur.

Resulullah (s.a.v.), bu hadis-i şerifiyle, dünyanın kulu ve kölesi olanlan açıklamaktadır. Dünya, Resulullah'ın karşısına çıkıp kendisini kabul etmesini istemiş, fakat Resulullah (s.a.v.) onu iki eliyle itip geri çevirmiştir. Sonra dünya ashab-ı Kiramın karşısına çıkıp kendisini kabul etmelerini istemiş, onlardan bir kısmı Resulullah (s.a.v.)'ın yolunu tutup onu kabul etmemişlerdir, ama bunlar çok azdır. Diğer kısmı ise ona, «Sende ne var?» diye sormuşlar,

«Bende helal, şüpheli, mekruh ve haram vardır» diye cevap vermiş. Onlar da, «Helalini getir, ondan başkasına ihtiyâcımız yoktur» deyip helalini almışlardır. Sonra dünya, ashab-ı kiramdan sonra gelenlerin karşısına çıkıp, kendisini kabul etmelerini istemiş, onlar dd helalini istemişler bulamamışlar, mekruh ve şüpheli olanları almışlar. Dünya onlardan sonra gelenlerin karşısına çıkıp kendisini kabul etmelerini istemiş, onlar da helalini istemişler bulamamışlar, mekruh ve şüpheli olanları aramışlar bulamamışlar dünya onlara, «Bunları sizden önce gelenler aldılar» de-, miş. Onlar da, «Haram olanları getir» deyip onu almışlardır. Dünya bunlardan sonra gelenlerin karşısına çıkıp kendisini kabul etmelerini istemiş, onlar da dünyadan haram olanları istemişler, dünya onlara, «Haram, zalimlerin ellerindedir, zalimler haramı kendilerine tahsis ettiler» demiş onlar da haramı almak için çareler aramışlar. Fakat bir facir haramdan b'r şey almak için elini uzattığında o haram şeyi kendisinden önce daha kuvvetli ve daha facir birinin almış olduğunu görmüştür. Halbuki dünyadaki bütün insanlar misafirdirler, ellerindekiler de emanettir. Nitekim İbn-i Mes'ud demiştir ki, «Dünyada bulunan her fert misafirdir, malı da emanettir. Misafir gider emanet kalır.»

Sabredenlerin üstün olduğunu iddia edenler demişlerdir ki, «Dünya sevgisi bütün kötülüklerin başı olup bir çok yönden dini İfsad edicidir. Birincisi, dünya sevgisi, dünyaya tazim etmeyi gerektirir. Halbuki dünya Allah katında hakirdir. Allah' in tahkir ettiği bir şeyi tazim etmek en büyük günahlardandır, ikincisi, Allah Teala dünyaya lanet, gazab ve buğz etmiştir. Ancak dünyada Allah için olanlar müstesnadır. Allah'ın lanet, buğz ve gazab etmiş olduğu şeyi seven kimse fitneye, Allah'ın buğzuna ve gazabına hedef olmuş olur. Üçüncüsü, bir kimse dünyayı sevince onu gaye ve maksad edinmiş olup, Allah'ın kendisine ve ahîrete ulaşmak için vesile kıldığı amelleri dünya için vesile kılmış olur. Burada iki şık vardır, birincisi, vesileyi gaye ve maksad edinmektir. İkincisi, ahiret amellerini dünyaya vesile kılmaktır. Bu her bakımdan büyük bir günahdır. Nitekim Allah Teala, «Kim (sadece) dünya hayatını ve ziynetini isterse, biz öylelerine amellerinin karşılığını burada tamamen öderiz. Bu hususta, onlara, cimrilik yapılmaz-Bunlar Öyle kimselerdir ki, ahirette kendilerine ateşten başka bir şey yoktur. Yaptıkları bütün ameller orada boşa gidecek-Zaten bütün yapmış oldukları şeyler boştur» (Hud/15-16). diğer bir ayette, «Her kim acele (geçen dünya)yı isterse, diledi ğiıtiz kimseye dilediğimiz kadar peşin (dünyalık) veririz. Sonra da ona cehennemi tahsis ederiz. Yerilmiş ve kovulmuş bir halde oraya girer.» (İsra/18) diğer bir ayette de, «Her kim ahiret sevabını isterse, onun sevabını artırırız ve her kim dünya menfaatim isterse ona da dünyalık veririz, fakat ahirette ona hiçbir nasib yoktur.»- (Şura/20) buyurmuştur.

Bu üç ayet birbirine benzer ve bir manaya delalet eder. Yanİ bir kimse ameliyle dünyayı ve dünyanın ziynetini isteyip Allah'ı ve ahîreti istemezse, onun nasibi İstediğidir, istediğinden başka nasibi yoktur. Hadis-i şerifler bu ayet-î kerimeyi açıklamaktadır. Nitekim Ebu Hüreyre, (r.a.)'nin,rivayet ettiği bir hadis-i şerifde, «Kıyamet gününde ilk defa ateş üç sınıfla tutuşacaktır. Birinci sınıf dünya için savaşanlardır, ikinci sınıf dünya için sadaka verenlerdir, üçüncü sınıf dünya için okuyanlardır, bunlar amelleriyîe dünyayı ve dünya nasibini istemişlerdir» buyurmuştur. (Müslim.).

Nesei'nin rivayet ettiğine göre, Ebu Ümame demiştir ki, «Bir adam Resulullah (s.a.v.)'a gelerek, «Ya Resuhıllah! Bir kimse hem mükafat hem de namının anılması için savaşıyor, onun için ne var?» diye sordu Resulullah (s.a.v.), «Onun için hiçbirşey yoktur» buyurdu. Sonra da, «Şüphe yok ki, Allah Teala, ancak rızası 'için yapılan halis amelleri kabul eder.» buyurmuştur. Bu savaşan kimse mükafat almaya niyet ederken insanlar arasında namının yayılmasına da niyet edince, ameîi sırf Allah nzası için olmadı. Bu yüzden amelinin hepsi boşa gitmiştir.

İmam Ahmed'in Müsned'inde ve Ebu Davud'da rivayet, edildiğine göre, Ebu Hüreyre (r.a.) demiştir ki, «Bir kimse, «Ya Resulullah! Bir adam Allah, yolunda cihad etmek istiyor, halbuki dünya menfaatlanndan bir şey de elde etmek istiyor, (bunun hakkında ne dersin)» diye sordu. Resulullah (s.a.v.), «Onun için hiçbir ecir yoktur» buyurdu. Resulullah' m bu cevabı insanlara çok

ağır geldi. O kimseye «Resuluîlah (s.a.v.)'a. bunu tekrar ser, galiba soruyu anlayamadı» dediler. O kimse de «Ya Resulullah! Bir adam Allah yolunda cihad etmek istiyor, halbuki dünya menfaatlanndan bir şey de elde etmek istiyor» diye tekrar sordu. Resulullah (s.a.v.) «Onun için

hiçbir sevap yoktur» buyurdu. O kimse aynı soruyu üçüncü defa sordu. Resulullah (s.a.v.)'da «Onun için hiç bir ecir yoktur» buyurdu.

Nesei'nin rivayet ettiğine göre, Ubade b. Samit demiştir ki, Resulullah (s.a.v.), «Her kim Allah yolunda sadece bir yular elde etmek niyetiyle savaşırsa, ona ancak niyet ettiği şey , vardır» buyurmuştur.

Ebu Davud'un rivayet ettiğine göre, Ya'la b. Münya (r.a.) demiştir ki, «Resulullah <s.a.v.) harbe çağınjı. Halbuki ben ihtiyar bir kimse idim, benim hizmetçim de yoktu. Benim yerime ücretli gidecek bir kimse aradım. Ganimet hissemi de ona verecektim. Bir adam buldum. Ordunun hareket etmesi yaklaşınca bana geldi ve, «Sehimler nedir, benim hisseme ne düşecek, bilmiyorum? O halde ister hisse olsun, isterse olmasın, bana belli bir şey tayin et» dedi. Ben de, «Onun için üç altın tayın ettim, ganimet hazır olduğu vakit onun hissesini vermek istemedim, fakat ona tayin ettiğim üç altın, hatırıma geldi. Resulullah (s.a.v.)'a geldim. Ona o adamın durumunu anlattım. Resulullah (s.a.v.), «Onun İçin bu savaşında dünya ve ahİrette tayin ettiği üç altından başka bir şey yoktur» buyurmuştur.

Ebu Davud'un rivayet ettiğine göre, Abdullah b. Amr demiştir ki, «Ya Resulullah! Cihad ve savaştan bana haber ver.» dedim. Resulullah (s.a.v.), «Ey Abdullah b. Amr eğer sabrederek, seyab ümid ederek savaşırsan,' Allah seni sabredi-ci, sevap ümid edici olarak diriltecek, eğer riyakarlık ve mal toplamak için savaşırsan, Allah da seni riyakar ve mal çoğaltıcı olarak diriltecek. Ey Abdullah b. Amr ne hal üzerine savaşırsan veya şehİd edilirsen, Allah da seni o hal üzerine diril-tecek» buyurdu.

tmam Ahmed'in Müsned'mdt ve Ebu Davud'da rivayet edildiğine göre, Ebu Eyyüb (r.a.) demiştir ki, «Resulullah şöyle buyururken işittim «Yakında size bir çok şehirler fethedilecek, o şehirlere sizden müfrezeler gönderilecek. Sizden bir kimse (parasız) o müfrezede gitmeyi istemeyecek, kavmi içîn-den çıkıp kaçacak. Sonra kabilelere kendisini arz edecek ve,«Şöyle müfrezeye beni kim ücretli tutacak, ben onun vazifesini yapayım» diyecek. Bilmiş olun ki, «O kimse kanının son damlasına kadar ücretlidir, gazi değildir.»

Dikkat edin, dünya sevgisi, mücahidlerden olan bu kimseyi ecirden nasıl mahrum ediyor ve onun cihad amelini nasıl bozuyor, nasıl onu cehenneme ilk girenlerden kılıyor.

Dördüncüsü, dünya sevgisi, kul ile ahirette kula fayda verecek amellerin arasına girip, kulu o amellerden alıkoyan İnsanlar bu konuda bîr çok mertebelere aynlırlar. Dünya sevgisi bir çok kimseleri İman etmekten ve müslüman olmaktan ahkor. Dünya sevgisi, bazı kimseleri taat ve ibadet yapmaktan tamamiyle alıkoyduğu gibi, insanlar için vacip olan haklan da ödemekten tamamiyle alıkoyar. Dünya sevgisi, bazı kimseleri bir çok vacipleri yapmaktan alıkoyar. Dünya sevgisi, bazı kimseleri taat ve ibadetleri vaktinde ve layık olduğu şekilde eda edilmekten alıkoyup ya İbadetlerin vaktinde veya eda edilmesinde kusur yaptırır. Dünya sevgisi, bazılarının kalbini doldurur, kalp Allah için boş olmadığından ibadetleri içten değil, dışdan eda ederler. Dünya sevgisinin en aşağı derecesi, kulu saadetten alıkoymasıdır. Kulun saadeti, kalbin Allah sevgisi için, lisanın Allah'ı zikr için boşalıp kalp ile lisanın zikirde birleşmesidir. Dünya aşkı ve dünya sevgisi ahirete mutlaka zarar verir. Nitekim merfu olarak rivayet edilen bir hadis-i şerirde, «Her kim dünyayı severse ahiretine zarar vermiş olar, her kim de ahiretinİ severse dünyasına zarar vermiş olur.'O halde siz baki olan şeyi fani olan şey üzerine tercih ediniz» buyurmuştur. Bu hadisi şerifi, îmam Ahmed, Bez-zar, Taberani, İbn-i Hibban ve Hakim rivayet etmiştir.

Beşincisi, dünya sevgisi, kul için en büyük üzüntüdür. Nitekim Tirmizi'nin rivayet ettiğine göre, Enes b. Mailk demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.), «her kimin en büyük üzüntüsü ahiret olursa, Allah onun zenginliğini kalbine kılar, işlerini dağınık olmaktan kurtarır ve dünya ona boyun eğerek gelir. Her kimin en büyük üzüntüsü de dünya olursa, Allah onun fakirliğini iki gözü arasında kılar, işlerini dağıtır ve dünyadan da kendisine ancak mukadder olan verilir» buyurmuştur.

Altıncısı, insanlann en şiddetli azabı dünya sevgisi yüzündendir. İnsan dünya sevgisi yüzünden üç yerde azab çeker. Birincisi, dünyadadır, dünyalığı elde ederken çalışmasındaki ve dünya ehliyle mücadele ve münakaşasındakİ azabıdır. İkincisi kabirdedir, kabirde elinden kaçırmış olduğu servete üzülerek azab çekmesidir. Çünkü ebedi kavuşması mümkün olmayacak şekilde kendisiyle sevdiği servet arasına perde çekilmiştir. Sevdiği servetin yerine kendisine hiç bir karşılık da verilmemiştir. îşte kabirde İnsanların en şiddetli azabı budur. Keder, gam, üzüntü, hasret, insanın ruhunda, en zehirli yılanın, akrebin vücudda yaptığı tahribatı yapar. Nitekim imam Ahmed'in rivayet ettiğine göre Vehb. b. Münebbİh demiştir kî, (Beytimakdİs'İ tahrib eden ve yetmiş bin YahudİyiÖldürdüğü söylenen BabİlKralı) Buhtunnasir'ın esir ettikleri arasında bulunan Hezekiel aleyhisselam uzun bir hadisinin sonunda şöyle demektedir. «Fırat kenarında uyuyordum. Bir melek gelip, başımdan tutarak beni bir yere götürüp koydu. Orası b!r harb meydanıydı. Bir de baktım kî, orada kuşların ve yırtıcı hayvanların etlerini ve mafsallarını parçalamış olduğu on bin ölü bulunmaktaydı. Cenab-ı Hak bana, «Bir çok kimseler öldüklerinde veya öldürüldüklerinde benden ve benim kudretimden kaçıp kurtulacaklarını iddia ediyorlar bunları çağır» buyurdu. Ben de onları çağırdım. Bir de baktım ki, her kemik ayrılmış olduğu mafsala koşuyordu. Her kemiğin ayrılmış olduğu mafsalını tanıması kadar bir kimse arkadaşını tanıyamazdı. Nihayet kemikler birbiriyle birleşti, sonra üzerlerinde etler bitti, sonra onların üzerinde damarlar bitti, sonra derileri yayıldı. Be-n olanlara bakıyordum. Sonra Cenab-ı Hak bana. «Onların ruhlarını çağır» buyurdu. Ben de, ruhlarını çağırdım. Bir de baktım ki, her ruh ayrılmış olduğu cesedine girdi. Onlar kalkıp oturunca, onlara «Siz neredeydiniz?» diye sordum: Onlar da, «Bİz ölüp dünyadan ayrılınca bize bir melek gelerek, «Amellerinize gelin, ücretlerinizi alın. Bizim sizin hakkınızda, sizden öncekiler hakkında ve sizden sonra kıyamete kadar gelecekler hakkında adetimiz böyledir» deyip, bizim amellerimize baktı, bizi putlara tapanlar buldu, bizim cesetlerimize kurtlar musallat etti, ruhlarımız bundan elem ve acı çekiyordu. Ruhlarımıza gam, keder ve üzüntü musallatti, cesetlerimiz de bundan elem ve acı çekiyordu. Bize böyle devamlı azab cdilİycrdu. Nihayet sen bizi çağırdın» dediler

Dünyayı sevenler hem dünyada hem de ahirette rahat edemezler. «Bizi putlara tapanlar buldu» ifadesinden, paraya tapanlarla, putlara tapanların eşit olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Resulullah (s.a.v.), «Altının kölesi de helak olsun, gümüşün kölesi de helak olsun» diye beddua etmiştir. Netice olarak dünyayı seven hem kabrinde hem de Allah'a kavuştuğu günde azab görecektir. Nitekim Allah Teala, «Onların ne malları, ne evladları seni imrendirmesin. Allah, bunlar sebebiyle onlara ancak, dünya hayatında azaba uğratmayı ve kafir oldukları halde canlarının çıkmasını istiyor» (Tevbe/55) buyurmuştur.

Selefi salihinden bazıları, «Allah onlara mallan toplamakla azab eder, o mallan sevmeleri sebebiyle onlardaki Allah'ın hakkını men ettikleri için kafir olarak canları çıkar» demişlerdir.

Yedincisi, dünyayı seven, ona aşsk olan ve onu ahirete tercih eden kimse mahlukatm en beyinsizi ve en akılsızıdır. Çünkü bu dünyayı seven kimse hayali bakikata, uykuyu, uyanıklığa, geçici gölgeyi devamlı olan nimete, fani olan dünyayı baki olan ahirete tercih etmiş, refah ve bolluk içinde olan ebedi hayatı verip, uykuda görülür rüyalar gibi veya geçici gölge gibi olan dünya hayatını satın almıştır. Aklı başında olan kimse bu gibi şeylere aldanmaz. Nitekim bir arabi bir kavme uğramış, yedirip içirmişler sonra arabi bir çadınn gölgesine yatıp uyumuş, kavim çadırlarını söküp gitmişler. Arabi güneşin sıcaklığından uyanmış ve şöyle demiş; «En büyük kaygısı ve üzüntüsü dünya olan kimse, elbette aldatıcı bir ipe tutunmuştur.»

Selefi Salihinden bazıları şu beyti sık sık tekrarlıyordu, «Ey devamlı olmayan dünya lezzetlerine düşkün olanlar, ge-Çİcİ gölgeye aldanmak ahmaklıktan başka bir şey değildir.»

Yunus b. Abdü'1-A'la demiştir ki, «Ben dünyayı rüyasında hoşuna giden ve gitmeyen şeyleri gören bir adama benzetiyorum. O adam böyle rüyalar görürken birden uyanıverîî.

İnsanlar da aynen bunun gibi dünyada bir nevî uykudadırlar, öldükleri vakit uyanırlar.»

İbn-i Ebi'd-Dünya'nın rivayet ettiği göre, Leys demiştir ki, «İsa aleyhisselam dünyayı her çeşit süsle .süslenmiş yaşh bir kadın suretinde gördü. Ona, «Kaç kere evlendin?» diye sordu. O da, «Sayılamayacak kadar çok» dedi. İsa aleyhisse-îam, «Hepsi Öldü mü, yoksa seni boşadılar mı» diye sordu. O da, «Hepsini ben Öldürdüm» dedi. tsa Aleyhisselam, «Seninle evlenecek elan yeni kocalara yazıklar olsun, teker teker Öldürmüş olduğun eski kocalarından nasıl ibret almıyorlar ve senden sakınmıyorlar?» dedi.

Denilmiştir ki,

Aç ve çıplak olmalarına rağmen dünyadan bıkmazlar, İnsanların en bedbahtıdır onlar. Dünya, bir anda dağılıp giden yaz bulutuna benzer. Devamlı olmayan bir nimette sefa ne gezer.

Şeylerin en çok dünyaya benzeyeni gölgedir. Sen onu sabit bir hakikat olarak görürsün, halbuki o devamlı çekilip toplanmaktadır. Sen onun peşine düşersin fakat ona yetişemezsin. Şeylerin en çok dünyaya benzeyeni serabdır. Susayan, onu su zanneder, nihayet ona vardığı vakit (zannettiği gibi) bir şey bulamaz. Onun yanında Allah'ı bulur. O da, onun tamamiyle hesabını görür. Allah çok çabuk hesap görendir. Şeylerin en çok dünyaya benzeyeni uykudur. Kul,, uykusunda hoşuna giden ve gitmeyen şeyleri görür uyandığı vakit bunların hakikat olmadığını bilir. Dünya, yaşh, şom ağızlı, gaddar, çirkin, istenmesi için her çeşit süslerle süslenerek bütün çirkinliklerini örten bir kadına benzer. Sadece dış görünüşüne aldanip onunla evlenmek isteyene, «Benim rnehrim ancak ahireti peşin olarak vermendir, çünkü biz iki kumayız bir arada bulunmamıza izin yoktur, zaten İkimiz bir kimseye mubah da de ğiliz» der. Onu istiyenler dünyayı tercih ederler ve, «maşukuna kavuşmak isteyene bir vebal yoktur» derler. Başındaki duvağı ve üzerindeki süsleri alındığı vakit, onun bütün çirkinlikleri ortaya çıkar. Bazıları onu derhal boşayıp fahat ederler, bazıları da onunla beraber yaşamayı tercih ederler. Fakat daha zifaf gecesi tamamlanmadan feryadlar, bağırmalar ve haykırışlar yükselir. Dünyanın müezzini , insanlar arasında, «kurtuluşun en hayırlısına gelin» diye çağınr. Dünya için çalışanlar ve dünya için namaz kılanlar onun peşine düşüp sabah akşam gece gündüz onu avlamak için devamlı koşarlar. Onlardan her biri, kollan kanatlan kırık olarak dönerlerken dünyanın ağına düşerler. Dünyada onları kasaba teslim eder.

İbn-i Ebi'd-Dünya'nın rivayet ettiğine göre, İbn-Î Abbas demiştir ki, «Kıyamet günü dünya, beyaz saçları siyah saç-larina karışmış, yeşil gözlü, dişleri sarkmış, hilkati çirkin yaşh bir kadın suretinde mahşer yerine getirilecek, mahşer halkına yukardan bakacak ve mahşer halkına, «Bunu tanıyor musunuz?» diye sorulacak. Onlar da, «Bunu tanımaktan Allah'a sığınırız» diyecekler. Onlara, «İşte bu dünyadır, bunun yüzünden birbirinize girdiniz. Akrabalık bağlarını kestiniz. Bir birinizi çekemediniz, bir birinize buğz ettiniz, bir birinizi aldattınız» denilecek. Sonra dünya cehenneme atılacak, bu sırada dünya, «Ya Rabbi! Bana tabi olanlar, benim taraftarlarım nerede?» diye sorunca, Allah Azze ve Celle, «Onun taraftarlarını ve ona tabi olanlan da onunla beraber cehenneme atın» buyuracaktır.

İbn-i Ebi'd-Dünya'nın rivayet ettiğine göre, Ebu'1-Ala demiştir ki, «Ben rüyamda çok yaşlı, üzerinde dünyanın her türlü ziyneti bulunan bîr kadın gördüm. İnsanlar onun etrafında toplanmış, şaşkın şaşkın ona bakıyorlardı. Onlann yanına geldim ve hayranlıkla ona baktıklanna şaştım kaldım. Kadına «Sen kimsin?» diye sordum. O da, «Yazık sana, beni tanımadın mı?» dedi. Ben de, «Hayır» dedim. O da, «Ben dünyayım» dedi. Ben de, «Senin şerrinden Allah'a sığınının»

dedim. O da, «Benim şerrimden' kurtulmak istersen paraya kıymet verme» dedi.

îbn-i Ebi'd-Dünya'nm rivayet ettiğine göre, Ebu Bekir b. Ayyaş demiştir ki, «Ben rüyamda dünyayı yaşlı, çirkin, beyaz saçlı bir kadın suretinde gördüm, ellerini çırpıyordu. İnsanlar arkasında ona uyduklan halde el çırparak oynuyorlardı. Tam karşıma gelince bana yönelerek, «Seni de kandirabilm bunları oynattığım gibi seni de oynatırdım» dedi Ebu Bekir bunu anlattıktan sonra ağlamaya başladı.

FudayI demiştir ki, «Duyduğuma göre adamın biri rüyasında yolun ortasında oturan bir kadın gördü. Kadın alabildiğine süslenmişti. Yanından geçen herkesi yaralıyordu. Arkasını döndüğü vakit güzellerin güzeli, yüzünü döndüğü vakit çirkinlerin çirkiniydi. Adam, «Senin şerrinden Allah'a sığınırım» dedî. Kadın, «Hayır, paraya buğz etmedikçe Allah seni benim şerrimden kurtarmaz» dedi. Adam, «Sen kimsin» dedi. O da «işte bildiğin dünyayım» dedi.

Hz. Ali (r.a.) dünyayı şöyle anlatmıştı: «Dünyada yaşayan, ihtiyarlayacak, hasta olan pişman olacak, fakir olan üzülecek, zengin olan imtihan edilecek, servetinin helalinin hesabını verecek, haramının azabını çekecektir.»

tbn-i Mes'ud demiştir ki, «Dünya, yurdu olmayanın yurdudur. Malı olmayanın malıdır. Dünyalığı ancak aklı olmayan toplar.»

İbn-İ Ebi'd-Dünya'nın zikrettiğine göre, Hasan-ı Basri, Ömer b. Abdülaziz'e şöyle bîr mektup yazmıştır, «Bundan sonra bilmiş ol ki, dünya İkamet yeri değil göçmek yeridir. Adem; aleyhisselam ukubet için buraya indirilmiştir. Ey müzminlerin emin! Dünyadan sakın, dünyadan azık almak onu terketmek-tir. Dünyada zenginlik dünyanın fakirliğidir. Her an insanları helak etmektedir. Dünyayı aziz tutan zelil olur. Dünyalık peşinde olan fakir düşer. Dünya bir zehir gibidir, bilmeyen onu yer de helak olur. Sen dünyalıkta, yarasını tedavi için ilacı az kullananlar gibi ol. Hilekâr, aldatıcı ve zalim olan bu dünyadan sakın. Bu dünya ki hilesi ile süslenmiş, aldatması ile gönülleri kendisine çekmiştir. Dünya boyalı, duvaklı bir gelin gibi gözlerin kendisine çevrilmesini, gönülleri kendisine çekmesini ve insanları kendisine aşık etmesini bilen bir hilebazdır. Dünya evlenmiş olduğu kocalarının hepsini öldürmüştür Yeni evlenecekler, Öldürülmüş olanlardan ibret almazlar. Kimse kimseyi ikaz etmez. Dünyaya aşık olanlardan bazıları mak-, şadına ulaşır, aldanır, azar ve ahireti unutur bütün meşgalemi dünya olur. Sonra birden ayaklan kayar, hasreti artar ,üzün-tüsü ve pişmanlığı çoğalır, ölümün acı ve sancılan üzerine Bu acı ve üzüntüler içinde kıvranır. Aradığını bulamaz. Kendini sıkıntıdan kurtaramaz, bu telaşlar içerisinde azıksız olarak yola çıkar ve yataksız olarak ortada kalır. Ey emiril nıü'minin! Dünyadan sakın zira dünyaya kıymet verenler ne zaman sevinirlerse, hemen ardından bir sıkıntı ile karr'-^r-Iar. Onların arasına giren aldanır. Ondan faydalanan ai görür. Onun bolluğu bela ile kanşıktır. Dünyanın devamı yok, zevale mahkûmdur. Neşesi üzüntü ile karışıktır. Giden gelmez, geleceğin ne olduğu da bilinmez ki, ona göre davranılsın. Umutları yalan, emelleri boş, safi görünen şeyleri bulanık, yaşayışı mihnet ve meşakkatdır. Aklı başında olan İnsan her an tehlikede olduğunun farkındadır. Varlıklan daima tehlikede, felaketten daima korkudadır. Eğer dünyayı yaratan Allah Teala, onun bu tehlikelerini haber vermese ve onun hakkında darb-ı meseller ortaya koymasa bile dünya bizzat kendisi hal ve davranışlanyla uykudakileri uyandinr ve gafiettekileri ten-bih ederdi. Halbuki bizzat Allah Teala dünyadan men etmİşve bu hususta Öğütler vermiştir. Dünyanın Allah katında bir kıymeti yok ve yarattığından beri bir defa olsun ona bakmamıştır. Dünyanın bütün hazineleri ve anahtarlan Resulullah (s. a.v.)'a arz edildiği halde Resulullah (s.a.v.) onu kabul etmemiştir. Çünkü Resulullah (s.a.v.) Rabbinin buğz ettiğini sevmekten çekinmiştir. Cenab-ı Hak, dünyayı iyi kullarından uzaklaştırdı da onu kötülere verdi. Onlar kendilerine verilen dünyalığı bir ikram sanıp buna aldandılar. Resulullah'ın açlıktan mübarek kamına taş bağladığını unuttular.»

Yine Hasan-ı Basri demiştir ki, «Ey Ademoğlu! Kalbini dünyaya bağlama, eğer kalbini dünyaya

bağlarsan en kötü bir Şeye bağlamış olursun. Dünyanın İplerini kopar, dünyanın ka-Pilannı kapat. Ey Ademoğlu! Dünyadan sana gideceğin yere kadar yetecek dünyalık kafidir. Çünkü dünya kendisine ikram edenleri ağaçlar üzerine asmıştır. Dünyaya değer vermeyin °na ihanet edin. Dünyanın en mutlu zamanı onu alçalttığınız imandır. Heyhat! Heyhat! Dünya gitti, ameller boyunlarda takılı kaldı.»

îsa aleyhisselam demiştir ki, «Dünyayı Rab edinmeyin sonra sizi köleler edinir. Dünyayı geçin, onu tamir etmeyin.Bilmiş olun ki, her kötülüğün aslı dünya sevgisidir. Ani ve kısa bir şehvet, sahibinin ömür boyu üzülmesine sebep olur. Dünya bir kulun kalbine yerleşirse, kalbinde üç şey birleşmiş olur. Birçok meşguliyetler içine düşer ki, meşakkatmdan kurtulamaz. Öyle bir fakirliğe düşer ki zengin olamaz. Bir çok arzu ve istekler içinde çalkalanır ki, sonu bulunmaz. Dünya hem arayan, hem de aranan bir varlıktır. Ahireti arayan dünyadaki rızkını tüketmedîkçe, dünya onun peşini bırakmaz. Ölümü gelince onun gırtlağına sarılır. Ey Havariler cemaatı! Dinimizin selamette kalmasıyla dünyadan az şeye razı olun. Nitekim dünyayı sevenler dünyalıklarının selamette kalmasıyla dinlerinden az şeye razı olmuşlardır.»

İbn-i Ebi'd-Dünya'nm rivayet ettiğine göre, Ebu Hürey-re (r.a.) demiştir ki, «Dünya yaratıldığı günden fanı olacağı güne kadar yer ile gök arasında hapsedilmiştir. Dünya, Rabbi-nc, «Ya Rabbi! Niçin bana buğuz ediyorsun?» diye nida eder. Allah Teala da, «Bir hiçten ibaret olan dünya ,sus, bir hiçten İbaret olan dünya, sus» guyurur.

Fudayl demiştir ki, «Kıyamet günü dünya bütün ziyneti İle ve parlaklığı ile böbürlenerek gelecek ve «Ya Rabbi! Beni en İyi kulların İçin yurt kıl» diyecek. Cenab-ı Hak, «Ben senin, onlar için olmana razı olmam. Çünkü sen bir şey değilsin, saçıl, zerrelere.bölün, tuz buz ol» buyuracak. [40][40]

Dünyanın Hakikatini Açıklayan Misaller

Birinci Misal: Kul için üç hal vardır. Biriiici hal, kulun ezelden yaratılmış olduğu zamana kadar geçen halidir. İkinci hali, öldüğü saatten itibaren nihayeti olmayan, baki ve devamlı olan halidir. Ruhu bedenden çıktıktan sonra kıyamet kopun-caya kadar ya cennette veya cehennemdedir. Sonra kıyamet kcpunca ruh bedene döndürülür ve ameliyle cezalandırılır, ya' ni ya ebedi cennete veya ebedi cehenneme konulur. Üçüncü hal, yaratıldığı gün ile öldüğü gün arasındaki halidir ki, dünyada yaşadığı günlerdir. Bu dünyadaki yaşayacağı müddete baksın ve bu müddeti yaratılmadan önceki müddet ile öldükten sonraki müddete kıyas ederse, dünyadaki yaşayacağı adetin göz açıp kapayıncaya kadar olan zamandan daha az olduğunu bilir.

Bîr kimse dünyaya tfu gözle bakarsa ona meyletmez ve dünyadaki günlerinin sıkıntıda, bollukta, darlıkta, refahda geçmesine aldırmaz. Bundan dolayı Resulullah (s.a.v.), dünyada kerpici kerpiç üzerine koymamış ve «Benim dünya ile ne işim var. Benimle dünyanın hali ancak bir ağacın gölgesinde bir müddet dinlenip de bırakıp gîden bir yolcu gibidir» (Müsned-i Ahmed, Tirmizi, İbn-i Mace), diğer bir hadisde de, «Dünyanın (faydası) ahiretin (faydası) yanında ancak sizden birinin parmağını denize daldırması gibidir, parmağı ile denizden almış olduğu suya baksın (yani ahiretin faydası deniz gibi, dünyanın faydası ise parmağa yapışan su gibidir)» buyurmuştur. (Müslim).

İsa aleyhisselam buna işaret ederek, «Dünya bir köprüdür, ondan geçin, onu onarmaya çalışmayın» demiştir. Bu doğru bîr misaldir, çünkü hayat ahirete giden bir yoldur. Bu köprünün

[40][40] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 216-276.

başı, beşik, sonu ise mezardır. İnsanlardan bazıları köprünün yarısına ,bazılan üçte ikisine bazıları îbe geçmeye bîr adım kalmış olduğu halde ondan gafildir. Nasıl olursa olsun mutlaka bu köprüyü geçecektir. Durmadan geçmek zorunda olduğu bu köprünün üzerine bina yapan ve onu çeşitli ziynetlerle süsleyen kimse cehalet ve ahmaklığın doruğunda-dır.

İkinci Misal: Mideye giren yemeklerin tadı gibi, kalbe giren dünya arzu've istekleri de tatlı gelir. Lezzetli yemekler mideden bağırsaklara geçtikten, sonra insan bunlardan nasıl nefret ederse, insan ölürken de kalbine girmiş olan dünya arzu ve isteklerinden bu şekilde nefret eder. Yemekler ne kadar lezzetli, ne kadar yağlı ve ne kadar tatlı olursa pisliğinin de o oranda fena kokması gibi, nefisde de ne kadar fazla arzu edilen şey varsa ölüm anında ondan o nisbette eza duyar. Nitekim sevdiğini kaybeden kimse onu sevmesi nisbetinde acı duyar.

İmam Ahmed'in Müsned'indc rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v.) Dahhak b. Süfyan'a, «Tuzlu ve baharatlı yemekleri yeyip sonra üzerine su ve süt içen sen değil misin?»

diye sordu. O da, «Evet» diye cevap verdi. Rcsulullah (s.a.v.) «Bu yemekler nereye gidiyor ve ne oluyor?» diye sordu. O da «Sonu malum ya Resulullah!» diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v.), «İşte Allah Teala dünyanın halini Adcmoğlunun yediği yemeğin sonuna benzetmiştir» buyurdu.

Selefi salihinden biri arkadaşlarına gelin size dünyayı göstereyim deyip, onlan çöplüğe götürür ve, «İşte, meyvalarını-za,.. tavuklarınıza,., ballarınıza ve yağlarınıza bir bakın...» derdi.

Üçüncü Misal: Dünya nimetleriyle meşgul olup ahiret-ten uzaklaştıklarından dolayı hasret çekenlerin hali bir gemiye binen bir kavmin hali gibidir. Gemi bir adaya uğrayınca kaptan yolculara abdest bozmaları için adaya çıkmalarına müsaade eder. Ancak geç kalmamaları için tenbihde bulunur, aksi halde gemi kalkıp kendilerinin orada kalacaklarını hatırlatır. Yolcular adanın her tarafına dağılırlar. Bir kısmı abdesti-ni bozup süratle gemiye döner. Gemi boş olduğu İçin en güzel ve en geniş yerlere otururlar. Bir kısmı da adanın yeşilliğine, güzel manzaralarına, kuşlarının ötüşüne dalar ve tadarının güzelliği hoşlarına gider. Sonra geminin kalkmak üzere olduğunu hatırlayarak, hemen gemiye koşarlar, fakat geç kaldıkları için geminin güvertesinde daracık bir yere sıkışırlar. Diğer bir kısmı da, adanın kıymetli taşlarından ve güzel çiçeklerinden yüklenip gemiye dönerler ama, gemide yer kalmadığı için ancak tek ayak üstünde bir yer bulurlar. Adadan getirdiği eşyayı ise koyacak yer bulamaz ama atmaya da kıyamaz. Taşımaktan başka çare bulamaz, onlar boynunda asılı kalır. Aldığına pişman olur, fakat pişmanlık fayda vermez. Sonra yolda o çiçekler de çürür, kokar. Diğer bir grup da ormana dalar, ge-mİyi unutur, gemiden çok uzaklaşır. Kaptan gemi kalkarken onları çağırır, fakat onlar şarkı söyleyip eğlendikleri için katenin sesini duymazlar. Meyve yerler, çiçek koklarlar. Ağaçların güzellikleri hoşlanna gider. Onlar böyle eğlenirlerken üzerlerine vahşi bir hayvan saldırır, ondan kaçarlarken dallara takılarak, elbiseleri parçalanır, çıplak kalırlar, ayaklarına diken -batar, dallar bedenlerini yaralar. Bunlardan bir kısmı gemiye yetişmeye çabalarlar fakat gemide yer kalmadığı için sahilde ölürler. Bir kısmı da yırtıcı hayvanlara yem olurlar, bir kısmını da yılanlar sokup öldürür./fr'r kısmı da adada ölünceye kadar şaşkın şaşkın dolaşırlar. İşte dünya ehli buna benzer. Dünyanın peşin ve aldatıcı yeşilliklerine' kapılıp nereden gelip nereye gideceklerini unutanların hali budur.

Akıllı bir insanı taşların (altın ile, gümüş) ve çöp kırıntısı olacak bitkilerin aldatması ne çirkindir. Bunlar kalbini meşgul edip onu ebedi kurtuluştan uzaklaştırır. Halbuki altın ile gümüş, Öldüğü zaman ona arkadaş olacak değildir.

Dördüncü Misal: Ahirete İmanları zayıf olup dünyaya al-dananlar hakkındadır. İbn-i Ebi'd-Dünya'nın rivayet ettiğine göre, Hasan-ı Basrİ demiştir ki, «Bana ulaşan bir habere göre Resulullah (s.a.v.) ashabına şöyle buyurmuştur, «Benim, sizin ve dünyanın hali, tozlu bir çölde yolculuk yapanların hali gibidir. Henüz yolu yanlayıp yanlamadıklarını bilmeden yiyecekleri ve

İçecekleri tükenir, binek hayvanları ölür. Çölün ortasında yiyeceksiz, içeceksiz ve bineksİz kalırlar. Helak olacaklarını kesin olarak bilirler. Bunlar bu şaşkınlık ve perişanlık iç'ndeyken karşılanna güzel giyinmiş, başından sular damlayan bir adam çıkar. Bunlar bu adamı görünce, bu adam, mamur, zengin ve yakın bir beldeden gelen birine benziyor derler. Adam onların yanlarına gelince onlara, «Bu haliniz nedir?» diye sorar, onlar da, «Gördüğünüz gibi, perişan vaziyette burada kaldık» derler. O da, «Sizi kandına sular ve doyurucu yeşilliklere götürürsem bana ne vadedersiniz?» der. Onlar da, «Bundan sonra senin emrine girer sana asla karşı gelmeyiz» derler. O da «Bu hususta teminatla söz verir misiniz, A.lah'a yemin eder misiniz?» diye ,sorar. Onlar da, ona karşı gelmeyeceklerine dair teminatla söz verip Allah'a yemin ederler. O da onlan kandına suyun ve yeşilliklerin bulunduğu yere götürür. Orada Allah'ın dilediği kadar kalırlar. Sonra adam, «Ey arkadaşlar haydi yolculuğa hazırlanın» der. Onlar da, «nereye gideceğiz?» derler, O da, «içtiğiniz sulardan daha iyi sulara, üzerinde yaşadığınız yeşilliklerden daha iyi yeşilliklere gideceğiz» der. Onlardan çoğu, «Vallahi biz bu hayatı buluncaya kadar neler çektik. Hatta kendimizden umudu bile kesmiştik. Şimdi bu hayata kavuştuk biz bundan daha iyisini istemiyoruz. Bu kadarı bize yeter, fazlasını ne yapalım?» derler. Çok azı da, «Hani bu adama karşı gelmeyeceğinize dair teminatla söz verip, Allah'a yemin etmediniz mi? Bu adam ilk vaadinde doğru çıktı. Elbette bu vaadinde de doğru çıkar» diyerek, onunla beraber giderler ve rahata kavuşurlar. Çoğu İse geride kalır, onları düşman yakalar kimini.esir eder, kimini de öldürür.»

Beşinci Misal: Resulullah (s.a.v.), dünyayı ve dünya ehlini bir ağacın gölgesine benzetmiştir. Kişi dünyada Allah'a giden bir yolcu olup bir yaz gününde, bir ağacın gölgesinde bir müddet gölgelendikten sonra ağacı bırakıp gider. Bu misalin güzelliğini ve gerçeğe ne kadar uyduğunu bîr düşününüz. Çünkü dünya, yeşilliğinde bir ağaca ve çabuk geçmesinde, yavaş yavaş toplanıp çekilmesinde de gölgeye benzemektedir. Kul Allah'a giden bir yolcudur. Bir yolcunun yaz gününde bir ağaç görünce onun altına ev yapması, orayı devamlı durulacak yer edinmesi doğru olmaz. Bilakis orada haceti miktarı gölgelenir, orada fazla kalırsa arkadaşlarından geri kalmış olur.

Altıncı Misal: Resulullah (s.a.v!) dünyayı denize sokulan parmağa benzetmiştir. Denize daldırılan parmağa bulaşan su ile dünyanın faydasının azlığı, deniz ile de ahiretin faydasının sonsuzluğu sembolik olarak açıklanmıştır. Bu misal, en güzel misallerdendir. Çünkü dünya fanidir, her ne kadar müddeti çok olsa da sonsuz ve ebedi olan ahiretin yanında denizden bir damla kadar bile değildir. Sınırlı olan bir şey, sınırsız olan bir şeye kıyas edilemez. Göklerle yer hardal tanesi ile dolu olduğu farz edilse, her bin senede bir kuş çıkıp, bu hardal tanelerinden bir tanesini alıp götürse, hardal taneleri sınırlı olduğu için biter, ahirct ise sınırsız olduğu için bitmez. Bundan dolayı deniz mürekkeb olsa arkasından ona yedi deniz daha katılsa, yerdeki bütün ağaçlar kalemler olsa bunlarla Allah'ın kelamı yazılsa, denizler ve kalemler tükenir, fakat Allah'ın kelimeleri tükenmez. Çünkü Allah'ın kelimelerinin bidayeti ve nihayeti yoktur. Denizler ile kalemlerin ise nihayeti vardır. îmam Ah-med ve başkaları demişlerdir ki, Allah Teala dilediği vakit' konuşmaktadır. Allah'ın kemal sıfatıyla muttasıf olması, kelam sıfatını gerektirir, çünkü konuşan, konuşmayandan daha

mükemmeldir. Ccnab-ı Hakk'a konuşmaktan yorgunluk, bıkkınlık, usanç arız olmaz. Cenabı Hak, kelimeleri ile mahlu-katı yaratır ve kelimeleri ile mahlukatı idare eder. Netice olarak dünya, ahiret nefeslerinden bir nefes ve ahiret saatlann-dan bir saatdır.

Yedinci Misal: Resulullah (s.a.v.) dünyayı Buharı ile Müslim'in rivayet ettikleri hadis-i şerifde beyan etmiştir. Ebu Saidi Hudri demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) (bir gün) kalkıp cemaata hutbe okudu ve şunları söyledi, «Hayır vallahi! Ey cemaat, ben sizin için ancak Allah'ın size vereceği dünya ziynetlerinden korkuyorum». Bunun üzerine bir adam, «Ya Resulullah! HİÇ hayır, şerri getirir mi?» dedi. Resulullah (s.a.v.) bir müddet sükut etti. Scnra, «Nasıl dedin?» diye sordu. O zat, «Ya Resulullah! Hiç hayır şerri getirir mi?» dedim» cevabını verdi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.) ona şunları söyledi, «Şüphesiz ki, hayır ancak hayrı getirir, şu muhakkak ki, derenin

yetiştirdiği bir nebat şişkinlikten ya öldürür yahut ölmeye yaklaştırır. Yalnız yeşillik yiyen hayvanlar müstesna (bunlar karın dolusu) yerler. Böğürleri doldu mu güneşe karşı döner rahatça def-i hacet eder sonra geviş getirir ve yine dönüp ot yerler. Şİmdİ her kim hakkıyla bir mal alırsa o malda kendisine bereket verilir. Her kim de hakkı olmadığı halde bir mal alırsa onun hali yiyip yiyip doymayan oburun halı gibidir» Resulullah (s.a.v.), ümmeti için en çok korktuğu şeyin dünyalık okluğunu haber vermiş ve dünyalığı çiçeğe benzetmiştir. Çünkü çiçeğin kokusu hoş, manzarası güzel ve ömrü azdır. Çiçeklerin arkasında daha hayırlı ve baki olan ahiret meyvaları vardır. «Derenin yetiştirdiği otların bazısı çok yiyen hayvanları ya patlatıp öldürür yahut ölüme yaklaştırır» Resulullah (s.a. v.)'m bu mübarek sözü dünyadan ve dünyaya düşkün olmaktan sakındırmak İçin en güzel bir misaldir. Çünkü insanın mala karşı olan hırsı ve aç gözlülüğü onu ya Öldürür veya ölüme yaklaştırır. Zira bunlar başkalarının muhtaç olduğu mallan toplarlar, başkaları da bunların ellerinde bulunan mallan alabilmek için bunları ya öldürürler veyahut onlan ölüme yaklaştıracak şekilde kahredip zelil ve hakir kılarlar. Dünyadar ihtiyacı kadar alanlara zarar vermez.»

Bu hadis-i şerifde İnsanın kendisini öldürecek kadar çok yemesinin ve yemeyi tamamiyle bırakıp kendisini ölüme tei-ketmesinin haram .olduğuna ve orta derecede yemenin mubah olduğuna işaret vardır.

Bu hadis-i şerif, servet sahibi, bedeninin ve kalbinin kuvvet ve sıhhatini muhafaza eder, malından İhtiyacı kadar bna-kıp fazlasını hayır yolunda sarf ederse, malının vebalinden kurtulmuş olacağını, malını sarfetmeyip elinde hapsettiği takdii-de, kendisine zarar vereceğini bildirmektedir. Tevfik Allah' dandır.

Sekizinci Misel:. Meymune (r.a.)'nİn rivayet ettiği hadis-i şerifde beyan edilmiştir. Meymune (r.a.) demiştir ki, Resulul-lah (s.a.v.) Amr b. el-As'a, «Bu dünya yeşil ve tatlı bir şeydir» buyurmuştur. Her kim bu dünyada AHah'dan korkar ihtiyacı kadar dünyalık alırsa ne ala, aksi takdirde yiyip yiyip doyma-yan obur gibidir. Dünyalık alma konusunda insanlar arasında, doğudaki yıldız ile batıdaki yıldız arasındaki uzaklık kadar fark vardır. Resulullah (s.a.v.) «dünya yeşildir» ifadesiyle gözlerin dünyayı güzel göreceğini ve «dünya tatlıdır» ifadesiyle de midelerin ona iştah duyacağım bildirmiştir. Dünya bu yeşilliği ve tatlılığıyla ehline ziynetli gösterilmiş ve onlara sev-dirilm iştir. Çünkü dünya ehli topraktan yaratılmıştır ve tekr.ı toprağa gideceklerdir. Nitekim denilmiştir ki, «Biz dünyanın çocuklarıyız. Çünkü bizim yaratılışımız ondandır. Sen ondansın, o sevilen bir şeydir. Dünyada insanlar iki kısımdır. Birinci kılını salih ve muttaki olanlardır. Bunların takvaliğı ve salih olmaîan kendilerini dünyaya dalmaktan ve aç gözlü olmaktan men edip helal olmayanları almazlar. Kazandıkları mallarını da hayır yolunda sarf ederler. İkinci kısım salih ve muttaki olamayanlardır. Bunların arzu ve istekleri yalnız dünyalığı elde etmektir. Bunlar yiyip yiyip de doymayan oburlar gibidir. Bu, en güzel misallerdendir. Yiyip içmekten maksad, sıhhati ve kuvveti korumaktır. Bu da ihtiyaç miktarıyla giderilir. Maksadı sırf yiyip içme olan kimse yer yer ama doymaz. Bundan dolayı İmam Ahmed demiştir ki, «Dünyalığın azı faydalıdır, çoğu zararlıdır.» İnsanların, salih ve muttaki olanlar ile aç gözlü olanları arasında fark olduğu haber verilmiştir. Bu iki

kısım arasında doğudaki yıldız ile batıdaki yıldız arasındaki uzaklık kadar fark vardır.

Dokuzuncu Misal: Müstevrid b. Şeddad'ın hadisinde beyan edilmiştir. Müstevrid demiştir ki, «Ben Resulullah (s.a. v.) ile birlikte bir ölü kuzunun başında duran cemaatle beraberdim. Resulullah (s.a.v.), «Şu kuzu İaşesini buraya bıraktıkları vakit o kuzunun sahiplerinin bunu hakir gördükleri için bı raktıklannı zannedersiniz değil mi?» diye sordu. Cemaat de, «Evet, kıymetsizliğinden dolayı onu attılar. Ya Resulullah!» dediler. Resulullah (s.a.v.) «Muhammed'in nefsi yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, dünya da Allah katında, bunun sahipleri yanındaki değersizliğinden daha değersizdir» buyurmuştur. (Tirmizi bu hadis hasendir, sahihdir demiştir)

Resulullah (s.a.v.) dünyayı ölmüş bir kuzuya yalnız benzetmekle kalmayıp, bilakis dünyanın Allah katında ondan daha kıymetsiz olduğunu açıklamıştır. îmam Ahmed'in Müs-ned'mâs bu hadis-i şerifde şu ziyade vardır, «Nefsim yed-i kud^ retinde olan Ceriab-ı Hak'ka yemin ederim ki, elbette bu dünya, Allah katında bu ölü kuzunun sahipleri yanındaki değersizliğinden daha değersizdir.» diye yemin ederek buyurmuştur.

Dünya Allah katında bu ölü kuzunun sahipleri yanındaki kıymetsizliğinden ve hakirliğinden daha kıymetsiz ve daha hakir olunca, dünyayı sevenler ve ona aşık olanlar Allah katında bu Ölü kuzudan daha değersiz ve daha hakirdirler. Bu murdar olarak ölmüş olanın kuzu olması sahipleri yanında büyük koyun olmasından daha değersizdir. Çünkü büyük koyunun yününden, derisinden istifade edilir, ölü olan küçük kuzuya gelince, c. son derece değersizdir. Yardım ancak AHah'dan istenilir.

Onuncu Misal: Dünya bir denize benzer ki, insanların mutlaka denizden geçerek evlerine, vatanlarına ve yurtlarına gitmeleri lazımdır. Denizi geçmek de ancak necat gemisi ile mümkündür. Cenab-ı Hak insanları necat gemilerini nasıl edineceklerini bildirmek için peygamberler gönderdi. Peygamberler insanlara necat gemilerini yapmalarını ve onlara binmelerini emretti. Necat gemileri; Allah'a itaat, peygamberlere itaat, yalnız Allah'a ibadet, amellerin ihlasla Allah için yapılması,ahire ti istemek ve ahiret İçin çalışmaktır. Denizin yüzmekle geçilmeyeceğini bilenler gemiyi yaptılar, onu donattılar ve ona bindiler. Ahmaklara gelince, onlara gemiyi yapmak, donatmak zor geldiğinden, denizi yüzerek geçeriz dediler. Bunlar dünya ehlinin çoğudur. Denize dalıp yüzmeye başladılar ama sonunda boğuldular. Gemiye binenler kurtuldular, nitekim Nuh aleyhisselamla gemiye binenler kurtulmuş binmeyenîer gark olmuşlardır. Dünya ehlinin hali düşünülürse bu misalin gerçeğe uygun olduğu anlaşılmış olur. Bu misal, dünya, ahiret, kader ve emir için beyan edilmiştir. Çünkü kader bir denizdir, kader hakkındaki emir gemidir, ancak gemiye binen kurtulur.

Onbirinci Misal: Dünya, bal dolu bir kaba benzer ,onu gören sinekler bal kabına doğru yönelir. Bazısı kabın kenarına konup ihtiyacı kadar yedikten sonra uçar gider, bazısı ise aç gözlü olduğundan kendisini kabın ortasına atıp helak olur.

Onikinci Misal: Dünya yeryüzüne saçılmış tanelere benzer. Bu tanelerin bir kısmı tuzağın içine bîr kısmı da tuzağın etrafına saçılmıştır. Kuşlardan bazıları kanaatkar olup tuzağın etrafındaki tanelerden İhtiyacı kadar yiyip giderler bazıları ise aç gözlü olup tuzağın ortasında bulunan büyük taneleri yemek için ortasına girer taneyi almadan tuzak kendisini yakalar ve feryada başlar.

Onüçüncü Misal: Büyük bir ateş yakan bir adamın misali gibidir. Pervane ile cırcır böcekleri ateşin ışığını görüp ora ulaşmak İçin içine düşerler. Ateşin halini bilenler ise onur.la. aydınlanıp uzaktan ısınırlar. Nitekim Ömer (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Resulullah (s.a.v.), «Ben ateşten korumak için sizin eteğinizden tutuyorum, halbuki siz ateşin içine pervanelerle cırcırların atıldığı gibi atlamaya çabalıyorsunuz, neredeyse sizin eteğiniz elimden kaçacak zor tutuyorum.» Diğer feri rivayette ise, «Benimle sizin misaliniz ateş yakan bir adam m misali gibidir. Ateş etrafındaki şeyleri aydınlatınca, pervanelerle cırcırlar ateşin içine atılırlar. Ben ateşten korumak için sîzin eteğinizden tutuyorum. Halbuki siz bana galebe çalarak onun içine atlamaya çalışıyorsunuz» buyurmuştur.

Ondördüncü Misal: Dünyanın misali, mallan, evladla ve iyallcriyle yolculuğa çıkan bir kavmin misali

gibidir. Bu kavim dereleri çok, suları ve meyvalan bol bir yere uğrar. Oraya inip çadırlarını kurarlar. Sonra orada evler ve köşkler yaparlar. O sırada doğruluğu, vaat ve nasihatıyla tanınan ve kendisine güvendikleri bir adam yanlarına gelerek, «Ben şu derenin arkasında sizi hedefleyen

bir orduyu şu iki gözümlt gördüm, bana uyun, sizi ondan kurtarayım» der. Onlardan az bir kısmı ona itaat eder. O adam, «Ey cemaat kurtuluşa gelin, ey cemaat kurtuluşa gelin» der. O adama itaat edenler de, «Evladlarma, iyallerine ve kabilelerine, 'kurtulmaya bakalım' diye feryad ederler. Onlardan büyük bir kısmı ise, «Bu yerden nasıl gideriz, mallarımız, evlerimiz burada, burayı vatan edindik» derler. O adam, «Sizden herbiriniz eşyalarından hafif olanlarını alıp kendini kurtarmaya baksın, aksi takdirde düşman hem sîzin hem de mallarınızın kökünü' kurutur» der. Adamın uyarmasına rağmen servet sahiplerine ve kavmin ileri gelenlerine oradan taşınmak, içinde bulundukları nimetten, refahtan ve rahatlıktan ayrılmak ağir gelir. Ahmaklar da, «Burada kalanların mallan evlad ve iyalleri bizimkilerden daha çoktur .Onların başına gelecek felaket bizim başımıza da gelir» diyerek onlara uyarlar. Onlardan az bir kısmı, o adama tabi olup, kurtulurlar. Ordu sabah, baskını yapar ve hem onların hem de mallarının kökünü kuruturlar. Nitekim Resulullah (s.a.v.) buna işaret ederek, «Şüphesiz benim ve Allah'ın benimle gönderdiği şeyin misali, bir adamın misali gibidir ki. kavmine gelir de, «Ben orduyu iki gözümle gördüm. Ben gei-çekten safi uyarıcıyım. Kurtulmaya bakın!» der. Kavminden bir kısmı ona itaat eder ve geceleyin yola çıkarlar, yavaş yavaş giderler. Onlardan bir kısmı da onu yalanlayarak, yerlerinde kalırlar. Ordu sabah baskını yaparak onları öldürür ve köklerini kuruturlar. îşte bana itaat edip getirdiğime tabi olanlarla, bana isyan edip, getirdiğim hakkı yalanlayanların misali hnriiir» buyurmuştur» (Müslim)

Onbcsİnci Misal: Dünyalıktan kendilerine verilenlerin mı-salı, bir adamın misali gibidir. Şöyle ki, bir adam evini hazırlar, onu süsler, bir evde bulunması lazım gelen her türlü eşya ile evini döşer. Sonra insanları evine davet eder. Her geleni yumuşak minderler üzerine oturtur. Koklamaları için içerisi güzel kokularla dolu bir altın tabak takdim edilir. Sonra kıymetli kaplarla yemek getirilir, köleleri hizmet eder. Akıllı kimse bunların hane sahibinin eşyası, mülkü ve köleleri olduğunu bilir, o hanede kaldığı müddetçe bu kaplardan istifade eder. Kalbini bunlara bağlamaz, bunların kendisine mülk olarak verildiğini içinden bile geçirmez. Bir misafirin hane sahibine karşı nasıl davranması gerekirse o şekilde davranır. Hane sahibinin oturttuğu yere oturur, Önüne getirileni yer. Bunlar dışında ona bir şey sormaz, çünkü hane sahibinin cömertliğine ve misafirlerine karşı nasıl da--anacağına dair olan bilgisine güvenir. Akıllı kimse bu eve iyi olarak girer, iyi olarak faydalanır, o evden iyi olarak ayrılır ev sahibi de onu kötüle-mez. Ahmak kimseye gelince bu evde oturmayı içinden geçirir, evdeki eşyaları mülküne geçirir, onlarda arzu ve İstediği gibi tasarruf eder, evde kendisine göre bir yer seçer, bu eşyaları seçtiği yere götürüp gizler. Ev sahibi ona bir şey veya bir alet getirdiği vakit diğer misafirlere değil kendisine tahsis edilip mülk olarak verilmiş olduğunu içinden geçirir. Ev sahibi bunun ne yaptığım anlar fakat cömertliği onu evinden çıkarmaya engel olur. Bu ahmak kimse bu eşyalara ,bu eve malik olduğunu ve bunlarda hakiki malikin tasarruf ettiği gibi tasarruf ettiğini, orayı vatan edinip o evi kendisi için ev edindiğini zannettiği vakit ev sahibi kölelerini gönderip onu evden zorla çıkarır, almış olduğu eşya ve aletlerin hepsini de elinden alırlar. Onun elinde hiç bir şey kalmaz. Bu ahmak, kimse ev sahibinin gazabına uğramış bir şekilde ve köleleri, adamlan; hizmetçileri arasında rezil ve kepaze olarak oradan ayrılmış olur. Akıllı kimseler bu misali hakkıyla düşünsünler, çünkü bu misal gerçeğe uygundur. Yardım ancak Allah'dan1 istenir. Abdullah b. Mes'ud demiştir ki, «Dünyada herkes misafirdir. Elindeki mal emanettir. Misafir gider, emanet, sahibine geri verilir.»

Buharı ile Müslim'in rivayet ettiklerine göre, Eîi-îs b. Malik (r.a.) demiştir ki» «Ebu Talha (r.a.)'nin Ümmü Süleym' den olan bir oğlu öldü, bunun üzerine kadın ev halkına, «Ebu Talha'ya oğlunun Öldüğünü siz söylemeyin, ben söyleyeyim»dedi. Ebu Talha eve döndü. Kadın onun akşam yemeğini getirdi. Ebu Talha yemeği yedi. Daha sonra kadın kocasına gü zel ve çekici surette süslendi, etkilenen Ebu Talha karısıyla münasebtte bulundu. Karısı, Sbu Talha'nın karnı doyup cima etmesinin ardından, ona şöyle dedi, «Bîr cemaat, bir ev halkına bir şeyi ödünç verirler de sonra onu geri almak İsterlerse, ev halkının onu vermemeye haklan olur mu, bunu dc§-ru görür müsün?». Ebu Talha, «hayır» dedi. Kadın, «Oğluna mukabil, Allab'dan sevap bekle» deyince Ebup Talha kızdı ve «Kirieninceye kadar beni oyaladın, sonra bana oğlumun-ölüm haberini verdin» dedi ve derhal dışarıya çıktı ve Peygamber (s.a.v.)'e geldi olup biteni anlattı.

Reşulullah (s.a.v.> «Allah gecenizi uğurlu kılsın» diye karşılık verdi.

Oncltınei Misal: Dünyanın misali, bir sahra yolculuğuna çıkan bir kavmin misali gibidir. Onları ansızın susuzluk yakalar. Bir denizin yanına gelirler, denizin suyu çok acı ve çok da tuzludur. Hayli susadıkları için suyun acılığım ve tuzluluğunu bilmezler. Ne kadar su içerlerse, o kadar da susarlar. Çoklarının bağırsakları parçalanır, susuz olarak. Ölürler. Sonra akıllı olanları suyun acı ve tuzlu olduğunu anlarlar. Çünkü o sudan içen ne kadar çok içerse o kadar da çok susamaktadır, oradan uzaklaşırlar. Yumuşak bîr arazi bulurlar, kuyu kazarlar tatlı su çıkar, ondan içerler, hamur yoğururlar, yemek pişirirler. Sonra deniz kenarında bulunan kardeşlerini «tatlı suyun yanına gelin» diye davet ederler. Onlardan bazısr bunlarla alay eder, bazısı ise içinde bulundukları hale razı olurlar. Çok azı daveti kabul eder. Bu misal, İsa (a.s.)'m beyan ettiği misale benzer, İsa (a.s.) demişti ki «Dünyayı isteyenin misali, deniz suyunu İçenin misali, gibidir. Deniz suyundan ne kadar çok içerse o kadar çok susar. Sonunda deniz suyu onu Öldürür.»

Onyedinci Misal: İnsanın ve malının, amelinin ve akrabalarının misali üç kardeşi olan bir adamın misali gibidir. Adamın uzun bir yolculuğa çıkması gerekir. Üç kardeşini çağırır,, onlara, «gördüğünüz gibi, ben uzun bir yolculuğa çıkacağım, şimdi size çok muhtacım, bana yardım edin» der. Onlardan biri, «şimdiye kadar ben senin kardeşin idim. Bundan sonra

ben senin kardeşin ve arkadaşın değilim. Sana hiçbir yardımda bulunamam» der. Adam ona, «Senin bana hiç bir faydan yojtmuş» der. İkinci kardeşine, «Sen ne yardım yapabilirsin?» diye sorar. O da, «Şimdiye kadar ben senin kardeşin ve arkadaşın idim. Senin yolculuk hazırlığını yapıp seni bineğine bin-dirinceye kadar seninle beraber bulunurum, o andan sonra ben senin arkadaşın değilim» der. Adam ona, «Benim sana yolculukta ihtiyacım var» der. O kardeş de ona, «bu mümkün değil» der. Adam ona da, «Senin bana hiçbir faydan yokmuş» der. Üçüncü kardeşine «sen ne yardım yapabilirsin?» diye sorar. O da «Ben senin sıhhatinde de, hastalığında da arkadaşındım. Şİmdi de bineğine bindiğinde de, yolculuğunda da sana arkadaş olurum, sen gidersen, ben de giderim, sen İnersen, ben de inerim. Sen bir beldeye ulaşınca senin yanından hiç bir zaman ayrılmam» der. Adam ona, «Sen, benim yanımda arkadaşlarımın en değersizi idin. Diğer iki arkadaşını sana tercih ediyordum. Keşke senin hakkını tanıyıp, seni onlar üzerine tercih etseydim» der. Bu üç kardeşin biri adamın malı, ikincili akrabaları, kabilesi ve arkadaşları, üçüncüsü ise amelidir.» (Bu misalin benzerî merfu hadis olarak rivayet edilmiştir. Fakat hadis-i şerif olduğu sabit değildir. Bu hadis-i şerifi Ebu Cafe-rel Ukayli, «Kitabu'z-Zuafa» isimli eserinde Ibn-İ Şihab'dan o da Urve'den, o da Aişe (r.a.)'den rivayet etmiştir. Ibn-i Mü-seyyeb de bu hadisi Aİşe (r.a.)'den merfu olarak rivayet etmiştir. (Bu misal, haddizatında sahihdİr ve gerçeğe uygundur.) Onsekizinci Misal : Bu misal, misallerin en güzellerindendir. Bîr hükümdar, insanların içinde zevk ve sefa sürmeleri için görülmemiş ve işitilmemiş şekilde çok geniş ve çok güzel bir köşk yaptırır, ona giden bir de yol yaptırır. İnsanları ona davet eden davetçiler gönderir. Köşkün yolu üzerine her çeşit zinet-lerle süslenmiş, güzel bir kadm oturtur. Kadının emrine bir çok yardımcılar ve hizmetçiler verir. Kadının eline ve hizmetçilerinin eline o yoldan hükümdara gidenlere verilmek üzere azık verilir. Hükümdar kadına ve kadının hizmetçilerine, «Yolculardan her kim size bakmayıp, bana gelmek için sizden bana ulaştıracak kadar azık isterse ona hizmet edin ve ona azık verin, onu bana gelmekten alıkoymayın. Bilakis yolculuğunda bana ulaştıracağı her şeyi ona vermek suretiyle yardım edin. Her kim de sana göz diker ve seninle kalmaya razı olur, seni bana tercih eder, sana kavuşmak isterse, ona azabın en kötüsünü tattır ve ona en aşağı ve en değersiz olan şeyi ver onu kendine hizmet ettir. Arkandan bir vahşi hayvanın koştuğu gib; koştur. Her kim de senden yiyip içmek isterse az bir şey vermekle onu aldat sonra verdiğini geri al, onda hiç bir şey bırakma, onun üzerine hizmetçilerini ve kölelerini musallat et O seni ne kadar sever, sana ne kadar tazim ve ikramda bulunursa, sen de ona, o kadar buğz, ihanet ve tahkir ile mukabelede bulun. Ta ki üzüntü, keder ve hasret çekerek canı çıksın» demiştir. Bu misal, dünyayı isteyenlerin hali ile ahireti isteyenlerin halini anlatmaktadır. Yardım ancak Allah'dan istenilir.

Bu misal, hadis-i kudsİ'den alınmıştır. Nitekim bir hadis-İ kudsfde «Ey dünya! Bana hizmet edene hizmet et, sana hizmet edeni kendine hizmet ettir» bu yru İm ustur.

Ondokuzuncu Misal: Bir hükümdar, havadar, suyu bol ve çok güzel olan bir yere bir şehir kurar. Kanallar açar, ağaçlar diker, sonra tebaasına «Bu şehre doğru yansın, önce varanlara en güzel köşkler verilecek, her kim geri kalırsa insanlar onu geçecek ve köşklerini alıp onlara yerleşecekler, geri kalanlar ise bu nimetlerden mahrum kalacaklar» der. Sonra hükümdar bu insanlar için yarış meydana yapar, meydana uzun gölgeli, altlarından sular akan büyük ağaçlar diker, bu ağaçlarda her çeşit meyva ve üzerlerinde de çok güzel öten kuşlar vardır. Sonra hükümdar, insanlara, «Bu ağaçlara ve gölgelerine aldanmayın bu ağaçlar yakında köklerinden sökülecek, gölgeleri gidecek, meyvaları kalmayacak, kuşları Ölecektir. Sizin için kurduğum şehre gelince, ağaçlan, meyvalan, gölgeleri, nimetleri devamlı ve ebedidir .O şehirde hiçbir gözün görmediği hiçbir kulağın işitmediği, hiçbir insanın hatırından geçmediği nimetler vardır» der.

İnsanlar bu şehri işitince onu aramaya çıkarlar. Kendilerine yorgunluğun, sıcaklığın ve susuzluğun tesir ettiği bir sırada, yollarında bu fani olan ağaçlara tesadüf ederler. O ağaçların altına inip, göîgeleriyle gölgelenirler, tatlı meyvalanm yerler, kuşlarının nağmelerini dinlerler. Onlara, «Siz bu ağaçların altına dinlenmeniz ve hayvanlarınızı müsabakaya hazırlamanız için indiniz. Hayvanlarınıza binmek İçin hazırlanın ve hazırlıklı bulunun, boru ötünce müsabaka için toplamla-cck yere ulaşırsınız» denildi. Onlardan çoğu, «Bİz bu koyu gölgeleri, bu tatlı suları, bu olgun meyvaları, ve bu rahatlığı nasıl bırakırız ve bu sıcakta, bu yorgunlukla, bu uzak yolculuğu bağırsakları parçalayan bu tozlu ve susuz çölleri nasıl geçebi-. liriz. Biz peşin para ile uzun vadeli ve görmediğimiz bir malı nasıl satın alabiliriz? Gördüğünüz bir şeyi görmediğimiz bir şey için nasıl bırakabiliriz? Eldeki peşin bîr dirhem, yarından sonra vaad edilen bir dirhemden daha hayırlıdır. Gördüğün şeyi al, duyduğun şeyi bırak, biz bu günün çocuklarıyız. Bu hazır ve görülen bir yaşamadır, bu yaşamayı uzak beldedeki görünmeyen bir yaşamaya nasıl terkedebilirîz? O beldeyse ne zaman ulaşacağmızı da bilmiyoruz.» dediler Her bîn kişiden bir kişi kalkıp hazırlanarak, «Vallahi bizim bu yerimiz, sökülmesi yakın olan bir ağacın altındaki yok olacak bir gölgedir. Ağacın meyvaları kalmayacak ve kuşları ölecektir. Devamlı bir gölgeye ye ebedi mutlu bir yaşamaya, müsabakayı terketmeyiz, ancak acizlerin acizi terkeder. Bir ağacın gölgesir-de istirahat eden bir misafirin oraya çadır kurup sıcağın ve soğuğun eziyet vermesinden korktuğu için orayı vatan edinmesi yakışmaz. Bir ağacın altını ancak beyinsizlerin beyinsizi vatan edinir. O halde haydin yanşa, haydin yanşa, acele edin, ?cclc edin. ölümün hükmü bu alemde geçerlidir. Bu dünya devamlı bîr yurt değildir. Hazırlığınızı çabuk yapın, çünkü ömürleriniz yolculuklardan bir yolculuktur. Müsabaka atlarını koşturun ve acele edin. Zira onlar geri alınacak olan ema-netlerdir. Geçici bir gölgenin altında ikamet etmeyin, çünkü siz bu dünyada seferde bulunmaktasınız. Her kim bu dünyada güzel yaşamak isterse, umudunu, çökecek bir yere bağla-mış olur. En güzel yaşayış bu alemden ayrıldıktan sonra müsabaka ehlinin çok şerefli yurdundadır» derler ve müsabaka için toplanılan yere giderler, arkadaşlarının az olmasından korkmazlar. Azimetlerin sırtında giderler. Gitmelerinde hiçbir kmayıcmm kınamasından korkmazlar ,geri kalanlar ağacin gölgesinde uyurlar. Vallahi az bir zaman geçmeden ağacın dalları solar, yapraklan dökülür, meyvalan tükenir, dallan kurur, ağaçların suyu çekilir, sonra ağaçlar kökünden sökülür Ağaçların altında kalanlar yakıcı ve kavurucu rüzgann tesirinde şaşkın şaşkın dolaşırlar. Ağaçların gölgesindeki yaşamaları ellerinden çıktığı içîn üzülerek feryad ederler. Ağaçlann bakıcısı sökülen ağaçlan yakar, ağaçlar ve etrafındaki, bitkiler alevler saçan bir ateş olur. Ateş ağacın altında bulunanlan da kuşatır. Onlardan hiçbiri ateşten kurtulamaz. Ateşin içinde kalanlar, «Bizimle beraber ağaçlann altında gölgelenip sonra bizi bırakıp gidenler nerede kaldılar?» derler. Bunlara, «Başınızı kaldırın onların makamlanni görürsünüz» derler. Bunlar baslarını kaldırınca hükümdann köşklerinde onları çeşitli nimetler içinde zevk ve sefa sürerken görürler. Onlarla beraber olmadıkları için acı ve üzüntüleri kat kat artar. O sırada kendileriyle arzu ettikleri arasına perde çekilir, acı ve elemleri daha da artar. Bunlara, «Geride kalanlann cezası budur» denilir. Nitekim Allah Teala, «Biz onlara zulmetmedik, fakat onlar kendilerine zulmetmişlerdir» (Nahl/118) buyurmuştur.

Yirminci Misal: Resulullah (s.a.v.) dünyayı, Ikİye parçalanıp da sonunda bir iplik ile tutan bîr elbiseye benzetmiştir Bu iplik elbiseyi ne kadar tutabilir? Nitekim îbn-i Ebi'd-Dün-ya'nm rivayet ettiğine göre Enes b. Malik (r.a.) demiştir ki, «Resulullah, «Bü dünya, bastan sonuna kadar ikiye bölünüp de sonunda bir iplikle tutan bir elbiseye benzer ki, o iplik de nerede ise kopmak üzeredir.» buyurmuştur, (Bu m'salin daha çok izahını istersen îmam Ahmed'in Müsned'mât rivayet edilen Ebu Said'in hadisine bak.) Ebu Said demiştir ki, «Resulul-îah (s.a.v.) bir gün ikind: namazını bize gündüzleyin (erken) kıldırdı ve namazdan sonra vaaza başladı, kıyamete kadar olacaklardan bildirmedik hiç bir şey bırakmadı. Bunlan ezberleyen ezberledi, unutan unuttu. İnsanları başlarını çevirip batmadık tarafı var mı diye, güneşe bakıyorlardı. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.), «Bilmiş olun ki, dünyanın geçirdiği ömre nisbetle geri kalan ömürü, şu günümüzün geçen zamanı-nisbetle geri kalan zamanı kadardır» buyurmuştur.

Rivayet edildiğine göre İbn-i Ömer demiştir ki, «ResuluUah (s.a.v.) bizim yanımıza geldiğinde güneş hurma dallan arasında batmak üzereydi. Bunun üzerine Rcsulullah (s.a.v.) «Dünyanın geri kalan ömrü, şu günümüzün geçen zamanına nisbetle geri kalaon zamanı kadardır» buyurmuştur.

îbn-i Ebi'd-Dünya'nın Enes (r.a.)'den rivayet ettiğine göre, Enes (r.a.) demiştir ki, «Resuluilah (s.a.v.) (bir gün) güneş batarken, bize vaaz etti ve «Dünyanın geçirdiği ömre nisbetle, geri kalan ömrü şu günümüzün geçen zamanına nisbetle geri kalan zamanı kadardır, dünyanın bütün ömrü bir gün gibidir.» buyurdu- Resuluilah (s.a.v.) günün sonunda güneşin batmasına az bir zaman kalarak gönderilmiştir.

Ebu Hüreyre (r.a.) ile Cabir (r.a.)'in rivayet ettiklerine göre, «Resuluilah (s.a.v.), «Şehadet parmağı ile orta parmağını yan yana getirerek ben, kıyamete şunlar(ın birbirine olan yakınlığı) gibi yakın (bir zamanda) gönderildim» buyurmuştur (Buharı).

Selefi Salihinden biri şöyle derdi, «Ey insanlar! Sabredin, çünkü bu dünyanm günleri azdır. Siz bekleyen bir kafilesiniz, sizden biriniz çağrılınca arkasına bakmadan hemen gider. Ben size Öleceğinizi haber vermekteyim, ölüm İnsanı hapsedicİdir, fakat o gereklidir. Allah hep gözetlemektedir .Ruhlar, Vakıa suresinin sonunda beyan edildiği üzere çıkar (Müslim).

Nitekim Allah Teala, «(Ölen kimse) eğer Allah'ın yakın (kııl)lartnâcn ise, artık ona rahatlık güzel bir azık ve Naim Cenneti var. Ama sağ ehlinden ise, sana sağ ehlinden selam olsun. Fakat o inkarcı sapkınlardan ise ona da kaynar sudan bir konukluk! Bir de cehenneme atılış! İşte kesin gerçek budur. O halde. Rabbini o büyük ismiyle teşbih et» (Vakıa/88-96) buyurmuştur.

Yİrmibirinci Misal: Dünya, su ile dolu büyük bir havuza benzer. Bu havuz insanların ve hayvanların su içmek için uğradıkları yerdir. Havuza uğrayanlar çok olduğu için eksilmeye devam etmiş ,nîhayet dibinde insanların yıkanmış olduğu ve hayvanların girip bcvletmiş olduğu bulanık su kalmıştır. Nitekim Müslim'in Halİd b. Umeyr el-Adevİ'den rivayet ettîğİ-ne göre Halid demiştir ki, «Bize Utbe b. Gazvan hutbe okudu. Allah'a hamd ve sena etti. Sonra şunları söyledi, «Bundan sonra bilmiş olun ki, dünya geçici olduğunu bildirmiş ve süratle geçip gitmiştir. Kendisinden ancak sahibinin biriktirmeye çalıştığı bir su kabında kalan birikinti gibi az bir şey kaldı. i Sİz bu dünyadan, zevali olmayan bir yere göç edeceksiniz. O halde en hayırlı amellerle gitmeye çalışınız.»

Abdullah b. Mesud demiştir ki, «Şüphesiz Allah Teala, dünyanın hepsini az kılmıştır. Dünyadan geriye kalan azan azıdır. Dünyanm geri kalanı temiz suyu İçilip bulanık suyu kalan göle benzer.»

Yirmiikinci Misal: Dünya, bir müddet bir şehirde oturan bir kavme benzer ki, o şehirde hadiseler, musibetler ve afetler çok olur. Şehrin yollan bozuktur, şehre zaman zaman düşman ordusu baskın düzenler. Bunları gören hükümdarları, musibet, afet, hastalık olmayan bîr yere ikinci bir şehir kurar. Birinci şehri yıkmak ister, orada oturanlara elçiler gönderip üç gün sonra göç

edilmesini ve hiçbir kimsenin geri kalmamasını bildirir. Onlara birinci şehirde bulunan cevher, inci, altın, gümüş gibi yükte hafif, pahada ağır ve hükümdann işine yarıyacak olan faydalı şeyleri ikinci şehre taşimalanm emreder. Hükümdar onlara deliller ve nakil vasıtaları gönderir. Onlar için geniş yol yapar ,yola işaretler diker. İkinci şehre gitmelerini teşvik eden, peşi peşine elçiler gönderir. Fakat onlar bir çok fırkalara ayrıldılar. Onlardan az bir fırka bu birinci şehirde çok az kalacaklannı, burada en hayırlı olanları elde edip, ikinci şehre taşımadıktan takdirde, bu fırsatın ellerinden çıkacağını bir daha bu fırsattan ellerine geçmeyeceğini kesin olarak bildiler. Bunun üzerine birinci şehirdekiler, zamanı, kıymetli olan şeyi bırakıp, kıymetsiz olan şeye sarf etmeyi ziyan sayıp, birinci şehirdeki şeylerden hangisinin hükümdann yanında ve şehrinde daha kıymetli olduğunu sordular, kıymetli olanlarını Öğrenince kıymetsiz olanına bakmadılar. Onlardan birinin hükümdarın yanına büyük bîr cevher ile gitmesi, demirden bakırdan bir çok yükle gitmesinden daha hayırlı ve daha üstün olduğu görülünce, onların arzu ve istekleri her ne kadar görünüşte az bile olsa, hükümdann yanında en kıymetli ve en nefis olan şeyleri elde etmek oldu. Onlardan diğer bir fırka, ağır yükleri hazırlamaya başladılar. Yüklerinin çok olmasında yarış yaptılar. Bu fırka da kendi aralarında hallerine, arzu ve isteklerine göre' bir çok sınıflara ayrıldılar. Bunlardan bazılarının yükleri paradır, bazılarının yükleri ise başka şeylerdir. Fakat bunların maksadlan, ağır yükleri hazırlayıp birinci şehirden göçmektir. Onlardan başka bir fırka bi-rincİ şehrin köşklerini tamir etmeye yöneldiler, zevk ve sefaya daldılar, ikinci şehre gitmek isteyenlere harp ilan edip, onlara dediler ki, «Bizim metaımızdan bir şey almanıza müsaade etmeyiz. Bize katılırsanız bu şehrî tamir edelim, burayı vatan edinelim ve burada yaşayalım. Bize katılmazsanız, sizin göçmenize ve buradan herhangi' bîr şey almanıza izin vermeyiz. Bunun üzerine harp başlayıp gitmek isteyenlerle savaştılar, onların mallarına, çoluk çocuklarına saldırdılar. Onlardan ancak birinci şehri bırakıp ikinci şehre gitmelerini emreden hükümdarın emrini kabul ettikleri için intikam aldılar.'Onlardan dördüncü bir fırka da gezip, tozmaya, tembelliğe, ve rahatlığa başlayıp, «Bu şehrin tamirinde ve bu şehirden göçmede kendimizi yormayız. Fakat gitmek isteyenlere de dokunmayız, onlarla ne savaşırız, ne de onlara yardım ederiz» dediler. Hükümdarın bu birinci şehirde etrafı surlarla çevrilmiş, İçinde haremi bulunan bir köşkü vardı. O köşkü koruyan muhafızları vardı. Bu muhafızlar şehir halkının o köşke yaklaşmasına engel oluyorlardı. Orada kalanlar köşke girmek için bir kapı bulamadılar, suru delerek hareme ulaşıp onu tahrip ettiler. Oradan hükümdarı kızdıracak ve onun ağırına,, gidecek kıymetli eşyalarını aldılar. Hatta kendileri almakla yetinmeyip başkalarını da haremi tahrip etmeye ve yağmalamaya çağırdılar. Bunlar harimin mallarını yağmalamakla uğranırken, sur üfürülüp bu fırkaların hapsi çağrıldı. Onlardan hiçbiri geride kalamadı. O fırkalardan her biri bulundukları hal üzere yakalanıp, hükümdarın huzuruna getirildiler. Hükümdar onları sorguya çekip birinci şehirden getirdikleri sermayelerini kendisine göstermelerini istedi. Ona sermayelerini gösterdiler. Onlardan işine yarayanı aldı, kıymetinin kat kat fazla karşılığını verdi. Bu sermaye sahiplerini kendine yakın olanlardan kıldı. işine yaramayan sermayeleri sahiplerinin yüzlerine çarptı. Ha-riminİ tahrip edenlere de hak ettikleri cezayı verdi. Bunlar tahrip ettikleri köşkü tamir etmek ve onu korumak, bu tacirlerin getirdikleri sermaye gibi sermaye getirmek için birinci hlre geri gönderilmelerini istediler. Bunun üzerine Hükümdar, «Heyhat! birinci şehir bundan sonra ebedi tamir ediîemeyecek şekilde tahrip edilmiştir. Birinci şehirden sonra ebedi tahrip edilmeyecek ikinci şehir vardır» diyecektir.

YİrmiüçüncÜ Misal: Dünya uykuya benzer. Uykuda yaşamak rüya iledir, ölüm İse uyanmaktır. Dünya tarlaya benzer, tarlada iş tohum ekmektir, hasad zamanı İse kıyamet günüdür. Dünya iki kapılı bir hana benzer, insanlar bir kapısından gtrip, diğer kapısından çıkarlar. Dünya, yumuşak bir yılana benzer, rengi güzeldir sokması öldürücüdür. Dünya zehirli bii yemeğe benzer, tadı lezzetli kokusu hoş olup ondan İhtiyacı kadar yiyen şifa bulur, ihtiyacından fazlasını yiyeni öldürür Dünya midedeki yemeğe benzer ,azalar ihtiyacı kadar alınca fazlasının hapsedilmesi ya öldürür veya dışarı çıkarılmadığı takdirde eza verir. Nitekim Resulullah (s.a.v.), dünyadan ihtiyacı kadar alam yeşillik yiyip sindiren koyuna benzetmiştir. İhtiyacından fazla alanı çok yiyip bağırsakları patlayan obur hayvana benzetmiştir. Dünya çok çirkin bir kadına benzetilmiştir ki, gözlerinin dışında kalan bütün vücudunu kapatıp, insanları gözleriyle fitneye düşürerek evine çağırır, evine gelenleri kesip kuyuya atar. Eski ve yeni bütün dostlarına bu çirkin cinayeti

uygular. Dünyanın yeni aşıkları eski aşıklarının başına gelen musibet ve afetleri göre göre, onların öldükleri yere yarış ederek koşarlar. Nitekim Allah Teala, «Siz kendilerime zulmedenlerin yerlerinde oturdunuz. Onlara nasıl ceza verdiğimiz sizce aşikârdır ve size misaller gösterdik» (İbrahim/ 45) buyurmuştur. Dünyayı anlatmada Cenab-ı Hak'kın kitabında beyân, ettiği misaller kafidir. Bu misaller hakikattir.

Sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia edenler dediler ki, dünyanın hali böyle olunca dünyalıktan az edinmek ve dünyada zahid olmak, dünyalıktan çok edinmekten ve dünyaya rağbet etmekten dahah ayırh ve daha üstündür. Bilindiği üzere dünyaya rağbet etmekle Allah'a ve ahirete rağbet etmek ebediyen bir anada bulunamaz. Bu iki rağbetten biri diğerini kovup insanın kalbini yalnız kendisi için mesken edinir. Resu-

lullah (s.a.v.)'ın kızıyla, Allah'ın düşmanının kızı, bir adamın nikahı altında ebedi toplanamaz. Sabreden fakirin üstün olduğuna, Resulullah'a (s.a.v.) dünyanın hazinelerinin anahtarları arz olunduğunda Resulullah (s.a.v.)'ın onları kabul etmemesi delil olarak kafidir. Eğer Resulullah (s.a.v.) o hazineleri kabul etseydi, elbette o hazineler ile Allah'a insanların en çok şükredeni olurdu ve peygamberin Allah katındaki mertebesini de düşürmezdi. Böyle,olmakla beraber bir gün aç bir gün tok yaşamayı tercih etti. Hatta vefat ettiği vakit ehli için almış olduğu yiyecek karşılığında zırhı bir yahudi'nin yanında rehin bulunmaktaydı. Resulullah (s.a.v.)'dan sonra insanlar dört kısma ayrılmışlardır.

Birinci kısım, dünyayı istememişlerdir, dünya da onları istememiştir. Bunlar Ebu Bekir Sıddık (r.a.) ve onun yolundan gidenlerdir.

ikinci kısım, dünya onları istemiştir, fakat onlar dünyayı İstememiştir. Bunlar Ömer (r.a.) ve onun yolunda gidenlerdir.

Üçüncü kısım, dünya onları istemiştir, onlar da dünyayı istemiştir. Bunlar Beni Ümeyye halifeleri ve onların yolunda gidenlerdir. Yalnız Ömer b. Abdülazİz müstesnadır. Çünkü dünya onu istemiştir fakat o dünyayı İstememiştir.

Dördüncü kısım, dünyayı istemişlerdir, fakat dünya onları istememiştir. Bunlar Allah'ın dünyalıktan ellerini fakir kıldığı, dünyalığı kalplerine yerleştirdiği ve dünyalığa toplamaları için imtihan ettiği kimselerdir*. Bu kısımların en hayırlısı birinci kısım olduğu aşikardır. İkinci kısım faziletlidir. Çünkü onlar da dünyayı istemedikleri için birinci kısma katılmışlardır.

Sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia edenler demişlerdir ki, bir gün bir adam, Resulullah (s.a.v.)'ın yanına gelip, «Ya Resulullah! Bana öyle bir amel bildir ki, onu .yaptığım' takdirde Allah da, insanlar da beni sevsin» demişti, bunun üzerine Resulullah (s.a.v.) ona, «Zühd ve takvaya sarıl Allah seni sevsin, insanların elindekine göz dikme insanlar da seni sevsin» buyurmuştur. (İbn-i Mace, Taberani, Beyhaki) Şayet zenginlik üstün olsaydı, Resulullah (s.a.v.) ona zengin olmayı tavsiye ederdi. Allah Teala, kafirlerle savaşmayı ve savaşta onların öldürülmesini meşru kıldı, ama Rahiplerin, münzevîlerin öldürülmesini yasaklamıştır. Çünkü onlar dünyadan ayrılmışlar, zühd ve takvaya sarılmışlardır. Rahiplerin öldürülmemesi ve onlardan cizye (vergi) alınmaması adet olarak devam ede-gelmiştir. Halbuki hem sahipler ve hem de diğer kafirler Allah'ın ve Resullerinin düşmanlarıdır. Bununla beraber zühd ve takvalığınm Allah katında bir değeri olduğu bilinmiştir. Evli bir adamın zina etmesinin cezası Öldürülmesidir, bekar bir adamın zina etmesinin cezası ise yüz dayak ve bir sene sürgündür. Buna göre fakirin sevabı, zenginin sevabından daha büyük olur. Allah katında zelil, kalbi kınk dökük, boynu bükük, acılan yudumlayan, zorluklara ve bin bir türlü meşak-katlara katlanan fakır ile zenginliğin izzetine, şerefine, lezzetine, kudretine, zevkine ve sefasına nail olan zengin nasıl eşit olabilir. Meşakkat ve zahmet çeken mücahidlerin mükafatı nerede, rahat ve emin olarak oturanların mükafatı nerede? Cennet zorluklar ve meşakkatlarla kuşatılmış, cehennem ise şehvetlerle kuşatılmıştır.

Şehvetlerin aslı mal tarafından, zorluk ve meşakkatların aslı ise fakirlik tarafında ndir. Fakir hiçbir acıdan kurtulamaz. Bunlardan herbiri karşılarında bulunan kötülükleri affettirir. Yine bunlardan her biriyle kazanılan ecir, iyi amellerle kazandıkları ecirlerin üzerine eklenir, zenginlere iyi amellerde ortak olurlar. Zenginlerden, günahları affettiren şevlerle üitün clurler. Zenginler de mallarını hayır yolunda sarf etmekle, sadaka vermekle insanların faydalanacağı işler yapmakla fakirlerden üstün olurlar. Fakat fakirlerin zenginlere bu yaptıkları hayır işlerinde katılmaları ve onların ecirleri kadar ecir almaları da mümkündür. Şöyle ki, fakirler zenginlere verilen mallar gibi kendilerine de mal verilseydi, onlar hayır yaptıkları gibi hayır yapmaya niyet ederek, «Bizim de mallarımız olsaydı biz de zenginlerin yaptığı gibi yapardık» derlerse fakirler bu niyetleri ile zenginlerin hayır yaparak almış oldukları ecirler kadar ecir alıp onlarla ecirde eşit olurlar. Çünkü Allah Teala, fakirlerin niyetlerinde^ ihlas ,ve samimiyeti bilmektedir. Nitekim İmam Ahmed'in Müsned' inde ve Tirmizi'de rivayet edilen sahih bir hadis-i şerifde mü'minlere niyetlerinden dolayı büyük ecir ve mükafat verileceği açıklanmıştır

Dünyada fakir, hapsedilmiş kimse gibidir. Ç'inkÜ fakir, dünya lezzetlerine, arzu ve İsteklerine ulaşmaktan men edilmiştir. Zengin İse bu hapishaneden kurtulmuştur. Nitekim Re-sulullah (s.a.v.), «Dünya mü'minin zindanı, kafirin cennetidir» buyurmuştur. (İbn-i Mcce, Müslim, Tirmizi.) Zengin, nefsini zenginliğin davet ettiği azgınlıklardan ve fenalıklardan men etmeyip, nefsini şehvet meydanlarına salıverirse, dünya cnun için bîr cennet olur. Çünkü fakir fakirliğinin zindanında kıvranırken zengin dünyanın fani nimetlerinden istifade eder.

Sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia edenler dediler ki, dünya hayatında hayırları kendilerine acele verilenleri Allah ve Resulü yermiştir. Dünya hayatında acele verilen hayırlar ya ahiret hayırlarının yerine verilmiş olur veya ahiret hayırlarını eksiltir. Dünya nimetlerinden mahrum olan kimseye ahirette hayırları tam olarak verilecektir.

Resulullah (s.a.v.)'a bal şerbeti getirildi, onu içmeyip, «Bu dünyaya düşkün olanların şerbetidir» buyurdu.

Hasan-ı Basri'ye, «iki kimse vardır. Bunlardan biri dünyayı bırakmıştır, diğer kazanıp tasadduk ediyor, bunlardan hangisi efdaldir» diye soruldu, O da, «Dünyayı bırakan benim yanımda daha efdaldir» dîye cevap verdi.

İsa aleyhisselam'a, iki kimse altın dolu bir küpe tesadüf ettiler, birisi onu atlayıp geçti, ona bakmadı, diğeri onu alıp tasadduk etti. Bunlardan hangisi efdaldir? diye soruldu. O da, «Ona bakmayan efdaldır» diye cevap verdi. Fakirliğin üstün olduğunun delillerindendir: Resulullah (s.a.v.) bir gün bîr altın paraya tesadüf etti. Ona bakmadı bile, şayet onu alsaydı Allah yolunda tasadduk ederdi.

İmam Ahmed'in Ebu Kebşe'den rivayet ettiğine göre Keb-şe (r.a.) «Resulullah (s.a.v.) şöyle buyururken işittim «Üç (şey) var ki, onlar üzerine yemin ederim. Size bir söz söyleyeceğim ki, onu hafızanızda tutun. Üzerine yemin ettiğim üç (şey şunlardır): sadaka vermekten kulun malı eksilmez. Uğradığı haksızlığa karşı sabreden kulun Cenab-ı Hak ancak şerefini artırır. Dilencilik kapısını açan bir kula, Allah mutlaka yoksulluk kapısını açar. Size bir söz söyleyeceğim ki, onu hafızanızdan çıkarmayın» dedi ve şöyle buyurdu «Dünya ancak dört kişi içindir (yani dünyadaki insanlar dört kısma ayrılır) - Allah'ın mal ve ilim verdiği kul ki, bu kul bu nimet.içinde Rabbini sever ve sayar. Bununla akrabasına sılada bulunur (onlan yoklar ve yardım eder). Allah'ın bu nimette olan hakkını da tanır, işte bu kul Allah katındaki makamların en üstündedir. Allah* in ilim verip mal vermediği kul ki, bu kul doğru niyetlidir, «malım olsaydı bu malda falanın yaptığı gibi yaparım» der. İşte o kul niyetine göre, karşılık görür ve ikisinin ecri de eşittir. Aibh'ın mal verip İlim vermediği kul ki, ilimsizlik yüzünden malında körü körüne hareket eder, bu nimet içinde Rabbini sevmez ve saymaz. Bu malla akrabasına sılada bulunmaz ve Allah için o malda hiçbir hak tanımaz, İşte bu kimse mertebelerin en kötüsündedir. Allah'ın mal da ilim de

vermediği bir kul ki, bu kul, «malım olsaydı bu malda israf ve sefahat düşkünü) falanın yaptığı gibi yaparım» der. Bu da niyyetine göre karşılık görecektir ve her ikisinin günahı da eşittir.

Zengin malını hayır yolunda sarf etmek fiiliyle üstün kılınmış, fakir ise samimi niyetiyle zengine katılmıştır. Zengin malını hayır yclunda harcamazsa iyi amelden geri kalmış olur. Fakir de fena niyetiyle iyi amelden geri kalmış olur. Zengine iyi amelde geri kalmasıyla zenginliği fayda vermez. Fakire de iyi niyetiyle fakirliği zarar vermediği gibi fena niyetiyle fakirliği fayda da vermez. Sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia edenler son olarak sabreden fakirlerin üstün olması hakkında ki buraya kadarki açıklamamız yeterli ve doyurucudur, dediler. Tevfik Allah'tandır.[41][41]

24- Konu: Şükreden Zenginlerin Üstün Olduklarınıileri Sürenlerin Kitaptan, Hadis-İ Şerifden Ve Eserlerden Delilleri

Şükreden zenginlerin üstün olduğunu İddia edenler dediler ki, «Ey sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia edenler, bizim üzerimize delillerin süvarilerini ve piyadelerini sürdünüz. Biz biliyoruz ki, sizin 'yanınızda bu delillerden daha çok delil bulunmaktadır. Fakat siz delilleri çok uzatmayıp çok kısalt-mayip orta bir yol tuttunuz. Bu delillerin şükreden zenginlerin değîl de, sabreden fakirlerin üstün olduğuna hükmeden deliller olduğunu zannettiniz. Bizi vermiş olduğunuz nahkemeye biz de sizi vereceğiz. Sermayenizi arzettiğiniz zata biz de sermayemizi arz edeceğiz. Hiç bir zaman yanlış tartmayan şeriat ve akıl terazisinde bizim ve sizin delillerinizi tartacağız. Buna göre sabreden fakirlerle şükreden, zenginlerden hangisinin üstün olduğu ortaya çıkmış olacaktır. Fakat aranızdan, sabreden ve samimî olan fakirlere benzemeye çalışan, onların elbisesini giyen, aslında da dünyaya en çok düşkün olan, fakirlikten ve sabırdan çok uzak bulunan, ama fakirliğini açıklayıp, dünyaya karşı hırsını gizleyen, Rabbinden gafil olan nefsine ve nevasına uyan, ahiret işlerinde kusur eden, fakir kıyafetinde görünmeyi sanat edinen sahtekarları ve isteyerek değil de fakirliğin zoruyla sabretmeye mecbur olan fakirleri, Allah'ı ve ahireti sevdiği İçin değil de başka çaresi bulunmadığı için zühd ve takva sahibi görünen fakiri, fakirliğinden razı olmayıp sözüyle ve haliyle Rabbine şikayette bulunan fakirleri, verilirse razı olup verilmediği takdirde kızan fakiri, dünya için içi yanıp tutuşan fakiri, dünyada insanların en fakiri olduğu halde dünyayı en çok seven fakiri, dünya onu bıraktığı halde dünyayı bırakmayan fakiri, aranızdan çıkarınız. Biz de, aramızdan, devamlı malını çoğaltmaya çalışanı, kimseye bir kuruş vermiyeni, malına sımsıkı sanlıp ondan yalnız kendisi istifade edeni, mah arttıkça sevinip eksilince üzüleni, mal sevgisi kalbini kaplamış elanı, dünyayı elde etmek için kalbi yanıp tutuşanı, kendisinden malını hayır yolunda harcaması istenildiğinde malından pek az verip de geri kalanda kaya gibi direteni, kendi nefsine başkasını tercih etmeye davet edildiğinde kaçan sahtekar zenginleri çıkaralım.

Gerçekten sabreden fakirlerle ,gerçekten şükreden zenginler imanlanyla ve halleriyle Allah'a ve ahîrete doğru yanş yaptıkları gibi, Allah'a yakın olmak için amelleriyle ve mallarıyla da yarış yaparlar. Bunların kalpleri Allah için çarpmaktadır. Düşünceleri Allah'a ulaşmak için yarışmaktadır. Zenginler fakirlere bakarlar, onların İyi amelde kendilerini geçtiklerini görünce onlara yetişmek için gayret gösterirler. Fakirler zenginlere bakarlar, onların Allah yolunda mallarını harcadıklarım görünce onlara erişmek için iyi amel işlemeye, sabretmeye, zühd ve takva sahibi olmaya gayret ederler, işte sabreden fakirler ile şükreden zenginlerden hangisinin üstün ve derecesinin yüksek olduğu meselesinde ihtilaf edilenler bu kardeşlerimizdir.

41[41] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 276-299.

Sahtekar fakirlerle, sahtekar zenginlere gelince, bunlardan her biri azabda, diğerinin altında ve ondan daha aşağıda olduğunu görür. Yardım ancak Allah Teala'dan istenilir.

Allah Teala, Kitab-ı keriminde iyi amelleri medhetmiş ve sahiblerini övmüştür. Zekat ve hayır yollarında infak, malla Allah yolunda cihad etmek, mücahidleri teçhiz etmek, muhtaçlara yardım etmek, köleleri azad etmek ,açlık zamanında yemek yedirmek gibi, iyi ameller ancak zenginlikle yapılır. Fakirin sabn nerede, ölmek üzere bulunan fakire yardım edip, onu kurtaran ve onu sevindiren zengin nerede. Fakirin sabrı nerede, malıyla Allah dinine yardım ederek kelime-i tev-hidi yükselten ve düşmanlan kahreden zenginin faydası nerede. Ebu Zer (r.a.)in fakirlik üzerine sabrı nerede, Allah uğrunda azab edilenleri alıp azad eden ve islam dinine yardım için malını harcayan Ebu Bekir Sıddık'm şükrü nerede. Nitekim Resulullah (s.a.v.), «Ebu Bekir (r.a.)'in malının bana fayda verdiği gibi hiçbir kimsenin malı bana fayda vermemiştir» buyurmuştur. (İbn-i Mace, Müsned-i Ahmed) Ehli Sufftnin sabn nerede, malının büyük bir kısmım hayır yolunda harcayan Osman b. Affan (r.a.)'ın şükrü nerede. Hatta Osman (r. a.) Tebük savaşında askere yardim ettiğinde, Resulullah (s.a. v.), «Bu günden sonra ne yapsa Osman'a zarar vermez» buyurduktan sonra, «Ey Osman! Allah senin gizli ve aşikar yapmış olduklannı affetmiştir.» buyurdu. (Tirmizi, Müsned-i Ahmed) Kur'an-ı Kerime baktığımız vakit hayır yolunda mallarını harcayanların övülmesinin sabreden fakirlerin övülmesinden kat kat fazla olduğunu görürüz. Resulullah (s.a.v.), fakirlik halinden zenginlik haline nakledilmiştir. Cenab-ı Hak, Resülünü daima daha hayırlı ve daha üstün olan şeye naklederdi. «Muhakkak ahiret, senin için dünyadan daha hayırlıdır.» (Duha/4) ayetinin tefsirinde, «Resulullah (s.a.v.)'m her sonraki hali önceki halinden daha hayırlıdır», denilmiştir. Bundan dolayı bu ayet-i kerimeyi «ileride Rabbin sana öyle ihsanda bulunacak ki, sende razı olacaksın» ayeti takib etmiştir. Bu ayet-i kerimedeki İhsan, Cenab-ı Hak'kın Resulüne hem dünyada vermiş olduğu ihsanı hem de ahiretde vereceği ihsanı içine al-maktadır. Şükür ile birlikte zenginlik ziyade bir lütuf ve rahmettir. Nitekim Cenab-ı Hak, «Allah rahmetini dilediğine tahsis eder. Allah büyük ihsan sahibidir» buyurmuştur.

Şükreden zenginlerin üstün olduğunu iddia edenler dediler ki, «Şükreden zenginler sabreden fakirlere sadaka vermek ve ihsanda bulunmak suretiyle onları destekledikleri için onların taat ve ibadet etmelerine sebeb ve yardımcı olmaktadırlar. Bundan dolayı zenginler hayır yolunda mallarını sarf etmek ve Allah'a taat ve ibadet etmekle kazandıkları ecirlerine ziyade olarak fakirlerin ecirlerinden büyük bir ecir de kendilerine verüir. Nitekim «Sahih-İbn-i Huzeyme'dç, Selman-ı Farisi (r a.)'den rivayet edildiğine göre, Selman demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) Ramazan ayını zikrederek, «Her kim bir oruçluya ramazan ayında iftar yemeği yedirirse, günahları affedilir, cehennemden azad edilir, kendisine oruçlunun sevabı kadar sevap verilir. Oruçlunun ecrinden de bir şey eksilmez» buyurmuştur. Şükreden zengin, hem kendi orucunun ecrini, hemde iftar yemeği yedirdiği fakirin ecri kadar ecir almıştır. Şükreden zenginin sadakasının üstünlüğü olmasaydı diğer amelleri ile cvünemezdİ. Nitekim Ömer b. Hattab (r.a.) demiştir ki, «İyİ ameller övündükleri vakit sadaka 'Ben sizin en üstünü-nüzüm' demiştir.» Sadaka kul ile ateş arasında bir perdedir. Ihlaslı ve gizli olarak sadaka' veren kimse, kıyamet gününde arşın gölgesinde gölgelenecek tir.

Ukbe b. Amir'den rivayet edildiğine göre, Ukbe demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) «Sadaka Allah rızası İçin tasadduk edenlerin kabirlerinin hararetini söndürür. Kıyamet gününde mü'min sadakasının gölgesinde gölgelenecektir» buyurmuştur. (Tabercni.)

Yine Ukbe demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) «(Kıyamet gününde) her kişi, insanlar arasında hüküm verilinceye kadar sadakasının gölgesinde (olacaktır)» buyurmuştur.»

Ebu'1-Hayr her gün bir çörek veya bîr soğan olsun sadaka verirdi,

Muaz'dan rivayet edildiğine göre, Muaz demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) «Sadaka, suyun ateşi söndürdüğü gibi -,günah-lan söndürü» buyurmuştur. (Tirmizi, İbn-i Mace, Müsned-i Ahmed).

Beyhaki'dz rivayet edildiğine göre, Enes (r.a.) demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.), «Sadaka vermeye koşun, çünkü bela, sadakanın üstünden atlayamaz» buyurmuştur.

Buharı ile Müslim'in Ebu Hüreyre (r.a.)den rivayet ettiklerine göre, Ebu Hüreyre (r.a.) demiştir ki, «Resulullah (s. a.v.) «Her kim helal kazancından hurma tanesi değerinde bir şey tasadduk ederse(zaten) Allah helaldan başkasını da kabul buyurmaz. Allah bu helal sadakayı yeminiyle alarak da dağ kadar büyük oluncaya kadar sizden birinizin tayını yahut sütten kesilen deve yavrusunu büyüttüğü gibi büyütür» buyurmuştur. Beyhaki'n'm rivayetinde, «Hatta (sadaka olarak verilen) bir hurma veya bir lokma Uhud dağından daha büyük olur» ziyadesi vardır.

Muhammed b. el-Münkedir demiştir ki, «Aç bir müslü-mani doyurmak, af ve mağfireti gerektiren iyi amellerdendir.»

Allah Teala susuzluktan yanmış bîr köpeği sulayan kimseyi af ve mağfiret ederse, müslümanlardan susayanları sulayanı, aç olanları doyuranı çıplak olanları giydireni nasıl af ve mağfiret etmez.

Nitekim Resulullah (s.a.v,), «Cehennemden korunun, yarım hurma ile olsa da. Onu da bulamayan (hiç olmazsa güzel) bir sözle cehennemden korunsun» buyurmuştur. (Buhari, Müslim, Tirmizi.) Sadaka vermeye gücü yetmeyenin güzel sözü sadakaya bedel kılınmıştır. Fakat zenginin bilfiil vermiş el-duğu sadaka fakirin güzel sözünün sadaka kılınmasından aşağıdaki zikredilen şu vasıflarla üstün kılınmıştır: Zenginin vermiş olduğu sadakasından kendinin haz duyup, fakirin sevinmesi, Allah Teala'nın sadaka verenleri sevmeleri için kullannın kalplerine muhabbet koymuş olması, fakirlerin sadaka verenlere dua etmesi, fakirlerin fakirlikleri üzerine sabır ecir-lerinden sadaka verenlere hisse verilmesiyle sevinmeleridir Sabır İçin büyük ecir vardır. Fakat bu ecrin Allah katında bir çok dereceleri vardır. Sadaka, lütuf, ihsan ve bağış Allah Teala'mn vasfıdır. Nitekim Resulullah (s.a.v.), «Mahlukatın hepsi Allah'ın iyali (rızıklarmı vermeyi üzerine aldğı fakirle-rî)'dir. Allah katında mahlukatmın en sevimlisi iyaline en çok faydalı damdır» buyurmuştur. (Ebu Yala, Bezzar) Cenab-i Hak sadete erecek olan sınıflan zikrederken önce sadaka verenlerden başlayarak, «Şüphesiz erkek ve kadın sadaka verenler ve Allah'a karz-ı hüsen verenler, (O'nun yolunda mal sar-fedenler) için mükafatları katlanır ve kendilerine cömertçe bir ecir vardır. Allah'a ve Peygamberlerine iman edenler yok mu? Onlar Rableri katında çok doğru olanlar ve Allah yolunda şe-hid düşenlerdir. Onların hem mükafatları, hem nurları vardır» (Hadid/18-19) buyurmuştur.

Şükreden zenginlerin üstün olduğunu iddia edenler dediler ki, sadaka vermenin bir çok faydalan ve menfaatlan vardır. Sadaka, kötülük kapılarını korur .belaları giderir, zalimin zulmünü def eder. Sadaka, mazlum olanı müdafaa eder, hataları ve günahları söndürür, malı muhafaza eder. Rızkı celbe-der, fakiri sevindirir, Allah'a itimadı ve hüsnü zanm gerektirir. Nitekim cimrilik, Allah katında kötü zanda bulunmaktır. Sadaka, şeytanı kızdırır ve perişan eder, nefsi temizler, kulu Allah'a ve mahlukatına sevdirir. Kulun bütün ayıplarım örter, sadaka, ömrü uzatır. İnsanların sadaka verenlere dua etmelerine ve sevmelerine sebeb olur. Cimrilik, kulun bütün iyiliklerini örter. Sadaka, sahibinin kabir azabını giderir, sadaka, kıyamet gününde sahibine gölge olur. Sadaka, Allah katında sahibine şefaat eder. Sadaka, dünya ve ahiret şiddetlerini hafifletir. Sadaka, sahibini iyi ameller yapmaya davet eder. Başkasına faydalı olmak, tasadduk etmek, ihsanda bulunmak, bağışlamak, Allah'n sıfatlarından olunca Cenab-ı Hak kendi sıfatlarının eserleriyle muttasıf olanları sever. Buna göre, Allah Teala, alimi, cömerdi, haya sahibini, başkalarının ayıplarını örteni sever. Allah katında kuvvetli mü'min zayıf mü'minden daha hayırlıdır. Allah Teala ,adaletle muamele edeni, af edeni, merhametli olanı, şükredeni ve iyilik edeni, cömert olanı, sever. Zenginlik, cömertlik, Allah'ın sıfatlarından olduğundan Cenab-ı Hak cömert olan zengini sever. Kula malıyla yapmış olduğu iyiliğine karşılık olarak verilecek mükafat, amelinin cinsinden olacaktır. Nitekim kim ki, bîr mü'mini giydirirse Allah da onu cennet elbiselerinden giydirir. Kim ki, bir açı doyurursa, Allah da onu cennet meyvalarmdan doyurur. Kim ki, bir

susuzu sularsa Allah da onu cennet şarabından sular. Bir kimse bîr köle azad ederse, Allah o kölenin her uzvu karşılığında, cehennemden bîr uzvu hatta fercîne karşılık fercini azad eder. Bir kimse başı sıkılana kolaylık gösterirse, Allah da ona dünya ve ahirette kolaylık verir. Bir kimse bir mü'minden dünya sıkıntılarından bir sıkıntı giderirse, Allah da ondan ahiret sıkıntılarından bir sıkıntı giderir. Kul, din kardeşinin yardımında oldukça, Allah da kulun yardımındadır.

Şükreden zenginlerin üstün olduğunu iddia edenler dediler ki, «Biz fakirlik üzerine sabrın faziletini inkar etmiyoruz, fakat şu zikredilen faziletle nerede, fakirlik üzerine sabır nerede Çünkü Allah Teala, her şey için bir ölçü koymuştur. Resulullah (s.a.v.), «Yedirip, (Allah'a) şükreden, oruç tutup sabreden kimse derecesindedir.» buyurmuştur. Çünkü bu zenginin şükrü başkasını doyurmakla olduğu İçin, derecesi ziyadedir. Şükür nihayetsiz olarak katlanır, sabrın ise, duracağı bir smır vardır. Şükreden, razı olandan daha üstündür. Razı olan İse, sabredenden üstündür. Buna göre şükreden sabredenden iki derece üstün olmuş olur.

Buharı ile Müslim'in rivayet ettiklerine göre, Abdullah b. Ömer demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) «İki kimse gıpta edilmeye layıktır, birisi Kur'an öğrenmiş olup, onunla gece gündüz meşgul ve muktezasıyla amel edendir. Diğeri de Allah'ın kendisine mal İhsan ettiği kimsedir ki, gece gündüz o malı Allah yolunda sarf eder» buyurmuştur. Allah yolunda sarf edilmekle birlikte olan zenginlik, kendisiyle gece gündüz meşgul olunan Kur'an derecesinde kılınmıştır.

Ebu Kebşe'nin hadisinde açıklanmıştır ki, mal sahibi malında ilmiyle amel edip, bu nimet içinde Rabbini sever ve sayar, bununla akrabasına sılada bulunur, Allah'ın bu nimette olan hakkını tanır. İşte bu kul Allah katındaki makamların en üstündedir.» Bu hadis-i şerif şükreden zenginin üstün olduğunu açıklamaktadır. (Müsned-i Ahmed) Sabreden fakir, «Malım olsaydı bu malda falanın hayır yaptığı gibi hayır yapardım diye niyet edip, bunu lisanıyla da "söylediği takdirde bu fakii ile o zenginin ecri eşit clur. Çünkü bunlardan her biri hayıra niyet edip, gücünün yettiği şeyi işlemiştir. Zengin hayıra niyet edip, ilmiyle malında amel etmiştir. Fakir ise hayıra niyet edip, onu lisanıyla yapmıştır. Bu cihetten ecirde zengin İle fakir cş.t oldular. Asıl ecirde eşit olmalarından ecrin keyfiyet ve tafsilinde de eşît olmaları lazım gelmez. Şüphe yok*, ki, hem hayıra niyet edip, hem de hayrı bizzat yapmanın ecri yalnız niyet edip, lisan ile söylenen hayrın ecrinden üstündür. Bir kimse, hacca niyet edip, hac yapacak malı bulunmasa, bu niyetinden dolayı sevap alsa da, hacca niyet edip bizzat hac yapanın sevabı elbette bunun sevabından üstündür. Bunun manasını anlamak isterseniz Resulullah (s.a.v.)'ın, «Bir kimse Allah'dan samimi kalple şehidlik isterse yatağında ölse bile Allah onu şehitler makamına yükseltir.» (Müslim, Ebu Dçtvud, Tlrmiû, Nesei...) kavlini düşününüz. Şüphe yok ki, Allah yolunda öldürülen için verilen şehitlik sevabının keyfiyeti ve sıfatları, şehitliği niyet edip, yatağında ölenin sevabından üstündür. Yatağında ölen her ne kadar şehidin makamına ulaşsa da, 'burada iki ecir vardır, biri ecir, diğeri kurbiyyet (Allah'a ya-kınhk)'tir. Bu iki şehit asıl ecirde eşit olsalar da, bizzat yapılan amellerin elbette bîr üstünlüğü ve bir meziyeti vardır ki, bu Allah'ın bir lütfü olup Allah bunu dilediğine verir. Nitekim Resulullah (s.a.v.), «iki müslüman kılıçlarıyla yüz yüze gelirlerse, katil de, maktul de cehennemdedir.» buyurdu. Ashab-i Kiram, «Hadi katil öyle de ya maktule ne oluyor» dediler. Resulullah (s.a.v.), «O da gerçekten kardeşini öldürmek istemişti» buyurdu. (Buharı, Müslim, Ebu Davud, Nesei). Katil ile maktul cehenneme girmede eşit oldular, fakat bunların derecede ve azap miktarında da eşit olmaları lazım gelmez. Resu-lullah (s.a.v.)'m, mübarek sözlerinin hakkını ver ve onları layık oldukları makama koy ki, Resulullah (s.a.v.) murad ettiği şey senin için açıklanmış olsun.

Zenginlerin üstün olduğunu aşağıdaki hadis-i şerif açıklamaktadır. Muhacirlerin fakirleri Resulullah (s.a.v.) a, gelerek «Ya Resulullah! Varlık sahipleri ecirleri alıp gittiler. Onlar da bizim kıldığımız gibi namaz kılıyorlar, bizim tuttuğumuz gibi oruç tutuyorlar. Fakat onların fazla mallan var, onlarla hac ediyorlar, umre yapıyorlar, cihad ediyorlar, sadaka veriyorlar» diye şikayette bulundular, bunun üzerine Resulullah (s.a.v.), «Ben size bir şey öğreteyim mi? Onunla sizi geçenlere yetişir, sizden -sonrakileri de geçersiniz, hem hiç bir kimse sizden daha faziletli

olamaz. Meğer ki, sîzin yapmış olduğunuz gibi yapmış olsun» buyurdu. Muhacirler, «Derhal ya Resulullah!» dediler. Resulullah (s.a.v.), «Her namazdan sonra otuz üçer kere teşbih, tahmid ve tekbir edersiniz» buyurdu. (Bir müddet sonra) fakir muhacirler, Resulullah (s.a.v.)*a dönerek, «Mal, mülk sahibi din kardeşlerimiz bizim yaptığımızı işitmiş, bunun mislini onlar da yapıyorlar.» dediler. Resulullah (s.a.v.), «(Ne yapalım) Bu Allah'ın bir fazlı ve keremidir, onu dilediğine verin» buyurdu. (Buharı ve Müslim.)

Şayet fakirler sadece niyetiyle ecir miktarında zenginlere erişmiş olsalardı. Resulullah (s.a.v.) fakirlere, «Zenginlerin yaptığı gibi yapmaya niyet edin, onların ecirleri gibi ecre nail olursunuz» buyururdu. Resulullah (s.a.v.), fakirlere sadaka vermekten, köle azad etmekten, hacca gitmekten, umre yapmaktan kaçırdıkları sevapları, namazlardan sonra teşbih, tahmid ve tekbir getirmekle elde etmelerini emredince, zenginlerinin mallarını hayır yolunda sarfetmekle, fakirlerden üstün oldukları bilinmiştir. Zenginler de- fakirlere bu teşbih, tahmid ve tekbirde ortak olunca mallarını hayır yolunda harcamalarının ecri üstün olarak kalmıştır. Fakirler Resulullah (s.a.v.)a zenginlerin de kendileri gibi namaz kılıp oruç tutmada eşit oldukları gibi, namazlardan sonra teşbih, tahmid ve tekbir getirmede de eşit oldukları için kendilerinden üstün olmaya devam ettiklerini şikayet edince, Resulullah (s.a.v.) onlara bu Allah bir fazlı ve keremidir. Allah onu dilediğine verir diye haber vermiştir. Şayet fakirlerin niyet edip, lisanlanyla söylemeleriyle zenginlerin elde etmiş oldukları sevabda her bakımdan eşit cfealardı, Resulullah (s.a.v.) fakirlere bunu bildirirdi.

Fakirler dediler kî, «Bu hadis-i şerifin gerçek manası anlaşıldığı takdirde bu hadis-i şerif bizim lehimize delildir. Bu hadis-i şerifin manası, zenginler imanda, Islamda, namazda, oruçda, fakirlere eşit oldukdan sonra hayır yalunda mallarını sarfetmekîe üstün kılınsalar da namazlardan sonra teşbih, tah-mid ve tekbir getirmede fakirleri zenginlerin derecesine eriştirmek vardır. Bir de fakirler iyi niyetle zenginlere eşit olurlar. Çünkü fakirlere mal verilseydi, zenginler gibi hayır yolunda harcarlardı. Bu hadis-i şerifin lafızlarının bazısında, «Ben size bir şey öğreteyim mi? Onu yaparsanız^ sizden öncekileri geçersiniz, sizden sonrakiler de size erişemezler» diye rivayet edilmiştir. Hadis-i şerifin bu rivayeti zenginlerin her ne kadar namazlardan sonra teşbih, tahmid ve tekbir etseler de fakirlere erişemeyeceklerine delalet etmektedir. Resulullah (s.a.v.)'ın, «Bu Allah'ın bir fazlı ve keremidir, onu dilediğine verir» ifadesinin manası, «Ey fakirler Allah'ın fazlı ve keremi yalnız size ait değildir, Cenab-ı Hak namazlardan sonra teşbih, tahmid ve tekbir etmenizle size fazlından ve kereminden sevap verdiği gibi sizin gibi yapanlara da Yazlından ve kereminden sevap verir» demektir. Ey zenginler, siz hadis-i şerifde geçen «fazi ve kerem» ifadesini tahsis edip kendi manasının dışında kullandınız, halbuki bu ifadenin manası geneldir. Çünkü Allah'ın fazl ve keremi hem zenginlere hem de fakirlere şamildir. Buna göre ey zenginler bizden üstün olduğunuzu bu hadr-i şerifden nasıl çıkarıyorsunuz?

Şükreden zenginlerin üstün olduğunu iddia edenler dediler ki; «Bu Allah'ın bir fazlı ve keremidir» bu ifadede, üç ihtimal vardır. Birincisi, zenginlerin mallarını hayır yolunda harcamalarıyla fakirleri geçmeleri. İkincisi, namazlardan sonraki zikrin faziletinde zenginlerin fakirlere eşit olup ,bu Allah'ın fazlı ve kereminin fakirlere mahsus olmaması. Üçüncüsü, fakirlerin cennete zenginlerden yarım gün (beş yüz sene) önce girmesidir. Bu hadis-i şerifde fakirlerin cennete zenginlerden beş yüz sene önce girmesi zikredilmemiş ise de hadisin diğer rivayetlerinde zikredilmiştir.

Bezzar'ın Müsned'inde Musa b. Ubeyde'den, o da, Abdul-lar b. Dinar'dan o da, tbn-î Ömer'den naklen rivayet edildiğine göre, tbn-İ Ömer demiştir ki, Muhacirlerin fakirleri, zen ginlerin kendilerinden üstün olduklarını, Resulullah (s.a.v.)'a şikayet ederek, «Onlar da bizim tasdik ettiğimiz gibi iman ediyorlar, bizim oruç tuttuğumuz gibi oruç tutuyorlar, fakat onların mallan var, ondan sadaka veriyorlar, onunla sıla-j rahimde bulunuyorlar, mallarını Allah yolunda harcıyorlar ,biz İse fakiriz bunların hiç bîrini yapamıyoruz» dediler Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.), «Ben size bir şey haber vereyim mi? Onu yaptığınız takdirde, onların üstünlüğüne

yetişirsiniz, «Her namazdan sonra on. bir defa «Allahü ekber», on bir defa «Elhamdülillah», on bir defa «Lailahe İllallah», on bir defa «Sub-hanallah» deyiniz. (Bununla) onların üstünlüğüne yetişmiş olursunuz» buyurdu. Fakirler bunları hem kendileri söylediler hem zenginlere de anlattılar, zenginler de onların yaptıkları gibi yaptılar. (Sonra) fakirler Resulullah (s.a.v.)'a gelerek bunu anlattılar ve «Zengin kardeşlerimiz, bizim söylediğimizi söylüyorlar» dediler. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.), «(Ne yapalım), bu Allah'ın bir fazlı ve keremidir, onu dilediğine verir. Ey fakirler cemaatı! Size bir müjde vereyim mi? Müslüman fakirler, cennete zenginlerden yarım gün, yani beş yüz sene önce gireceklerdir» buyurdu. Sonra Musa b. Ubeyde, «Şüphe yok ki, Rcbbin katında bir gün saydıklarınızdan bin yıl gibidir» (Hac/47) ayet-i kerimesini okumuştur. Fakirlerin, kendilerine namazlardan sonraki zikirleri söylemede zenginlerin eşit olduklarım anlattıkları vakit Resulullah (s.a.v.) onlara müjde vermek için hadisin son kısmını zikretmiş, fazlın ve keremin, fakirlerin cennete zenginlerden Önce girmelerine ait olduğu izlenimin; vermiştir. Çünkü fakirlerin, zenginlere hem sözde, hem de zenginlerin mallarını hayır yolunda harcamakta niyetleriyle eşit olup, fakirlerin fakirlik meziyeti bulunduğundan dolayı cennete önce girmek müjdesiyle tahsis edilmişlerdir.

Zenginler dediler ki, «Ey fakirler insafla düşünülürse bu hadis-i şerifi kendi lehinize çevirmek için çok gayret ettiniz. Çünkü Resulullah (s.a.v.)'ın, «Bu Allah'ın bir fazlı ve keremidir, onu dilediğine verir» İfadesi fakirlerin, «Varlık sahiplerİ namazda, oruçda, imanda bize eşit oldukları gibi, namazlardan sonraki zikirlerde de bize eşit olup, ve onlann hayır yolunda mallarını harcamalarının ecirlerinde bizden üstündürler. Bu ecirlerde bizleri onlara eriştirecek bir şey bulunmamaktadır. Bize namazlardan sonra söylememizi öğrettiğin zikirde onlar bize erişmektedir» demelerine cevap olarak söylenmiştir. Resulullah (s.a.v.)'ın bu ifadesiyle^ şükreden zenginlerin üstün oldukları anlaşılmaktadır. Zenginlerin mallarını hayır yolunda harcamakla Öne geçmiş olup, fakirler onlara erişmekten aciz olduklarını bilmekle ümidleri kırılınca, Resulullah (s.a.v.), cennete zenginlerden beş yüz sene önce gireceklerini onlara müjdelemiştir. Fakirlerin önce cennete girmeleri, zenginliğin ve hayır yolunda mal sarf etmenin faziletinden mahrum. olmalarının karşılığıdır, Fakat fakirlerin Önce cennete girmeleri makamlanmn zenginlerin makamlanndan yüksek olmasını gerektirmez. Hesap İçin bekletilenlerin çoğunun makam ve dereceleri hesapsız cennete girecek olan yetmiş bin kişinin makam ve derecelerinden daha yüksek olacaktır.

Şükreden zenginlerin üstün olduğunu iddia edenler dediler ki, «Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Keriminin bir çok yerinde mala «hayır» ismini vermiştir. Nitekim Allah Teala, «Sizden birinize Ölüm geldiği vakit, şayet bir hayır (mal) bırakacaksa anasına, babasına ve akrabasına meşru bîr şekilde vasiyet etmek takva sahipleri üzerine yapması lazım bir hak olarak farz kılındı» (Bakara/180). (Bu ayetin hükmü Nisa suresmdek) miras ayetiyle neshedilmiş yani hükmü kaldırılmıştır). Diğer bir ayette de, «Gerçekten insan hayır (mal) sevgisinden dolayı pek şiddetlidir», (Adîyat/8) buyurmuştur. Nitekim Resulullah (s.a.v.)'da, «Şüphe yok ki, hayır ancak hayır getirir» buyurmuştur. İnsan, malı kötü yolda kullanmakla Allah'a isyan etmiş olur. Yoksa malın kendisi kötü değildir. Bilmiş ol ki, Cenab-ı Hak, malı insanların hayatlannı devam ettirme-, İleri için yaratmış, onun korunmasını emretmiş ve beyinsizlere, çocuklara, delilere ve benzerlerine verilmesini yasaklamıştır. Resulullah (s.a.v.)'da, «Salih kişi için, helal mal ne kadar güzeldir» buyurdu. (Ebu Y'ala, Tabarani).

Said b. Müseyyeb demiştir ki, «Helal olmayan yoldan mal toplayan kimsede hayır yoktur. Çünkü o kimse, malla İnsanlara yüz suyu dökmekten korunur. Onunla sıla-i rahimde bulunur. Onunla Allah'ın ve kulların hakkını Öder.»

Ebu İshak es-Sebii demiştir ki, «Selef-i sah'hin, zenginliği dine yardımcı görürlerdi.»

Muhammed b. el-Münkedir demiştir ki, «Muttaki olan zengine servet ne büyük bir yardımcıdır.»

Süfyan-ı Sevri demiştir ki, «Zamanımızda mal müminin silahıdır.»

Yusuf b. Esbat demiştir ki, «Mal dünya yaratıldığından beri bu zamandaki kadar hiç bir zaman faydalı olmamıştır. Mal ata benzer, kimi insan İçin ecirdir, kimi insan için koruyucudur, kimi insan için ise günahtır. Cenab-ı Hak, malı bedenî korumak İçin sebep olarak yaratmıştır. Bedeni korumak İse, Allah'ı bilmenin, O'na iman etmenin, peygamberlerini tasdik etmenin, O'nu sevmenin, O'na bağlanmanın yeri olan kalbi muhafaza etmek için sebepdir. Buna göre, mal hem dünyanın ve hem de ahiretin mamur olmasının sebebidir. Mal, ancak meşru olmayan yoîdan kazanılıp meşru olmayan yolda sarf edilirse ve o mal kalbe sahip olup, sahibini Allah'dan ve ahiretten uzaklaştırırca, ve ancak sahibinin kötü maksadlara ulaşmasına vesile olup, iyi maksadlardan alıkoyarsa yerilir. Burda da yerme mala ait olmayıp malı kazanıp kullanana aittir. Nitekim Resulullah (s.a.v.) «Altının kulu helak oldu, gümüşün kuîu helak eldu» buyurmuştur. (Buharı, tbn-i Mace, Hakim.), Resulullah (s.a.v.) altın ile gümüşü vermeyip onların sahiplerini yermiştir.

İmam Ahmed'İn Yezid b. Meysere'den rivayet ettiğine göre, Yezid demiştir ki, «Geçmişte birisi mal toplayıp biriktirdi, sonra çoluk çocuğuna,. «Müreffeh ve ahat olarak yaşayalım dedi. O sırada fakir suretinde Melekü'1-Mevt (Azra'İ) «Bana ev sahibini çağırın» dedi. Onlar da «Senin gibi birine bizim efendimiz nasıl çıkar?» dediler. Melekü'1-Mevt, bir müddet sonra tekrar kapıyı çaldı. Yine hizmetçiler çıkıp ona, «Senin gibi birine bizim efendimiz nasıl çıkar?» dediler. O da «Efendinize haber verin, ben Melekü'l-Mevt'im» dedi. Efendileri bu sözü İşitince korkarak oturdu ve «Ona yumuşak söyleyin» ded; Hizmetçiler «Allah seni mübarek kılsın, efendimizden başkasını istemez misin?» dediler. O da, «Hayır» dedi Melekü'l-Mevt efendilerinin yanına girip ona, «Kalk vasiyetimi yiip, çühkü ben buradan çıkmadan senin canını alacağım» dedi. Adamın çoluk çocuğu feryad ederek ağlaştılar. Efendi-eri, «Sandıkları açın, mal bulunan kapların ağzını çözün» dedi. Onlar da, sandıkların ve mal bulunan diğer kapların ağızlarını açtılar. Efendi, mallara dönüp, «Ecelim gelinceye kadar bana Allah'ı ye ahireti unutturdunuz, size lanet olsun» diyerek onlara sövmeye başladı. Mallar dile gelerek ona, «Bize sövme, sen insanların gözünde düşük ve aşağıydın biz seni yükselttik, senin üzerinde bizim eserimiz görülüp, büyüklerin ve hükümdarların meclisinde bulundun, Allah'ın salİh kulları ise, evlenmek İstediler, evlenemediler. Bizi kötü yollarad harcadın, biz.sana karşı gelmedik, eğer bizi Allah yolunda harcasaydın, biz sana yine karşı gelmezdik. KÖtülenecek ve kınanacak ancak sensin. Ey Ademoğulları! Biz de siz de ncak topraktan yaratıldık» dediler. İnsanlardan kimi bu dünyada malını hayır yolunda sarf ederek ahirete sevapla gider, kimi de malını hayır yolunda sarf edeek ahirete sevapla gider, kimi de malını kötü yollardan harcayarak ahirete günahla gider. Ev mü'minler mallarımızı hayır yollarında sarf ederek ,ahirete 'yi amellerle gitmeye çalışalım.

Bîr hadis-i kudside Allah Teala, şöyle buyuruyor, «Mallarımız bize döndüler, onlarla saadete erenler saadete erdi, onlarla bedbaht olanlar da bedbaht oldu.»

Şükreden zenginlerin üstün olduğunu iddia edenler de-cK'.er ki, «Malın bir çok faydalan vardır, ibadet ve taatlarm eda edilmesi mala bağlıdır. Cihad ve hac .farizalarının yerine getirilmesi mala bağlıdır. Farz olan zekatın ve müstehab olan* sadakanın verilmesi mala bağlıdır. Köle azad etme, vakf etme, mescid ve köprü yaptırma gibi hayır işleri de ancak malla hasıl olur. Devamu ibadet yapmak için bir köşeye çekilmekten daha cfdal olan evlenmeye de ancak mal ile ulaşılır. Mürüv-vet malla kaimdir. Cömertlik ve sahavet mala bağlıdır. Irz ve namus malla korunulur. Ahbablar ve dostlar malla kazanılır. Hayır sahipleri en yüksek derecelere ve Allah'ın kendilerine'nimet vermiş olduğu kimselere arkadaş olmaya ancak malla ulaştılar. Mal, cennetin en yüksek köşklerine yükselmenin merdiveni olduğu gibi, cehennemin en aşağı tabakasına inmenin de merdivenidir. Cömerdin cömertliğini devam ettiren maldır. Nitekim Selef-i Salihinden bazıları demiştir ki, «Cömertlik vermeye bağlıdır, verme de mala bağlıdır.»

Selef-i Salihinden biri de, «Allah'ım beni, hallerine zenginlik uygun olan kullarından kıl» diye dua

ederdi. Çünkü mal, Allah'ın kuluna gazap etmesinin sebeplerinden biri olduğu gibi, kulundan razı olmasının sebeplerinden de biridir. Nitekim Ebu' Hüreyre (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre, Resu-lulah (s.a.v.)'ın şöyle dediğini işittim, demiştir, «Israiloğulla-rından, biri abraş (alaca hastalığına tutulmuş) biri kör, biri kel üç kimse vardı. Allah Teala bunları imtihan etmek istedi Bunlara bir melek gönderdi. Abraşa gelen melek, «En çok sevdiğin şey nedir?» diye sordu. O da, «Güzel renk ve güzel deri ve Allah'ın benden bu İnsanların çirkin gördüğü abraş-lık hastalığını gidermesi» diye cevap verdi. Melek* hemen onu sıvadı, iğrenç hal ondan gitti ve rengi güzelleşti. Melek ona, «Hangi malı en çok seviyorsun?» dedi. O da, «Deveyi (yahut ineği)» dedi. Bunun üzerine ona on aylık bir gebe dişi deve Verildi, ve melek, «Allah bunları sana mübarak eylesin» dedi. Sonra melek kele geldi ve «En çek sevdiğin şey nedir?» diye sordu. O da, «Güzel saç ve İnsanları benden iğrendiren bu şeyin giderilmesi» dedi. Melek hemen onu sıvadı çirkinlik, ondan gitti ve güzel saç bitti. Sonra melek ona, «Hangi malı çok seviyorsun?» dedi. «îneği en çok seviyorum» dedi. Ona gebe bir inek verildi. Melek, «Allah bunu senin, için bereketli kılsın» dedi. Sonra melek köre geldi ve, «Hangi şeyi en çok seversin?» ded;. Kör, «Cenab-ı Hak benim gözlerimi iade etsin de, insanları göreyim» dedi. Bunun üzerine melek bunun gözünü sıvadı, Allah Teala gözlerini açtı. Melek, «En çok sevdiğin mal nedir?» diye sordu. Kör, «Koyun» dedi. Kendisine doğuran koyun verildi. Bu hayvanlardan deve ile inek yavruladı, koyun kuzuladı. Bu üç kimseden birinin bir vadiyi dolduran devesi, Öbürünün bîr vadiyi dolduran ineği ve diğerinin bir vadiyi dolduran koyunu oldu. Scnra melek tekrar dönüp

abraşın eski kıyafetine bürünerek onun yanma geldi, ve, «Fakir bîr adamım yoluma devam etmek imkânım kalmadı, bundan dolayı bu gün ulaşmak İstediğim yere, ancak Allah'ın sonrada senin yardımın sayesinde varabileceğim rengini ve cil-djıi güzelleştiren Zat'ın hakkı için senden bir deve istiyorum k'., onunla seferimi sonuna erdireyim» dedi. Abraş adam, «Haklar çok» dedi, (ve bir şey vermedi). Bunun üzerine melek, «Ben seni tanır gibi oluyorum, sen abraş idin, insanlar senden iğrenirlerdi, fakirdin, Allah sana mal verdi değil mi?» Abraş, «Mal bana dededen, babadan kaldı» dedi. Melek. «Eğer yalan söylüyorsan, Allah seni evvelki haline koysun» diye beddua etti, (ve gerçekten abraş eski fakir ve çirkin haline döndü). Sonra kelin kılık ve kıyafetine girerek onun yanına geldi. Buna da ötekine söylediği gibi söyledi, bu da Öteki gibi cevap verdi.- Melek buna da, «Eğer yalan söylüyorsan Allah seni evvelki haline iade etsin» dedi, (ve gerçekten kel eski fakir ve çirkin haline döndü). Sonra körün kılık ve kıyafetine girerek onun yanma geldi ve, «Yolcu, fakir bir adamım, seferimi devam ettirmek çareleri kalmadı. Bugün ancak Allah'ın, sonra senin yardımın sayesinde maksada varabileceğim. Senin gözlerini iade eden Zat'ın hakkı için sende.ı bir koyun isterim kî, onunla seferimi devam ettireyim» dedi. Bunun üzerine kor şöyle dedi, «Ben kördüm Cenab-ı Hak gezlerimi iade etti, bundan dolayı istediğini al, istediğini bırak. Allah'a yemin ederim kî, Allah için aldığın hiçbir şeyde sana müşküat çıkarmayacağım» dedi. Melek, «Malm senin olsun, bu sizin için bir imtihandır. Allah senden razı oldu ve arkadaşlarına gazap etti» dedi. Kör mal ile Allah'ın rızasını kazandı. Abraş ile kel ise mal ile Allah'ın gazabına uğradılar. (Buharı, Müslim.).

Cihad amellerin en yükseğidir. Cihad bazan bedenle, -bazen de malla olur. Malla elan cihad çek defa daha faydalı olur.

Alı (r.a.), Osman (r.a.)'dan daha önce iman edip ve ondan daha çok cihad ettiği halde Osman (r.a.) mal yönüyle Ali (r.a.)'den üstün kılınmıştır.

Zübeyr (r.a.) İle Abdurrahman b. Avf (r.a.) zengin olmalarına rağmen bir çok sahabeden üstün olup, dine hizmetleri ehl-i suffe'nin hizmetinden daha büyüktür.

Resuluiah (s.a.v.) malı zayi etmeyi yasaklayarak, «Bir kimsenin varislerini zengin olarak bırakmasının onları fakir olarak bırakmasından daha hayırlı olduğunu haber vermiştir. (Buharı, Müslim, Nesei.). Yine Resulullah (s.a.v.) «Mal sahibinin Allah'ın rızasını kazanmak için yiyecek bir şey verirse mutlaka onun sebebiyle derecesinin ve yüksekliğinin. artacağım» haber vermiştir.

Resulullah (s.a.v.) fakirlikten Allah'a sığınıp, onu küfre yakın kılarak, «Allah'ım sana küfürden ve fakirlikten sığınırım» diye dua ederdi. (Beyhaki, Hakim.).

Hayır iki nevidir, biri ahiret hayrıdır. Bunun zıddı küfürdür, diğeri ise dünya hayrıdır, onun zıddı da fakirliktir. Fakirlik dünyada azap ve zahmet çekmenin sebebidir. Küfür ise, ahirette azap çekmenin sebebidir. Cenab-ı Hak zekat vermeyi zenginlerin vazifesi, zekat almayı fakirlerin vazifesi kılmıştır. Veren el ile, alan elin arasını şer'an ayırıp veren eli alan elden üstün kılmıştır. Çünkü zekat malm kiridir. Bundan dolayı zekat mahlukatm en temizi olan Resulullah (s.a. v.)'a ve onun nesline onlan bu kirden korumak ve onların şan ve şereflerini yükseltmek için haram kılınmıştır. Biz Resulullah (s.a.v.)'ın önce fakir olduğunu sonra Allah Teala' nın onu zengin kıldığını inkar etmiyoruz, Allah Teala, ona bir çok zaferler nasip ederek mal ve mülk ihsan etmiştir. Resulullah (s.a.v.) bu maldan ailesinin bir senelik nafakasını ayırırdı. Resulullah (s.a.v.) hiç bir kimsenin veremeyeceği hediye ve bahşişi, verirdi, fakirlikten korkmayan kimsenin bağışlaması gibi bağışlardı. Cenab-ı Hak Resulünü mızrağın gölge-siyle, kılıcın kabzasıyla Allah'ın düşmanlarından alınmış olan ve malların en şereflisi, en helali ve en faziletlisi olan malı vermek suretiyle fakirlikten uzaklaştırmıştır. Cenab-ı Hak malı ibadet ve taatma yardımcı olsun diye yaratmıştır. Buna göre, kafirler ve facirler, Allah'ın malım ellerinde haksız olarak tutmaktadırlar. Mal, Allah'ın dostlarına ve taat ehline dönünce, yaratılmış olduğu gaye ve maksada dönmüş olur. Fakat Resuîullah (s.a.v.)'ın zenginliği dünya ehlinin, zenginliği cinsinden değildir. Zengin olan dünya ehli, mala bağlıdırlar. Resulullah (s.a.v.)'ın zenginliği ise, maldan uzak bulunmasıdır. Zengin olan dünya ehli, mülklerinde istedikleri gibi tasarruf ederler,- ResukıUah (s.a.v.) ise mülkünde bir kölenin tasarrufu gibi ancak efendisinin emriyle tasarruf eder.

Fey (Harpsiz, kahren ve sulh yoluyla üstün gelerek kafirlerden alınan mal) Resulullah (s.a<v.)'m mülkü müdür?.. Bu kenuda fukahanın iki kavli vardır. Bu iki kavil İmam Ahmed'den iki rivayettir. Netice olarak fey'in tasarruf mülkü Resululîah (s.a.v.)'a ait olup, onda emirle tasarruf eder. Nitekim Resululah (s.a.v.) «Vallahi hiçbir kimseye (bir şey) vermem, hiçbir kimseden (bir şeyi) men etmem. Çünkü ben taksim.' ediciyim. (Her şeyi) emredildiğim yere koyarım» buyurmuştur. (Buhari.). Resulullah (s.a.v.)'ın her işinde Allah'ın emriyle hareket etmesi, kulluk mertebesinin kemalindendir. Bundan dolayı Resulullah'a varis olunmamıştır. Çünkü Resulullah (s.a.v.) her bakımdan Rabbi'nin bir kuludur. Kulun mah yoktur kj, ona varis olunsun. Cenab-ı Hak Resulü için zenginlik nevilerinin en yükseği ile fakirlik nevilerinin en şereflisinin arasını birleştirip, onun için kemal mertebelerini mükemmel kıldığından, sabreden fakirler ile şükreden zengin-lerden her biri, Resulullah (s.a.v.)'ı delil göstermede diğerinden daha layık değildir. Resulullah (s.a.v.) fakirliğinde de, zenginliğinde de Allah'ın mahîukatmın ,en çok sabredeni ve en çok şi-kredef:-: ;di, Ccnab-i Hak Resulünü hem zenginler için hem de fakirler için önder kılmıştır. Resulullah (s.a.v.)'dan daha zengin kim olabilir? Çünkü ona yerlerin hazînelerinin anahtarları ve safa tepesinin altın kılınması arz olunduğu halde kabul etmemiştir.

Resulullah (s.a.v.) hükümdar peygamber ile, kul peygamber olmak arasında muhayyer bırakılmış. Kul peygamber olmayı seçmiştir. Bununla beraber Arap yarımadası ile Yemen' in malları onun yanında toplanmış, bunların hepsini hayır yolunda harcamış, bunlardan hiçbir şeyi kendisine tahsis etme-mistir. Hatta Resulullah (s.a^v.) müslümanlarm borçlarını yüklenerek «Her kim mal bırakırsa mirasçılarının olur, kim yük bırakırsa bize aittir» buyurmuştur. (Buharı, Mitslmi, Ebu Davud, İbn-i Mace.).Cenab-ı Hak Resulun'ün kadrini ve şerefini yükseltip, onu kendilerine sadaka almak helal olan fakirlerden kılmadığı gibi, miras yoluyla zengin olan zenginlerden de kılmamış, bilakis ona başka taraftan, mal İhsan ederek kalbini tam manasıyla zengin kılıp, dünya nimetlerini bol olarak vermiş o da, Allah yolunda son derece harcayarak en büyük hediye ve bahşişi vermiş, kendisine hiçbir malı tahsis etmemiş, akar, arabi, koyun, deve, köle, cariye, altın ve gümüş bırakmamıştır.

Şükreden bir zenginin, Resulullah (s.a.v.)'ın halini delü olarak gösterebilmesi için, onun yaptığı gibi yapması lazımdır. Sabreden bir fakirin Resulullah (s.a.v.)'ın halini delil olarak gösterilmesi

İçin onun sabrettiği gibi sabredip zoraki değil, isteyerek dünyayı terketmesi lazımdır.

Resulullah (s.a.v.) fakirlik ile zenginlik mertebelerinden herbir mertebenin hakkını tam manasıyla vermiştir. Cenab-ı Hak Resulü sebebiyle fakirleri zengin kılıp, ümmeti ancak onun sayesinde zenginliğe nail olmuştur. İnsanların en zengini, onun sayesinde başkası zengin olan kimsedir.

Ali b. Ebu Rebah demiştir ki, «Mesleme b. el-Ensari Mısır'da bulunurken ben onun yanındaydım. Bir gün Abdullah b. Amr b. el-As onunla beraber otururken Mesleme, Ebu Talib'in şiirlerinden bir beytini misal vereek «Ebu Talİb bi-zİm bu gün içinde bulunduğumuz nimet ve şerefi bilseydi, kardeşinin, oğlunun (Muhammed aleyhisselamın))efendî olup, hayır getirmiş olduğunu bilirdi» dedi. Bunun üzerine Abdullah b. Amr, «O günde de Muhammed aleyhisselam efendiydi ve hayır getirmişti» dedi. Mesleme, «Allah Teala, «O, seni yetim bulup barındırmadı mı? Seni kaybolmuş bulup da yolunu doğrultmadı mı? Ve seni bir yoksul bulup, zengin etmedi mi?» buyurmadı mı?» dedi. Abdullah b. Amr dedi ki, «Resulullah (s.a.v.)'m yetim olmasına gelince o, anadan babadan yetim kalmıştır, fakir olmasına gelince, bütün Arapların elinde bulunan mâlları azdı, Arapların hepsi fakirdi, Cenab-ı Hak, Resulüne ve müslüman olup, bölük bölük Allah'ın dinine giren Araplara, zafer nasip etmiş, Resulullah dünyalıktan ve bunun fitnesinden ümmetini sakındırmış, sonra Allah Teala Resulu'nun ruhunu kabzetmiş ve onu dünyalıktan uzak tutmuştur. «Seni yoksul bulup, zengin etmedi mi?» ifadesinin manası, «Araplar fakir idi, sonra Cenab-ı Hak onlan zengin kıldı» demektir. «İleride Rabbin sana öyle ihsanda bulunacak ki, sen de razı olacaksın» ayet-İ kerimesine gelince, dünya Re-sulullah'm razı olacağı şey değildir. Çünkü Resulullah (s.a.v.) dünyanın hepsinin ümmetine verilmesine razı olmayıp, bilakis dünyadan ümmetini sakındırıp, kendisine dünyânın hazineleri arz edildiği halde onlan kabul etmemiştir, Cenab-ı Hak, Risulunu ahirette vereceği sevapla memnun edecektir. Cenab-ı Hakk'm Resulü'ne ve Resulü'nün ümmetine Kisra'nın ve Kayser'İn mülklerinden ihsan ettiğine, insanların îslam dinine girmesine ve İslâm dinini üstün kılmasına gelince, Resulünü sevmesinden ve ondan razı olmasından İleri gelmektedir.

İbn-i Abbas (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre, İbn-i Ab-bas demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) «Benden sonra feth olunacak küfür diyarları bana gösterildi de beni sevindirdi. Hemen sonra da, «Kuşluğa, sakinliği çöktüğü zaman geceye yemin ederim ki» ayetinden «Ve ileride Rabbin sana öyle ihsanda bulunacak ki, sen de razı olacaksın» ayetine kadar nazil oldu, ve «Cenab-ı Hak bana toprağı misk olan inciden bin köşk verdi, her köşkde ona layık olan vardı» buyurdu.

Şükreden zenginlerin üstün olduğunu iddia edenler dediler ki, «Ey sabreden fakirlerin üstün olduğunu iddia edenler, siz dünyada zühd (her türlü zevke karşı koyarak kendini ibadete verme) den ve dünyalığı az edinmeden bahsettiniz. Halbuki dünyada zühd ve takva sahibi olmak zengin olmaya-zıd değildir. Bilakis zühd ve takva sahibi ulan zengin, zühd ve takva sahibi olan fakirden daha mükemmeldir. Çünkü zengin mali kudreti bulunduğu halde, zühd ve takvaya sarılmaktadır. Fakir ise mali kudreti bulunmadığı halde zühd ye takvaya sarılmaktadır. Buna göre aralarında büyük fark vardır. Resulullah (s.a.v.) zenginlik halinde mahlukatm en zahidi idi.

İbrahim aleyh İsselamın malı' çok olduğu halde dünyada insanların en zahidi idi.

Tirmizi'de Ebu Zer'den rivayet edildiğine göre, Ebu Zer demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) «Dünya sevgisinin terki, helal olan bir şeyi kendine haram kılmak veya malı elden çıkarmakla değildir, fakat bilakis elinde bulunanların, Allah'ın katında bulunanlardan daha güven verici olmaması ve bîr musibete uğradığın zaman o musibet senden kaldırılmış olsaydı, sevabı için onun vuku bulmasına daha istekli olmandır» buyurmuştur.

İmam Ahmed'e, «Yanında bin dinar (altın) bulunan kimse zühd ve takva sahibi olur mu?» diye sorulmuş, o da, «Arttığı zaman sevinmemek, eksikliği zaman üzülmemek şartıyla zühd ve takva

sahibi olur» diye cevap vermiştir.

Selef-i Salİhinden bazıları demiştir ki, «Kendisine helal mal verildiğinde şükrü üstün gelmeyen ve helal maldan mahrum edildiğinde sabrı üstün gelmeyen kimse zühd ve takva sahibi değildir. Zühd ve takva sıfatlarıyla muttasıf olmayan, gerçek zahid ve muttaki değildir. Kendisine, bol helal mal verildiğinde şükrü üstün gelen ve helal maldan mahrum edildiğinde de sabn üstün gelen kimse ise, gerçek zühd ve takva sahibi kimsedir.

Şeyhülislam tbn-i Teymiyye'den işİtmİştim ki, «Zühd, sana fayda vermeyen şeyi terk etmendir. Vera', ,sana zarar veren şeyi terk etmendir., Zühd, dünyadan elleri değil, kalbi boşaltmaktır. Zühdün zıddı, cimrilik ve dünyaya düşkünlüktür» demişti.

Zühd üç kısımdır. Birincisi, haremi terketmek. ikincisi, şüpheli ve mekruh olanları terketmek. Üçüncüsü, yetecek kadar maldan fazlasını terketmektir. Birincisi kısım, yani haramı terketmek, farzdır. İkinci kısım, yani şüpheli, ve mekruhları terketmek, faziletdir. Üçüncü kısım, yani yetecek kadar maldan fazlasını terketmek İse, şüphe derecesine göre birinci kısım ile ikinci kısmın arasında bulunur. Şüpheli olan tarafı ağır basarsa terk edilmesi farz olur. Şüpheli tarafı hafif olursa terk edilmesi evladır. Kendisini ibadet ve taata veren kimsenin yetecek kadar maldan fazlasını terketmesi gerekir. Çünkü dünyayı istemek, ahireti istemeye zarar verir. Bir kimsenin irade makamının, her çeşit kusur ve şüpheden uzak olması için, talebini, iradesini ve istenileni birleştirmesi şarttır. Çünkü istenilen ile isteyen birbirinden ayrılmaz. Allah'ın birliğine inanan kimsenin talebinin, iradesinin Allah'dan ve Allah'a yaklaştırandan başkasıyla ilişkisinin bulunmaması gerekir. Yalnız.Allah için tahsis edilen iradenin, şehvet maddelerini ve fena yollara çekici olan nefis ve hevanın isteklerini kökünden kurutup, kalbin bütün bölgelerine hakim olup, kalbde Cenab-i Hak tarafına çekenlerden başkaca bîr şeyin bulunmaması ve bu iradenin yalnız Allah için kalması gerekir .irade yalnız Allah için olunca zühd ve takva sahibinin, asıl maksadı üzerine toplayabİlmesi için kalbin; îfsad eden tamah maddelerinden kesip vaktini boşa geçirmemesi gerekir. Çünkü bütün masiyetlerin fesad ve fücurun asiî kaynağı hırs ve tamahdır. Zühd ve takva ise, hırs ve tamahı kesip, kalbi bunlardan boşaltıp, kendileri kalbe hakim olup, azalan ibadet ve taata sevkedip, kul ile Rabbi arasındaki uzaklığı kaldırıp, kulu Rab-bine yaklaştırır, cevaba rağbetini kuvvetlendirir ve Rabbini sevme zevkini artırır.

İnsanların bedenen ve kalben en rahatı dünyayı terkedip, Allah'ı ve ahireti İsteyen zahiddir. Şöyle ki, kalbini AJlah .'çin boşaltan, istek ve arzusu Allah'a yaklaşmak olan, vaktini Allah'ın razı olmadığı ve sevmediği şeyler dışında zayi etmeyen zahîd, insanların en mesud ve bahtiyarıdır. Hiç şüphe yok ki. dünyayı sevmek kalbi dağıtır, işleri dağıtır. Düşünceyi, Üzüntüyü, kederi artırır. İleride beklenen şiddetli azaba götürücü hazır bir azabdır. Kulun istediği ve arzu ettiği bir çok nimetlerin elinden kaçmasına sebep olur.

Tavus'dan rnürsel olarak rivayet edilen bir hadis-i şerirde, «Zühd ve takva, kalbi ve bedeni dinlendirir, dünyayı sevmek ise düşünceyi, üzüntüyü artırır» buyrulmuştur. Düşüncelerin, kederlerin ve üzüntülerin kaynağı ikidir. Birincisi, dünyayı sevmek ve dünyaya düşkün olmaktır. İkincisi, iyi amellerde, taat ve ibadetlerde kusur etmektir.

İmam Ahmed'in Müsned'indc, el-Hakem'den rivayet edildiğine göre, Hakem demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.), «Kul, üzerine vacip olan amellerde kusur ederse, Allah Teala onu üzüntüyle imtihan eder» buyurmuştur.

Dünya sevgisi, görünen günahların asıl kaynağı olduğu gibi, kızmak, hasedlik, kibir, böbürlenme, övünme gibi, kalbin günahlarının da asıl kaynağıdır. Kalb bu günahlarla dolunca şiikredemez, kalbin şükredebilmcsi için, bunlardan boşaltılması gerekir. Malın artması, ömrün ve mevkiin uzaması gibidir. Dünyada sizin en hayırlınız ömrü uzayıp, ameli güzel olandır. Malı artıp, onunla hayrı çoğalan kimse de insanların en hayırhsıdır. Kişinin ömrü malı ve mevkii,

onun derecelerini ya yükseltir veya alçaltır. Fakirliğin ve dünyalıktan a? edinmenin yolu, sabırla beraber selamet yoludur. Zenginliğin ve bolluğun yolu çoğunlukla helak yoludur. Ancak zengin olan kimse bu nimet içinde Rabbini sever ve sayar, malıyla akrabasına sılada bulunur, yani onları yoklar ve yardım eder malından Allah'ın hakkını verir, yalnız zekat vermekle kalmayıp, açları doyurur, çıplakları giydirir, muhtaçlara ve düşkünlere yardım ederse bu zenginin yolu faydalı ve kazançlı bir yoldur ve -fakirin selamet yolunun üstündedir. Fakirin hali, yapmak İstediklerinden, hastalık sebebiyle alıkonulmuş hastanın hali gibidir. Eğer bu alıkonulmaya güzelce sabrederse sevap kazanır. Zenginin, mal toplaması, 'kazanması ve harcaması tehlikelidir. Eğer malını meşru yoldan kazanıp meşru yolda harcarsa mal onun için faydalı olur. Fakir, insanlardan ayrılıp ibadet eden gibidir. Hayır yollarında malını harcayan zengin ise, muallim, mücahid ve fiziken yardım eden gibidir. Bundan dolayı Resulullah (s.a.v.) zengini, kendisine hikmet ihsan edilip onunla hükmeden ve onu başkalarına öğreten kimseye yakın kılmıştır ki, bu, gıpta edilen iki kimseden bîridir. Cahiller, ibadet için bir köşeye çekilmekle yalnızca kendisine menfaat eden kimseye gıpta edip onu, malını hayır yollarında harcayan zengindea ve İlim öğreten alimden daha üstün kılarlar. Malını hayır yollarında harcamak ve sadaka vermek için zenginliği seçen kimse mi, yoksa fitne ve fesad-dan uzak kalmak ve dünyanın kendisini ahiretten alıkoymaması için fakirliği seçen kimse mi, yoksa zenginlik ile fakirlikten hiçbirini seçmeyip ancak Allah Teala'nın kendisi için seçtiğini seçen kimse mi daha üstündür? diye sorulursa, işte Selef-i salihinin ihtilaf ettiği konu budur deriz. Abdurrahman b. Avf gibi zengin sahabeler cihad etmek ve hayır yollarında harcamak için malı seçmişlerdir. Nitekim Kays b. Sa'd, «Aî-lah'ım benî hallerine ancak zenginlik uygun olan kullarından kıl» diye dua ederdi. Ebu Zer gibi sahabeler ise fakirliği seçmişlerdir. Çünkü bunlar dünyanın afetlerini ve fitnesini esas almışlardır. Abdurrahman b. Avf gibi sahabeler ise, malı hayır yollannda harcamanın dünyevi ve uhrevi faydalarına bakmışlardır. Üçüncü fırka ise bunlardan hiçbir şeyi seçmeyip, ancak Allah Teala'nm kendileri için seçmiş olduğunu seçmişlerdir. Dünyada uzun yaşamayı İsteme de böyledir. Bİr taife, dîne hizmet ve ibadet etmek için uzun yaşamayı istemişlerdir, bir taife ise dünyadan kurtulup rahat etmek ve Allah'a kavuşmak için ölmeyi arzu etmişlerdir. Üçüncü bir taife ise bunlardan hiçbirini seçmeyip bilakis Allah'ın kendileri için seçmiş olduğu şeyi seçmişlerdir. Çünkü bunların istemeleri Allah'ın iradesine bağlı olup, kendi İradelerine bağlı değildir. Bu haî, Ebu Bekir Sıddık'm halidir, çünkü arkadaşları Ebu Bekir (r.a.)'e ölüm hastalığında, «Biz sana tabib çağıralım mı?» dediler. O da, «Tabip beni gördü» dedi. Onlar da, «Tabib sana ne söyledi?» dediler. O da, «Tabib bana 'dilediğimi yaparım' dedi» dedi.

Dünyada uzun yaşamayı isteyenlerin hali, Musa aleyhıV selamın hali gibidir. Musa aleyhisselâm'a, Azrail,aleyhisselam geldi. Musa (a.s.) ona bir tokat vurup gözünü çıkardı. Onun böyle yapması, dünyayı sevdiği için ve dünyada kalmak için değil, fakat Rabbi'nin emirlerini yerine getirip, Allah düşmanlarıyla cihad etmek içindi. Sanki Musa aleyhisselam Azrail'e, «Sen de emir altında bir kulsun ben de emir altında bir kulum. Ben Rabbimin emirlerini ve dini vazifemi yapacağım» dedi. Musa aleyhisselâm'a uzun yaşaması arz olundu, ne kadar çok yaşarsa yaşasın sonunun ölüm olduğunu bilince, kendisi için Allah Teala'nm seçmiş olduğunu seçti.

Cenab-ı Hak Muhammed (a.s.)'a da elci gönderip, onu dünya ile ahiret arasında muhayyer bıraktı. Resulullah (s.a.v.) Allah Teala'yı insanların en iyi bileniydi. Cenab-ı Hak' km kendisine kavuşmayı arzu ve ihtiyar ettiğini bilince, o da, Allah'a kavuşmayı seçti. Resulullah (s.a.v.)'ın Rabbinin emirlcrini ve dini vazifelerini yerine getirmek için dünyada baki kalmasını Allah arzu etseydi. RcsuUıllahda bundan başkasını ihtiyar etmezdi. Çünkü Resulullah (s.a.v.)'m dilemesi Allah'ın dilemesine bağlıydı. Nitekim Cenab-ı Hak Resulünü hükümdar peygamber' olmakla kul peygamber olmak arasında muhayyer bırakınca, Allah'ın kendisi için seçmiş olduğunu seçti. Çünkü Resulullah (s.a.v.)'ın bütün işlerinde seçmesi, Allah'ın seçmesine bağlıydı. Resulullah (s.a.v.), Allah'ın seçmiş olduğunu seçtiğinden dolayı Hudeybiye günü katlandığı zahmete katlandı. Resulullah (s.a.v.)'ın bu makamında her bakımdan ancak Ebu Bekir Sıddık (r.a.) sabit kalmıştır. Cenab-ı Hak'km Resulü için ve Resulünün ashabı için seçmiş olduğu halden başkasını Resulullah seçmeyip ,o hale razı olmuştur. tşte bu hal, kulluğun en yüksek derecesidir. Cenab-ı Hak, Resulünün şükründen razı olup, Fetih suresinin evvelinde onu tebşir etmiştir. Ashabı da

onu tebrik ederek, «Ya Resulullah senin İçin mübarek olsun» demişlerdir. Çünkü en büyük tebrike ve en büyük tebşire layık olan ancak Resulullah (s.a.v.)' dır. Ccnab-ı Hak, Resulünde bilinen fazilet hasletlerinin hepsini toplamıştır. Buna göre, ümmetinden her fırka, kendilerinde bulunan hasletle, diğer fıkradan üstün olduklarına dair Resulullah'm halini delil göstermişlerdir. Gaziler ve mücahid-ler kendilerinin diğer bütün taifelerden üstün olduklarına dair Resulullah'ın halini delil göstermişlerdir. Alimler ve fakirler de kendilerinin diğer bütün taifelerden üstün olduklarına dair Resulullah'ın halini delil göstermişlerdir. Zahidler ve dünyadan uzak kalanlar kendilerinin diğer bütün taifelerden üstün olduklarına dair Resulullah'ın halini delil göstermişlerdir. Allah'ın emrini yerine getirmek ve dine hizmet etmek İçin dünyaya ve siyasete atılanlar da kendilerinin diğer bütün taifelerden üstün olduklarına dair Resulullah'ın halini delil göstermişlerdir. Sabreden fakirler de, şükreden zenginler de kendilerinin üstün olduklarına dair Resulullah'ın halini delil gÖsıer-mışlerdİr. İbadet ehli, nafile ibadetlerin üstün olduğuna dair Resulullah'ın halini delil göstermişlerdir. Arifler de marife-tullalî'ın Üstün olduğuna dair Resulullah'ın halini delil göstermişlerdir. Tevazu ve İlim sahipleri de kendilerinin üstün olduğuna dair RcsuluIIah'jn halini delil göstermişlerdir. BatıJ-cılan kahredip onlan şiddetle perişan eden kuvvet ve kudret sahihleri de kendilerinin üstün olduğuna dair Rcsuîullah'ın halini delil göstermişlerdir. Güzel ahlak sahibi olanlar, hakka uygun olarak şakalar yapan, çoluk çocuğuyla ve arkadaşlarıyla iyi geçinenler de, her yerde hakkı ve hakikati çekinmeden söyleyenler de, yerine göre insanları idare etmeye çalışanlar da, haya sahipleri de, bir kimsenin hoşuna gitmeyen şeyi yüzüne karşı söylemekten çekinen şerefli kimseler de, vera ve takva sahipleri de, şeriat dairesinden çıkmamak şartıyla şer'İ hükümlerde kolaylık gösterenler de, bütün gayretini dinini ve kalbini ıslaha sarf edenler de, bedenini, geçimini, dünyasını düzeltmeye çalışanlar da, kalplerini sebeplere bağlamayıp on-îara meyil etmeyenler de, sebeplere riayet edip onları yerli yerince koyup, onlann haklarını verenler de, acıkıp açlığa sabredenler de, doyup, doyduğu İçin RabbİneşükredenlerdeKendilerine kötülük yapanları affedenler de, intikam alınması gereken yerde intikam alanlar da, Allah için vermeye devam edenler de, Allah için vermeyip Allah . İçin düşman olanlar da, yarın İçin bir şey biriktirmeyenler de çoluk çocuğunun bîr senelik yiyeceğini biriktirenler de, arpa ekmeği ve sirke gibi yiyeceklerle idare edenler de, kebap, helva, meyva, karpuz gibi çeşitli ve lezzetli yiyeceklerle idare edenler de, kadın ve güzel koku gibi dünyada en hoş olan şeyleri sevenler de, kadınlara yumuşak davrananlar da, onlan terbiye edenler de, onlan nikahladığı gibi boşayanlar da, kendi nikahlan altında kalıp kalmama hususunda muhayyer bırakanlar da, maişet sebeplerini terkedenler de, maişet sebeplerine sarılarak, kiraya veren, kiralayan, satan, satın alan, borç alan, borç verenler de, kadınlar adet halinde iken onlardan tamamiyle uzaklaşanlar da, onlar adet halinde iken cinsi yakınlıkta bulunmayıp bir arada yatanlar da, oruçlu iken kadınları öpenler de, oruçlu iken kadınlarım öpmeyenler de, mümkün mertebe günahkarlara acıyanlar da, hırsızın elini kesmek, zina edeni recmetmek, içki içene seksen sopa vurmak gibi günah işleyenlere Allah'ın hadlerini tatbik edenler de, zahir ile hükmedenler de, açık delillere dayanarak adaletle hükmedip bir.suçtan dolayı cezaladıranlar da işte bunların hepsi de kendilerinin üstün oldukla nna da,r Allah Resulünün halini delil göstermişlerdir.

Müslim'in Ebu Hüreyre'den rivayet ettiğine göre, Ebu Hü-reyre demiştir kî, «Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdular, «Vaktiyle İki kadın, çocukları yanlarında olduğu bir sırada kurt gelerek birinin çocuğunu götürmüş. Biri diğerine «Kurt senin çocuğunu götürdü» demiş, öteki de, «Kurt senin çocuğunu götürdü» demiş. Sonra Davud aleyhisselam'ın huzurunda muhakeme olmuşlar. O, çocuğun büyük kadına ait olduğuna hükmetmiş, derken, kadınlar Süleyman b. Davud (aJeyhisselam)ın huzuruna çıkarak, (meseleyi) ona haber vermişler. O da, «Bana bıçağı getirin de onu sîzin aranızda pay edeyim» demiş. , Bunun üzerine küçük kadın dayanamayıp, «Hayır dur! Merhamet et, çocuk onundur» demiş. Bunun üzerine Süleyman akyhisselam da çocuğun o küçük kadına ait olduğuna hükmetmiş.» Süleyman aleyhisselam, küçük kadının çocuğun büyük kadına ait olduğunu itiraf etmesine rağmen açık karne, (çocuğu ikiye bölmesi için bıçak istediğinde hakiki annenin çocuğunun kesümesine razı olmayacağı karinesi) He çocuğun küçük kadının olduğuna hükmetmiş ve bu açık karine ile büyük kadının itirafının batıl olduğunu bilmiştir.

Ebu Abdurrahman demiştir ki, bu hadisden iki hüküm çıkarılır, birincisi, hakimin doğruyu meydana çıkarmak için yapmayacağı bir şeyi «yapacağım» diye söylemesinin caiz olmasına ruhsat verilmesi, ikincisi de, aleyhine hükmedilen davalının doğruyu itiraf etmesiyle beraber hakim, karine ile hakikatin davalının itiraf ettiği gibi olmadığını anlarsa, hakimin, davalının lehine hükmetmesinin caiz olması.

Ashab-ı Kİram da gerek Allah Resulünün hayatında ve gerekse Allah Resulünden sonra karinelerle amel etmişlerdir. Hatib b. Ebu Beltea, Resulullah (s.a.v.)'ın Mekke'yi fethetmek için hazırlık yaptığına dair Mekke'lilere bir mektup yazıp Sare isminde brr kadınla göndermişti. Hatib'iıı bu mektubu Resulullah (s.a.v.)'a vahy ile bildirilmişti. ResuluUah (s.a.v".), Ali, Zübeyr ve Mikdad'a gidin falanca bahçede bu mektubu taşıyan kadım bulacaksınız, onu alıp yanıma getirin diye emretti. Hah bahçesinde kadını yakaladıklarında Hz. Ali ona «Hİç yolu yok! ya sen mektubu çıkaracaksın, veyahut da üstünü başını arayıp biz onu bulmak zorunda kalacağız» dedi Bunun üzerine kadın çaresizce mektubu çıkarıp verdi.»

Ömer (r.a.), gebe kalan kocasız bir kadına zina haddini tatbik etmişti. Yine Ömer (r.a.), ağzında şarap kokusu bulunan sarhoşa had vurmuştu.

Cenab-i Hak, Kuran-ı Kerimde beyan buyurduğu üzere Yusuf'un gömleğinin arkadan yırtılmış olması karinesiyle şa-hid Yusuf'un suçsuz olduğuna hükmetmişti.

Benî Nadir'İn reisi olan Huyey b. Athab, Hukayk oğul-Iannin hazînesini Hayber'de gizli bir yere defn etmişti. Resu-lullah (s.'a.v.) Hayberi fethettiğinde İbn-i Ebİ'l-Hukayk'a ,Huyey b. Ahtab'ın hazinesinin nerede olduğunu sormuş, o da hazinenin sarf edilip tükendiğini İddia etmişti. Fakat Resulullah (s.a.v.) zamanın az olması, mahn çok olması karineleriyie hazinenin tükenmediğini tahmin edip, îbn-İ Hukayk'ı sıkıştırmış o da, hazinenin yerini söylemişti.

Resulullah- (s.a.v.) bir kimsenin katil olduğunu daha güçlü gören karineler bulunduğu vakit, Öldürülenin velileri için bizim insanımızın katili odur diye yemin edip kendi adamlarının yerine o kimseyi kısas ettirmelerine cevaz vermiştir.

Bir kimse karısının zina ettiğini iddia edip, liaıda karısının aleyhine şahadette bulunup karısı Jİan okumayı kabul etmezse kocasının doğru söylediğine dair açık karine bulunduğu için kadın recim olunur.

Resulullah (s.a.v.)'ın getirmiş olduğu şeriat, düşünenler için karinelerle doludur. Açık karinelerle hükmetmek, şeriatın kendisindendir. Resulullah (s.a.v.)'ın getirmiş olduğu şeriat, kötü hakimler ile zalim idarecilerin aleyhine hüccet olduğu gibi hak ile hükmeden hakimler ile adaletle muamele eden idarecilerin de lehine hüccettir.

Yardım ancak Allah Teala'dan istenilir.

Netice olarak sabreden fakirler, Resulullah (s.a.v.)'a şükreden zenginlerden sırf Öyle oldukları için daha yakın değildirler. Çünkü Resulullah (s.a.v.) a insanların en yakını onun sünnetini çok iyi.bilip sünnetine uyan her kim ise odur. Tcvfik Allah'dandır. [42][42]

25. Konu : Sabra Zıd Olan, Onu Bozan Ve Yeren İşler

[42][42] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 299-327.

Sabır, Allah'dan başkasına şikayet etmekten dili, kızmaktan kalbi, yüze ve dile vurmaktan ye elbiseleri yırtmaktan eller! men etmekten İbaret olunca, kul başına gelen bir musibeti . bir kimseye şikayet ederse sabrını bozmuş olur. Buna göre kul, Rabbini, kendi gibi bir mahluka şikayet ederse, derdine şifa verecek olan Allah Teala'yı, derdine şifa veremeyecek olan aciz bir kimseye şikayet etmiş olur. Musibetin Allah'a şikayet edilmesi sabrı bozmaz. Nitekim Yakub aleyhisselam, «Benim yapacağım iş, güzel bir sabırdır» demekle beraber «ben gam ve kederimi Allah'a şikayet ederim» demişti. Başına bir bela ve musibet gelen kimsenin kendisine yol göstermesi veya yardım etmesi veya ihtiyacını gidermesi için bir şahsa halini bîl-dİrmesİ de sabrına zarar vermez. Hasta bir kimsenin, hastalığını doktora bildirmesi, mazlumun kendisine yardım edecek olana halini anlatması, bir belaya uğramış bir kimsenin, Allah'ın inayetiylc bu beladan bir şahsın eliyle kurtulacağını umud etmesi halinde o şahsa bu derdini söylemesi caizdir.

Resulullah (s.a.v.) ziyaret için bîr hastanın yanma girdiğinde onun halini sorar ve kendini nasıl buluyorsun derdi. (Ne-sel, Tinnîzi, İbn-i M ece). Resulullah'ın hastanın halini sorması onun halini öğrenmek içindi. Hastanın inlemesi, sabrına zarar verir mi? Bu hususda İmam Ahmed'den iki rivayet vardır. Ebu'l Hüseyn dedi ki, «Doğru olan rivayete göre, hastanın inlemesi mekruhdur. Çünkü Tavus hastalıkda inlemeyi mekruh görmüştür.» Mücahid dedi ki, «Ademoğlunun defterine her şey yazılır, hatta hastahğındaki inlemesi bile.» Bu alimler, «Hastanın inlemesi haliyle şikayet sayılır, bu şikayet sabn bozar» demişlerdir.

imam Ahmed'in oğlu Abdullah dedi ki, «Babam ölüm hastalığında, bana, «Abdullah b. İdris'in kitabı ile Ehadis-i Leys b. Ebu Süteym'i okumamı söyledi.» Bu esnada babam dedi ki, «Ben Talha'ya «Tavus hastalıkda inlemeyi mekruh görürdü» dedim. Bunun üzerine Talha'dan Ölünceye kadar inleme İşitil-memiştir. Abdullah dedi ki, «Ben de babamın bu hastalığında ölünceye kadar inlediğini işitmedim.»

İmam Ahmed'in ikinci rivayetine göre, hastanın inlemesi mekruh değildir. Buna göre, hastanın inlemesi sabrına zarar vermez. İmam Ahmed'e, «Hastanın çektiği acıyı şikayet etmesi hakkında Resulullah'dan bir şey biliyor musun?» diye soruldu. O da, «Evet. Aişc (r.a.) bir kerre şiddetli baş ağrısına tutularak «ah başım! ölüyorum!» demişti. Bunu işiten Resulullah sükut buyurmuştur» dedi.

Muhammed b. Nasr Mervezi, «Ben Ebu Abdullah hasta iken yanına ziyaret için girdim. Halini sordum. Bana gece ne çektiğini anlattı» demiştir. Netice olarak inleme iki kısımdır, birinci kısım, şikayet şeklinde olan inlemedir ki, ınekruhdur. İkinci kısım, rahatlamak, sıkıntısını gidermek İçin olan inlemektir ki, mekruh değildir. Doğrusunu Allah bilir.

Bir eserde, «Hasta elhamdülillah dedikten sonra halini anlatırsa şikayet olmaz» diye rivayet edilmiştir.

Şakİk-i Belhî, «Başına bir musibet gelen kimse, Allah'dan başkasına şikayet ederse, kalbinde Allah için yapmış olduğu İbadet ve taatın ebedi lezzetini bulamaz» demiştir.

Şikayet iki nevidir. Birincisi, dil ile olan şikayettir. İkincisi, hal ile olan şikayettir. Hal ile olan şikayet, dil ile olan şikayetten daha açıktır. Bundan dolayı Resulullah (s.a.v.) kendisine nimet verilmiş olan kimsenin Allah'ın vermiş olduğu nimetini üzerinde göstermesini buyurmuştur. (Tirmizi) Hali iyi olduğu halde halim İyi değildir diyerek başkalarına Rabbini . şikayet eden kimse Allah katında mahlukatın en buğuzlu'su-dur..

Kabü'l Ahbar «Sübhatü'l-hadis» güzel amellerdendir, «Et-Tahıif» de kötü amellerdendir dedi. Kabü'l Ahbar'a, «Süb-hatü'î-hadis nedir?» diye soruldu. O da, «Konuşma arasında «Sübhanallahi ve bihamdİhİ» demektir diye cevap verdi. Sonra, «Et-tahzif nedir?» diye soruldu. O da, «Halleri

İyi olduğu halde sorulduğunda halimiz çok kötü diyenlerdir» diye cevap verdi. Musibet zamanında elbiseleri yırtmak, yüze tokat vurmak, elleri çırpmak, saç yolmak, vaveyla koparmak sabrı bozan şeylerdendir. Bundan dolayı Resulullah (s.a.v.) musibet zamanında feryad edenden, saçını yolandan, elbiselerini yırtandan beri ve uzak olduğunu bildirmiştir. (Müslim, Ebu Davud) Fakat sessiz ağlamalc ve üzülmek sabn bozmaz. Nitekim Allah Teala, Yakub aleyhisselam'ın halini haber vererek, «(Ya-kub'un) kederinden gözlerine ak düştü, artık gamım yutkunup duruyordu.» (Yusuf/84) buyurmuştur. Katade, bu ayet-İ kerimenin tefsirinde, «Yakub aleyhisselam derdini içine atıyor, öfkesini tutuyor, gamını yutuyordu. Hayırdan başka bir şey söylemiyordu» demiştir.

İbn-i Abbas demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.), «Eğer ağlamak gözden, kalpden gelirse o Allah'ın rahmetinin akan eseridir. Eğer dilden elden gelirse (dil bağinr, eller yaka paça yırtarsa) bu da şeytandandır.» buyurmuştur. (Müsned-i Ahmed) Hassan b. Ebu Cebele demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) «Bir kimse (başına gelen musibeti başkalarına) yayarsa, sabretmiş olmaz» buyurmuştur.

Halid b. Ebu Osman dedi ki, «ölen oğlum için taziyeye gelen Said b. Cübeyr benî, başım örtülü gördü. Başımdan örtüyü alıp, «Miskinlik sızlanmaktandır» dedi.»

Bekir b. Abdullah el-Müzeni, «Musibetten sonra evde oturmak miskinlik (sabırsızlık)'dir» demiştir.

Ubeyd b. Umeyr, «Homurdanmak gözün yaş dökmesi, kalbin mahzun olması değildir, fakat homurdanmak kötü söz söylemek ve fena zanda bulunmaktır.» demiştir.

Basra kadılarından birinin .oğlu ölünce, babasını taziyeye gelen alimler ve fakihler toplanıp aralarında, «Bir insanın ho-murdandığı veya sabrettiği nasıl bilinir?» diye mütalaa ettiler ve sonunda, «Başına musibet gelen bir kimse, musibet gelmeden önce yapmış olduğu herhangi bir şeyi bırakırsa homurdan-mış olur» diye ittifak ettiler.

Hasan b. Abdülazİz el-Harvezi şöyle dedi, «Benim çok sevdiğim bir oğlum öldü. Anasına «Allah'dan kork ve sevabını yalnız Allah'dan umarak sabret» dedim. O da, Böyle büyük bir musibetin sevabını honıurdanıp uflamakla kaybedecek. kadar düşüncesiz değilim» dedi.

Abdullah b. Mübarek dedi ki, «Yezid b. Yczid namaz kılarken yanına bir kimse geldi. Yezİd'in eğlu can çekişiyordu. Gelen kimse, «Ey Yezid, sen namaz kılıyorsun, oğlun ise Ölmek üzeredir» dedi. Yezid, «Devamlı bir ameli yapan bir adamın başına bir musibet geldiğinde o ameli bir kerre olsun terk etmesi amelinde noksanlık olduğu anlamına gelir» dedi.

Sabit dedi ki, «Mutarrıf b. Abdullah'ın başına bir musibet gelmişti. Onu güzel şekilde giyinmiş ve güzel koku sürünmüş halde gördüm. Ona bu halini beğenmediğimi söyledim. O da «Ey Sabit sen bana şeytana boyun bükmemi ve şeytana başıma bir kötülüğün geldiğini göstermemi emrediyorsun. Ey Sa-b\t vallahi bütün dünya benim olsa, sonra Cenab-ı Hak onu benden alıp, kıyamette cnun yerine bana bir içim bu verse bu bir İçim suyu dünyaya değişmem» dedi. Başa gelen musibetin açıklanması ve söylenmesi sabrı bozar. Musibetin gözlenmesi ise sabrın başıdır.

îbn-i Ömer'den rivayet edildiğine göre, İbn-i Ömer demiştir ki, «Resulullah (s.a.v.) «Musibetleri ve hastalıkları ve sadakayı gizlemek iyiliklerdendir. Musibeti yayan kimse sabret-memiş olur» buyurmuştur.

Hasan-ı Basri'den merfu olarak rivayet edilen bir hadis-i şerifde de, «Musibetleri gizlemek iyiliklerdendir, musibeti yayan kimse sabretmemiş olur.» buyrulmuştur.

Ata b.Rebah'm bir gözüne perde inmiş de yirmi sene çoluk çocuğu bunun farkına varmamış,

ancak bir oğlu, bîr gün babasının görmeyen gözü tarafından geldiğinde babasının bir

gözünün görmediğini farkcîmişti.

Davud-ı Tai'nin yanına bir adam girmiş onu döşeğinde titrerken görünce şaşırmış ve «innaliltah ve innaileyhi raciun» demiş. Davud ona, «Bu gördüğünü hiç kimseye söyleme lütfen, bundan önce. de dört ay yatmıştım, bunu hiç bîr kimse bîlmcmiştir» dedi.

Mugire dedi ki, «Ahnef, amcasına dişinin ağrıdığını tekrar tekrar söylemiş, amcası da, «Bana ne tekrar edip duruyorsun be adam, benim gözümlin biri kırk seneden beri görmüyor da hiç kimseye şikayet etmedim» dedi.

Sabrın zıddı, «Hela'»âır. Yani musibet geldiği zaman sızlanmak ve nimet verildiği zaman ise nimeti men etmektir. Nitekim Allah Teala, «.Gerçekten insan cimri ve haris yaratılmıştır, kendisine bîr zarar dokundu mu feryadı basar. Kendisine hayır dokununca cimrîîeşir» (Mearic/19-21 buyurmuştur. Bu tefsir ayetin nazmında bulunan «helu'» kelimesinin tefsiridir Cevheri, «.Hela'-», aşırı sızlanmaktır demiştir.

Bir hadis-i şerifde, «Kulda bulunan ahlakların en kötüleri aşın cimrilik ils aşırı korkaklıktır» buyrulmuştur.

Basiret sahipleri demişlerdir ki, «Cenab-ı Hak'kın rahmeti, ilmi, affı, setri (günahları ve kötülükleri Örtmesi) sonsuz olduğu gibi sabrı da sonsuzdur. Çünkü Allah'ın azameti, kudreti, izzeti ve celali karşısında, kafirlerin, müşriklerin, facirlerin Allah'ın kemaline, isimlerine, sıfatlarına dil uzattıkları, Allah'a çocuk nisbet etmek gibi en çirkin şeyleri isnad ettikleri, Allah ayetlerini ve peygamberlerini yalanladıkları ve peygamberlere küfredip, eza ve cefa ettikleri, Allah dostlarını yaktıkları, öldürdükleri, İhanet ve tahkir ettikleri halde Cenab-ı Hak'kın sabredip, bunların cezalarını ahirete tehir etmesi sabırların en büyÜUerindendir. Zira bunların yaptıkları .bu çirkin işlerden, iftiralardan, batıl iddialardan ve günahlardan nerde ise gökler çatlayacak, yer yarılacak, dağlar yıkılıp çökecektir, bunlara ancak kendisinden daha sabırlı hiçbir fert bulunmayan ve «sa-bur» sıfatıyla muttasif olan Allah Teala, sabreder. Allah Tea-la'nın sabrı ile hilmini ve bunlar arasındaki farkı bilmek isterseniz, aşağıdaki zikredilecek ayet-i kerimeler üzerinde düşününüz.

«Hiç şüphe yok ki, gökleri ve yeri zeval olmaktan Allah tutuyor. Andolsun! Zeval bulurlarsa, onları O'ndan başka kimse tutamaz. Gerçekten O, halimdir, bağışlayıcıdır» (Fatır/41). «Yahudilerle, Hıristiyanlar; 'Rahman (olan Allah) çocuk edindi' dediler. Yemin olsun ki, siz çok çirkin bîr şey ortaya (ittiniz. Rahman'a çocuk isnad ettiler diye, az daha gökler çatlayacak, yer yarılacak ve dağlar yıkılıp çökecekti.» (Meryem/

«Gerçekten onlar, hilelerini kurdular. Allah katında da onlara tuzak var. İsterse onların hileleri dağlan yerinden oynatacak olsun!» (İbrahim/46).

Allah Tcala, hüminin ve mağfiretinin göklerin ve yerin yok olup gitmesine engel olduklarını bildirmektedir. Hilim ile yerlerin ve göklerin yok olup gitmesini tutmak sabrın ta kendisidir. Cenab-ı Hak, hümiyle düşmanlarına acele olarak ceza vermekten sabreder. Bu ayet-i kerimelerde de yerlerin ve göklerin insanların yaptıklan çok çirkin şeylerden dolayı yok olmak için Allah'dan izin istediklerine fakat Cenab-ı Hak'kın onları hİImiyle ve mağfiretiyle tutmuş olduğuna işaret vardır. 1 İşte Cenab-ı Hak'km bu sıfatlarla yerleri gökleri tutması kafirlerden, mücrimlerden, facirlerden ve asilerden azabı ve cezayı hapsetmeğidir, kî, bu hapis de sabrın hakikatidir. Yerle . gökleri tutmanın kaynağı hilim sıfatıdır. Yer ile gökleri tutmak ise, sabnn ta kendisidir ki, bu da cezayı ve azabı hapset-inektir. Buna göre, azab ve cezayı hapsetmek ile bu hapsin meydana geldiği kaynağı aarsında büyük bir fark vardır. Düşününüz.

İmam Ahmcd'İn Müsned'lnâ& merfu olarak rivayet edilen bir ,hadis-i şerif de, «Hiçbir gün yoktur ki, deniz bütün in-sanlan batırmak için Rabbinden İzin istemiş olmasın» buyrul-muştur. Her şeyi batırmak, suyun tabiatı gereğidir. Çünkü su küresi, tabiatı itibanyla toprak küresini batırmak ister, fakat Cenab-ı Hak, kudretiyle, hilmiyle ve sabrıyla su küresini tutar. Cenab-ı Hak'kın azameti, celâli, ikram ve ihsanı karşısında kafirlerin, müşriklerin ve facirlerin yaptıkları kötü şeyler dağlann yıkılmasını, göklerin çatlamasını gerektirir. Fakat Cenab-ı Hak, bu kötü ve çirkin amellerin karşısında seveceği, ra-zı olacağı ve mükemmel surette sevineceği iyi ve güzel ameller kılmıştır. Cenab-ı Hak alemin yok olup harap olmasına bep olacak oîan kötü ve çirkin amelleri, iyi ve güzel ameller sebebiyle def edip, giderir. Çünkü Cenab-ı Hak'kın iyiliklerle kötülükleri def etmesi rahmetinin gazabına üstün olmasının ve rahmetinin gazabını geçmiş olmasının eserlerindendir. Allah'ın rahmeti gazabına üstün geldiği gibi, rahmetinin eseri de gazabının eserine üstün gelmiştir. Bundan dolayı Resulullah (s.a. v.) Allah'ın gazab sıfatından, nza sıfatına ve cezasından affına sığınmıştır. Sonra Resulullah (s.a.v.) bunlan Allah'ın zatında toplayıp, «Allah'ım senin gazabından rızana »sığınırım. Senin cezandan affına sığınırım, Senden sana sığınınm» dîye dua ederdi. (Müslim, Ebu Davud, Nesei) Çünkü kendisinden sığınılan şeyler de Allah'ın dilemesiyle, yaratmasryla, izniyle ve hükmüyle meydana gelmiştir. Sebep de Allah'tan müsebbib de Allah'dandır. Canlan, bedenleri harekete getiren, onlara tesir, kuvvet veren, onları yaratan, onları hazırlayan, onlan geliştiren, onları dilediği şeyler üzerine musallat kılan, onlan dilediği zaman tutan, onlar ile kuvvetleri ve kuvvetlerin tesiri arasına giren Cenab-ı Hak'dır. Resulullah (s.a.v.)'ın «Allah'ım senden sana sığınırım» ifadesinin altına «Allah'ın birliğime inanma, Allah'dan başkasını düşünmeme, yalnız Allah'a güvenme, yalnız Allah'dan yardım dileme, yalnız Allah'ın azabından korkup, rahmetini umud etme, zararı giderenin, fayda verenin Allah olduğuna ve zarann dokunması da Allah'ın dilemesiyle, zararın gitmesi de Allah'ın dilemesiyle olduğuna inanma, yoktan yaratanın da ve tekrar diriltecek olanın da Allah olduğuna İnanma, beîa ve musibeti yaratanın da ve bunlara sabretmeyi yaratanın da Allah olduğuna inanma» girer.

Allah Teala'yı, insanların günahları, küfürleri, şirkleri ve zulümleri gazablandırınca, O'nu meleklerinin ve mü'min kullarının teşbihleri, hamd-ü senaları, ibadet ve taatlan razı eder. Bundan dolayı Cenab-ı Hak'kın gazabından nzasına sığınılır. Abdullah b. Mes'ud (r.a.) demiştir kî, «Rabbiniz katında gece ve gündüz yoktur. Gökleri ve yeri aydınlatan O'dur. Onun yanında sizin günlerinizden bir günün miktarı, on iki saattir. Dünkü amelleriniz bu günün evvpİnde O'na sunulur. Amellere üç saat bakar, bunlardan hoşuna gitmeyenler, O'nu ga-zablandınr. O'nun gazablandığmı ilk önce arşı taşıyan melekler bilir, çünkü Allah Teala'nın gazaplanmasıyla ,arş onlara ağır gelir. Bunun üzerine arşı taşıyan melekler ve diğer melekler Allah Teala'yı teşbih ederler. Nihayet Cebrail boruya üfü-rür, Cebrail'in sesini her şey işitir. Üç saat Allah'ı teşbih ederler. Nihayet Rahman rahmetle dolar, altı saat böylece geçer. Sonra rahimler getirilir, Ccnab-ı Hak, rahimler cüç saat bakar, nitekim Allah Teala, «Sîzi rahimlerde dilediği gibi şekillendiren O'dur» (Al-i îmran/63 diğer bir ayette de, «Dilediğine kızlar, dilediğine de erkekler bahşeder, yahut da onları erkekli, dişili yaratır, dilediğini de kısır bırakın} (Şura/49-50) buyurmuştur. Dokuz saat böylece geçer. Sonra rızıklar getirilir, Cc-nab-ı Hak üç saat .nziklara bakar, nitekim Allah Teala, «Allah dilediğine rızkı hem genişletir, hem daraltır» (Rum/37) diğer bir ayette, «O her an bir iştedir» Rahman/29) buyurmuştur. İşte RabbinizİN her gün işi, dilediği gibi şekillendirmek, Öldürmek, diriltmek, zengin etmek, fakır düşürmek gibi işlerdir.

Cenab-i Hak, En'am suresinde düşmanlarını, onların küfürlerin;, şirklerini, peygamberlerini, yalanlamalarını zikrettikten sonra İbrahim aleyhisselam'm durumunu ve ona göklerin ve yerin büyük ve muhteşem mülkünü gösterdiğini ve İbrahim aleyhisselam'm Allah'ın dinini ve birliğini ortaya koyma hususunda kavmiyle mücadele ettiğini zikretti. Sonra İbrahim aleyhisselanVm neslinden peygamberler kıldığını ve onları doğru-yola İlettiğini, onlara kitap, hikmet, ve peygamberlik verdiğini zikretti. Sonra, Allah Teaîa, «Şimdi bunlar (yani Kureyş kabilesi), buna nankörlük ediyorsa, biz onların yerine, peygamberleri ve kitapları inkar etmeyen bir kavmi (Muhacirlerle, Ensarı) vekil etmişizdir» (En'am/89) buyurdu.

Cenab-ı Hak,. yeryüzünde Jcendisinin varlığını ve birliğini inkar edenler ve peygamberlerini yalanlayanlar kıldığı gibi, kendisinin varlığına ve birliğine İman edenler ve peygamber! :-rini tasdik edenler de kılmıştır. İnkarcılar, dinen hürmet edilmesi lazım olan şeyleri zayi ederler, mü'mİnler ise onları muhafaza ederler. Bu yüzden göklerle yerler ayakta durur. Eğer hak (Kur'an-ı Kerim), düşmanlarının keyiflerine uysaydı, göklerle yerler ve bunlarda bulunanlar muhakkak fesada uğrardı ve bu alem harap olurdu. Bundan dolayı Cenab-ı Hak, bu alemin harab olmasının sebeplerinden bu alemi ayakta tutan sebeplerin yeryüzünden kaldırılmasını kılmıştır. Bu alemi ayakta tutan sebepler ise, Allah'ın kelamı, Beytullah, İslam dini, dinin hükümlerini yerine getiren mü'minlerdir. Bunlar kaldırıldığı takdirde bu alemin harap olmasını gerektiren sebeplere karşı duracak sebepler bulunmayacağı için bu alem harap olacaktır. [43][43]

26. Konu : «Sabır» Ve «Sektir» Allah'ın İsimi Erindendir

Ccnab-ı Hak'km Şekür ve Şakir isimleri hem hadis-i şeriflerde hem de Kur'an-ı kerim'de zikredilmektedir. Nitekim Allah Teala, «Allah şükredenlerin mükafatlarım verir ve yaptıklarını bilir» (Nisa/147) diğer bir ayette, «Allah, şükrün karşılı-ğını verendir, Halim'dir» (TcgabÜn/17) diğer bir ayette de, «İşte bu, sizin işlediklerinizin karşılığıdır, çalışmalarınız şükre değer» denir, (tnsan/22) buyurmuştur. Cenab-ı Hak bu ayet-i kerimede kullarının çalışmaîannı şükre değer bulmuş ve onlara çalışmalarından dolayı sevap İhsan etmiştir. Bir kul, taat ve ibadetleri güzel bir şekilde eda edince, Cenab-ı Hak, ona şükreder. Yani ona büyük ecirler verir. Bir kul, tevbe ettiği vakit Allah onu af ve mağfiret eder. Cenab-ı Hak, kulunun iyiliğine şükür etme (sevap verme)siyle, kötlüğünü affetmesi arasını birleştirerek, «Çünkü Allah çok bağışlayıcıdır ve şükür (edene nimetle mukabele) edicidir.» (Fatır/30) buyurmuştur. Allah Teala'mn sabrı sonsuz olduğu gibi, şükrü,de sonsuzdur. Buna göre Cenab-ı Hak, Şekür sıfatına bütün şükrcdenlerden daha layıktır. Hatta gerçek şekür Allah'dır. Çünkü Cenab-ı Hak, kendi rızası İçin kulunun yapmış olduğu bir iyiliğe karşılık olarak on. misli sevap ve kat kat fazlasını verir. Allah'ın bir kulun şükretmesinin manası, o kulunu melekleri arasında ve mele-i a'la (büyük ve ileri gelen meleklerin toplandığı yer) da medh-ü sena edip, kullan arasında da onun sevilip sayılmasını koyar» demektir.

Bir kul Allah için bir şeyi terkedince, Allah ona ondan daha üstününü verir. Bir kul Allah rızası için bir şey verince Allah ona verdiğinin kat kat fazlasını verir. Nitekim Süleyman aleyhisselam'a, bir gün, öğleden sonra, harp için beslediği atları teftiş için arz olundu. Onlarla uğraşırken güneş battı, ikindi namazı geçti. Bunun üzerine Süleyman ateyhîsselam kendisini Allah'ın zikrinden alıkoyan atlara Allah için kızarak b's daha kendisini Allah'ın zikrinden alıkoymasınlar diye hep-sini kurban edip etlerini tasadduk etti. Cenab-ı Hak, Süleyman aleyhisselam'a atların yerine rüzgarı verdi. Ondan sonra Süleyman aleyhisselam istediği yere rüzgarla giderdi.

Aşhab-i Kiram Allah rızası için yurtlarını terke t tiklerin de, Cenab-ı Hak, onlara fetihler ve zaferler nasib ederek memleketlerinin yerine dünya mülkünü verdi.

Yusuf aleyhisselam da zindanın darlığına tahammül edince, Cenab-ı Hak, onu o memlekete yerleştirdi, neresinde isterse oturabilirdi. ' .

Şehidler, Allah için bedenlerini harcayıp, hatta Allah düşmanları onların bedenlerini parça parça edince, Cenab-ı Hak, onlardan razı olup, onların ruhlarım, bedenlerinin >erine yeşil kuşlara yerleştirir, onların ruhları kıyamete kadat cennetin nehirlerinden İçin, meyvalanndan yerler.

---

[43][43] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 327-335.

Kıyamet kopunca şehidlesrİn ruhları bedenlerine en mükemmel en güzel şekilde iade edilir.

Peygamberler, bütün varlıklarını ve benliklerini Allah yolunda harcayıp, kafirlerden gördükleri eza ve cefaya sabredince, Cenab-ı Hak peygamberlerinin bu yaptıklarının yerine, (hem kendisi hem de melekleri selat edip, göklerde ve mahlu-kati arasında onlan en güzel şekilde medh-ü sena edip) onları ahîret yurdunu düşünen içten bağlı kimseler kıldı.

Kafir, Allah Teala'nm katında mahlukatın en buğuzlusu olduğu halde dünyada onun yapmış olduğu varsa iyiliği zayi etmeyip, ya o iyiliğin karşılığını dünyada vermesi veya o iyiliği yüzünden kıyamet gününde azabını hafifletmesi Allah Tea-Ia'nın şükründendir.

Müslim'de Ebu Hüreyre (r.a.)'den rivayet edildiğine göre, Rcsulullah (s.a.v.), «Bir defa bir adam yolda giderken şiddetli susamış. Bir kuyu bularak içerisine inmiş, su içmiş, sonra çıkmış. Bir de bakmış bir köpek dilini çıkarmış soluyor. Susuzluktan toprağı yiyor. Adam «bu köpeğin susuzluğu benim susuzluğum derecesini bulmuş» demiş ve kuyuya inerek mestini su ile doldurmuş, sonra onu ağzıyla tutarak yukarıya çıkmış ve köpeği sulamış. Allah da ona şükretmiş ve onu affetmiş» buyurmuştur.

» Buharı ile Müslim'in Ebu Hüreyre'den rivayet ettiklerine göre, Rcsulullah (s.a.v.), «Adamın biri, bir yolda yürürken, bir diken dalı buldu. Onu yoldan attı. Allah da kendisine şükredip, onun günahlarını mağfiret etti.» buyurmuştur.

Bir kul, kendi nefsine iyilik yapınca Allah Teala ona şükreder. Kul ise ancak kendisine iyilik yapana şükreder.

Şükür, iyiliği iyilikle karşılamak demek olup, Allah Teala da rızası için yapılan azıcık bir İyiliğe bile büyük sevaplar verir, onu büyültür. Nimet esasen kendisinin olduğu halde onun şükrünü bilip de Allah İçin Allah'ın harcanmasını emrettiği yerlere harcıyanların hem daha güzel, daha ziyadesiyle sevabını çoğaltır, hem de kadirlerini yükseltir. Buna göre, Şekür ismine AUah'dan daha layık kim olabilir? Şu ayet-i kerimeyi düşününüz. «Eğer siz şükreder ve inanırsanız Allah size ne diye azap etsin? Allah şükredenlerin mükafatlarını verir, yaptıklarını bilir» (Nisa/147).

Cenab-ı Hak'km şükrü, kullarının çalışmalarının boşa gitmesini kabul etmediği gibi, günahsız kullarına boş yere azap etmeyi de kabul etmez. Şekür sıfatıyla muttasif olan Allah, iyilik yapanın ecrini zayi etmez ve günahsız olana da azap etmez. Allah'ın şükrü, şükreden mü'mine azap etmemeyi ve şükreden mü'mİnin amelini zayî. etmemeyi gerektirir. Çünkü Cenab-ı Hak'kın bunları yapması Şekür sıfatının gereklerindendir. Cenab-ı Hak, bunların zıdlannı yapmaktan münezzehdir. Nitekim Cenab-ı Hak, Hamid ve Gani gibi kemal sıfatlarına zıd olan ayıplardan ve noksanlardan da münezzehdir. Zerre kadar imanı bulunan kulunu cehennemden çıkarması, Allah'ın şükründendir.

Kullarından birinin insanlar arasındaki makamını yükseltmesi ,namını yüceltmesi, onu meleklerine ve mü'min kullarına bildirmesi, Allah'ın şükründendir. Nitekim Firavn hanedanın-dan bir zat Önce imanını gizliyordu. Fakat, Fjravn, Musa (a s.)yı Öldürmek istediğinde onun karşısına çıkıp, büyük mü-caidele verdiği için Cenab-ı Hak ona şükredip onun makamını yükseltip; onu medh-ü sena edip, kulları arasında onun namını

yüceltmiştir. Hatta o zat, «AI-i Firavn'ın mü'mini» diye meşhur olup, Kur'an-ı Kerim'de onun Firavn'a ve Al-i Firavn'a karşı olan nutuklarını, mücahede ve mücadelesini açıklayan süreye «Mü'min Suresi» denilmiştir.

Yine Cenab-ı Hak, Habib Nessar'ın, «Sahib-i Yasin» diye meşhur olan bu kahraman fedainin, bu büyük mücahidin hakka davetine şükredip, makamını ve namını kulları arasında yükseltmiştir.

Ccnab-i Hak'km şükrü İle mağfireti aarsmda mü'minler helak olmazlar. Çünkü Allah Gafur olup, zelleleri, hataları, kötülükleri ve günahları af ve mağfiret eder. Allah Şefçü'r olup, az bîr amele ve azıcık bir iyiliğe bile şükredip büyük ecirler, sevaplar ve mükafatlar verir.

Gerçek Şekür Cenab-ı Hak olunca, O'nun katmda İnsanların en sevimlisi şükür sıfatıyla muttasıf olan kimsedir. Nitekim Allah katında insanların en buğuzlusu da nankör olan kimsedir. Netice olarak Allah katında insanların en sevimlisi Allah'ın sıfatlarıyla muttasıf olan kimsedir. Allah katında İnsanların en buğuzlusu ise, Allah'ın sıfatlarının zıdlanyla muttasıf olan kimsedir. Bundan dolayı Cenab-ı Hak, nanköre, zalime, merhametsize, cimriye, korkağa, gıybet edene ve kötü kimselere buğz eder. Allah Güzeldir, güzelliği sever. Allah Alim'dir, alimleri sever. Allah, Rahim'dir, merhamet edenleri sever. Allah ihsan edicidir, iyilik edenleri sever. Allah Şekur' dur, şükredenleri sever. Allah Sabur'dur, sabredenleri sever. Allah Cömerttir, cömertleri sever. Allah Settardır, kötülükleri örtenleri sever. Allah Kadir'dir, acizliği kınar. Allah katında kuvvetli mü'min, zayıf mü'minden daha sevimlidir. Allah affedicidir, affedenleri sever. Allah Tektir, teki sever. Tevfik AHah'dandır. [44][44]

Hatime

Ey ahiret yolcusu! Senin İçin bir maksad ve bir hedef tayin edilmiştir. Kalıbınla, kalbinle, bütün varlığın ve benliğinle ona ulaşmak için çalış ve elinden gelen gayreti göster. Çünkü ona ulaşmak İmkanları sana verilmiştir. Bu yolculuğu, Allah' m nimetini ve İhsanını görmekle kendi nefsinin ayıplarını ve amelindeki kusurlarını görmek arasında yap. Allah'ın nimetinin ve İhsanının devamlı ve baki olduğunu görmek ne kadar büyük bir şeydir. Bir arif Allah'ın af ve mağfiretiyle değil de, yapmış olduğu iyiliklerle cehennem azabından kurtulacağına inanırsa günaha girmiş olur. Çünkü her insan Allah'ın affına ve mağfiretine muhtaçtır. Her kulun «Allah'ım bana lütuf ve İhsan buyurduğun nimetleri ikrar ve itiraf ederim, günahımı da İtiraf ederim, Sen beni affet, ben günahkar bir miskinim, Sen Rahim'sin, Gafur'sun» diye af ve mağfiret dilemesidir. Senin bütün amellerin Allah'ın sana vermiş olduğu nimetlerinden en. küçük bîr nimetin bile karşılığı olamaz. Allah sana nimetini verdiği andan itibaren o nimetin şükrü kargılığında rehinsin. Allah'ın sana verdiği nimetin hakkını ödedin mi? O nimet senin elinde ve senin tasarrufundadir. Tevbe ve salih amel kapısından girip, Allah'ın rahmetine bağlan. Çünkü Cenab-ı Hak Gafur'dur, Şekur'dur.

Cenab-ı Hak kuluna şükredeceği nimetini verir, kul o nimeti Allah yolunda değil de, kendi nefsine harcasa bile Allah ondan razı olur. Ccnab-ı Hak bîr kul kendisine verilmiş olan nimeti kendisine sarf ederse ona en, güzel mükafat vereceğini ve onu kendisine yakın kılacağını vaad etmiş olduğu gibi, bir kul da günahlarından tevbe ederse, onun günahlannı da mağfiret edip huzurunda rezil ve kepaze etmeyeceğini vaad etmiştir. Çünkü Rabbimiz elbette Gafur'dur, Şekur'âur.

Yamlarak günah işleyenlerin günahlarını Allah'ın affı kaplamıştır. Allah'ın Iütfuna ve keremine bağlanarak iyilik edenlerin umudlannı Allah boşa çıkarmaz. Dua edenlerin ve tevbe edenlerin duaları yedi kat göğü delerek Allah'a ulaşır. Allah da kabul eder. Allah'ın affı, mağfireti ve rızkı bütün mahlu-katı kuşatmıştır. Yeryüzünde hareket eden hiçbir canlı yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın. O, onların meskenlerini de bilir, emanet bulundukları yeri de. Çünkü Rabbimiz elbette Gafur'dur, Şekür'dür.

Cenab-ı Hak, kullarına istenıeden önce bağışta bulunur.

---

[44][44] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 335-338.

Cenab-ı Hak isteyenlere,, umud edenlere istediklerinin ve umud ettiklerinin kat kat fazlasını verir. Cenab-ı Hak kendisine tev-be eden kimsenin günahları dalgaların, çakılların, toprakların ve kumların adedince olsa bile o kimseye af ve mağfiret eder. Çünkü Rabbimiz elbette Gafur'dur, Şekür'dür.

Tenab-ı Hak kullarına bir ananın çocuğuna olan merhametinden daha merhametlidir. KuFun tevbesinden dolayı Allah'ın sevinci, bir kimsenin bir çölde üzerinde yiyeceği ve içeceği bulunan bineğini kaybedip de tekrar bulduğundaki sevincinden daha fazladır. Cenab-ı Hak kulunun az iyiliğine büyük mükafat verir. Bir kul Allah'a zerre kadar iyilikle yaklaşırsa Allah ona şükredip, onu medheder. Çünkü Rabbimiz, elbette Gafur'dur, Şekür'dür.

Cenab-ı Hak, kullarına isimlerini, sıfatlarını bildirdi. Onlara hilmini ve nimetlerini sevdirdi. Onların günahları kendilerine nimet vermesine engel olmadı. Tevbe edenin günahlarını mağfiret edeceğini, ibadet, taatda bulunana kıyamet günü mükafat veerceğîni vaad etti. Çünkü Rabbimiz elbette Gafur' dur, Şekür'dür.

Bütün saadet Allah'a ibadet ve taattadır. Bütün kârlar Allah'la iyi muamelede bulunmaktadır. Bütün mihnetler, meşak-katlar, belalar ve musibetler ise, Allah'a isyan etmekte ve Allah'a muhalefet etmektedir. Kul için Allah'a şükredip, O'na tevbe etmekten daha faydalı bir şey yoktur. Çünkü Rabbimiz elbette Gcfur'dur, Şekür'dür.

Cenab-ı Hak, bütün mahlukatı üzerine nimetini akıtıp, rahmet etmeyi kendi üzerine aldı. Cenab-ı Hak, Levh-i Mah-fuz'da «Muhakkak rahmetim gazabımdan üstündür» diye yazdı. (Buharı, Müslim, Tirmizi, İbn-i Mace.) Çünkü Rabbimiz elbette Gafur'dur, Şekür'dür. Cenab-ı Hak kendisine ibadet ve taat edenlere şükreder, yani onlara bol bol ecir ve mükafat vcıir. Yapılan ibadet ve taatlar da Allah'ın tevfiki ve fazlıyladır. Cenab-i Hak kendisine isyan edenlere de halfm davranır, yani onların cezasını ahirete bırakır. Kulun günah işlemesi kendi zulmünden ve cehaletindendir. Günahkar bir kul Allah'a tevbe edip, Allah da onu affeder ve mağfiret ederse, sanki o kimse hiç günah işlememiş gibi olur. Çünkü Rabbimiz elbette Ga/wr'dur, Şekür'dür.

Cenab-ı Hak bir iyiliğe karşılık olarak on misli sevap veya sayısız ve hesapsız kat kat sevap verir. Bir kötülüğe karşılık olarak da bir kötülük yazar. Bir kötülüğün varacağı yer de Allah'ın affı ve mağfiretidir. Tevbe kapısı Allah katında yerleri gökleri yarattığı andan itibaren kıyamete kadar açıktır. Çünkü Rabbimiz elbette Gafur'dur, Şekür'dür.

Allah'ın kerem ve rahmet kapısı umudların toplandığı ve günahların atıldığı yerdir. Allah'ın bahşiş ve hediye semasının yağmuru kesilmez, bilakis bahşiş ve hediyeleri devamlı bol bol akar. Allah'ın kerem hazinesi doludur harcamak onu eksiltmez, o gece gündüz daima akar. Çünkü Rabbimiz elbette Gafur'dur, Şekür'dür.

Allah'ın emirlerini ancak sabredenler kabul eder." Allah'ın bahşiş ve ihsanına ancak şükredenler nail olur. Allah'ın azabı? m ancak azgınlar hak eder. Çünkü Rabbimiz elbette Gafurdur, Şekür'dü.

Ey azgın ve asi! Allah'ın seni birden bire yakalamasından sakın, çünkü Allah çok gayretlidir. Eğer Allah sana nimetini ihsan ederken sen O'na isyan etmekte devam edersen, O'rtdan sakın, çünkü Allah seni ihmal etmez, fakat O, çok sabırlı olduğu için senin cezanı ahirete bırakır. Ey Tevbe eden! sana Allah'ın mağfireti ve rahmeti müjde olsun. Çünkü Allah Gafur'dur, Şekür'dür.

Bir kimse Allah'ın, Şekür yani az bir amele ve azıcık bir iyiliğe kat kat ecir ve mükafat verdiğini bilirse O'nunla çeşitli muamelelerde bulunur. Bir kimse Allah'ın mağfiretinin geniş olduğunu bilirse, mağfiretinin eteklerine sarılır. Bir kimse Allah'ın rahmetinin gazabından üstün olduğunu bilirse rahmetinden ümidini kesmez. Çünkü Rabbimiz elbette Gafurudur, Şekür'dür.

Bir kimse Allah'ın sıfatlarından bir sıfatına sarılırsa, o sıfat onun elinden tutup, Allah'a götürür. Bir kimse Esma-i Hüsna (Allah'ın doksan dokuz güzel ismi) ile Allah'a giderse, O'na ulaşır. Bir kimse Allah'ı severse, O'nun isimlerini, sıfatlarını da sever. Kalplerin hayatı Allah'ın varlığını birliğini tasdik edip O'nu sevmektedir. Azaların olgunluğu ibadet ve taat-Ia Allah'a yaklaşmaktadır. Vücudun olgunluğu Allah'ın hizmetinde bulunmaktadır. Dilin olgunluğu Allah'ı zikretmekte ve O'na hamd-ü sena etmektedir. Allah'a şükredenler Allah'ın nimetlerine nail olanlardır. Allah'ı zikredenler Allah'ın rahmetine yakın olanlardır. İbadet ve taat edenler, Allah'ın lütuf ve keremine nail olanlardır. Cenab-i Hak günah işleyenlerin umudunu rahmetinden kestirmez. Eğer onlar tevbe ederlerse Allah onları af ve mağfiret edert eğer tevbe etmezlerse onların günahlarına keffaret olsun ve kusurlarını temizlesin diye onlara çeşitli bela ve musibetler verir. Çünkü Allah Gafur'dur, Şekür'dür.

Hamd, alemlerin Rabbi olan Allah'a mahsusdur. Allah'ım sana çok, riyadan uzak ve kendisinde feyiz ve bereket olan hamd ile hamd ederiz. Rabbimiz sana senin sevdiğin ve senin razı olduğun, senin zatına ve celaline layık olan gökleri, yeri ve bunların arasını dolduran hamd ile hamd ederiz. Rabbimiz sana senin, dilediğin şeylerin adedince ve sana yapılan bütün hamdlerin adedince hamd ederiz. Rabbimiz sana senin bilinen ve bilinmeyen nimetlerin adedince hamd ederiz. Rabbimiz sana hamd edenlerin adedince, senin zikrinden gafil olanların adedince, kalemin yazdıklarının adedince, levh-i mahfuzda zabtedilmiş olanların adedince, ve senin ilminin kuşattığının adedince sana hamd ederiz.

Allah Teala'nm selatı ve selamı efendimiz Muhammed aleyhisseîam'a ve onun bütün aline ve ashabına ve diğer bütün nebilere ve peygamberlere olsun. Cenab-i Hak kıyamete kadar onlara güzellikle tabi olanlardan da razı olsun. Günahlardan sakınmak ve ibadet ve taatlara güç yetirmek ancak Aziz ve Hakim olan Allah'ın yardımıyla olur. Allah bize yeter. Hem O, ne güzel Vekildir. Tevfik Allah'dandir. Vesselam.[45][45]

[45][45] İbn Kayyım El-Cevziyye, Sabredenler Ve Şükredenler, İnsan Yayınları: 338-342.